

A VADÁSZAT MESTERE.

ÖNKÉPZŐ GYAKORLATI UTMUTATÁS

A VADÁSZAT KEDVELŐI SZÁMÁRA

VAGYIS RÖVID FOGLALATJA MINDAZON ELMÉLETI SZABÁLYOKNAK, MELYEK MEGTANULÁSA S MEGTARTÁSA MELLETT A VADÁSZATOT BÁRKI A SIKER GYÖNYÖRÉVEL GYAKOROLHATJA.

SAJÁT ÉS EGY ÖTVEN ÉVES VADÁSZ TAPASZTALATAIBÓL

S JELES KUTFŐK NYOMÁN IRTA

CSERSZILVÁSY ÁKOS.

NEGYEDIK, ÁTDOLGOZOTT ÉS BŐVITETT KIADÁS.

Országos Erdészeti Egyesület
Wagner Károly Erdészeti Szakkönyvtár

Raktári szám: 227/2021

Csoport szám: I

Raktári jelzet: S. III. VI

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

1896.

OEE Könyvtár
ÁII.EII. 2021

Előszó a legújabb kiadáshoz.

Az alábbi — ezelőtt 22 évvel irt — előszót, noha némely állításai, mint az, mely vadászati műnyelvünk s ebbeli szakirodalmunk kezdetlegességére vonatkozik, meglehetősen túlhaladottaknak tekinthetők, mindazáltal mégis, csaknem szó szerint, meghagyandónak véltem e mű elején, főleg azért, mert azt hittem, hogy az olvasóra is örvendetes benyomást teend, ha ezen már félig-meddig történelemadatszerű elmélkedést olvasva, összehasonlítva a jelent az oly közel multtal, fölkiálthat, hogy ime, hála égnek, e téren is csak *haladtunk már észrevehetőleg*; az ohajtás, mely itt kifejezve lön, immár *jó részben* teljesült; vadászati irodalmunk föllendült, nyelvművelésünk ez ága gyors fejlődésnek indult, szóval, közművelődési haladásunk e téren is közel áll ahhoz, hogy e részben is az európai színvonalba sorakozzunk.

De épen azért, mert még csak közelítünk ahhoz, nem szabad megállapodnunk, s ez a másik ok, a miért ez előszóban közölt buzdítás nem évült el egészen, s annak mellőzését nem tartám időszerűnek.

A mi e munka többi lényeges tartalmát illeti, annak, úgy hiszem, csak alapossága mellett bizonyít a körülmény, hogy jelentősebb módosításokra nem szorult.

A vadászat az emberiségnek egyik legősibb, legmaradóbb természetű foglalkozása, melynek alaptörvényei évezredek mulván sem változnak.

Elannyira, hogy legfőlebb újabb tapasztalatokkal, a szabályok, utmutatások részletesebb előadásával, megvilágításával bővíthetem volna. De ezt sem tartám szükségesnek, mert ez *tul* ment volna e mű kitüzött *czélján*, mely nem lehet több, mint azon, úgy szólván elemi ismeretek rövid szabatos összegezése, a melyeket egy kezdőnek, elméleti előtanulmányként magáévá tenni hasznos és szükséges, hogy a vadászati időtöltés reá nézve veszélytelen, sikeres és élvezetes legyen.

Hogy e célzt elérhettem, azt mutatja e munkámnak hazai viszonyainkhoz képest tetemes és folytonos kelenődése, valamint tekintélyes szakközlönyök elismerése. Végül pedig ama körülmény, hogy a lefolyt időköz alatt, — bár mint örömmel említém — jelentősen föllandült vadász-irodalmunkban nem jelent meg oly könyv, mely e kézi könyvecskét fölöslegessé tenni csak meg is kísérlette volna.

Mindezen szempontok, úgy hiszem, eléggé megmagyarázzák az indokokat, melyek a kiadóhivatalt arra bátoríták, hogy e munkát ezen újabb, átdolgozott kiadásban közzé tegye, azon hiszemben, hogy ezzel hézagot pótol, s egy közkívánatot teljesít.

Budapesten, január 30-án 1896.

Cs. Á.

Előszó az első kiadáshoz.

Kérem a par excellence «nyájas» olvasót — mindenek fölött a vadászat kedvelői levén legnyájasabbak! — ne ítélje a szokásos élőbeszédnek sorsára jelen bizalmas soraimat; — ellenkezőleg, ha nincs kedve az egészhez, hagyja inkább a lényeges tartalmat olvasatlan, mert az valódiilag csakis a vadászat már bevallott vagy kezdő «műkedvelőit», ez előzmény azonban úgy szólván, minden magyar embert érdekelhet, legalább is *nyelvészeti, had- vagy épen egészségügyi szempontból!*

Hatalmas és vakmerőnek látszó szempontok ugyan a csekély horderejűnek nézett vadászat terére állítva; azonban épen ott a hiba, hogy nálunk, mint már ösileg kitünően vadász és lovász népnél, elég megfoghatatlanul, a gyakorlatilag annyi tökélyre vitt eme nemes foglalkozásoknak az elmélet terén oly csekély fontosság volt tulajdonítva, hogy e részben a szomszédok mellett jó messze hátra maradtunk.

Ugyanis míg nyugoti szomszédainknál egész *irodalom* fejlett, s *rendszeres tudomány* nőtt ki a vadászat s vele egybekapcsolt foglalkozások gyakorlatából, nálunk e tér egészen parlagon maradt, minek két rendbeli káros következtetésén kell most évelődnünk, s kétségkívül ideje is van, hogy azon — habár utólagosan — segítsünk.

Egyik az, hogy a vadászat nálunk, úgy testületi mint magán szenvedélyesek által üzött minőségében, egé-

szen *idegen alakba* öltözött, s ez által, nem annyira lényegben, mint alakban, népszerűtlenné lön.

Másik az, hogy az idegen tanok követése mellett a nemzeti *vadász műnyelv* egyáltalában nem fejlődött ki; már pedig azt mai nap senki sem fogja tagadni, hogy mindennemű *emberi* dolog csak úgy verhet erős gyökeret valahol, s úgy nyerhet minél nagyobb elterjedést, ha az tisztán *nemzeti* alakban jelen meg.

Micsoda bábeli chaosz az, mely vadászatainkon még most is uralkodik nyelv tekintetében?

Vadászat-gyakorló uraink ezelőtt még pár évtizeddel magyartalanok lévén, a pór pedig kizárólván annak gyakorlatából, nemhogy rendszeres, de még csak parlagi vadász-nyelvünk sem fejlődött ki.

Hála égnek! újabban főuraink gyors magyarosodása igen sokat enged remélnünk, — s az ő magasb, grand-seigneuri vadászmulatságaik nyelvüül a magyart választván, immár két-három rendbeli *Vadász-Ujságainkban* fejlődni kezd a magyar sportnyelv, — azonban ök az apróbb lövadászattal részint nem is igen foglalkozván, vagy ha foglalkoznak is, annak kicsinyes és mellékes részleteibe sohasem bocsátkozván, az apró vadászat műnyelvének megalakulása az alsóbb, vagy mondhatom, egyedül a közép rend e tekintetbeni igyekezetétől várható.

Pedig hogy nyelvünk mennyire gazdag és alkalmas minden műág fogalmainak s tárgyainak kifejezésére, mutatja a műtárgyak dolgában végtelenül nagyobb orvosi úgy a hadi tudományban kifejlett magyar műnyelv, melynek tisztasága Európa legmíveltebb nyelveit megszégyeníti.

Azért, ha egyéb téren lemondunk a «könyvből gazdálkodás» elvének szigoru alkalmazásáról, ideje van, hogy elméleti uton tegyünk valamit a sport *nemzeti műveletté* emelésére, s e szempont volt az egyik, mely

engemet ösztönzött addig is, *míg hivatottabbak jelentkeznek*, — e téren valamit lendíteni.

Mint magam is szenvedélyes és szerencsés iskolában nőtt műkedvelő vadász, sokszor tapasztaltam, hogy értelmes és vadászatban vénült magyar emberek csupán helyi és személyes tapasztalataikra támaszkodva mennyire több öntudatos élvezettel, de még hasznosabb gyakorlati-sággal is üzték volna e nemes mulatságot, ha e részben saját gyarló tapasztalati körük, könyvbeli elmélet által lett volna gyarapítva.

Több szem többet lát, s igen megalázná s szűk körre szabná a vadászat mesterségét az, ki azt hinné, hogy egyetlen ember e részben mindent tanulhat, s hogy a vadászat nem érdemelné meg más tanok módjára, miszerint elméletének tökéletesítésére az újabb kor jótékony eszköze, a sajtó is igénybe vétessék.

Másfelől bizton lehet állítani, hogy *sokkal több volna a szenvedélyes vadász, ha minden ifju, kiben csak parányi hajlam mutatkozik is a vadászathoz, mindjárt kezdetben helyes utmutatáshoz juthatna.*

Alig van éplelkü s testü ember, ki fiatal korában kedvet nem érezne e legszebb mulatsághoz, melynek szenvedélye mélyen a természet rendjében gyökerez.

Majd minden ifju, kinek erre alkalmá s tere van, puskát ragad kezébe s szerencsét próbál; azonban igen nagy része, miután belátta, hogy egész nap, reszint *nem talál* vadat, mert keresése módját nem tudja; reszint husz lövés közül alig egy-kettővel ejt vadat, mivel persze minden okszerű elmélet nélkül vaktában indul el, — igen természetesen egyrészt *szégyenből*, másrészt *unalomból* — mindörökre bucsut vesz e nemes élvezettől, s fölcsereéli azt az átkos *kártyával*, melynek legalább százszor annyi gyászos áldozata van, mint a mennyi a veszélyes vadak elleni hadjáratokban vagy vadászfegyverek által véletlenből elesett.

És kivált mióta a gyutacs* föl van találva, s a kézművesség oly magas tökélyre jutott, hogy a vadászszer-
 rekben a fényüzést a czélszerűséggel s ízléssel oly szépen,
 kívánatosan párosítja, azóta a vadászat is oly nagy előhala-
 dást tett, hogy mai nap, midőn annak vadregényes köl-
 tőiségéhez a *kéjelem* (comfort) is járul némi tekintetben,
 valóban csak szánandó lehet az olyan férfi, ki e szenvedé-
 ly iránt, mely a lélek és test egészségét oly jótékonyan
 hatványozza, teljesen érzéketlen tud maradni.

Mindamellet a vadászat magasb gyönyöre abban
 rejtőzvé, hogy az annak gyakorlatában való tökély elér-
 hetlen, s e szerint tana is végzetlen, s épen ennél fogva
 igen ritka levén a lehetőleg leggyakorlatibb vadászok
 száma, az egyes műkedvelő vadászra nézve milyen olcsó
 és megfizethetlen egy olyan könyv, melyben némi elemi
 szabályok elméletét s oly fortélyok titkát tanulhatja meg
 rövid olvasás után, melyekért talán egész életén át hiába
 fáradozott volna!

Több tekintetben különösen ohajtandó volna, ha
 középrendü ifjuságunk nagyobb szenvedélyességgel fog-
 lalkozván a puskás vadászattal, ez által a vadászat egy-
 felől a külföld színvonalára emelkedő *okszerű és tanrend-
 szeres műveletté* fejlődne, másrészt *nemzeti alakot* öltene,
műnyelv dolgában nem lenne annyira hátra, mint jelenleg,
 midőn a vadászati világirodalmat még annyiban sem for-
 díthatjuk hasznunkra, hogy azt egyenesen lefordíthat-
 nánk, miután szavaink e részben részint hiányosak,
 részint eltérők s kétesek, és valamint a költő nem írhat
 hőskölteményt önmaga által koholt hitregéből, úgy a
 nyelvész sem alkothat szavakat olyan tárgyakra, melyek
 fogalmával még a nép nem is bír.

* Legutóbb pedig — mi több — a hátultöltők!

Egyszóval tény az, hogy a vadászat, mint rendszeres tan, nálunk még igen kezdetleges állapotban van.

E részben a középrendnek kell valamit tenni, t. i. azok, kik szenvedélyt éreznek a vadászathoz, igyekezzenek minden vadászati fogalmat magyar műszóval megjelölni, — *mert nyelvünkben az illető szó csakúgy megvan, mint például a németben, csak azt föl kell fedezni, s használatában megállapodni.*

Mivel pedig legelsőbbben is *jó kedv és akarat* szükséges arra, hogy ifjaink nagyobb mértékben lássanak a puskához, ennélfogva czélszerűnek találtam a jelen füzet kiadását, melyben a kezdők s általában csekély vagy semmi elmélettel sem bírók, hasznos utmutatást nyerhetnek, s másfelől *első lépésül* szolgáljon arra, hogy a helyes iránylyal bíró egyének e részben tapasztalataikat s nézeteiket *sajtó* útján közzé tenni igyekezzenek.

A nyelvészeti szempont mellett némi hadászati fontossága is van annak, ha valamely nép fiai a lövésbeli ügyesség által a szomszédok fölé emelkednek. A francia és osztrák-német vadászok hatalmas tényezők oly hadsereg ellenében, mely, mint például az orosz, török, spanyol stb. — nem bír hasonlóan ügyes vadásztettel.

Jól tudom, hogy a magyar ember örömeztobb választaná ma is a buzogányt a puska helyett; de ha már a választás nem tőlünk függ, igyekeznünk kell a *kor fegyverével* is elsőségre vergődni.

Már pedig a lövésbeli ügyesség csak a vadászatban fejlődhetik legmagasb fokra. Tagadom, hogy a pusztá czéllövés elegendő volna gyakorlatul, ha e részben a tökély lehető legmagasb fokát elérni akarjuk.

A legjobb czéllövőt, ki vadászaton kívül csupán álló célpontot tanult löni, oda állíthatjuk a mozgó tárgyak, egy lovas, futó ember vagy állat elébe, és csodálkozni fog, hogy tíz, husz közül csak egyszer talál.

Hasonlíthatlan az ügyesség tekintetében való különbség egy gyakorlott vadász s egy pusztán «lödei» lövész között!

A pusztán czéllövő ember egy felugró nyulra, vagy egy fölrebbenő fogolyra vaktában löni igen, de lőtávolon belül czélozni sem tud.

Egy pusztán czéllövész, ki száz lépésről gyakran eltalálja a pöntöt, ha vadász nem volt, arról sem biztos, hogy farkassal találkozáván össze, ez őt, kétesövü puskája daczára, kéjelmesen föl nem eszi vacsorára.

Mert a czéllövészt két dolog zavarja; először a tárgy mozgása, másodsor: *a kellő léleknyugalom hiánya.*

Az a nyugalom s hidegvér, mely a világon nemcsak életveszélyek, de mindennemű életügyekben is a leguralkodóbb hatalom: melylyel legbiztosabban győz úgy a hadvezér, mint a szónok, vagy a diplomata — ez a hidegvér, ha nagy mértékben velünk nem született, mesterséges uton a vadászat gyakorlata által jó adagban legalább gyarapítható.

Ime, mennyi *erkölcsi, testi, szellemi előny*, mely a vadászat gyakorlatának következményeiként támad az emberben.

Hát az állandó egészség, hosszú élet, s ama jól és kényszerüleg conservált életerő, mely a vadászt legkésőbb koráig is Venus szolgálatára képessé teszi?! Ama jó kedv, mely az örökös jó ét- és itvágy, édes álom, s a szent természetteli társalkodás következménye?

Ha van valami, a mi a fásult, életunt embert kigyógyíthatja, vagy legalább az életet elviselhetővé teheti számára, úgy bizonynyal a vadászat az.

Hogy ennyi előny mellett mégis nagy számmal találkoznak, kikben a jó alkalom daczára is a vadászat szenvedélye föl nem támad, annak kétségkívül a helyes utmutatás hiányában kell legfőbb okát keresnünk.

És e tekintetben irodalmunk merőben hiányos, mert ritkán találkozik oly egyén, ki a vadászat gyakorlatának titkaival ismeretes legyen, s egyszersmind helyes iránylyal, sőt értelmes magyarázó tehetséggel is bírjon, a ki pedig történetesen birna is e tulajdonokkal, egy vagy más tekintetből nem nyul tollhoz, hogy ismereteit közzé tegye.

A németek tömérdeket irtak e tárgyról, mindamellet nem óhajtom, hogy a mi sportirodalmunk az övékéhez *hasonló természetű* legyen.

Annyi a fölösleges üres szalma az ő vadászati könyvekben, hogy belőle az értékes széna kiválogatását alig tarthatni érdemesnek.

Mint mindenütt, úgy itt is *téveg* (labyrinth) támad az *apróságig* menő pókszálas szabályok szövevényes *rendszeréből*, mely a helyett, hogy fölvilágosítaná, még inkább zavarja a fölfogás tehetségét; — rendesen *nagy szabatsággal* czirkalmazza ki a *parányibb*, jelentéktelenebb részletet, s a lényegesebb dolog gyakorlati oldalát elhanyagolja. Leírja a vadnak minden legkisebb tagját, külön műszót ad annak is, a minek tulajdonképen, — mivel nem külön fogalom — erre szüksége nincs, azonban arról, hogy hát mi módon kell e vadat meg is fogni, csak igen kevés gyakorlati utmutatást ad. Ennyi pedantériát a vadászat elméletében nem kívánok a magyar embertől.

Csak annyit kívánok, amennyi arra szükséges, hogy gyakorlatilag jobb vadászok legyünk, vagyis, a vadat nemcsak keresni, fölatalni, de löni is tudjuk, s azután megengedem akármely nemzetnek, hogy ő nálunknál nagyobb *vad tudós* legyen.

Mindamellett elismerem, hogy sok helyes elmélet is van elszórva rengeteg tankönyvekben, s hogy ezeket magam is forgattam, különösen azokat, melyek világos és egyenes gyakorlatiágukkal dicséretes kivételt képeznek a többi közül.

Uj dolgot, eredeti fölfedezést e füzetben is — megengedem — talán keveset talál az olyan olvasó, ki az egész vadászati irodalmat áttanulta. De nem is ezek számára volt czélom e kézi könyvet szerkesztteni. Mindamellett megjegyezhetem, hogy különösen a lövészet tanát illetőleg, sokat irtam saját tapasztalatom után, a mit sehol sem olvastam, s csak azt mondhatom rá, hogy meglehet, talán ez is meg van már írva valahol.

De egyébiránt nem is a tan eredetisége, de inkább az előadás könnyüése, világossága, s illetőleg a *tanmód* itt a fődolog, mert a mi jól megjegyzendő, nem tanult vadászok, mint inkább műkedvelő magánosok, magamféle gyalog-puskások számára irom ez utmutatást; hazám mívelt ifjuságának, mely netalán a szellemi téren való foglalkozásban eltörödvé, teste s lelke üdítésére szolgáló gyakorlatul a vadászat gyönyörét választja, s hogy ezt minél nagyobb műélvvel tehesse, dióhéjban e tan rövid s összefoglalt elméletét kívánja olvasni.

A vadászatnak rendszeres és teljes tankönyvét avatottabb, s talán nem is egyes, de több összeműködő jogosult szaktekintély tollától várhatja a magyar olvasó.

Pesten, október 16-án, 1858.

Cserszilvász Ákos.

A vadász-puska, s a vele való bánásmód.

Hogy feladatomnak megfeleljek, tekintettel akarok lenni az oly kezdőkre, kik a vadászatban még egészen járatlanok, s e szerint mindenekelőtt az *elemi* szabályokra van szükségök.

Nos hát, egy ifju bajtárs van előttem, ki épen hazatért a fővárosból, s korára nézve eléggé érett már, hogy fegyvert adjunk kezébe s egy kis házi gyakorlat után, miután nyugodtságának, ovatosságának, figyelmességének s mérsékletének jeleit adta, mint megbízható lövészt, társaságunkba fölvehessük anélkül, hogy valamelyünknek, ki szomszédságába esik, egy vagy más tekintetben *aggasson*.

Ne örüljön azonban a «megbízható» szónak, s ne vélje, mintha ez azt jelentené, hogy a rövid házi gyakorlat után már ő biztosan lelövi a vadat; — hohó! — messze az ut odáig! A «megbízhatóság» alatt csak amaz első föltétel van értve, miszerint az illető a fegyverrel való bánásmódból s a vadászaton szükséges óvatos magaviselet szabályaiból már tud annyit, hogy a többi vadásztárs *bizton* lehet aziránt, mikép nem fog a fiatal jelöltnek szelességgel, vigyázatlansággal hatványozott gyakorlatlansága következtében oldalba lövetni, a mi ha épen meg nem történik is, elég baj, ha a gyakorlott szomszéd vadásznak szüntelen aggat ama gondolat, hogy mellette egy sz. Hubertben járatlan ember csötöl-botol, kinek pus-

kája akkor is elsül, mikor nem akarja, de sőt, mikor akarva süti is el, megeshetik, hogy a lövés nem a vadat, de az *embert* találja.

Tehát legelsőbben is tudnia kell a vadászat alpháját, azon általános és elemi szabályokat, melyek szigoru megtartása őt megbízható vadászszá avatja.

Ez okból szóljunk legelsőben a puskáról, s a vele való bánásmódról.

A vadászatnak az ad magasabb értéket, s az emeli ki a közönségesebb kézműves «mesterség» alantibb fogalmából s avatja nemesebb szenvedély tárgyává, hogy vannak gyakorlatában titkok, melyek miatt soha a mesterség gépies tökélyét benne elérni nem lehet. Nem is említve a lövésbeni gépies tökély elérhetlenségét, magában a külön löfegyverek természetében, a mi szinte hihetlennak látszik, oly titkok vannak, melyek legalább még eddig, számtani pontossággal meg nem határozzák. Ugyanis: azonegy mesterkézből, hasonló anyagból, hasonló alakban készült egyik fegyver igen jól hord, a másik már kevésbbé, és ennek okát pusztá szemmel, gyakran még a kézműves sem ismeri föl. Ismerünk durva vasesőves puskákat, egyszerű munkával, melyek a legdrágább, leggondosabb készületü drót, s damaszkcsoveket megszégeyenítik. A mi tehát a fegyver választását illeti, e részben lehet ugyan némi elveket fölállítani, de mindig legbizonyosabb marad azt gyakorlatilag megpróbálni. A boltban csak következőkre kell figyelemmel lenni: alkalmas-e az illetőnek a puska *fogása*; elég erős-e a töltés kamarája, illetőleg a cső fara, továbbá az *agy szerszáma*, minek egyik jele a sárkány szépen *csengő ketyegése* stb. A puska erejét a próbán látjuk, ha t. i. bizonyos távolban sem igen sűrűn, sem igen szétszórtan, s *mélyen* beviszi a sörétet a táblába.

Minél nagyobb az öb (caliber), a cső ugyan annál rövidebb szokott lenni, mindamellett a nagyobb öbü

puska messzebb hord, mint a szük öbű madarász vagy gyerekegyver; de mivel nagyobb töltést is kíván, csövének is vastagabbnak, nehezebbnek kell lenni, s ezekből az a következtetés, hogy a ki jó messze akar löni, s nem röstel kissé nehezebb fegyvert hordani, saját testi erejéhez képest oly öbű puskát vegyen, melyet a kellő mennyiségű porral megtöltvén, elsüthet a nélkül, hogy *megrugná*. (A rugás onnan származik, ha a lövész nem képes elég erősen s illetőleg a töltés erejének megfelelőleg, képéhez s vállához szorítani fegyverét.)

Nem minden fegyver hordja jól a löveg minden nemét, azonban, hogy egy töltésbe vegyített külön nagyságu sörétet egy sem visz jól, az kétségtelen.

Az olyan vadászat-kedvelő számára, ki nem tarthat két fegyvert, s mégis mindennemű vadra készül vadászni, legajánlatosabb a 16. számú öbű, s 28—29 hüvelyk hosszú csövel ellátott s mintegy 7 font súlyyal bíró fegyver.

Szükséges tudnivalók-még a fegyver körül:

a) Ha a cső belseje többszöri lövés következtében mocskossá lett, annak módja szerint kitisztítandó. E műtételt legjobban s legrövidebb uton valamely tapasztalt vadásztól lehet egy látásra eltanulni, s itt csak azt jegyezzük meg, miszerint sok régi vadász eczetet szokott a csőbe tölteni vagy tört üveggörrel tisztítja belsejét, a mit újabb műértők általában kárhoztatnak. Legjobb az ágyából kiemelt csövet farával *tiszta vizes* dézsába dugva, egy e célra készült vasvesszővel, melynek végére kócz vagy len van tekerve, mindaddig csiszolni, míg tiszta víz ömlik ki gyúlyukán. Ekkor megtörölgetve, s szerszámát beolajozva, berakni ágyába, félkerékre huzott sárkánnyal felakasztani szellős száraz helyre, hogy megszáradjon. Midőn teljesen megszáradt, de egyébkor, kivált nagy vadászat előtt is, ha bizonyosak akarunk lenni elsülése

felől, tanácsos a gyúlyukat egy hatodrészes lövet porral ki-
lobbantani.

b) Télben, tanyára vagy hazaérkezéskor, a nagy hidegből hirtelen melegre vinni a puskát épen oly veszedelmes a puskára, mint az emberre nézve, ha a dermesztő fagyról egyszerre a meleg kályha mellé kuporodik.

c) A sárkány kalapjának belsejét tisztán kell tartani, gyakran kitörölgetni, hogy a benne rejlő nedvesség el ne rontsa a gyutacsot.

d) A gyönyörű damaszcsovek megérdemlik, hogy minden vadászat után kimosattassanak, kívül-belül addig dörzsöltessenek, míg teljesen szárazak lesznek, s végre finom provansz-olajjal bekenessenek, s száraz helyen tartassanak. Ezek csövének tisztogatása, ha már csak parányi rozsdát kaptak is, következő módon történik. A fényes damaszcso előbb egy olajba mártott vászondarabbal, mely tajtkőporral jól behintendő, végigdörzsöltetik; erre a cső az e célra készült vakaró-kefével sikároltatván, régi fényét visszakapja; végre a törlő-mézgával (Radiergummi) harmadszor is végig dörzsöltetik. Erősebb rozsdánál a mosóvesszőre vászonrongy tekerendő, mely gorombaéles csiszolóval (Schmirgel) és olajjal jól bekentetik. A barna csövu damaszok rozsdáját csak az aczél vakarókefével kell tisztítani, mivel a tajtkő (Bimsenstein) s a csiszoló (Schmirgel) színétől megfosztaná, s foltossá tenné. Eleinte nem megy le mindjárt a rozsdá, csak barna foltok maradnak, de azért folytatólagosan kell dörzsölni, s később puha krétába áztatott gyapot ronggyal végig súrolni, s végre száraz ruhával megtörölgetvén, napra vagy szobába felakasztani. Csekélyebb piszkot nyers vöröshagymával vagy terpentinelajjal veszünk le.

e) Sokáig nem használandó puskát úgy lehet a rozsdá ellen óvni, ha fagygyúval bekenik, miután szárazra törölték volna.

Megválasztatván a puska, első annak felhuzása és leeresztése módját valamely gyakorlott lövésztől megtanulni. Különböztetve, hogy a fölvezés és leeresztéskor a puska vége örökké az *ég felé* legyen tartva, hogy netalán elszalasztás és elsülés esetében «emberben vagy lóban» kár ne történjék. Leeresztéskor előbb a hüvelykel a sárkányt kell kissé hátra felé huzni, azután a ravaszt nyomjuk meg mutató ujjal, *de ezalatt a hüvelykujjal folyton a sárkányt tartjuk*, s ezután könnyen indul lefelé.

Következik a puska töltése. Hogy előltöltő fegyverbe a lőpor előbb beteendő, rá a fojtás, erre a sörét, s ismét fojtás, ez az elemi rész, de magában még igen kevés. A jó töltéstől függ legelsőbbben is a siker. Általános szabály, hogy a lőpor fojtása *erősen leverendő*, a sörété csak annyira, hogy biztosak legyünk, miszerint az, ha a puska-csővet lefelé tartjuk, meg nem tágul, vagy a sörét mellette ki nem foly. A lőpor fojtása erősen leverendő ugyan, de nem oly értelemben, hogy a lőpor a *sok verés* által *összetörjék*, úgy, mint a mákot törni szokták; ezáltal sokat vesztené erejéből. Legyen a fojtás annyi, hogy a port *teljesen légmentessé* tegye, s az ilyen fojtásról ha *egyszer visszaugrik a puska vessző*, a kellő lefojtás elérve van. Ha azonban a fojtás csekélyebb, semhogy a légmentességet eszközölhesse, hiába veri a vesszővel akár mennyire az ember, csak ront, de nem segít semmit, mert utóbb a porból még a fojtás fölé is keveredhetik. Az ilyen töltés azután csak szottyán a lövészkor, minden erő nélkül. A többféle papír, rongy vagy szőr stb. fojtás között legjobb kétségkívül a *kalapfojtás*, mi jó vastag kalapból a cső öbléhez készített fojtásverő segítségével készítették.

Másik lényeges dolog, hogy a sörét *mennyisége vagy a golyó súlya, a lőpor erejével helyes arányban legyen*. A 14—12 számú öbűeknél a por aránya a sörétéhez úgy áll, mint 1 : 6, — a 16 számú öbűeknél, mint 1 : 7. —

Egy jó lövet 1-ső számú sörét 26—30 szemet, 5—6 számú szalonka- vagy fogolysörét 60—70 szemet tartalmaz. Általában nagyobb a horderő több por és kevesebb sörétnél, de viszont az igen könnyű töltés sem czélszerű azon okból, hogy a könnyű nem hasítja a léget úgy mint a nehezebb test. Ezen leghelyesebb arányt a gyakorlati próbák után ítélheti meg kiki saját puskájának természete s lőpor minősége után. A por mennyiségét illetőleg: tegyen annyit csövébe a vadász, mennyitől már egy igen parányi rugást kezd érezni, a fegyvernek lehető legerősebben képehez fogása mellett. Súly szerint már csak azért sem lehet meghatározni a por mennyiségét, mivel egyik lőpor jobb, a másik rosszabb.

Ügyeljen az ember, hogy a lőpor és fojtása között hézag ne maradjon, a mi a nagyon mocskossá lödözött puskánál megeshetik; mert ha a hézag csak kicsiny is, oly rándulást okoz, mi az embert jól képen is üti, de meg a csövet is elrántja a helyes iránytól s a vad — menten fut világgá.

Megeshetnék az is, hogy például lesen, valamely árokpартnak támasztva a puska végét, föld vagy kavics szorulhatna a cső végébe; ez esetben a puskacső, elsüléskor menthetlen ketté szakad, s a vadászt legnagyobb életveszélybe hozhatná.

E főnebbi szabályok természetesen az elöltöltő fegyverekre értendők.

A Lefauchaux, Lancaster töltények készítésének módját fölösleges aprólékosság volna itt leírnom. Azt a kezdő vadász eltanulhatja egy-két mutatóra akár a puska-művestől, akár valamely bizalmas vadász barátjától. Igen természetes, hogy ma már mindenki ez utóbbi hátultöltő szerkezetű fegyverekkel látja el magát. De még mindig számosan élnek a régi elöltöltőkkel, részint megszokásból, részint mert nincs módjuk hátultöltőket venni. Szo-

kás volt eleinte a régi előltöltőt *átalakíttatni* hátultöltővé. Ez azonban nem bizonyult czélszerűnek, sőt ellenkezőleg még *veszélyesnek* is. Mert a cső farából, melynek pedig a hátultöltőnél *erősebbnek* kell lenni, mivel nagyobb lőpor adagot kíván, a puskaműves még le is szokott vágni, és ekként megtörtént nem egyszer, hogy az átalakított cső szétszakadt és *megsebezte* a lövőt.

Legjobb tehát ezeket meghagyni előltöltőknek, és erdőn, átalán oly helyen használni, a hol *kevés* a vad, és a vadásznak ideje marad a töltésre.

Következnek ama szabályok, melyek vadászat közben szüntelenül figyelemmel tartandók. A puska *mindig leeresztve, csővel fölfelé akasztandó* a bal vállra. Vannak vadászok, kik a puskát oldalvást, csővel vízmentesen előre fektetve hordják, talán hogy balkezőket a csőn nyugtathassák. Ez azonban kiváltkép társaságban nem biztos és már többször okozott veszélyt.

Ugyanis a sárkányt valamely ág az út szélén, vagy hirtelen fordulás következtében, ruha- vagy tarisznyaszínőr fölránthatja, s lecapódván, a puska elsülhet, s vízmentesen állván a cső, embert találhat. Az is megeshetik, hogy véletlen valamely vad ugorván föl, a hirtelen kézbe kapáskor rándul föl a ravasz, s a puska elsül, annak tartalmát pedig aztán — vadász-mondás szerint — *nem lehet megállítani*.

A fönnebbi módon kell tehát a puskát vinni odáig, a hol a tulajdonképi vadászat kezdődik, a midőn mindenki leveszi puskáját, s fölhúzván, lesi, várja a vadat. Valahányszor azonban egy hajtás végződik, vagy egyáltalában egy kis intermezzo — *szünet áll be*, s a vadászok találkoznak, a *sárkány leeresztendő*, a mondott óvatos mód szerint. Nagyobb szünetek alatt, vagy kocsira ülve, a hátultöltőből a töltény kiveendő.

A vadkeresés ideje alatt ugyan könnyebbség okáért

váltogatva, majd föl, majd lefelé tartja az ember a fölhúzott puska csövét, a lövés könnyebbségének szempontja azonban úgy kívánja, hogy a puskát *vizirányosan* tartva hordozzuk, mivel e tartásból könnyebb a fegyvert hirtelen kézhez fogni, mintha — a mi biztosabb volna — ég felé tartanók azt. A puska villanása e műtét alatt csekélyebb, a vad nem veszi oly hamar észre, s a szem azalatt is kísérheti a vadat, míg e villanatot tart.

Ezek után az óvatosság nehezebb része következik, t. i. a vadászat folyama alatti kölcsönös egymásra ügyelés. Ennek első szabálya, hogy bárhol, lábas erdőben vagy vágásban történjék a vadászat, minden egyes vadásznak folyton *tudomásának kell lenni a felől, hol, merre jár a legközelebbi szomszédja*. Rendesen minden vadászaton van és kell lenni egy intézőnek, habár a személyzet csak két egyénből állana is. E nélkül nincsen üdv. Az ily intéző elrendeli a hajtást, elállítja a keresőket, s a lesállókat. Ha például sűrű csalikban cserkészve vadásznak, meghatároztatik az irány, mely felé halad valamennyi, s a távolság egy-egy puskás között, a sűrűséghez képest, 20—30—40 lépésnyi vagy több is szokott lenni. Ilyenkor azon irányban, hol szomszédjai járnak, löni, ha kivált a távolság csekély, *egyáltalán nem szabad*, hanem meg kell várni, míg a vad kedvezőbb irányt vesz. Igen közélről ugyan nyúlra lehet löni, kiváltha a nyúl és ember közti tér belátható, mivel ez esetben a közelség miatt a lövés a földbe menvén, a lövésnek a nyúlra való hatásától nem lehet tartani, s legfőleg nagy ritkaságképen egy szem valamely forgácsról pattanhatna föl káros irányban, de már ez oly csekély erejű, hogy sérülést nem okozhat, s valamire való vadász ily parányi bajra nem is hederit.

Hasonló véletlenből egy komikus esetre emlékszem. Két vadász hazamenet egy vadkörtefa tetején szarkát vett észre; mivel e haszontalan félénk állat nagy ritkán várja

be a vadászt, ha csak lövésre van, rá szokott löni az ember. Hogy bekeríthessék, mindketten ellenkező irányban közeledtek feléje, a ritkás erdőben takargatva magukat. Végre az egyik lő, és a szarka leesik. Azonban a tulsó vadász elkezd makogni, a nélkül, hogy valami érthető szót mondhatna. Társa hozzá megy, s csak azt látja, hogy valami baj érhetett, mivel remegő alsó ajkán egy kis vörös pont látszott. Néhány perczig tartott a görcsös reszketés, mialatt érthetetlen szavakat hebegett, s végre az egész elmulván, kiderült, hogy a mint fölnézett a fára, s társa a szarkára lőtt, valamely ágról egy szem sörét pattant vissza ajkára, mely aztán az ideges reszketést okozta. Ez azonban oly ritka eset, hogy ilyenek ellen az ember óhatatlan.

Nem elég csak tudomásul venni a fönnebb mondott szabályokat, azokat ösztönszerűleg s annyira *meg kell szokni* is, hogy azok ellen a vadász soha ne hibázzék. Csak egyszer feledheti el az ember a sárkány leeresztését, és ez egyszer is baj eshetik; aztán mit használt a hosszú időn át megtartott óvatosság, ha egyszer végre is megesett a veszedelem, mit gondatlanság okozott?

A jó vadásznak különben is alapelvei közé tartozik az *örökös figyelet*, melynek félbeszakadni egy pillanatra sem szabad. Szeme örökké *egerészszén* jobbra balra, s elméjében szünetlen azon helyzettel, körülménnyel vagy esettel foglalkozzék, melyben vadászat alatt van. Így e folytonos figyelet egyik tárgya legyen vadásztársainak szemmeltartása, s illetőleg, mivel azokat gyakran nem láthatja, a rájuk való gondos ügyelet.

Mert a vad sohasem kel úgy, mint azt előre elképzeljük. Az esély mindig új, mindig meglepő, s a cselekvés, illetőleg a lövés szerencsés pillanata mindig csak *egy pillanat*, s ez okozza ama hevességet, melyről a leghidegvérűbb ember is csak igen nehezen szokik le.

Ez egy pillanat rövidsége, s az esetek mindenkori ujsága s meglepő volta szüli a vadász szenvedélyét, s ama hevességet, mely különben, ha a vadra kényelmesen lehetne lőni, úgy hogy fölkelését s tartását is mi határozók meg, soha ki nem fejlődhetnék az emberben.

A ki ezt fel nem fogja, az csodálkozhatik azon, hogy a legderekabb ember, egy nyúl vagy fogoly láttára annyira tűzbe jön, valóságos lázt kap, s hirtelenkedővé lesz, mint a gyermek.

Igen, mert csak *egy* szempillanata van, hogy elejtse a vadat, s részesüljön az ohajtott bravour dicsőségében, vagy elhibázza, s aztán szégyenelje ügyetlenségét önmaga s mások előtt. *Csak egy* pillanata van, hogy néha fél vagy egész napi nehéz fáradalmát sikerrel koronázza, s bágyadt tagjait édes otthonában a megelégedés örömeivel pihentesse. E pillanat tévesztésének félelme, s a diadal ohajtása okozza ama lázas hevességet, mely a még gyakorlatlan s önbizalmatlan vadászt a cselekvés perczében elfogja.

Ez a hevesség tehát sok hibát szül, de e sok hiba között legsúlyosabb, legszégyenletesebb az, midőn akár marad meg a vad akár, nem, valamely vadásztársat sebesít meg a szeleburdi műkedvelő.

Azért mindenekelőtt e kölcsönös egymásra ügyelet törvényeit szedje szorosán fejébe a kezdő, gyakorlatlan vadász, hogy legalább a kudarczok e szomorú nemétől megóvjá magát.

Az sem helyes szokás, hogy némely vadász puskáját csővel lefelé akasztja szegre. Elsülhet, s gyermekét vagy állatot érhet, — de más szempont is ellenzi e szokást. Ha a sörétre csak igen gyöngé fojtást vertünk, a mi véletlenből megeshetik, az azt le-, s illetőleg felnyomhatja, a töltés közt hézag támadhat, s a puska rugni és a cél-tól elrándulni fog.

Vigyázva kell a puskát tokba eresztetni, mert meg-

esett már, hogy a sárkány felrándult, s az illető ellőtte a lábát.

Egy szóval a puska körül nem ajánlhatni elég óvatosságot.

Nincsen is könnyebb s közelebb ismertető jele a vadász értelmisége s gyakorlatiságának, mint fegyverével való bánásmódja. A füzfapuskás alig ölti magára készleteit, még a vadásztérre sem ér vele az ember, már elárulja járatlanságát szent Hubertben, s az ilyentől aztán őrizkedik a tapasztaltabb, mert az ilyen puskás az, a kinek kezében «a bot is elsül».

A mi a puskával való bánásmód egyéb oldalait illeti, azon kell lenni, hogy a töltés, bizonyos vadnemekre mindig egyenlő legyen, hogy *fegyverünk természetét*, valamint *hibáinkat* helyesen megítélhessük.

Ajánlatosabb, ha a cső színe barna és nem fénylő, mely utóbbiról kivált árnyas erdőben, a vad könnyen észreveszi az embert.

A cső belseje, ha a puska már rúgni kezd, vagy még előbb is kimosandó, de megjegyzésre méltó, hogy ha nagyobb vadra készülünk, úgy intézzük, hogy előbb néhány lövést tegyünk vele, vagy ne mosassuk ki a belsejét simaságig tisztára, mert egy kissé porkormos csőből a lövésnek nagyobb ereje van.

A gyutacs föltevésekor a gyúlyukba (piramidl) vetett egy pillantás nem fölösleges, hogy meglássuk, *kijött-e a por*, a mi a «csütörtök» ellen biztosít.

Tanácsos a lövés után kifujni a csövet, kivált nagyobb vadászaton; apró madár ellenében, ha puskánk folyton elsül, ez elővigyázat unalmas és nem szükséges.

Ha a *gyúlyuk* a sok lövöldözés folytán *kiégett*, *ujat* csavarjunk helyébe. Mert a kiégett gyúlyuk sokat elvesz a rugó erőből.

Apró vadászaton a gyöngébb lövész nagyobb adag

söréttel töltvén, közlelről könnyebben talál, de messzebbre nem öl, mivel a sok söréttel *megterhelt* por lökerekéből veszít.

Ha régi vagy idegen, s egyáltalában *bizonytalan* töltés volna puskánkban, tanácsos vadászat előtt a töltést *megmérni*; tudniillik a puskaveszsző a csőbe eresztetvén, s meg kihuzatván, kívül a csőre illetve megmutatja a töltés mekkoraságát.

A sárkány sipkájának belseje tisztán tartandó, hogy a gyutacsot meg ne rontsa.

Ha a gyutacs penészes, vagy rozsdás, biztosság okáért a töltés kilövendő, vagy új gyutacs alkalmazandó.

A lőport *száraz helyen* kell tartani, s a tülökbe öntés-kor nem kell szivarozni.

1851

1866

Lövészeti általános szabályok.

A sok vadat tartalmazó nádasok képezik a lövész legalkalmasabb, leggyorsabban sikerhöz vezető iskoláját.

Itt kínálkozik legtöbb alkalom vadra löni; másrészt pedig a víz színére vagy kissé föléje tett lövésekből tájékozhatja magát a kezdő lövész, hogy hol hibázott, a szerint a mint lövése a vadon innen vagy túl, elöl vagy hátul vágta meg a vizet.

Azonban, ha erre nincs hamarjában alkalom, gyakorolhatja magát a kezdő a közönséges madarakon, például fecskéken, melyek bevárnak.

A fecske nehezen lőhetőnek tartatik, és mikor a levegőben fönn összevissza czikáz, valóban nehéz is az; de legtöbbször a földet vagy a vizet szántja, és bárminő sebesen repüljön is ilyenkor, meglövése épen nem nehéz, sőt a könnyebbek közé tartozik — arra nézve tudniillik, ki a *keresztben való lövés* titkát tudja és fortélyát sajátjává tette.

Mielőtt azonban valaki röptében tanulna löni, természetesen legegőbb célba, azután álltában, később lassabban mozgó tárgyra próbálkozik.

Mindenekelőtt tanulja és *szokja* meg jól, *erősen* képéhez szorítani puskáját, mert ha az erős fogáshoz jókor nem szokik, a laza tartás mellett puskája rugni és hibázni fog.

Szokja meg a puska *elsütését* minden legkisebb *idegrázkódás* nélkül, és ha tapasztalja, hogy nyitott *jobb sze-*

mét még a ravasz megnyomásakor, tehát a sárkány lecsattanása előtt behunyni kénytelen, s erről nem is bír leszokni, — akkor mondjon le arról, hogy valami jeles puskássá lesz valaha.

A ravasz megnyomása és a sárkány lecsattanása közti időköz ugyan oly parányi, hogy azt kifejezmem lehetetlen, de mégis van egy kis időköz. És ez időköz elegendő arra, hogy a vad helyzetében változás történjék, vagy a eső elmozduljon, s ekkor aztán a lövés nem biztos, mert egy vonalnyi eltérés a célgombtól 50—60 lépés lőtávolyig már arasznyivá lesz.

Első *kellék* tehát a vadászathoz a *lelki nyugalom*.

Ha már a hevesség jobbadán le van is győzve, még ekkor is uralkodik egy rossz szokás: a hirtelenkedés, vagy sietség. Ez a rossz tulajdon legutoljára vedlik le a vadászról.

A célba vagy álltában lövéshöz semmi különös fortély nem szükséges, csupán csak ama nyugodtság, hogy a fegyvert elsütéskor félre ne rántsuk.

Szokják a lövész mindjárt előjáróban ahhoz is, hogy a puskát elsütése után ne rántsa le mindjárt képéről. Igen sokan hibáznak ama szerfölötti mohó kíváncsiságból, melylyel a vad elestét látni óhajtva, még a durranás előtt, már a ravasz megnyomásakor elrántják puskájukat. Nem egy szilaj vadásznál tapasztaltam, jó izút nevetve, miszerint nyulra lődözvén, sörétjüket a lábas erdő fáinak derekán vagy épen a tetején hallottam zörögni.

Csak olyan könnyű lélekkel fogjuk képünkhöz a puskát, mint a jó cigány a hegedűjét, mintha egy nótát akarnánk huzni a szaladó vadnak, hogy azon tánczoljon. Aztán le se vegyük addig azt onnan, míg csak a csövön végig nézve a vadat heverni nem látjuk. Sűrűben vadászva, lövés után le lehet ugyan egy kissé kapni a fegyvert, de a mint meglátjuk, hogy a vad még megy s ideje van kettőzni (duplázni), azonnal fogjuk kézhez a fegy-

vert, keressük fel a czélgommbal a vadat, s ereszszünk utána még egy adagot.

Miután már a kezdő puskás czélban földobott rossz kalapokra s apró madarakra lődözött, kisértse meg a fecskét. Eleinte csak *vigyé* rajta puskáját, s inkább csak abban gyakorolja magát, mily hirtelen tudja fegyverét fogásba kapni, s a repülő madarat *vele kísérni*. Mikor pedig sok fecske röpdös víz- vagy földszint, válaszszon ki olyat, mely előtte egyenesen *keresztben* repül; czélozzon erre a *távolság és sebességhez képest előre*, világért se rá a testére, mert ekkor hátul löne el, aztán süsse el arra, a melyikre legjobban ráigazította.

Ha víz fölött repült a fecske, és ha a vadász legalább másodmagával van, megtudhatja, hol vágott el sörétje; elől-e vagy hátul és mennyire; ezek után vesse össze, vajjon nem czélt-e vagy kevéssé, vagy nagyon is előre; gondolja meg, nem állította-e meg vagy nem kapta-e előre puskáját a ravasz elnyomásakor, s ez összevetésekből szerezzen magának bizonyos zsinórmértéket, mily távolban s mily sebességben mennyire kelljen neki *előre* czélozni.

Ha a madár rézsut felénk, vagy tőlünk röpül, kevesebbet kell előre czélozni.

Egy-két ily kísérlet után mehet a tóra, a hol azután már nem játék a dolog, nem válogathat, hanem löni kell, a hogy jön.

A kácsa kiterjesztett szárnyaival, röptében elég nagy czélpont, s fölszálltakor elég idő van *rácélozni*. A fogoly, fűrj lövése már jóval mesterségesebb.

Mindamellet a járatlan növendék eleinte azon hibában szenved, hogy a mint fölrepül a vad, nem tud azonnal *rácélozni*; előbb megnézi, vajjon miféle madár, merre tart, s még hadi tanácsot ül, *rálőjjön-e*, vagy sem? Aztán képéhez fogja a puskáját, de csak félig meddig, s nem látván a repülőt, meg lekapja azt

egy kicsit, hogy újra meglássa. Azalatt a récze kiér a lőtávolból.

Az is gyakran megesik vele, hogy hirtelen felfogja ugyan fegyverét, de midőn a célponton át meglátja a repülő madarat, úgy látja, mintha már messze, a lőtávolon kívül volna. Azonban ez csak láttani csalódás (fallatio optica), mert a szokatlannak a csövön át nézve távolabb látszik a tárgy, mintha azt szabad szemmel nézné. Ehhöz is szoknia kell, vagyis megtanulni czéloztában megmérni a vad távolságát, a mihez még nem igen nagy idő kívántatik.

A késedelmezés ellen legjobb s egyetlen mód a következő. A mint megzörren előtte a víz vagy a káka, s még csak sejti, hogy kél a vad, ne is nézzen rá szabad szemmel, de *azonnal* hunyja be balszemét, s fogja fel a puskát s a *célponton végig nézve keresse föl a vadat*, s ha feltalálta, kísérje pillanatig, vagy ha jónak látja, ereszsze rá azonnal a lövést. Ez a szabály minden vadra nézve áll. Hibázni fog eleinte sokat, de ne törődjék vele, s ne higgye, hogy e szabály megtartása okozná hibáját. Ez oly sarkalatos törvény, hogy a ki ehhez nem szoktatta magát, mindennemű vadnál sokat fog hibázni, s ha talál, csak vaktából történik.

Mert e szabály megtartása mellett fejlődik a valódi, hogy úgy mondjam — vadászművészi nyugalom. Avagy, ha valaki a vadnak puskával kísérése közben hébehóba még balszemét is kinyitja, nem azt jelenti-e, hogy az ilyen növendék még heves, hirtelenkedő, s nem csügg egész figyelemmel a meglövendő vadon? Ha egyszerre vagy hirtelen egymásután két vad kel föl, nem jön-e zavarba, hogy melyikre löjjön, aztán nagyon valószínűleg egyet sem talál? Ha pedig később valami veszélyesebb vadra czéloz, nem fogják annak mozdulatai nyugtalanítani, s untalan elvétetni vele a puskát fogásából. A vadász, midőn egy

vad kél előtte, s azt meglőni akarja, feledjen el minden egyebet, mert ha bármi csekélység által aggatni enged magának, a szerencsés pillanatot elveszti.

Ha *szemközt* repül akármi szárnyas, jóval embermagasságon fölül, arra ez irányban biztosan *lőni*, egyáltalában *lehetetlen*. Meg kell várni míg más irányt vesz; bizonyosan oldalt fordul, s ekkor a keresztben vagy rézsút vett irányhoz képest a távolság és sebesség szerint kell ráigazítani — a fennebbi szerint egy kissé előre.

Ha vizi lesre megy, s a táj kissé partos, olykép üljön le, hogy a föld sötéte, mely látkörét elzárja, minél alacsonyabban essék, mert csak az *ég színében* vagy világosságában lőhet.

Ha sűrűen jár a vizi szárnyas, ügyeljen, nehogy a töltést elhibázza, kivált kettős csövű fegyverrel. Ha mindkét csövét kilötte, legcélszerűbb egyszerre tölteni mindkettőt, vagyis egyszerre tenni mindkettőbe port, fojtást, sörétet, nem pedig előbb egyiket egészen megtölteni, aztán a másikat, mert így tovább tart.

Az apró vadászaton igen alkalmas a kalapfojtás, de a kalap, melyből verték, ne legyen igen vékony, ez a rugóerőt gyöngíti. Ha vékony a kalapfojtás, a porra kettésével tehet, — a sörétre azonban elég egy is.

Sok függ a szabad mozgástól, a könnyen fordulhatás lehetőségétől. Tudnivaló, hogy ha ül az ember, kivált elnyújtott lábakkal, jobb oldalra lőni szintén lehetetlen. Azért legjobb, ha állhat, de vizi lesen, bokor vagy part hiányában ez csak gödörben történhetik. Ha már egyenes tisztáson kell leshelyet foglalnia, legcélszerűbb féltérden felváltva vagy guggolva lesni, arcczal arra felé fordulva, hol a vad legsűrűbben jár.

Lesre öregebb söréttel mehet, mint gázló vadászatra. Igen szép lövés esik kacsára, midőn kissé magasabban repül, s esti kósza utjában, messzebről jöve, szerfölött

sebesen is halad. Minden vad között talán a kacsalesen nyilként repülő réczének kell legtöbbet adni előre, kivált ha kissé magasán, vagy távol is van. Van eset rá, hogy két-három öllel is elejébe kell fogni a puskát, hogy elejtsük.

A vízi gyakorlat után már mindenre vállalkozhatik a kezdő, kivált ha sebes, találós elmével s a lélek ama jellemerejével bír, mely föltételéhez szigorúan ragaszkodik. Az ilyen puskás nem kapkodja vissza képétől pillanatonkint fegyverét, nem jön hirtelen zavarba, s ilyen vadásznak hajlandó az ember elhinni, ha mondja, hogy a durranás előtt lyukat látott a szarvas testén át, melyet a vékonyán átszaladt golyó csinált egy kifejezhetlenül rövid pillanatra. Bármi demanxszerűleg hangozzék is ez állítás, csak azt tartom felőle, hogy ha tán valószínűtlen, de lehetőségét sem lehet biztosan kétségbevonni, — s mindenesetre legalább példának jó, hogy erre törekedjék a tanuló, s egyik erkölesi főtörvényeül tekintse, soha nem hinni, hogy már azon pontig vitte a lövésbeni gyakorlottságot, melyen túl ne volna előhaladás. Ne csüggedjen el soha, s tartson a példaszóval, hogy *a vadat csak a sipka mellett nem, tehát mindenütt* lehet találni. Habár fáradt, mivel már úgy is járni kell, használja szemeit s hallérzékét.

Nyúl vadászaton tudnia kell, hogy ha a nyúl ugrásában *tőle* szalad előre, s illetőleg háttal feléje, akkor a távolság szerint füle hegyére vagy tövére célozzon, így aztán a lövés keresztül vág rajta. Ha szemközt sebesen fut, első lábaira irányozza a célzt, s a nyúl a lövés ostorvágása közepébe fut.

A mi a nagyobb vadakat illeti, azt hinné a növendék, hogy ezek lövése testük nagysága miatt, könnyebb, az apró vadakénál. Ez nagy csalódás. — Lehet mondani hogy egy futó szarvas, egy álló medve elejtése *annyival nehezebb* a fogolyénál, a hányszor *egynél több szem* sörét van a puskában.

A fogoly teste ugyan nem nagy, de az öreg vad (őzet kivéve) *halálosan található* része sem nagyobb, sőt ha szemközt áll, még kisebb is, — pedig csak *egy szem golyóval* lövünk rá. Mi nagy itt az aránytalanság. Bele löni az erdő sűrűjében itt amott elővillanó, káprázatos sebeséggel futó öreg vadra egy golyóval — ez sem könnyű; de halálosan, sziven vagy halántékon találni — ez már a legnehezebb vetély földatok közé tartozik. És még a szarvas nem veszélyes állat, s a félelem nem nyugtalanítja a vadászt. Hát még a hol, mint a medve előtt, még saját bőre is koczkán áll a vadásznak, s nem csupán ügyesnek, de bátornak is kell lenni. Azért, ha ilyen vadra készül, gyakorolja magát a czéllövésben, hogy ha elég lélekébersége van, legalább a mi könnyebb, mindenesetre lehető: a gyakorlás ne hiányozzék.

1851

/1866/

Vadászati általános szabályok.

Mielőtt a külön vadnemekre térnénk, elősorolok még némi általánosságokat, melyek előleges tudása a gyakorlatlan vadászra nézve igen előnyös, és a melyekről a külön vadnemekről való fejezetekben elfeledkezhetném.

Síkvadászatra, hol a vadat vizslával veretjük föl, mehetünk akármi élénkebb színű öltözetben is. Erdőben azonban legalkalmasabb a zöld, szürke, fakó vagy fahéjszínű egyszerű öltözet, mely se igen tág, se igen szoros ne legyen. A zsinórféléből minél kevesebb legyen, mert ezekben a sárkány könnyen fölakadhat, s a puska véletlen elsülhet. Bő és hosszú aljú ruha nevetséges és alkalmatlan.

Sarkalatos törvény: a puskával való mindennemű *vadászaton lassan járni*. Két okból szükséges ez; először, hogy a vadász *minden perczen képes legyen megállapodni*, vagyis azon *szilárd* állásba helyezni magát, melyben az elővillanó vadat nyugodtan célbavehesse. E lassú járást a szerint kell mérsékelni, a mint az ember járható gyaloguton, erdei birkaesapáson, sűrű bokros, göröngyös, hantós vagy épen gödrös helyen jár. Minél nehezebb az utóbbi helyeken hirtelen megállapodni, annál inkább lassítani kell a járást.

Másik ok, mely a lassú járást ajánlja, a folytonos és *minden oldalra kiterjedő figyelet szüksége*. A sebesen járó vadász nem képes minden bokrot kifürkészni, de rendesen vére is hevesebben lüktet, s szenvedélyes hevességét csak

hatványozza. Aztán meg a vad, különösen a nyúl, elhagyja menni maga mellett az ilyen nyargalót, sejtven, hogy nem fogja őt észrevenni.

A lassuság mellett ajánlatos még a *nem egyenes irányban* való úgynevezett *kigyózó* járás. Bogarászva kereső vadászaton kiki azon terület közében, mely számára kijelölve van, mindig jobbra-balra járjon, kivált ha a tér valami növényzettel sűrűn s változatosan fődve van. A szárnyas vad e járás után nem tudja merre szaladjon, a nyúl vagy róka pedig kétségbeesik aziránt, hogy a vadász egyenesen s észrevétlen halad el mellette, annál fogva elszánja magát a fölugrásra.

Őszi szántásokban igen szapora vadászat esik, ha a vadász *nem a barázda hosszában*, de azon *keresztben* jár. Így minden barázdán jobbról-balról *végig nézhet*, s a nyulat fektében fölismerheti, mihöz azonban csak ritka vadásznak van elég éles, gyakorlott szeme. Messziről fölismerni tudni a nyulat, igen nagy előny, de talán ez ama tulajdon, mely a gyakorlott vadászoknál is legritkábban található. Számos jó vadászt, egyes lövészt ismertem, de a sok közül csak egyet, ki a nyulat erdőben, sikon, a hol csak *meglátható* volt, fölismerte, még pedig oly messziről, mi a hihetlenséggel határos. A ki nem talált ilyen emberre, nem is hiszi, milyen előny az, ha a vadat rejthelyén fölismerjük, de vannak sokan, kik egyáltalában nem is beszélnek erről, mint oly dologról, melynek vagy horderejét nem ismerik, vagy elsajátíthatását lehetetlennek tartják. Valóban az érzékek őstermészeti épsége kivántatik meg, hogy a vad fölismerhetésében való biztosságot annyira vigye valaki, mint én ezt amaz ötven éves vadásznál tapasztaltam, kiről többször fogok e kötetben emlékezni. Ez ember volt kora gyermekségem óta legmagasabb eszményem a vadlövészet mesterségében, s annyi tapasztalás után maig is azt hiszem, hogy a vadászatban elérhető

tökélyt, mire halandó s gyarló ember képes lehet, ebben tesztítve voltam szerencsés feltalálhatni.

És azt tapasztaltam, hogy a vadászat e magas tökélyfoka mindazon erkölcsi és szellemi tulajdonokat, habár talán kisebb fejlettségben, kívánja meg, melyekkel elmélet, idő és körülmények által kifejelesztve, a legnagyobb emberek birnak. Elhatározottság, csüggedetlenség, finom és gyors szárnyú elmeél, mely ott legtalálékonyabb, hol a gyöngé épen elkábul — párosulva ősléti idegépsséggel, összpontosulnak az én vadászeszményemben. Mondom, egyéb tulajdonai között hihetlenséggel határos finom látásának ama megkülönböztető képessége, melylyel a nyulat két dülőföldnyire is fölismerte. Tudnivaló, hogy a nyúl mily ügyesen tudja magát elrejteti; rendesen szőrével hasonszínű tért választ, s ebbe úgy lehúzza magát, hogy ott — hátára fekvő füleinek barna csíkján kívül, — gyakorlatlan szemnek egyáltalán semmi körrajz nem látható. Ha festő egy ily lelapuló s magát elrejtett nyulat festene, bár egy sivár legeelőbe, még ott sem volna élethű azt úgy festeni, hogy a kép nézője azt fölismerje. Ha oktatóm meg nem magyarázta volna nekem ama jeleket, melyek őt a nyúl fölismerésére vezették, azt hittem volna, hogy valami bűvszer hatalmában van.

«Ha jó távol olyan nyúlnagyságú pontot látok, — úgy mond ő — megjegyzem magamnak, s szikszakosan másik oldala felé kerülve járok. Innen újra rávetem szemememet, s ha alakja, mely előbb gömbölyű volt, most szélesebbé, vagy megfordítva, szélesből keskenyebbé lett, már ekkor, ha még nem bizonyos, de valószínű, hogy nyúl fekszik ott. Nyílt síkon, vagy ha már távolról meglátott, vagy ha kivált a térség kemény, a nyúlnak finom s a földdel érintkező füle lábaim dobogását meghallja, fölébred, s halkán fölemelkedik, mintegy kidagadva a földből, hogy jobban körülnézzen, aztán ismét lelapul. Ha kemény a föld, nem vár a

nyúl oly könnyen, tehát vigyáznom kell, s a mint 200—300 lépésről fölfedeztem e kidagadásáról, mintha észre sem vettem volna, oldalvást járásomat úgy intézem, hogy majd erre, majd arra fordulva, ne gondolhassa, miszerint meg akarom őt közelíteni. Azonban kiveszem a két fekete vonást fülein, s már ekkor bizonyos vagyok a zsákmányról. Ha tíz lépésre bevár, ráriadok s fölverem; azonban, ha oly helyen fekszik, hogy könnyen elillanhat, bokor vagy part mögé futhat, akkor csak fekhelyéből henteritem ki.»

Általában a nyúl többnyire oly helyre fekszik (ha csak szerét teheti), hogy bárhonnani bekerítés esetében azonnal egy-két ugrással lövésen kívül tehesse magát. Azért part, gödör, hegyél, bokor — főrovatot képeznek fekhely-választási fortélyában.

Hegyoldalon járva, inkább a hegy éléhez járjon közel, a ki löni akar, mert a nyúl mindig a hegynek föl, — lefelé csak igen ritkán, nagy okból kerül.

Nyári hőségben, midőn az erdőkben igen kevés a nyúl, künn pedig a száraz porban nem igen hajt a kopó, avarakban, síkár füves helyeken, szóval a sík vadászaton nagy előny, ha a nyulat fektében föl tudjuk ismerni.

Minderre ugyan a nagyuri, úgynevezett «luxusvadásznak» nincs szüksége.

Igen, de ha szép dicsőség legjobb vadásznak lenni, ez a dicsőség csak a *magányos (solo) vadászt* illeti, mert ebben éri el a vadász-képzettség legmagasb fokát. Az, ki elindul egymagában akár kopóval, akár vizslával, vagy épen a nélkül, éjjel vagy nappal, járva vagy lesve, tervezve és végrehajtva, hajtva és lödözve; nem szorulva idegen tanácsra, mulatságos és fáradság-enyhítő intermezzókra, elfeledve az egész világot, csupán szenvedélyének élve s abból merítve lelke táplálékát; mellözve a társas együttműködés előnyeit, ott is, hol ezer holdon alig van egypár vad, föl tudja ezt találni és lövésre beközelíteni, végre

pedig elejteni, bárminemű legyen a vad; ki társtalan kiáll a rengeteg és sivatag veszélyeinek, s szenvedélye nem csupán a puszta sétában, ejtőzés végetti, mozgásban, a vadászatnak csupán eszményi vagy regényes oldalában, de a *sikerben* leli kielégítését: az ilyent nevezem én valódi s a szó szoros értelmében dicsőséges vadásznak.

Az ilyen pedig sohasem éri be azzal a mit tud, halála órájáig szünetlen tanulni és vadat pusztítani óhajt.

Ha valaki a szenvedély e magas hőfokát érzi keblében, annak még azt is javallom: óvja magát főleg fiatal korában a szeszes italokkal való mértéktelen étlettől, sőt ha ellehet nélküle, végkép nélkülözze. Ekként idegeinek östermészeti épségét megóvja; látása, hallása finom lesz, mint egy indiáné; keze, lába soha sem fog reszketni, s kedélyesen át vadászhat egy félszázadot; oly lelki és testi egészségnek fog örvendeni késő korában is, hogy örömmel pillant multjára vissza és sírja elébe, hálát adván jobb természetének, mely őt annyi tiszta élményre képesítette.

Nem lesz nehéz pedig e czélt elérni, mert a vadászat különben minden szenvedélynél több örömmel jutalmaz, s e szerint legháladatosb. Vannak gyönyörei, melyekről némely életunt világfinak fogalma sincsen. Ilyen például a — *pihenés* gyönyöre. Nem ismerheti ezt más, csak a vadász s legfőlebb a gyalog-katona, de ez utóbbi sem oly nemes értelemben, mert ő — *kényszerűleg* fárad el. Szendvedélyből, gyönyörből csak a vadász fárad el. A földműves vagy iparos munkás ember is elfárad, de *keserves* az ő fáradsága; ha módja volna, bizony soha sem fárasztaná el magát. A sétáló uracs sem fárad el, mert sétálva nem járhat annyit, hogy agyonfáraszsza magát; mivel a séta magában egy üres, czéltalan kóborlás. De mily édes a vadász elfáradása, midőn megrakodva vaddal, majdnem összeesve ér kocsijáig, mely a kirendelt helyen várja (mert a vadász egy lépést sem tesz nem vadászva, ha csak szerét teheti).

A rákövetkező éjjel aztán édes álom borul szemére és *alszik oly jóízűn*, a hogyan *senki sem*. A mi pedig az evést illeti, a fáradság után közvetlen nem kell ebédhez ülni, ez az okszerű éttani (gastronomiai) szabályok ellen van. A gyomor ilyenkor föl van hevülve s elkodulva. De egy legkevesb félórai pihenés, kedélyes beszélgetés után mintegy elsivalkodik benne az étvágy, mint valami éhes gyermek, és aztán *eszik oly jóízűen*, a mily jóízűen csak a vadász ehetik! Végezvén evését, pipára gyujt, s mert vadászat közben minél kevesebbet füstöl (lesállást kivéve) a *pipát is legjobb ízzel* élvezi. Füstölés közben társainak elbeszéli kalandjait, és *senki oly édesdeden nem élvezi a beszélgetés gyönyörét*, mint a vadász!

Ha talál egy oly vadászra a növendék, ki a nyulat fektében fölismeri, kérje meg, hogy adandó alkalommal ha lát egyet, mutassa meg neki. Vannak idők és helyek, midőn a nyúl bevár, s ilyenkor jegyezze meg jól a tanoncz a fekvő füles alakját, — azután legyen figyelemmel a hasonló alakú pontokra szántásban és mezőkön.

Mielőtt tüzetesen a külön vadnemek elleni hadjáratra térnénk, szóljunk előbb általában az egyes vadászt illető szabályokról, akár a magányos, akár a társas vadászatban.

Általában minden oly vadászatban, mely nem vizslával történik, egyik lényeges szempont az, mi módon teheti magát *észrevétlenné* a vadász.

A vadnak az embernél sokszorosan élesebb szaglása, hallása és látása van. Azon kell tehát lenni, hogy mind a hármát kijátsza az ember.

Sarkalatos törvény: *szél ellen járni*. Nagy széllel különben sem vadász senki, mert a *szél* a vadász legnagyobb *ellensége* az elemek között. Kis szél is elegendő azonban, hogy a vad beláthatatlan távolból megorrontsa a puskát, — már pedig a körülmények gyakran a nagyobb szeleket sem

engedik tekintetbe venni. Ha tehát könnyű szél van, úgy intézendő a járás, hogy lehetőleg szemközt járjon a lesjáró, a hajtó pedig szél után.

A mi az elrejtőzést illeti a vad szeme elől: főkellék a *mozdulatlanság*. A vad leginkább mozdulásáról veszi észre az embert. Ha kopóval, vagy hajtóval van, úgy válaszsza meg állását, hogy előre, jobbra-balra lásson az erdőben, és semmi se aggasson előtte. Ha az erdő lábas vagy ritkás, jó tova meglátja az előbukkanó vadat, — s ilyenkor ne bukják le, mert épen ezáltal véteti észre magát. A nyúl legbangább, s előtte legkevésbé kell rejtőzködni. Még ha tisztáson áll is az ember, ha kivált kopó hajtja a nyulat, ez ijedtében csak hátra ügyelve, még neki is megy a vadásznak, s ha négy-öt lépésnyire észreveszi, úgy megijed, hogy eleinte a földön hentereg, s ilyenkor nem könnyű eltalálni. Legjobb megvárni, míg fölkerekedvén, bizonyos irányban neki iramodik.

Ügyesebb e részben az öregvad, már annál fogva is, mert fejét magasabban hordván, messzebb s többet lát. Legóvatosabb pedig mindenek között a róka. Ez lassabban fut a kopó előtt; eleinte elsiet jó messze, aztán csel fogásait használva, megtéveszti azt, s a mint a kopó távol van, csöndesen ügetve jár. Ha megpillantja az ember, s van idő és hely hozzá, úgy intézze, hogy puskáját akkor fogja fel rá, midőn a róka valamely bokron túl halad.

Télen, midőn erősebb a nyúl bundája, öregebb söréttel kell tölteni, mint nyáron.

Az esti lesálláson jobban el kell rejtőzni, mint nappal. A vad jobban lát éjjel, e mellett pedig nem úzi-hajtja semmi, nincs is ijedt állapotban; ilyenkor ő csupa merő figyelem és ovatosság. Lassan jár, meg-megáll, körülnéz. A helyet, melyen kijárni szokott, nagyon ismeri; minden bokor körvonalait annyira megszokta, mint az ember egy-egy butordarabot szobájában, mi ha csak egyszer elmoz-

díttatik helyéről, azonnal önkénytelenül észreveszi: azért lesen jól eltegye magát a vadász.

A nyúl huzamosb ideig azon egy uton jár ki este le-
gelni. Ha egy-egy szavahihető pásztor vagy más bolygó
embertől értesül a vadász, hogy itt meg itt, napnyugot
tájon nyúl jött ki az erdőből, szőlőből vagy kukoriczából,
másnap bizton oda lehet elállni, s ha jól viseljük magun-
kat, bizonyosan a miénk lesz. Ilyen biztos esetben úgy kell
ülni, hogy a *nyúl balról essék*, mert így könnyebb czélozni.

Erdőben a fülemüle félenk sirása azt jelenti, hogy va-
lami vadat lát. — Ilyenkor jobban kell ügyelni.

Egyébiránt kis vadra sokan unalmasnak találhatják
a lest, s csakis azok gyakorolják, kik jó leshelyek közelé-
ben, erdők, szőlőhegyek szélében laknak.

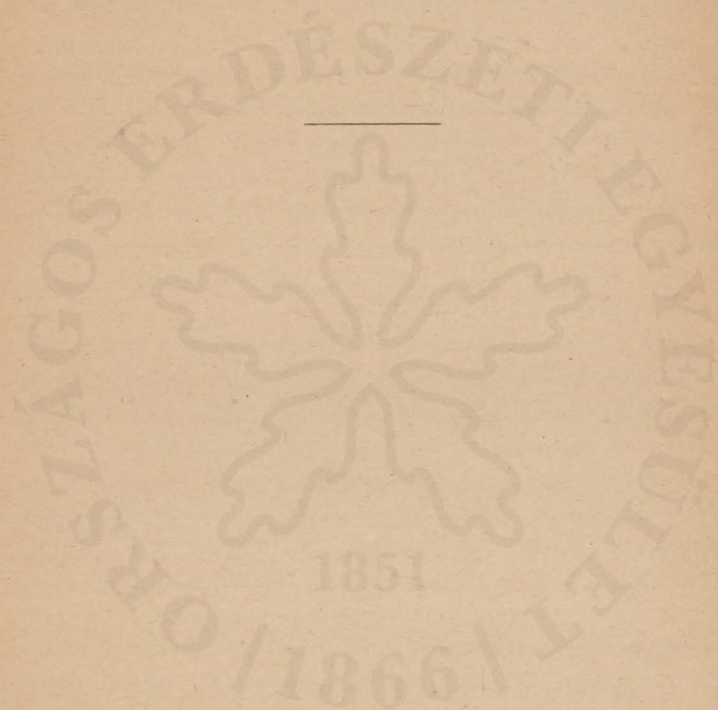
Nagyobb s kivált veszélyes vadra lesvén, nem igen
unja magát még a legbátrabb is.

Erdős helyen, kiváltképen nyáron, midőn a vad koráb-
ban indul, még világossal kell lesre elállni, részint mivel
az erdőben hamarabb sötét van, részint mert szükséges,
hogy a vadász látkörén belül eső tárgyakat *jól megjegyezze*
magának a végből, hogy besötétedvén, midőn a csillag-
vagy holdfényes homályban ezen tárgyak különféle alakot
ölnenek s részint átváltoznak, valamelyiket vadnak ne
nézze az ember; vagy ellenkezőleg, ha valamely tisztáson,
közön vagy hézagon netalán vad állapotodott meg, mely a
leselkedőt vizsgálja, ezt is fának vagy bokornak ne nézze,
hanem lassan, észrevétlen emelje föl puskáját, vegye célba,
s ha meggyőződött, hogy azon alak nem leselkedő ember
vagy szelid házi- de bizonyosan vadállat, löjjön rá, mert
az álló s már figyelmessé lett vad az első mozdulatra visz-
sza szokott ugrani.

Legjobb leshely a gödör vagy a mély árok, mert ebben
állva lehet a vadász, s az álló helyzetből könnyebb a cél-
zás jobb és bal irányban.

Valamint másutt, úgy lesen mindenkinek szükséges tudni, merre van szomszédja, s ha nincsenek egymástól puskalövés távolánál messzebbre, egymás irányában nem szabad löni, habár a vad legjobb oldalát kínálná is.

Egyéb cselekre s apróbb fortélyokra saját tapasztalata is vezetendi a növendéket.

Vizslatanítás.

Csak jó lövésznek lehet jó vizslája, a rossz lövő a már kitanított jót is elrontja. Mert a vizsla azáltal érti meg ösztönszerűleg feladatát, ha tapasztalja, hogy a mit ő keres, megáll s gazdája előtt fölver, az kevés kivétellel — meglövetik, s ő azt gazdájának helyébe viheti, vagyis ósdi, műveletlen rossz magyarsággal — apportérozhatja.

Azért mielőtt valaki jó lövészszé lett, ne tanítson vagy ne vegyen kész vizslát.

Hanem ha már valaki annyira vitte, hogy lövésre *jól kelő* fogolyból legalább felényit elejt, ha a vizsla tanításához elég béketűrése van, bátran hozzá foghat.

A vizsla minden kutyafaj között legtanulékonyabb, legbecsülendőbb; ő úgyszólván a tanult értelmiséget képviseli nemében. Ha a vadász az erdők fejedelme, úgy ő a *rendőrfőnök*. Mert nem csupán értelmességével, de *erkölccsel* is messze felülmulja kabinet-, vagy akarom mondani — ketrecztársait.

Mert valóban finom ösztönét oda lehet képezni, hogy az ember hajlandó azt legalább is átmenetnek az értelemhez nevezni, és a kinek volt dolga egy remek vizslával, bámulattal tapasztalhatta, hogy vizslája néha oly okosan járt el, oly dolgot hajtott végre, a mire ő nem is volt tanítva, tehát szintén azt hiteti el, hogy azt ő maga gondolta ki.

Míg a többi eb, a kopó, agár csupán állati indulatát

s szenvedélyét követve szolgál urának pusztán testi szerveinek használatával, a vizsla nem csak következetes, okos s állati sejtésein kívül eső mütételekre alkalmas, de egyszersmind, ura céljának a maga saját legerősebb s ebtermészetében mélyen rejlő szenvedélyességét, indulatait képes alárendelni olyan *önmehtagadással*, melyből az ember maga is példát vehet.

Ez önmehtagadást lehet a vizsla erkölcsének neveznünk.

A ki már egyszer tanuja volt annak a mohó, vak és dühös szenvedélyességnek, melylyel egy kopó, midőn először viszik erdőre, egy előtte fölugró nyúl után ered, a ki hallotta az örjögő sivalkodást, mit a növendék kopó tesz a nyulat látva, holott még előbb ismerete sem volt róla: az fölfoghatja, milyen önmehtagadás az, midőn a vizsla nem fut az orra előtt tova iramló nyúl után.

A vizslával való vadászatban kevesebb ugyan a regényes, de több a mesterséges, a tulajdonképeni lövészetélélem. Hősies oldallal pedig egyáltalán nem bír. A kik a festői s általában a természeti szépségek iránt kevesb szépérzéssel bírnak, azokra nézve a vizslával való vadászat sokkal mulatságosabb a kopózásnál.

Azonban e multság kisebb-nagyobb foka, valamint uri kéjelme a betanított vizsla minőségétől függ — már persze mindenekelőtt a vad bőségéhez képest. A vad neme, mely a legbővebb anyagot szolgáltatja erre, a fogoly, fürj, aztán az erdei szalonka — s ott, a hol még nádasok vannak, a különféle vízi szárnyas.

A fogolyra és fürjre épen a legmelegebb évszakban, s még akkor is a nap legmelegebb részében levén előnyös vadászni, mivel ekkor a madarak nem repülnek el messze s nem kénytelen az ember nagy területet összejárni, ennélfogva jó vizsla nélkül egyáltalán semmire sem megy a vadász, mert a közönséges vagy épen rossz vizsla, mi-

helyt fölmelegszik, azonnal tehetlenné lesz, nem érez szagot, sem nem állja meg, sem nem veri föl a foglyot — tehát összegek összege: szerfölött drága beceses dolog egy jó vizsla.

Hogyan tegyünk szert erre?

Legelsőbben is megint azt mondom, hogy máskint tanít, illetőleg könnyebben az igen jó, és sokkal több teketóriával, szigorúsággal, pedanteriával tanítson a gyöngébb lövész.

A jó lövész kevesebb szigort, rövidebb s könnyebb módot használhat a szobai vagy házi tanfolyam alatt; annál több és érthetőbb leczkét ad a gyakorlati részben künn a mezőn, erdőn vagy vizen, a hol a jól adományozott vizsla magától, ösztönszerűleg bele jő föladatába.

Mert a vizslatanításban két tanfolyam van; ú. m. házi vagy magasabb értelemben: *elméleti*; és aztán mezei vagyis *gyakorlati*, a mi az elsőnél ugyan mulattatóbb, de nehezebb föladat.

A tanítás szigora, szabatossága az eb természetétől, képességeitől függ, a mit azonban magyarán az állatnál csak a *jó* vagy *rossz vérrel* vagy fajjal szoktunk kifejezni.

A jó vagy rossz vér alatt értvén azon adományok mennyiségét, melylyel a kutya a természettől el van látva ama föladra, mit gazdája körül mint vizsla vagy kopó betöltenie kell. E szerint van jól adományozott vizsla és rosszul adományozott, és mindenekelőtt annak fölismérése az első teendő, vajjon melyikkel van dolga az embernek.

Az angol és cseh vizslák faja ugyan külső jelekből is megismerhető; azonban maga a faj még nem elég biztosíték, mert ugyanegy fajból való kölyök közül egyik több, másik kevesebb képességgel bír, s e szerint azon kérdést, vajjon *érdemes-e* egyik vagy másik *tanításával* vesződni, véglegesen csak künn a *szabadban* lehet eldönteni.

Az angolfajú vizsla finom érzékű, de igen kényes; engedelmes, szerény, félénk, de gyermekesen daczos, sőt szeszélyes is, és a már kész angol vizslával ez utóbbi tulajdonai miatt sokszor meggyűl a baj. A cseh vizslának ellenben türelme és torkossága egyaránt véghetetlen, szolgálatban kifáradhatlan, agyon is lehet, sőt *kell* is félig agyon verni, ha a nyúl után iramodik; nem kényes, nem neheztelő, s inkább megszakad, semhogy a kereséssel föl-hagyjon. Sokat kiáll, szaporább is, de könnyen el is fajzik — no de ez utóbbi, a sok jó mellett, még nem nagy, nem ellensúlyozhatlan hiba, mert ellene védekezni lehet.

Átalában a vadászkutya jóságának főbb ismertető jelei: *a hideg nedves orr*, tiszta világos szem, elevenség és olthatatlan étvágy. — A kopónak és a vizslának *egyenes farka* van, s ez annyira bizonyos jel, hogy görbefarku eb nem lehet kopó vagy vizsla — (legalább a nálunk divatozó ebfajok közt nem). Az egyenes fark szinte csalahatatlan jel, és csodálom, hogy találtam nem egy okleveles vadászt, erdészt, a kik nem ismerték e szabályt.

Akár másnak, akár magának nevel az ember vizslát, de főleg ez utóbbi esetben, azon kell lenni, hogy a kutya ne legyen *szegődi*; a mi annyit tesz, hogy minden órában ne válaszson más urat, szokjék gazdájához, s ha valahol jobb konyháju vadászgazdát sejt meg, ne szegődjék ahoz, vadászkompániában pedig szüntelen és határozottan ura mellett tartson, annak szavára ügyeljen.

E czélt pedig igen egyszerű móddal érjük el. Meg kell hagyni ama környezetben, melyben az illető tulajdonos él, mindenkinek, hogy a vizslakölyökkel senki ne sokat játszadozzék, ne csalogassa, de sőt akárhova megy, *mindenütt üssék, rosszul bánjanak vele, egyedül gazdája legyen hozzá jó*, de ez sem szerfölött barátságos, hanem mindig komoly, s a *dicsérő czirogatással takarékos* legyen,

hogy ennek majd annak idejében átértse és annál jobban becsülje értékét.

Mivel még a vadászebek között is, melyek többé-kevésbé minősültebbek a juhászcutya-félénél, a vizsla a legértelmesebbnek méltán mondható, kell, hogy az szelid, társalmas és *illedelmes* magaviseletű legyen. Ezt igénylik célja és «rangja» egyaránt, annálfogva egyáltalában *nem lehet helyeselni* azok eljárását, kik a vizslát kölyök korában, a szobai tanfolyam kezdeteig, istállókba, sötét ketreczekbe *elzárják*, lánczon kötve tartják. Az ilyen eb, valahányszor a lánczról elszabadul, vad, biztontalan s szilaj lesz, nehezebben idomítható; megtámadja a házi állatokat, korán *vérengző hajlamok* fejlődnek ki benne, pedig épen abban áll legfőbb s-legnehezebb feladata, hogy ebbeli természetét teljesen megtagadja.

Tehát a vizslának jelölt kölyket *szabadon*, emberek társaságában kell fölnevelni.

Mielőtt a mester szorosán a tanításhoz fogna, szeretne meggyőződni, ha vajjon *van-e* a fiatal «jelöltben» elegendő finom érzéki adomány, jó szaglás, elegendő ösztön, «*nemes tűz és erély*» és általában vizslai *hivatottság*? — hogy megtudván az ellenkezőt, fölhagyjon vagy el se kezdje a leczkézéssel — vagy fölfedezvén a fönnebbi nemes tulajdonokat, annál nagyobb tűzzel s kedvvel fogjon tanításához? Ezt megtudandó, a még gyöngé inu jelölttel hébehóba menjen ki a sikra, s illetőleg *vigye magával*, midőn vadászni megy, aztán vigyázzon rá, hogy mint viseli magát, vajjon adja-e jelét vizslai nemes talentumának? Ha farkát élénken csóváltatja, ez már ugyan általában élénk természet jele, de még nem biztos jel. Azonban, ha az ilyen jelölt folyton gazdája sarkát tiporja, vagy ha bár keresni kezd is, de orrát szüntelen a földön hordja, turkál, mint a disznó, tüszög és fejét soha sem fordítja szél felé; madár vagy egyéb vad kél előtte, anél-

kül, hogy azt előbb észrevette s élénkebb farkcsóválással jelzette volna: — bizonyos lehet a vadász, hogy az ilyen eb nem érdemes a tanításra.

Ellenben ha a kis vizsla *magasan a szélnek tartja orrát*, s ha messzebről megérzi s jelezi egy-egy pacsirta szagát, jele, hogy finom szaglása van, és jó vizsla várható belőle.

Megjegyzendő, hogy a kis kölyket nem *szabad kopókkal* egyetemben kivinni, hanem kizárólag csak vizslávali vadászatra, vagy a nélkül tett sétára, — a főnebbi próba ez által is elérhető levén.

A mi az *életkort* illeti, melyben a kölyök tanítás alá veendő, erre nézve azt tartom, hogy annál *jobb, minél korábban* történik az. Ez még soha sem csalt, de igen az, ha akkor kezdték el leczkézni, mikor már épen egy éves korát elérte. A szobai esztergályozást még a bakzási ösztön uralkodása előtt tanácsos elkezdni. Minél gyöngébb, annál hajlíthatóbb ama gépies fogásokra, melyeknek még értelmét, célját nem is sejti, annálfogva nem kedvvel cselekszi.

A tanítás kezdete előtt mindig czélszerű öt *rövid időre bezárni*, hogy figyelme elvonassék szabad játékaitól, s szilajsága a magány perceiben alább hangolódjék.

Előbb azonban már egy ideig madzagon vagy vezetőken járván vele, szoktatni kell a «*vissza*» vezényszóra megállapodni. Valahányszor valami után megindul, visszarántván a vezetőekkel, rákiált a mester: «*vissza*» és hátra rántja őt, gyöngén vagy erősen, a mint az eb természete kívánja.

Egyáltalában ellenkezik a czéllal az állatkinzási egyet tulzott emberies (?!) gyöngéd érzelmeire hallgatni. Különben is nevetséges, hogy többet ne mondjunk, az állatot rendeltetése és természete igényletein fölül kimélni akkor, midőn még az ember az embert botozza, éhezteni,

öli, vágja, süti, főzi, nyársra huzza, és egyszóval ezrivel mészároltatja.

Kiváltképen pedig a szívós természetű, vastag bőrü cseh-vizslát nem kell kimélni, s ha szelidebb természetű az ember, ne tartson attól, hogy e bár szolgálai, de mégis vasfejű, önmérsékletre képes, de szerfölkött mohó, erővel esett állat nem vetköztetendi ki minden lágyabb nemű érzelmeiből, s nem hozza sokszor oly dühbe, hogy szeretné keresztül löni, ha nem sejténé, hogy majdan «az ember jobb természetének visszatérván aggodalmai» nagyon is megtalálja bánni hirtelenkedését.

Mindenkori szabály, hogy midön már az ebbel bizonyos kötelesség meg van értetve, miről az eb, a parancs vagy tilalom sokszoros teljesítésével tett bizonyosságot, a metalán előforduló *világos*, és az eb részéről is érzett, tudott engedetlenség és kihágás *büntetése el ne maradjon*, ha bár rögtön nem volt is végrehajtható, mivel az eb elfutott. Ne higye az eb, hogy a büntetés elől menekülnie lehet. Azért, ha ilyen csínyt követ el az illető tanítvány, s elfut; midön kis idő múlva ismét találkozik vele gazdája, félelem által tudtul adja, ha emlékezik-e, tudja-e, hogy hibát követett el; s ha e félelmet látja a mester, jó jelnek veheti, hogy ebe már érzi hibáját, ennél fogva nem lesz *czéltalan* őt megfenyíteni, így aztán tudni fogja a tanuló kölyök, hogy hiába fut el, nincs menekülés, meg kell lakolni a hibáért. Ha azonban még nincs a tanonc ösztöne annyira vive, hogy hibájára idő múlva is visszaemlékezzék, *e következetességet* a fenytésben még hasztalan volna elkezdni. Általában kimélni kell szegényt, *ok nélkül soha* sem kell bántani; ugyis elég okot ad ő, mikor már a nyúl megállására kerül a sor. Tervszerűleg kell mindent, simogatást, fenytést használni, és oda lehet képezni, hogy a gazda később már csupán *rossz kedvével* is megbüntetheti az ura természetével ismerős vizslát, s

az addig iparkodik kedvébe járni, míg helyes eljárásával. valamely ügyes művelésével kinyer tőle egy kis szó vagy kézbeli dicséretet.

Ki kell tanulni a kutya sajátos *természetét* is, és a szerint vele bánni. Egyik fogékonyabb, engedékenyebb, mint a másik, érzékenyebb vagy durvább, s a mi egyikre jól hat, a másiknál ugyanaz ellenkező eredményt idézhet elő. Szóval: könyvbéli utmutatásunk nagyon elősegíti ugyan az értelmes mestert, de a kinek nincs hasonló tehetsége, saját helyes fölfogása, ítélete, észlelő szelleme és türelme, az bizony egész könyvtár kimerítése után sem fog jó vizslát nevelni.

Azon legyen, hogy a kutya *féljen tőle*, de *szeresse* is mindenekfölött gazdáját. Különben a jó vadászt mindig szeretik kutyái.

Még kis kölyök korában, midőn már a «*vissza*» vezényszót is ismeri, szoktatni kell etetéskor az állásra, illetőleg kezdetben a meglapulásra, e vezényszóval: «*állj!*» Eleinte kézzel kell lenyomni, s ráriadni vagy meg is legyintgetni, ha föl akar kelni, később aztán megszokja ezt.

Mielőtt a kis tanítvány egy műveletet jól nem tud, addig ujabbra nem kell tanítani. Ez csak zavarná gyöngé tehetségét, melyben egyszerre több fogalom nem fér meg; elég ha egyre kiterjed figyelme.

Mikor már az «*állj*» mütéte a vezetékek segélye nélkül olyan jól hajtatik végre, hogy az ember még kis időre ott is hagyja a lapulót, magányosan az étel előtt, s az még sem nyúl hozzá, míg gazdája elő nem jön, s a «*brrr!*» vagy «*hajrá!*» vezényszót nem mondja: akkor már ellehet kezdeni vele az *elhozatás* mütétét, melynek vezényszava: *hozd el, vagy hozd ide!*

A vezényszó *ne legyen sok*, mert a nehezebb fölfogású eb nem képes megtanulni; de meg fölösleges is. Kétségen kívüli, hogy a fogékonyabb eb is, ha kevesebb

vezényszót, de annál szigorubban és pontosabban ért, teljesít — sokkal jobb, mint az olyan, melynek tanulmányosságát mindenféle gyermekes, asszonyos fogások megtanulására használták föl, s illetőleg visszaéltek vele, mert a kutya azután türelmét vesztette, s csak homályos és bizonytalan tudat fejlődött ki benne egyik-másik szabály iránt.

Azért *nem kell* engedni, hogy nők vagy *gyermek*ek holmi ajtóbetevési, kézesókolási, kétlábon könyörgési mutatványokra tanítgassák a kölyök vizslát, — s általában később se háborgassa urán kívül senki, mert érezni kell tanult kötelességei *fontosságát*, s ennek érzete ellensúlyoztatnék az ő ebi ösztönében, ha mindenesnek akarnák fölhasználni, s mint teherhordó számmal, a szakácsné piacsról kosarat s egyebet czipeltetne, mit ha néha meg nem tenne, büntetlenül maradván, czéda s könnyelművé válnék, s csak jó kedvében tenne valamit, mint az udvari bolond.

Urán kívül ne parancsoljon neki senki, de sőt — mint főnebb érintém, — ne is fogadja, *ne vállalja be senki* a háznál, sem a szomszédnál, sőt ha tolakodni akar valaki barátságába, helyesen teszi az idegen, ha jól rá huzkod, hogy sirva meneküljön urához, s érezze, hogy ezen kívül a nagyvilágon «nincsen számára hely».

A vezényszavakat illetőleg, azok eddig nálunk a francia-németesek voltak, sőt annyira ment a szegénység, hogy még a juhászhoz is leért, s belé szivárgott a népbe is egy francia vezényszó, a «couche tu» — s már azt onnan ki nem szivattyuzza senki, mert sokkal tán el sem lehetne hitetni, hogy az nem igazi magyar szó.

Mi nevetséges a hajdani magyar ember védelme, ki azzal áll elő, hogy a kutya, ló nem érdemli meg, hogy magyarul beszéljenek vele! E fogalom annyira barbár, mint a mennyire korlátolt elmére valló, nevetséges és

ellenmondó a magyar ember egyéb szokásainak. Mert a míg egyfelől azt mondta nagy elmésen (?!) hogy a magyar nyelv nem kutyának való, addig ugyanő urisága folyton vizslája *nyelvén* társalgott az uri körökben, s a magyar nyelvet szégyenlettel szájába venni, s e szerint inkább azt bizonyította eljárásával, hogy a magyar nyelv tán a — kutyának *sem* való?!

De hát a nagy angol nemzet, kétségkívül a leghatalmasabb, legműveltebb, leggazdagabb, nem saját sportnyelvével bír-e, a mit csaknem világszerte el is sajátítottak tőlük, s a mi neki bizonynyal csak dicsőségére szolgál. Most azonban már alig találunk magyar embert, ki e régi balfogalmakból ki ne tisztult volna, s ki annyi nyelvismerttel ne bírna, hogy saját nyelvén vezényszavakat ne tudna kitalálni.

Fődolog, hogy e vezényszavakban oly magánhangzók legyenek, melyek egészen föltátott ajakkal mondandók ki, s melyek röviden, jól, áthatón hangzanak. E részben páratlan az «*állj!*» — melyhez fogható alkalmas vezényszó meg az idegen nyelvekben is kevés van.

Az oly szavak is alkalmasak, melyek első tagja jól megnyomható, ezért választottam a «vissza» — «haj rá!» műszavakat; a «keresd meg» — «előre» nem valami riasztók ugyan, de a nekik megfelelő műtétnél nem is kivántatik meg a nagy kiáltás.

Egyébiránt, a ki jobbakat talál, ám közölje a vadászati közlönyök valamelyikében.

Lényeges dolog, hogy a tanító a használatul fölvett *vezényszavakat* s jeleket mindig jól, okszerűen s *következetesen* használja. Igyekezék mindig azonos, a kutyára nézve érthető modort fölvenni arc- és tagtájékban, valamint a hang *sulyozásában* is, a különböző foku hibák rendreutasítása alkalmával.

A vizsla föladata, hogy minél több, s illetőleg min-

den vadat megleljen az ura körüli téren, azt megállja, hogy ura vele fölveretvén, meglöhesse, azután, hogy a lelött vadat elő is hozza.

Első föladata tehát a *keresés*. Ez a jó fajú ebnek *természetében* van, s hogy minél nagyobb tökélyre vigye, igyekezetétől s finom szaglásától függ. Tehát a keresésre nem annyira tanítani, mint azt *szabályozni* kell, vagyis oda mívelni, hogy lehetőleg *egy vadat se hagyjon az ura által meghagyott körben fölfedezetlen, s egyet se zavarjon el lövés elől*.

A vadász által a kereső vizsla számára megszabott *kör*, hely és időjárás szerint, lehet *kisebb-nagyobb*. Egyszer jobban, máskor kevésbbé vár be a vad. Mikor a fia foglyok már erősek, őszszel, midőn az idő is hüvösebb, nem várnak oly könnyen, mint julius, augusztusban. Tartván tehát attól, hogy a fogoly fölrebben, mielőtt a vizsla megállotta volna, a kört kisebbre lehet fogni azáltal, hogy a mint 20—30 lépésnyin túl akarna menni a vizsla, «vissza» kiáltással megfordítja.

Hogy pedig a vizsla jó kereső legyen, és semmi vadat el ne hagyjon, szükség, hogy *sűrűen* keressen. Erre úgy lehet szoktatni, hogy eleinte a vadász maga is összevissza, jobbra-balra, szóval *apróra jár* a kitüzött irányban, miközben *ksz! ksz!* hanggal utánozta a szaglálást, vagy halk füttytrillával biztatja ebét a keresésre, hébe-hóba a földre mutogatva ujjával. Hogy a vadat el ne zavarja, e czélból szoktatjuk őt megállásra, mit midőn a háznál már kifogás nélkül szigoruan teljesít, hogy később a vadat el is hozza, a megállás után tanítjuk őt az *előhozásra*.

Ehhez sem szükséges épen olyan nagy teketória, mit egynémely ex professo vadász felhasznál. Folyton vezetékén tartják, hogy ha a kutya vad s ellenkezik, ezzel ártalmatlanná tegyék. Általában a nagyon *gépies* tanmód csak gyöngébb lövésznek, s nehezebb fogékonyságu ebnél ajánlatos.

Az *elhozás* tanításához szükséges egy a kutya szájához mért nagyságu gömbölyded lapda fából, vagy darab köre göngyölt rongyokból készítve. Eleinte azt csak szájába adogatja az ember, mit a már jobb természetü kölyök csak játékból is örömet fölfog és visz gazdája után. Később eldobja neki, s rákiált: *«hozd el»*, mely vezényszóhoz később, a «kis kutyám», «kedves kutyám»-féle hizelgő, dicsérő általános kifejezést is hozzá lehet adni, de a «hozd el» mindig *előre* legyen bocsátva és pedig *nyomatékosan*, hogy e parancsszót megértse és megtanulja. Eleinte csak kéréleg kell föllépni, s mikor az eldobott lapdát a kutya szájába kapta, saját jobb térdét verdesve, csettegtetve csalogatja a vadász magához; mikor azonban szelid uton annyira haladtunk, hogy kutyánk már *tudja*, miszerint a *lapdát* el kellene hoznia, ekkor már, ha szeszélyeskedés vagy lustaságból nem akarja tenni, le lehet szidni, rámordulva, s abban hagyni a további unszolást, ha még aztán sem hajlandó elhozni. Később pedig, mikor már még biztosabbak vagyunk, hogy ez elhozás kötelességéről kifejtett ösztöne van, meg is lehet kissé verni. Mert a veréstől e műtétnél csak addig kell irtózni, míg attól lehet félni, hogy ezáltal a még e kötelességéről semmi fogalommal sem bíró eb *végkép elidegenedik* a lapdától, s azt hiszi, hogy talán az ahhoz közeledés is tilalmas.

A mint a kis «Argusz» közléről szorgalmasan és kivétel nélküli engedelmisséggel teljesíti az elhozást, azontul fokozhatjuk a föladatot, és a lapdát megköpdösve, (hogy szagát érezze) és előbb *megmutatva neki*, — *messzebbre*, valamely bozótba vetjük, s rákiáltjuk: «hozd el». De már ezt azon ponton kezdjük, mikor a vizsla annyira beleszeretett az elhozásba, hogy sokszor, urának hizelegni akarván, maga hozza elő a lapdát, s ha ura nem akarja észrevenni, lábát bökdösi orrával, csak hogy vesse ki

neki a lapdát. A mint aztán az kezébe veszi, sokat ígérő szenvedélyességgel, ragyogó szemekkel kíséri a mester kezében a lapdát, ki azt eleinte megcsóválja, de nem dobja el, hogy ezáltal néhányszor megcsalván Arguszt, ezt egyrészt *higgadtság*ra, másrészt ama fortélyra vezesse, hogy ha lehet, az eldobandó tárgyat előbb szemével is kísérje, a minek később a fogolyvadászatón hasznát veszi, midőn a leeső fogolyra ügyelvén, egyenesen neki fut, s ha nem szárnyazva van, azonnal elhozza. Eldobván pedig sűrűség közé a lapdát, ha megtalálja Argusz és elhozza, megdicsérik, simogatjuk, s ha épen evés ideje van, enni adunk neki. Rendesen evés előtt czélszerű így őt gyakorolni, utóbb aztán ösztöne azt sugja neki, hogy ő úgy kap enni, ha gyakorlatait jól végzi.

Ha pedig nem találja meg a lapdát, s üres kézzel vagy illetőleg szájjal jön vissza: arc- és tagjátékkal, mutatással, vezényszóval újra biztatjuk, mire ő megint ráfanyarodik a keresésre, s ha aztán egyáltalán nem leli meg a lapdát, elindulunk vele azon helyre, hol a lapda leesett, s a helyet összekerestetjük vele, míg a lapdát megleli.

Mindig azon legyünk, hogy olyasmit ne kívánjunk tőle, amiről látjuk, hogy azt még nem érti, föl nem fogja. Például a lapdát idő előtt ne vessük el úgy, hogy még az irányt se tudja, merre ment az, s ne erőltessük, hogy keresse, mikor azt se tudja, mit akarunk. Ezáltal zavarjuk állati fogalmát s elszomorítjuk.

Az elhozás gyakorlatának végsője az, midőn az *elvezett* tárgynak megkeresésére küldjük vissza. Ezzel úgy kell eljárni, hogy az ember elindul bizonyos irányban a vizslával, s rá sem nézve, de mégis arra figyelve, hogy a kutya lássa, — *elejtünk* valamit, eleinte akár a lapdát, s megyünk tovább. Ha a vizsla mindjárt föl nem kapja, s nem hozza utánunk, néhány lépést téve megállapodunk,

azután kézzel az elejtett tárgyra mutatva, «hozd el»-t vezényelünk, mire a vizsla visszafut s elhozza. Később nagyobb távolra teszszük ezt, annyira, hogy már be sem látható az elejtett tárgy. A vizsla visszacsapásol nyomunkon, s elhozza. Végre pedig már úgy ejtjük el az illető tárgyat, hogy azt a vizsla ne is lássa. Jó messze elmenvén, hirtelen megáll az ember, s visszafelé mutatva, «hozd el» parancsszóra mindaddig megy a jó vizsla a nyomon, mígnem az elejtett tárgyat megtalálja, s van eset rá, hogy a vadász elvesztvén dohányzacskóját vagy egyéb szerét, egy-két dülő földnyiről is meghozza a jeles vizsla az örökre elveszettnek hitt tárgyat.

Ezenközben még az «előre!» (avance) parancsszóra kell tanítani, a mi igen egyszerű és hamar belejön a vizsla. Ugyanis, midőn már rendületlenül lapul az étel előtt, akkor kezdődik az «előre» műtétel betanítása. A tárgyért vagy a húsdarabot, mely előtt lapul az eb, balkézszel előbbre huzzuk orra elől, s ha az eb ösztönszerűleg vagy csak még benne megmaradt mohóságból nem kúszik utána, jobb kézzel csalogatjuk, miközben az «előre» parancsszót mondjuk. Némely eleven kutya, a mint eledelét s illetőleg tantárgyát előre viszik, azt gondolván, hogy e változással vége van a játéknak, még föl is áll, de ezt nem kell engedni, hanem le kell nyomni, olyanformán, hogy e lenyomás, a szükséghez képest, kissé a szelidebb nemű ütéshez is hasonlíthat.

Később a mester a kutya háta mögül vezényli az «előre» parancsszót — s ilyenkor a husdarab néhány lépésnyire van a vizslától, ki midőn közel ér ahhoz, hirtelen «állj»-t kiált a mester, s ha ez nem használna, s a kenyér vagy husdarabot felkapná a növendék, már e vakmerőségeért jót lehet húzni farára.

Szükséges, hogy a mester amaz éles *füttyentésre* is képes legyen, mi a szájba vett három ujj közül történik.

Ez a metsző, velőbe ható fütty jobban megrettentí az ebet, mint valami rikácsoló, megszokott hang. Kivált a mezőn jó hasznát veszi ennek a vadász, midőn a vizsla a nyúl után iramodik.

Mikor pedig valamely műveletet s illetőleg leczkét jól végez a növendék, simogatás és dicsérő beszéd se maradjon el, mi által a jóvérű eb nemes buzgalma növekedik.

Ha valamikor házi leczke közben erős dorgálás vagy tán verés következtében a kölyök nagyon is megijedne, s oly zavarba jőne, hogy azt sem tudná kan-e vagy nőstény, ilyenkor abba lehet hagyni vele a tanítást.

Hogy pedig bizton számíthasson a vadász arra, miszerint kutyája annak idejében a nyulat is el fogja hozni, a mi kivált, ha a nyúl sebesítve van, s nem esik el mindjárt, de valami sűrűbe búvik, igen jó szolgálat: erre nézve még a házi gyakorlat idején arról kell gondoskodni, hogy a mester nehezebb tárgyakat is czipeltet a tanoneczsal.

A kutya rendszeren a nehezebb tárgynak végét fogja, s ha nem bírja fölvenni, hátrálva vonszolja, a mi igen lassan megy, s nemesak türelmét, de erejét is kimeríti. Szükség tehát, hogy tanulja a nyulat is annak idején nem a fejénél, de a derekánál fogni meg; úgy ha jó erőben van a vizsla, gazdájához viheti a nyulat egy pár dülő földről is.

Valami kis zsákfélét kell tehát két végén földdel megtölteni, közepét pedig vékonyabbra hagyni, úgy azonban, hogy az egésznek egy kis merevsége is legyen; ezenkívül még a két vég valami kellemetlen lével bekeverendő, s a közepe tisztán hagyandó. Ezzel kell a vizslát az elhozásban gyakorolni darab ideig, s ezen megtanulja, hogy ha nehezebb tárgynak közepét fogja, azzal könnyebben haladhat előre.

Ha a tanító főnakadást vagy visszaesést tapasztal,

netalán a tanításban beállott szünet vagy egyéb ki nem tudható okokból, akkor ismét kezdje *előlről*, s röviden *ismételje* végig a leczkéket tanítványával.

Ha jól megy az elhozás műtéte, a kő- vagy falapdát föl lehet váltani közbe-közbe fogoly, süldő-nyúl, róka s más egyéb vaddal, melyeket azon idő alatt lő a vadász.

Mielőtt a tanítás valódi céljára, a vadászatra térne a mester növendékével, még egyszer átismétli szorgalmasan az egész házi tanfolyamot, de már a szabadban, s eleinte csak kisebb kirándulásokat tesz vele, a hol főleg a «vissza» parancsszó szigorú megtartására ügyel, melynek áthágásaért most már *keményen megfenyíti*, mert közeledik a legnagyobb kísértés ideje, midőn majd a nyúl fölkerelkedik a vizsla orra előtt s elviszi őt annyira, hogy az nap nem veszi hasznát az ember. Itt a mezőn kell használni, ha a gyengébb erejű «vissza» vagy a hatványozott «hej» sem segít, amaz éles, metsző füttyentést az ujjak közül, sőt az engedetlen, szilaj, hevével nem bíró kutyát némely vadászok cserép-söréttel is meglődözik, a mi bőrét hosszú ideig égeti s megemlegetteti vele az elkövetett hibát. Általában a szigor mekkorasága a kutya szelidebb, engedelmesebb vagy mokányabb, csökönösebb természetéhez képest mérendő.

A künn a szabadban való gyakorlat is nagyrészt az eb ösztönbeli képességei szerint alkalmazandó.

Ha a vizsla például kissé ostoba, s a vadásztéren, a helyett, hogy össze-vissza keresgélve járna, egyenesen előre szalad mindig, s ha visszaintik, meg azon módon egyenesen bangán visszafut: — ez esetben újra integesen neki kezével majd jobbra, majd balra, sőt hogy még érthetőbbé tegye magát, a vadász maga is járjon ki-gyóztatva, nyomtatva, megjárva szerű módjára ama kör (rayon) közét, melyen különben, ha ebe jól keresne, a vadász kényelmesen csak egyenes irányban haladna előre.

Egyébiránt az ilyen vizsla, mely az épen imént jelöltük hibában szenved, kevés reményt nyújt jövője felől gazdjának; mert ez az élénkség, vagy helyesebben életrevalóság hiánya a kutyában, a mi — szintén mint az embernél — nem annyira tanulmány, mint természeti adomány szokott lenni. Jóraivaló vizsla magától, mihelyt néhányszor mezőn volt, s vadat szagolt, mohón keresgél azonnal, s inkább a másik, az ellenkező, de vigasztalóbb hibában szenved, mely szerint t. i. a tért gazdája körül szeles buzgósággal futkossa össze, elannyira, hogy ebbe, mint az ördöglovon ülő gyermek a keringésbe, szintén beleszédül.

Erre nézve a «lassan» parancesszóval kell mérsékelni őt, melyet a házi gyakorlatban is az «előre» vezényletkor lehet megértetni.

A nyúl utáni szaladásról leszoktatni, minden egyéb tilalomszabály közt, a legnehezebb feladat. Erre nézve kétféle módot használnak leginkább a vadászok.

Kik nem röstellenek a vezeték-zsinóron való tanítással vesződni, szelidebb uton érnek célta, és részemről — állatkinzás elleni emberibb szempontból is — ezt tartom helyesebbnek. Tudniillik mindaddig vezeték-zsinóron tartjuk a vizslát, míg a nyúl utáni szaladása ellen biztosítva látjuk magunkat. Fölugorván előtte a nyúl, eleinte csak erősen rákiáltunk, ha ez nem használ, visszarántjuk a zsinórral s megverjük — «miért nem állj?» szigorú s mérgesen *sulyozott* kérdések között. Ha másodszor, harmadszor is megfutamodik, a verést keményebbre fokozzuk.

A másik drasztikus, de kényelmesebb. Tudniillik vezetés nélkül menni ki a kutyával, s ha kiáltásra sem hagyta ott a nyulat, megvárva, míg fáradtan visszajön, s érezve hibáját, háta mögé sompolyog a mesternek: ekkor hirtelen megragadva őt, úgy végig verni, a mennyi-

nek elbirására csak képesnek hiszszük. Ez a gyógmód leg-főlebb a vastagbőrű cseh-vizslánál alkalmazható, kényesebb angol-vizslát végkép elidegenít.

Némelyek ajánlják azt is, miszerint a mohó vizsla keményen fagyott, göröngyös fris törésre viendő, hogy ott kitombolja s agyonfáraszsza-törje magát a nyúl után. Azonban még nem tudok esetet, hogy ez a mód használt volna.

Egyik sajnálatos hibája a vizslának az ugynevezett *lövéstűz*, vagyis azon hevesség, *magánkívülség*, melybe a puska durranása hozza. Igyekezni kell tehát e nagy hevélyt is benne még idejében elnyomni. Ennek ellenében is sikeres mód a vezeték-zsineget használni azon szigorral és eljárással, melyet főnebb a nyulduh fékezésére elmondunk. Egyébiránt ezt a ház körül, valamint kisebb séták alkalmával is lehet gyakorolni. Valahányszor czélba vagy apró madárra lő valaki a ház körül, vegye maga mellé a vizslát a gazda s dorgálja vagy fenytse meg hevességeért.

Még okszerűbb pedig a sikon úgy intézni a dolgot, hogy ha valamelyik vadásztárs kissé *távolabbról* madárra lő, ennek *földreesését* a vizsla *meglássa*, ha utána akar futni, vissza kell rántani. Mert a *vad leestének látása* az tulajdonkép, a mi a lövéstűzet okozza. Lassankint aztán ezt mindig közelebről lehet gyakorolni — s pár perczcel a «vissza» parancsszó után, lehet vezényelni a «hozd el»-t. Általában e pontra nézve azon kell lenni, hogy a vizsla szerfölött félénk se legyen, s szabályaink tulbősége és szigora *zavarttá* ne tegye, azért a gazda ítélje meg, mennyit bir meg vizslája tehetsége, s *csak annyira* tanítsa, a mennyit az jól megtanulhat.

Rendesen *előbb sikra*, *aztán vizre*, *végre erdőbe* viszik a fiatal vizslát, sőt pedansabb mesterek e szabályokhoz szigoruan ragaszkodnak. Igaz, hogy könnyebb a sikon bánni a kutyával, ő is könnyebben megérti az embert,

miután itt szüntelen szeme előtt van : azonban itt a vizsla életkora, a vadászigény s a bevégzett szobai tanfolyam összetalálkozása azon tényező, mely a szabály meg vagy nem tarthatását elhatározza. Jó vizslát nevel a jó vadász, habár erdőben kezdte is először gyakorolni, ellenben a gyöngye puskás a legnagyobb szőrshálhasogatás mellett sem képez kitűnő vizslát.

Midőn a vizsla már a vad látása vagy a puska durranása után bármi nagy tűzben látszassék is lenni — engedelmes marad s gazdája parancsát várja, már e ponton tul nagyobb szabadságot lehet neki engedni.

A vizslával a szabadban tett *kezdet* első napjai, hetei arra maradandó hatást gyakorolnak. Ha ez idő alatt netalán igen rövidre volt fogva, meglehet, hogy egész életében *szűkfogásu* lesz, vagyis a vadászgazda körül mindig csak kisebb tért fog föl bejárás végett; valamint ha kelleténél több szabadságot kapott, később nehéz lesz őt a messze csatangolástól leszoktatni.

Semmiesetre se ereszse *husz-harmincz* lépésnél *messzebb* magától az olyan ebet, mely kivált nem ex professo vadász, de uri műkedvelő számára lesz tanítva. Olyan tájékon, hol tömérdek a vad, lehet szűkebb; a hol kevesebb vagy épen ritkaság a vad, lehet jóval nagyobb kereső tért engedni a vizslának. Természetesen tekintetbe e szabálynál veendő az is, vajjon a tanított vizslának igen jó vagy kevésbé *jó orra* van; *vérmérséklete heves, vagy csöndes*, e szerint kell a tér nagyságát, a vele való szelidebb vagy keményebb bánásmódot meghatározni.

A csöndesebbet biztatva, czirógatva kell nógatni előhaladás és sebesebb keresésre, a szilajabbnak tüzet mindjárt eleinte mérsékelni kell.

Ha például valamely vadat megállás nélkül fölvert, azonnal a madzagra kell kötni, s úgy oda sietni a helyre,

honnán az illető vad fölrebbent, s ott, a még érezhető vadbúz előtt, «állj» parancsszóra meglapultatni.

E műtét alatt szigorú intő hangon kell ismételni a «vigyázz», «állj» vezényszavakat. — Ha csöndesen marad, körülötte járjon be az ember egy kis tért, s ha ezalatt mozdul, azonnal dorgálni vagy fenyíteni kell.

Valahányszor a tüzes vizsla a fönebbi hibába esik, mindannyiszor kell vele az iménti műtétet ismételni, *kivévén*, ha pacsirtát, sármányt vagy efféle nem vadászandó madarat ver föl, hogy ezáltal különbséget tanuljon tenni az eb a vad és a nem vad közt, s hasztalan madarak iránt teljesen közönyös legyen.

Midőn a tanítvány a szabadban először *megáll* valamit, czirógatással, édes beszéddel meg kell őt dicsérni, sőt gazdája még valami kedvencz húsfalatot is adhat neki jutalmul.

Ha szerét teheti a vadász, az *első vadat*, melyet kutyája megáll, *fektében* löjje meg a *vizsla előtt*, ez sokat tesz arra, hogy azután kutyája szorgalmasan álljon — azonban, mivel ez ritkán kivihető, csak azon legyen az ember, hogy a fölrebbenő *vadat el ne hibázza*.

Szerfölött okos, tanulékony vizslával még azt is gyakorolják az igen ügyes mesterek, hogy a vizslát mikor már áll, — *visszahívják* magukhoz, s újra a vad után küldik. Ezáltal a föltétlen engedelmesség netovábbja van elérve. De egyébkint igen okszerű is e bár nehéz, s szerfölött ügybajos szabatosság. Például: az ember oly sűrűben vadász, hol csak csuszvamászva járhat, s pár lépésnyire sem lát. Ha már most itt a vizslát 10—15 lépésnyire kieresztjük, pedig ki kell eresztetni, s az megáll valamit, eleinte keresi ugyan a vadász a jónak vélt irányban, de ha nem találja meg, — mit tesz? A visszahívásra nem szoktatott vizslának hiába fütyöl, az vagy folyton áll, míg előle elfutnak a foglyok, vagy fölveri és mindkét esetben

csak a vadász veszít. Ha azonban a füttyre visszajő a vizsla, gazdájával újra elindul, s a «lassan» vezényszóra előhaladva ismét odavezeti gazdáját a vadhoz, melyet előbb megállott.

De egyébként ezen visszahívás által a tüzes vizsla heves szenvedélyessége is jobban aláhangoztatik, mint bármi egyéb mód által.

Hátránya pedig épen semmi sem lehet a visszahívásnak, mert először mint főnebb mondók, a vizsla tünni várni tanul; napról-napra nyugodtabb, mérsékletesebb lesz, s ha keresés közben valami szagot vesz, azonnal *ura után is néz*, és e figyelmesség őt abban is gátolja, hogy kellelén túl siessen előre, miáltal a vadat könnyen fölverhetné.

Tehát azon előnyt is nyerjük ezáltal, hogy a vizsla már jó előre *jelezi* a vadat, s csak igen kevés szökhetik el vagy kelhet a nélkül, hogy a vadász rálőjjön. Ilyen ebbel még késő ősszel is lehet foglyokat löni, midőn pedig már azok közelre nem várnak.

És még: ha olyan vadat áll, melyre löni nem szabad, vagy oly helyen, hol (valamely okból) löni nem lehet, jobb a vizslát visszahíni, mint fölveretni s nem löni.

A kutya előtt fektében löni egyébiránt veszélyes is, mert megesik, hogy azalatt, míg a vadász a ravaszt nyomja, a vizsla előre ugrik.

Azonban mindenképpől mégis csak legnehezebb földadat marad, a vizslát a nyúl után való szaladásról leszoktatni. Erre nézve sokan különös módokat használtak már kétségbeesésükben. Az egyik egy nagy zsákba dugja kődarabokkal s egy nyúllal együtt a vizslát, aztán ott rázogatja, a másik egy döglött nyulat köt a vizslára, s azzal futásnak ereszti stb., azonban ezek nevetségesek és célszerűtlenek.

A műkedvelő leghelyesebben cselekszik, ha minél

higvérűbb, nyugodtabb mérsékű vizslát választ magának; az ilyet mégis könnyebb a nyúl után futásról leszoktatni, kivált ha olyan tájon vadászhat vele, hol *igen sok a nyúl*, s a szigort mindegyik ugrásánál megtartja, vagyis, ha utána indul az eb, a körülmények szerint keményen bánik vele. A hol kevés a nyúlféle, bizony ott már sokkal bajosabb ez indulatát mérsékelni.

A *nóstény* vizslák tanulékonyabbak, vigyázékonyabbak s engedelmesebbek, azért *műkedvelők számára* szintén *ajánlatosabbak* — megjegyezvén, hogy a kölykesség s szaporaság miatt néha egyidőre alkalmatlanokká válván, s különben nehezebb vad, nyúl, róka megölése s elhozására gyöngébbek vagy messzebről épen képtelenek levén, ebbeli hátrányukat a főnebbi előnyökért váltják be. Azonban, a mely vidéken igen sok a nyúl, ott nem lehet attól tartani, hogy a vizsla, bármely tüzes természetű legyen is, utóvégre s még elég jókor el ne szokják a nyúl utáni futástól, ha erre nézve a szükséges és kellő rendszabályok megtartattak.

Sok vizslánál adja elő magát azon eset, hogy a kemény bánásmód mellett *elvadulnak* mesterüktől, s az elkövetett hiba után, még a verés előtt, vagy azután — hazaszaladnak, vagy a mi még boszantóbb, távolról minden keresés nélkül követik gazdájukat.

Ügyelni kell tehát, hogy még a tanítás alatt e szokás ki ne fejlődjék náluk, s ne ereszteszenek előbb a madzagról el, mielőtt a nagyobb hibákból kitisztultak.

Mikor pedig már szabadon járnak, okszerűtlen fogás az, ha a vizsla hibát követvén el, gazdája, hogy megverhesse, hizelgő módon csalogatja magához, azután midőn a czirógatás után farkát balkezébe kaphatja, jól elfenekli.

Ha a kutya érzékenyebb természetű, akkor a veréshez csak a legutolsó esetben kell folyamodni, s addig

csupán dorgáló szavakkal, haraggal, koplaltatással kell büntetni. Ismertem olyannyira gyöngéd érzésű ebet, mely, ha vadászat közben mérgesen rápillantott a gazdája, úgy elszomorodott, hogy az nap nem keresett. Az efféle érzékenyebb ebet a komor nézéssel, hosszabb haragtartással is meg lehet büntetni. Mikor pedig már szabadon, zsineg nélkül vadásznak vele, a mint kezd urala parancs-szavaira nem hallgatni, azonnal ismét zsinegre veszi, s utóbb már ez is elég büntetés lesz ránézve.

Ha az elkövetett hiba után urát közelíteni látván, szerfölött nagy félelmet mutat a vizsla, elégedjék be vele az ember, s csak *mutassa* meg neki a korbácsot, dörgedelmes pirongató szavak kíséretében.

Törvénye legyen a mesternek, hogy ha ebe féltében *lelapult*, ne menjen *elébe*, hanem, ha tovább tart is, várja meg, míg az hívására egészen lába elé ér, és csak akkor kösse zsinegre.

A *korbácsot* se tartsa a mester *elrejtve* a tarisznyában, mert ezáltal legbizonyosabban gyanakodóvá és félenkké lesz a vizsla.

Ha pedig már csakugyan azzá lőn, s már egy ízben a veréstől haza is futott, otthon legyen utasítás hagyva, hogy ez esetben azonnal *bezárják* s ne is adjanak neki enni sokáig, míg nagyon meg nem éheznek. Ez eljárás után hosszú ideig ne bántsa őt urala korbácsos, általában a veréssel bizonyos ideig hagyjon föl. Azonban, ha a kutya mokányabb természetű, sok verést bír, s a pusztára bezárás, koplaltatás nem elég neki, úgy intézhető a dolog, hogy mikor hazaszökik a növendék vizsla, a vadászsegéd azonnal kösse és verje is meg, a mit másnapig néhányszor ismételjen. Másnap pedig vezesse azon helyre, a honnan elszaladt gazdájától, ki ekkor már ott készen várja, s a mint meglátja, füttyel hívogatja magához. A segéd ereszsze el ekkor, s a gazda fogadja szeliden vizs-

láját. Azután kezdje újra vele az előbbi napon félbeszakadt vadászatot.

Verés után nem kell az ebbel mindjárt kibékülni, de inkább a zsinigre kötni, s egy darabig haragban lenni vele.

Ha az ember legtöbb sulyt ebe tanítására helyez, s a vadnak bővében van, akkor, ha vizslája fölverte a vadat szelességből vagy mohóságból, *ne lőjjön* rá a mester, bár ez kissé nehezen essék is — hanem dorgálja vagy veresse meg vizsláját, — így az még jobban belátja, hogy hibát követett el. Ezt azonban csak eleinte tartsa szabályul, mert később, midőn vizslája már tökéletes, ilyes előforduló eset miatt nem lehet féltetni a vizslát az elromlástól.

És ha a vizsla nem hibás, indulatból, valamely más baj okozta bosszúságból soha ne verje meg az ember az *ártatlan* állatot.

Általában a vizsla legveszedelmesebb hibáját, a nyúl után való futást is, eleinte nem kell mindjárt a félig agyonveréssel büntetni. Mindjárt eleinte meglátszik, *mennyire*, mily nagy mértékben lesz *bolondja* a vizsla a nyúlnak. Ha messze többször elfut utána, egész az agyonfáradásig, sulyosabban büntetendő, de ha a már egy izben kikapott verésre emlékezve, csak megfutamodik, a míg szemeivel látja, s azután visszatér nagyon szégyenkezve, már ez annak örvendetes jele, hogy idővel le fog szokni e szégyenletes kicsapongásáról, s ez esetben mérsékelni lehet a büntetést.

Ügyes vadászok egyszerre *két növendéket* is visznek magukkal, egyiket zsinegen, másikat szabadon. Ha a kereső aztán megáll valamit, a vezetett vizslának azonnal lelapulást vezényel, miáltal rászokik arra, hogy később, ha szabadon járnak mindketten, a mint látja, hogy a másik áll, nem rohan arra mohó kíváncsiság vagy irigységből, hanem azonnal ő is megállapodik, s várja a dolog kimenetelét.

A mester azonban ne ereszse mindjárt a tanulók mindegyikét szabadon a vadászatra kiindultakor, hanem előbb tartsa egyiket zsinegen, s csak azután ereszse el, midőn kissé elfáradtak.

Midőn pedig minden módból kifogyott az ember, hogy vizsláját a nyúl után való futástól elszoktassa, midőn még a cserépsörét sem használt, a kétségbeesés utolsó kísérlete az apró *önsöréttel* való farbalövés. Vigyázni kell azonban, hogy csekélyebb távoból a fejét ne löjjük, azért ha keresztben fut a vizsla, nem kell rálőni. Ügyelni kell e műtétnél arra is, hogy a lövést az *eb* a maga hibájaért való büntetésnek s ne véletlennek gondolja, mely czélt úgy lehet elérni, ha a lövés előtt erős füttyentéssel, szóval a szokott legkeményebb parancs-szavakkal híjuk vissza a lázongót, lövés után pedig rögtön hozzá szaladva, még a korbáccsal is ellátjuk, bár mennyire nyöszörögjön s ordítson is a vett lövés következtében a kutya; szóval az egésztest úgy kell intézni, hogy a sörét és korbács fájdalma minél hamarébb következze egymásra, hogy eképen a fegyencz a *kettős büntetést egynek vegye* s belássa, hogy az a már többször ismételt nyúlhajtási hibájaért van rá-mérve. Azonban ujolag ismétlem, a lövéssel csak a legutolsó esetben kell segíteni, s akkor is gyakorolt lövész legyen a ki végrehajtja, mert még 40—50 lépésnyiről is rossz helyen találhatja egy szem, s a kutyanak, s illetőleg az addig rápazarolt gond- és fáradságnak vége van. Régi divat dolga ez, olyanféle, mint a mult századbéli orvosoknál az érvágás, a hánytató, a mit a mai tudomány már elítél és nem alkalmaz.

A büntetés legyen nem annyira az elkövetett kihágás minősége, hanem a kísértés nagyságához mérve. Így például a cigány, ha vörös nadrágot lop, mit annyira szeret, hogy annak látása minden erkölcsi érzéseit elnyomja s szinte elvakítja, kisebbfokú bűnténybe esik,

mint ha például — könyvet lopna, a mi ránézve semmi csábító erővel nem bír!

E szerint a vizsla is, *ha urától távolabb* egy épen *orra előtt* fölugró nyúl után futamodik s ura kiáltásait, füttyét csak alig vagy nem is hallja, a lehető legnagyobb kísértésbe jött, a melynek ellenállania olyannyira lehetlen volt! Egészen más, ha a vizsla ura *közelében* annak intő szavait letiltó *parancskiállítását hallva*, egy *messzebről* fölkelte nyúl után, minden engedelmességet megtagadva, elfut — vagy épen nyúl és minden ok nélkül, lázasztó szemtelenséggel, egyáltalában nem fogadja mestere szavait, hanem csak össze-vissza csatangol, s a legelemibb szabályok teljesítését is megtagadja.

Nagyuri angol vadászok, kik több kutyát is tarthatnak, szokásba hozták a *félvizslákat*, melyek tudniillik az egyetemes vizslai kötelességeknek csak felére vannak betanítva, s így kettő tesz egyet. Egyik ugyanis csupán *keres* és *áll*, a másik a vad *elhozását* teljesíti. Persze, hogy kevesebbet könnyebben betanul a vastagfejű vizsla is — és e szokás czélszerű lehet mindenkire nézve, kinél a mód oly nagy, hogy féltuezattal több vagy kevesebb kutya tartása mitsem határoz.

Természetes, hogy a nyúl elhozásának megtanulását s teljesítését csak erősmellű vizslától kell és lehet várni, azért a kényes és gyöngye angol vizslát, sőt szerintem, semminemű vizslát, nehogy ezáltal elromoljon, szaladó nyúl után jobb soha nem is ereszteti.

Lényegesebb ez utóbbi kötelességnél az, hogy a vizsla a vizen, már t. i. ingoványon mocsáron is szorgalmasan keressen és főleg az elhozásban gyakorolt legyen.

Azonban sok vizsla makacsul vonakodik a vízbe ugrani, s midőn már szárazon pontos elhozó, még akkor sem hajlandó e feladatot a vizen is megoldani. Pedig erre a vizen még nagyobb a szükség, mint a szárazon,

mivel igen gyakran, kivált a mély vizből, maga a vadász ki nem hozhatja a vadat, a csekély vízben pedig legalább is kellemetlen a gázolás.

Az ilyen vizslával következőkép kell bánni: egy darab lövött vizimadarat valamely keskenyebb tóra vagy folyamra dob az ember, hogy azt lássa a vizsla, melynek nyakára egy rövidebb vezetéken kívül még egy hosszabb zsineg is van kötve, s e hosszabb zsineg végét a víz túlsó partján álló segédünk vagy barátunk tartván, a vizsla a vízbe löketik, s azt az illető segéd «hozd el» parancsszóval a hosszú zsinegnél fogva az elhozandó szárnyas vadhoz vonszolja. Szükség esetében két hosszú zsinetet is lehet ráalkalmazni, s ezek segélyével az elhozásra kényszeríteni. Azonképen, ha a vizsla megragadván a vadat, a kiuszásnál más irányt venne, a zsinetek segélyével utba lehet igazítani, s a mütét végével megdicsérni.

Hogy a vizsla még nagyobb kedvet kapjon e foglalkozáshoz, a gazda kisütheti puskáját a víz felé, s úgy dobathatja be a víz színére a már készen tartott vadat. E mütét betanulása talán az egyetlen alkalom, hol a «lövéstűz» előnyére van a vizsla oktatásának.

A mi a keresést illeti, vagy maga a mester, vagy valamely a vizslával barátságos lábon álló egyén gázoljon be vele a vízbe, ha pedig gyakorolt vizslák vannak kéznél, előnyös a tanoncot egy ilyennek társaságában vizre vinni, úgy csakhamar megérti, mi az ő teendője.

Télen át, jeges vízben egyébiránt kimélni kell a jó kutyát, kivált ha gyöngébb természetű, mert könnyen egyszerre elromlik, vagy legalább jóval hamarabb használhatlanná válik.

Halljuk végre az angolt is, Sir Francis Butlert, mit mond ő e tárgyban: «Az ebdomításnál különösen kettőre kell ügyelni; először, hogy a kutya tökéletesen tudja, mit nem szabad tennie; másodsor, hogy a leglá-

gyabb szóra, jelre, ismerje kötelességét. Az első pont keresztülvitele sokkal könnyebb a másodikénál s egyszerűen abban áll, hogy a kutya valahányszor önfelajándékozni vagy ura parancsa ellenére tenni akar, határozott s következetes gátlást tapasztaljon. A második pont már valamivel több ismeretet, ítélő tehetséget, belátást és türelmet igényel. Irányt adólag mérsékelni az eb természeti képességeit, azokat a vadász akaratának föltétlen teljesítésére szoktatni s úgy képezni, hogy az eb a tőle kívánt teendőknek jól megfeleljen: ebből áll a feladat.»

Tegyük föl, hogy a vizsla jól érti már a «lapúlj, lassan, előre, keress, rajta, hozd el stb.» kifejezéseket és ezeknek engedelmeskedni is szokott. Most már tanítsuk arra, vagy inkább mutassuk meg neki, miként kell keresnie a vadat. Nyirett szárnyú élő fürj vagy fogoly lábára zsineget kötvén, hagyjuk azt ötven-hatvan ölnyire különböző irányban futni, (ha élő vad nem kapható, löttet lehet ekként meghurczolni) s ezután tegyük le a fürjet vagy foglyot kalitban, vezessük az ebet a nyomra s tegyük próbára és gyakoroljuk szaglását. Ha eltér a nyomról, mutassuk meg azt neki újra s biztassuk jó irányban haladásra, «lassan!»-t ismételve, midőn közelít a vadhoz. Hol sok a vad, ezen ál-vadászat természetesen nem gyakran ismétlődő, bár az otthoni gyakorlatra is maradhat idő, mikor rövid kirándulásra sincs alkalom.

A tér bekeresésére könnyű a vizslát tanítani, csak folytonos jó kedvvel történjék a biztatás, mely a «keress!» szó kíséretében kézzel intésből álljon. — Ha a kutya messze vagy rossz irányba térne, eleinte visszahívni, jó irányba igazítani, s folyvást arra szoktatni kell, hogy szóra hajtszon s a kézintésre ügyeljen annyira, hogy alkalmoszerűleg ily intés is elég legyen neki. A megtöréssel idomítók különféle módszereket használnak a kutyáknak szófogadókká tételére. — Nem egy szegény vizslát láttam

sebekkel nyakán, melyeket befelé álló szegekkel ellátott nyakravaló okozott. Ehhez tudniillik hosszú zsineget kötnek, s ha a kutya a parancsszóra nem engedelmeskedik rögtön, megrántják. — E módot érzélgősök elítélik, bár vannak esetek, midőn szükséges az; kivált fiatal korukban elhanyagolt kutyáknál, melyeken minden szelidebb kísérlet meghiúsult.

Némely kutya a lelőtt vadat tépni szereti. Ennek úgy lehet elejét venni, ha a tanításkor csak oly tárgyat «hozatnak el» vele, mely száját sérti, ha harapja. Ámde az «elhozás» tanítását rendkívül megnehezíti az, ha a kutya folyvást attól tart, hogy megsérti magát; minélfogva e módszer használatánál nagyon kell ügyelni arra, hogy az elhozásra dobott tárgy csak nagyobb szorításra vagyis keményebb harapásra sértsen. Ennél azonban jobb és biztosabb módnak tartom azt, hogy a hozársághoz már értő kutyát fűrj vagy fogoly elhozásával gyakoroljuk, s okszerű tanítással s fenytéssel az elhozott állatnak rázásától, harapdálásától és megcsonkításától elszoktassuk. Jószántából nem fogja oly mohón a lelőtt vadat elhozni, ha szája a kísérleteken megsérült. Azonban a szűrő rendszer, ha túlszigorral s vigyázva használják, czélszerű oly kutyáknál, melyekből a tépésre való hajlam kiirthatlannak látszik.

A vadászebek idomításánál elkövetett hibák közt a leggyakoribb az, ha a kutyát kemény és fenyegető szavakkal s nem ritkán veréssel is akarják oly feladat végrehajtására kényszeríteni, melyet ők teljesen meg nem értenek. Ha a kutya tényleges tilalomsértésen van kapva, akkor a büntetés meggyőzi őt arról, hogy hibát követett el; ámde másrészt a hiba elkövetése nem oly könnyen határozható meg, s az eb a büntetést arra is magyarázhatja, hogy ne tegye azt, a mit parancsoltak neki. Ennélfogva inkább biztatás és bátorítás, mint fenyegetés legyen

alapja minden kísérletnek a vadászeb ösztönszerű fejlődései elősegítésében; a szidás és büntetés csak az engedelmesség kicsikarására vagy az öntudatos nyakasság megtorlására maradjon föl. Mindenben arra kell törekedni, hogy a kutya szeresse és tisztelje gazdáját, s szigorra ritkán lesz szükség. Idomítási utasítás nem tesz nagy szolgálatot, ha csak maga a gazda nem bír a kutya természeti hajlandóságainak némi fölfogásával. Némely kutyával szeliden kell bánni, míg a másik kiméletes bánásmódra nem is hederít; következetesség kegyetlenkedés nélkül s türelemmel párosult határozottság legyen az általános szabály. A kivételeknél a bánásmódot az idomító belátása határozza meg.

Ily keményebb eseteknél azonban a szidás és fenytés mindig mérsékelt mennyiségben járjon ki, úgy, hogy az *elegendónél* soha ne terjedjen többre. A vadászeb naponkint futkosson huzamosabban, nem csak egészségi tekintetből, hanem a végett is, hogy a vadásztéren ne váljék szeles bolonddá. A kutya, ha egy ideig kötve volt, elbocsáttatván, rendesen oly tulesapongó, hogy száguldozásában szóra nem hajt, az nap használhatlan s szeleskedésében hamar kifárad, míg a rendes mozgáshoz szoktatott eb ritkán fárad, mindig jó állapotban van, könnyen igazgatható s lábai nem sebesednek ki.

Némely vadász, ha vizslája vad után fut, vagy a hívásra nem tér vissza, egy lövet aprót (darát) szokott bocsátani hátuljába. — Különösen Francziaországban van ez divatban. Lehet, hogy néha jó hatása van, (bár az angol vizsla nem képes hozzászokni), de én ezt mindig veszélyes játéknak tartom, miután nem egy — ily módon egészen tönkre tett kutyát láttam.

Egy jól idomított kutya társasága nagyon hasznos a fiatal kezdő mezei idomításánál, csakhogy ez utóbbi már kellő képzettséggel bírjon a föltétlen engedelmesség és

szófogadás minden részletében, különben még vadabbá válik az öreg mellett, s ennek fogásaiba avatkozva, amazt is megzavarja.

Ha az idomításba vett fiatal kutyánál a szaglás vagy a nyomozási tehetség hiánya tűnik ki, legjobb azonnal abbahagyni a tanítást, lefokozni házőrző ebbé, miután e hiányt semmi egyéb tulajdon nem pótolhatja.

Nem árt a vadásztáskában egy-két harapást vinni s vadászat közben adni a kutyának, a mi azt jó kedvben tartja s kitartását növeli. A vadászati időszakon át kevés hust kapjon, s ez is jól főtt és kukoricza- vagy zabliszttel kevert legyen; Angliában durva kétszersültet kevernek a huseledel közé; ha azonban huson kívül egyéb nem kapható, nem kell e miatt szűken tartani a kutyát, miután erejére épen a vadászatkor van szüksége. De *kövér* se legyen, meg se hízzék, mert ez még *nagyobb hiba* lenne, mint a soványság. Kemény napi munka után jó átdörzsölés, jó táplálék és meleg alom jótékony hatással leend reá.

1851

/1866/

Galamb és gerlicze.

Az örvös galamb, gerlicze s kivált az előbbi, oly ékessége az erdőnek, hogy a hol az teljesen hiányzanék, valóban hiányos volna az erdő zenéjének összhangja. A csalogány szenvedélyes trillái elragadók, a kedélyes rigó füttyentése fölvidámító, a kakuk tréfás felelgetése mulattató, de a galambnak, a gyöngéd és mély érzelem, az igaz hűség képviselőjének édesbús nyögése leginkább megindító, elérzékenyítő. Azért csak kérni akarom itt a hirtelenhevü puskásokat, ne bántsák e gyönyörű madarat, az állatország e legkedvesebb teremtményét legalább is azon időszak alatt, míg párosodnak, költenek, s fiaik anyányivá lesznek, aztán különben sem igen lehet féltetni, mert szerfölött vigyázók s be nem várnak.

A gerlicze azonban szaporább, s mivel szintén igen szemes, félénk madár, nem lehet tartani egy-két lövésseli elirtásától. Azért oly helyen, hol egyéb vad sem igen bőven van, a szenvedélyes puskásnak megengedhető, hogy a nyárvégi hónapokban, midőn seregesen járnak, s különösen nagy számmal vannak (mert költésük sem minden évben egyformán sikerül), akár egyenesen is rájuk intézen egy-két lesvadászatot — annálfogva is, mert ha jól rendezi a dolgot, e vad lövése igen mulatságos, és nádastó hiányában, igen jó gyakorlat a lövésre.

Ha valamely erdőben olyan kopolya van, mely a szárazabb nyári hónapokban is vizet tart, s valamely

tarlólegelő van közelében, akkor e kopolya-partnál is elrejtőzködve lehet lest állani. Azonban gyakoribb eset, hogy a gerliczék a tarló közelében eső réti csatornába járnak inni, azért is, mert itt messzebb látván, nem félnek annyira a meglepetéstől. Minél kisebb e csatorna, s ha kivált csak itt-amott van benne víz, annál sikeresebb a lesvadászat. Mert ekkor egyik helyen fölveretvén, a csatorna fölött s hosszában arra repül a gerle, a merre ismét vizet találni remél. Nemkülönben, ha erdő van közel, felzavartatván, az erdő felé veszi útját, e szerint kell tehát lesbe elállni, a mint az ember kipuhatolja, merre szoktak tartani. Egy vagy két lövész tehát, (ha nem füzbokros a csatorna partja, a mint hogy a kiszáradni szokott kis erek fölött nem is tenyészik a füz), ágakat gyűjt magának s alkalmas helyen letüzködi a csatorna-part oldalába, aztán oda elrejtőzve beül. Távolabb azon helytől pár száz lépésnyire, hol a forrás van, s hova a gerliczék inni járnak, egy kis hajtó fiu elül valamely gödörbe, aztán lesi onnan, mikor száll a forrás medribe egy pár gerlicze. Ekkor fölkél, s a forráshoz fut óvatosan, mire a gerliczék fölrebbenek, s egyenesen a csatorna fölött a lesállók felé repülnek, kik aztán e sebes röptü madárra szép lövéseket tehetnek.

A vadászat e nemét magukra sokat tartó komoly vadászok nem igen gyakorolják. Azonban szünidőkre hazatérő tanuló ifjak számára kedves időtöltésül szolgálhat.

Ha van jó vizsla, mely a lelőtt madár elhozását hiven teljesíti s engedelmesen meg tud lapulni a rejtekben, úgy itten jó hasznát veheti gazdája. Ha azonban a vizsla oly szilaj, hogy minden lövés után, akár esett le a vad, akár nem, előfut a leshelyből, s negyedóráig is elfutkos a réten, akkor jobb azt otthon hagyni.

Remélhetőleg a gerliczék nem épen függőlegesen a

csatorna s illetőleg a lövész feje fölött repülnek, hanem vagy jobb vagy baloldalról, és így könnyebb őket eltalálni. Egyébiránt a czélzás és lövés módját illetőleg a vadászat vagy inkább csak *lövész-gyakorlat* e neme sokban hasonlít a kacsaleshöz, azon különbséggel, hogy az utóbbi többnyire éjjel, ez pedig rendesen nappal, és pedig, mit főnebb kell vala mondanom, *ozsonna időtájban* történik, midőn a gerliczék leginkább megszomjaznak a legelés után. A madarat ugyanis nem fölszálltában, hanem messzebb-ről meglátva, s jó előre célba véve lövi a vadász, továbbá, a kacsá messzebb-ről meglódulva, szintén sebesebben repül, hanem a gerlicze még annál is sebesebben. Egyelőre azt vélnők, hogy a gerliczének ily módoni lövése nem nagy mesterség, s a váratlan fölrebbenő s rögtön eltűnő fogoly, fürj lelövése nehezebb volna. Ez csalódás, mert alig van nehezebb bravour, mint a gerliczének nyilsebes röptében jól találása. Hogy messzebb-ről jöni látjuk, nem sokat segít; mert alig láttuk, már előttünk eltűnt, oly sebesen repül, s a mint valamit észrevesz, pedig ez igen gyakran, majd mindig történik, mert szerfölött óvatos — azonnal hirtelen megkanyarodik, s ha ez alatt nyomjuk meg a ravaszt, vége a szerencsének. Mivel pedig igen sebesen röpül, akár közel, akár távolabb eresztve lövünk, egyként könnyen hibázhatni. Közelről nem terül meg annyira a sörét, távolabbról a nagy sebesség miatt sokat kell előre adni, néha egy pár ölet is, a nagy kör kimérésében pedig hamarabb hibázunk, mint a kisebbben.

Azután akár szemközt alant, akár magasan fejünk fölött repül, egyenként lehetetlen a ráczélozás, vaktában találni pedig nem nagy öröm, kivált olyankor, midőn a kimért lövésre is van alkalom. Ez utóbbi két esetben nincs más teendő, mint megvárni, míg a gerlicze túlhalad fejünk fölött, aztán úgy kell utána löni. Ilyenkor a hirtelen fordulás igen nehéz, s ha csak lehet, úgy intézzük a

lest, hogy vagy állhassunk, vagy legalább is olyforma ülő helyzetben legyünk, mintha széken ülnénk. Állani csak kútszerű, legalább derékig érő mély s galyakkal körül tüzdelt gödörben lehet, mert lényeges dolog, hogy jól eltakarva legyen a lövész. Legbiztosabb a lövés, ha a gerlicze csak kissé is oldalvást, vagy rézsut keresztben repül. Ilyenkor, mielőtt irányunkba érne, kevesebbel kell előre czélozni, mert a lövés iránya rézsutosan esik; — ha azonban már előttünk épen irányunkban van, a magasság és messzeség szerint jóval előre czélozzunk. Ha magányos gerle jó, kiereszthetjük, míg túl ér rajtunk, — ilyenkor még legkönnyebb találni, mert a lövés *utána* esik, s hamarabb érheti a sörét, míg ha oldalvást épen előttünk van, alakja, vagy illetőleg kiterülő figurája legkisebb, alig levén nagyobb szárnyaival, mint a mekkora a teste.

Végezván a gerlevadászatot, a közel eső erdő alatt vagy kukoriczaszéleken lesre ülhet az ember, hogy e magában kisszerűbb s netalán sikertelen expeditiót egy újabb, sikert ígérő más vállalattal egybekösse. Esti lesre azonban csak vakon engedelmes, kitanult vizslát vihet magával, különben ott egyáltalán nincs is rá szükség, s nem is szoktak apró vadlesre vizslákat vinni.

Erdőn kopózván, kivált nyáron át, kevés ott a nyúl, azért, ha a fiatal műkedvelő egy-egy galamb vagy gerlicze elejtésével vesz kárpótlást a netán sikertelen járásért, ez nemcsak megbocsátható, sőt, mivel ugyancsak ügyes, éles szem kívántatik ahhoz, hogy a fán ülő gerlét fölfedje, mielőtt az öt észrevevén, nagy robajjal tova szállna, még nem csekély dicsnek is tarthatja a tarisznyáján függő szép madarat. Erre nézve azzal az utasítással szolgálhatok, hogy leginkább a magfákon szoktak üldögelni fiatal erdőkben. Ezen úgynevezett magfák azok, melyek vágáskor magtermés végett meghagyatnak, hogy a ritkuló helyek ez által is sűrűdjenek. Ezekre ráismer vastagságukról,

midőn még a fiatal vágás fáí a növésben utól nem érték. Ilyenekhez lassan közeledjék, mert a szarkák, varjuk is leginkább ezeket választják nyughelyökül. Az pedig, ha az ember egy haszontalan, sőt kártékony varjut vagy szarkát, mely két ingyenélő, mégis szapora, nemtelen és szerfölött félénk madár legkevesbbé várja be a vadászt, ha ezek közül egyet-kettőt elejthet, épen igen örvendetes elégtétel.

Néha egy-egy halkán repülő álmos bagoly vagy álomfilkó is fölszáll az ember füle mellől az erdőben, s ha a vadászat rendjét nem zavarja, erre is rá kell pörkölni. Ha a kutyák épen hajtanak, vagy öreg vadat várunk, akkor hagyni kell a komoly bölcseset békén tova menni.

Ha pedig egy varjut sikerült lelőni, valamely fára föl kell akasztani, aztán a sűrűbe elbujni. Rövid idő múlva iszonyu jajveszéklő károgással egész csoport varju kereng az elesett körül, s még egyet le lehet durrantani, de aztán úgy elijednek, s ott hagyják a hullát, hogy tovább is vára-kozni sikertelen volna.

1851

1866

A haris.

A lövésben kevésbé ügyes műkedvelő tudom nem bánná, ha e különösen viselkedő, bárgyu kis madár minél szaporább volna. De fájdalom, nálunk igen ritka, és sokkal kevesebb van belőle rendszeren, semhogy egyenesen rá lehetne vadászni. Csak amugy mellesleg ejt el az ember egyet-kettőt, mikor ugyancsak meggyül vele baja a vizslának.

Tompa, hortyogó, vagy inkább szörtyögő hangja van, melyet az esti órákban gyakran és szinte szakadatlanul folytat. Szintén a vándormadarak közé tartozik, s talán legkésőbb érkezik meg; néha, kivált kedvezőtlen időben, csak június elején. Leginkább a nedves réteken tartózkodik, folyamok, csatornák közelében; találtam azonban elégszer erdei vágásokban is, melyek azonban szintén nedvesebb rét közelében feküdtek. Szeret a magas fűbe, a hives sarjuba, általában sűrű gazba elbujni, a honnan aztán igen nehéz kiverni. Reggeli és estéli órákban mégis leghamarább fölkél, ha tudniillik rá akar az ember tiporni. Párosan élnek, dicséretes hűséggel egymás iránt. A nőstény 8—12-öt tojik, s három hétig ül. Falkába soha nem verődnek, s a kicsinyek, a mint maguk tudnak élelmet keresni, félanyányi korukban, már külön válnak. Férreggel, kukaczezal, szöcskével, apró kavicsesal s csigaházzal élnek. Erős szaglásuk van, s minden vad közt leginkább bevárják a vizslát, úgy, hogy a hol nagy és sűrű a fű, a

kutya hasa alá is kerül néha, s még sem kél föl. Repülése lassu, nehézkes, egyenes irányu, azért igen könnyű eltalálni. A vizsla előtt futkos, jobbra-balra, minden áron ki akarván kerülni a fölrepülést, azért sokszor igen elfárasztja a vizslát, de ha az gyors és ügyes, sokszor el is kaphatja, kivált őszkor, midőn már épen jó kövér s annál inkább lusta. Mulatságos nézni, ha az ilyen vizsla, mely már egy izben elkapott egyet, harisra akad. Érezvén az ismeretes szagot, tűzbe jő, majd jobbra, majd balra ugrik, tüszszög, mert orrát egyre a földbe, a nedves fű közé dugatja az erősen érzett szagra. Azért nem is ajánlatos a növendék vizslával sokat harisozni, mert elszokhatik a légben szaglálni, s turkálva keresésre adja magát, e mellett a megállástól is elszokhatik, kénytelen levén a harisra ugrálni, hogy vagy elfogja, vagy fölverje.

Legalkalmasabb időpont vadászatára a reggel és este, mivel ilyenkor gyakran hallani hangját, s hamarább is fölkelnek. Ha szárnyazva vannak, igen sebesen elfutnak, s még a vizsla is alig bírja megtalálni.

Hálóval fogni igen bajos volna, s nem érdemli a fáradságot. Némely vadászok papírral betekert fésűn jól tudják hangját utánozni, s így közelükbe csalják az esti órákban. Azonban ez nem sokkal mulatságosabb a tollfosztásnál.

A fürj.

A kik már, kissé túl e század derekán, körülbelül az úgynevezett legöregebb emberek közé tartoztak, mesélni szokták a fiataloknak, hogy az ő fiatal korukban milyen nagy bővében voltak a fürjeknek. Még e sorok írójának diák korában is voltak évek, melyekben különösen szapora fürjvadászatok eshettek. Azóta e kedves húsu állat egyre idegenebb az európai szárazföldről, legalább magyar hazánktól. Okát nem vagyok képes kitalálni. — Lehet, hogy a gyutacsos puska használatba hozatala is egyik oka, mert e madarat, a régi kohás fegyverekkel vadászni, valóban nem lehetett mulatságos, s gondolom, rendszeresen nem is vadászták azelőtt puskával. No de a hálóval való fogás mesterségét annálinkább gyakorolták, s talán egy vadnak hálóvali fogása sem sikerül annyira, mint a fürjeké. Azután más vadaknál nem tapasztalja az ember, hogy a puskával való vadászat általánosan világszerte képes volna őket megkevesbíteni.

A kevésbbé vadon erdős, sik, és jól művelt földeken, az alföld homokos vegyületű tábláiban azonban még mindig találni oly számmal, hogy a nyári apró vadászat egyik ágát képezhetik, s kivált tanuló lövésznek igen alkalmas iskola a fürjvadászat, mivel igen gyakran süthető puskáját, s nem is kíván nagy fáradságot a vele való mulatozás.

A fürj, köztudomásulag, vándormadár, s rendszeren

május elején, néha korábban is jelen meg nálunk, s szeptember végén távozik el dél felé, állítólag a Középtengeren, nagyobb számban összegyülekezve, Afrika és Ázsia partjaira. Némely esztendőben sokkal több, némelyeken jóval kevesebb jön át hozzánk. Vándorutját éjjel teszi mindig, s rendszeren északnyugati széllel megy el, s délkeleti széllel jő vissza. Vajjon több vagy kevesebb számmal való megjelenése nem-e a szelek kedvező vagy kedvezőtlen fújásából magyarázható ki, fejtsék meg a természet-tudósok. Ő tehát mindig szél után vándorol, ellenkezőleg a nagyobb vándormadarakkal, melyek szél ellen repülnek, hogy a szél föl ne borzolja tollaikat, ez által repülésökben gátoltatván.

Szereti nálunk a kender-, zab és kölesföldeket, később a gazosabb tarlókat, kevésbbé a réteket, legkevesbbé az erdőt, azonban fiatalabb vágásokban is találni elvétve. Későn tojik, júniusban, 18—20 napig ül a tojáson. Tudósok több nejjőség állapotát vették észre családjukban, sőt még azt is állítják, hogy a him fürj igen buja, s még más fajta madarakkal is bujálkodik — továbbá, hogy a him igen verekedő természetű. Falkába nem csavarodik össze, mint a fogoly, hanem ő is, mint azok, szeret a porban fürdeni. A himfürj éles hangon ver, mit leginkább este és reggel hallat.

A fürjvadászatról keveset mondhatni. Alacsonyan repül, nem fölötte sebesen, egyenes irányban, azért lövése nem nagyon nehéz. Messze nem repül, tehát nem kíván különös fortélyt keresése. Mégis, hogy vadászata minél sikeresebb legyen, szükséges a következőket tudni.

Lövését illetőleg :

A fürjnek az a szokása, hogy a mint fölrepül a vadász előtt, egy darabig, mintegy 30—40 lépésnyire, jobbra-balra ingadozva, tekeregve repül. Ilyenkor nehéz eltalálni. A gyakorlatlan vadász pedig siet mielőbb rálőni, de

minél *közelebről* lő rá, annál bizonyosabban elhibázza. Legjobb tehát kiereszteni őt 40—50 lépésnyi távokra, a mikor már elhagyja kóválygó repülését és *egyenes irányt vesz*; ekkor kell rányomni a ravaszt, és a fűrj farba találva leesik.

Olyan években, midőn kivételképen kevés van nálunk, hogy sokat ne kelljen járni, oly helyeken keressük, hol a köröskörül letakarított jászágóból apró darabokban még egy-egy kis tábla zab, kender vagy valami bozótos hely van, mert bizonyos, hogy ide menekült mindannyi. Szereti a gazos árokpartokat is, és ilyen helyeken jobban be is várja a vizslát, sőt, *kivált meleg verőfénynyel*, alig lehet fölverni.

Mivel igen sebesen fut, s örömelebb elszalad, mint fölrepül, a vadásztársaság minél közelebb álljon egymáshoz, s apróra járjon.

Rendesen, ha egy tábla kendert vagy zabot elfognak, a végén sok fűrj összejön, s midőn ide érnek a lövészek, itt aztán egyre-másra kelnek föl, tehát erre főfigyelem fordítassék; s *minél közelebb* érnek valamely vetemény végéhez, annál *lassabban* járjanak, hogy így könnyebben megállapodhatván, sikerelebben löhessenek, aztán meg, hogy a fűrjek el ne maradjanak, hanem *egymás után* lehetőleg mindegyikre jusson lövés.

A fűrjnek erős természete van, s ha csak szárnyazva van, úgy elfut s elbuvik, hogy meg nem találhatni. Azért a jó vizsla itt is mulhatlanul szükséges, mindamellelt pedig, ha csak a lősört nem gátolja lövésében, igyekezzék kiki, megjegyevén hol esett le a fűrj, azonnal utána menni és elhozni, mert szerfölött boszantó a lelövött vadat meg nem kaphatni.

Lényeges dolog az is, micsoda időtájban s minő söréttel vadászsunk fűrjekre.

Ha a kedvtelés mellett a konyha is tekintetbe véte-

tik, de mindenesetre még a vadászat előnyére is van, ha megvárjuk, míg a fürjek *megkövérednek*. Ez állapotukban jobban bevárnak, lassabban repülnek s nem is igen messze, úgy, hogy ha egyszer elhibáztuk volna is, újra rögtön föltalálhatjuk. A ki pedig nem fél a meleg verőfénytől, s olyan szorgalmas, jó szaglású vizslája van, mely nem fárad, s a száraz földön is keres, az nyujtsa ki a fürjvadászatot a *nap melegebb részére is*, mert ekkor épen könnyen bánhatik a fürjekkel. Ilyenkor lusták a fürjecskék, az ember lába elől kelnek, lassabban repülnek, s van idő ráczélozni.

Vajjon az öregebb vagy a legapróbb fürjsöréttel kell-e tölteni, az határozza meg, milyen időben vadász az ember; az épen leirt caniculai hőségben fürjezve a legapróbb darát választhatjuk, mert ekkor igen közelről kelvén s lassabban repülvén a fürj, közelebből ráigazíthatjuk a célát, s természetesen, minél több szem van a lövetben, annál könnyebben találhatni. Ellenben hűvösebb idővel s késő nyár végén, vagy szeptemberben, midőn már készülődnek, s közel sem várnak, a mellett sebesebben repülnek, valószínű, hogy többnyire távolabbról lövünk rá, s ez esetben, ha találna is, nem öl az igen apró göbecs, — ilyenkor tehát legjobb olyan söréttel tölteni, melylyel közelebből foglyot, sőt nyulat is lőhetni.

Vigyázni kell, kivált a nagy melegben, hogy a fürjek zsirja el ne csöpögjön, s hirtelen meg ne romoljanak. Azért, midőn a levegőn teljesen áthültek, s megmeredtek, nem árt leszedni s berakni a húsra, sőt a tarisznyára aggatás után, friss fűbe is czélszerű takarni, szőlőben pedig épen jó a szőlőlevél.

Mivel a fürjet sokan kalitkában is szeretik tartani, leirom itt legkönnyebb s legmulatságosabb módját hálóvali fogásának. E célra venni kell Pesten fürjhálót, vagy öthat öl hosszút, melynek magassága mintegy másfél

arasznyi, s mely apró fácskákra kötve, ezek segélyével állítatik föl.

E fácskák szintén mintegy másfél arasznyira vannak egymástól, s alsó végük ki van hegyezve, hogy leszűrni lehessen. A kettős háló zöld és fehér fonalból van kötve s a kender közé állítva, még az ember szemének is észrevehetlen, annyira hasonlít a kender csutkájához és az abban levő gazhoz. Az így készült háló összegöngyölve egy tarisznyában is könnyen elfér, s ezt magával viszi az ember a fürjvadászatra.

Midőn aztán egy nagyobb térség zabjai, kölesei vagy kenderföldjei megvadásztattak, azon kisebb darab kender, köles vagy zabföldön, melybe legtöbb fürjet látott menekülni a társaság, a háló fölállítatik, és pedig nem egészen szélről, hanem a vetemény végétől valamivel beljebb, mintegy két-három lépésnyire, sőt, ha tapasztaljuk, hogy a fürjek, mielőtt végére érnének, fölrepülnek, még beljebb is, valami öt lépésnyire. A hálónak a vetemény szélességét végig kell érni, tehát csak olyan keskeny veteményt kell erre kiválasztani, mely a háló hosszánál nem szélesebb, de e mellett minél hosszabb, legalább 100—200 lépésnyi legyen. Mikor aztán a háló le van dugva, másik feléről elkezdődik a hajtás.

Ha minél több fürjet akarunk fogni, akkor ne vigyük be a vizslát, hanem minél sűrűbben, azaz minél számosabban fogjuk el a veteményt, s lassan haladjunk előre.

A mely fürj fölrepül, s vagy hátra vagy oldalvást elrepül a veteményből, arra rá lehet löni, mivel az már nem megy a hálóba.

Mire aztán a hálóhoz ér a hajtás, akkorra már az tele van vergődő fürjekkel, melyeket aztán gyöngéden, nagy ügygyel-bajjal kibontunk, s e végre hozott kalitkába zárunk.

Fogoly.

A nyúl és fogoly ama két legáltalánosabb vad, mely mindenütt, magától, mesterséges ápolás nélkül s elég szaporán tenyész, s melyekre minden vadak közt legtöbb löpor gyulad el.

A vadászok azon osztálya előtt, mely sem a veszélyesen kalandos, sem a nagyon fárasztó vadjáratoknak nem barátja, kétségkívül legkedvesebb a fogoly vadászata, melynek ingere úgy áll a veszélyes vadászatokéhoz, mint a csatározás harczkéje a rohaméhoz.

Ez ama vadászatnem, melynek gyönyöre a nyárs-polgári kebel számára is nyitva áll! Egyszersmind pedig azon iskola, melyben szárazföldön a gyors lövést háladatos élvek között lehet eltanulni.

Részemről, két dolog tetszett előttem mindig legüresebbnek, legunalmasabbnak az életben: *sétálni* és *haszontalan tárgyakra lövöldözni*. Valahány fiatal embert találtam, a ki minden egyéb czél nélkül, naponkint bizony órában, azonegy irányban *sétálni* szokott, csak azért, hogy mozogjon is napjában: szentül hittem, hogy e fiatal ember a társadalomnak a «nos numero sumus» jeligés czímert viselő categoriájába tartozik, kikre bátran el lehet mondani, hogy akár volnának, akár se! Ezek ama haszontalan se ki, se be, szenvedélytelen közönyös és köznapi lények, kik a pokolban is csak az előszobáig jutnak és ott sem unják el a *várakozást*.

Kinek az orvos mozgást parancsol, vegyen puskát kezébe, vagy ha ezt nem teheti, vágjon, fűrészeljen fát, ugráljon át sövényeket, fusson versenyt, de ne sétáljon, mert e legmeddőbb foglalkozás szintén boszantó az emberek ama cselekvő részére, mely semmiben sem fárad el úgy, mint a *semmittevésben*, s mely örökké az idő hiányáról panaszkodik, s melynek, ha cselekvő szenvedélyét egy napon ki nem fáraszthatta, rettenetes hosszúk, kiállhatlanok az éjszakái.

Nem különben csodálkozni tudok azon kenyér- vagy inkább lőpor «pusztító»-kon is, kik óra hosszant képesek valami földobált tárgyra lövöldözni, csak azért, hogy a röptében való lövésben gyakorolják magukat, föltéve, hogy hasznos szárnyas állatokra is van alkalmuk lövöldözhetni. A golyóval való célbalövés szükségét belátom oly emberekre nézve, kik ennek komoly esetekben hasznát venni remélik; de nagyon csalódnak ezek is, ha azt hiszik, hogy a valódi gyakorlati célhoz magában és okvetlen elvezet a lélekölőn hosszas házi gyakorlat, mit én csak addig tartok szükségesnek folytatni, míg az ehhez megkivántató teljes elmélet és a test ideg- és izomrendszere merőben e mütét végrehajtásához képesül. Azontul aztán a tett színhelye a legjobb iskola.

Szükségesnek tartok továbbá, a már legképzettebb lövadász vagy párbajvivő számára is *időnkint* egy pár czéllövést, hogy e gyakorlat tökélyében *visszaesés* ne álljon be, azonban a ki czéllövöldözést pusztán mulatságból, időtöltésből űz, a nélkül, hogy nagyobb tökélyre menni kilátása volna, s a nélkül, hogy e tanulmányt a gyakorlati s komoly célra alkalmazni megkivánná, azt bizton az emberek ama *setáló* osztályába sorozom, melyet főnnebb vázoltam.

Czélokért küzdeni, fáradni, bármi parányiak legyenek is azok, az élet legfőbb föltételének és egyszersmind gyö-

nyörének tartom, azért minden oly boldog tőkepénzesnek, ház és földbirtokosnak, kiket az orvos fürdőbe és sétálni küldöz, mert a böles orvos jól tudja, hogy az ipsének semmi egyéb nyavalyája nincsen, mint az, hogy nem bír, vagy megszűnt ama tehetséggel birni, miszerint pénzén élvezetet vegyen: azt tanácslom, szerezzenek fegyvert, barátkozzanak meg vele, és járjanak ki vadászni, — egyelőre e papiroson csak, hol egyelőre biztosítani akarom őket, mikép a vadászat azon egyetlen s legháládatosabb szenvedély, mely soha meg *nem vénül* az emberben, melynek örömei örökké újak, ifjak, mint a képzelet!

Igaz, hogy a vadászat szenvedélye csak úgy ébred és erősödik meg az emberben, ha legalább némi kis siker elérésére elegendő képessége van, mert az örökös fáradtság eredmény nélkül leveri a kedélyt, s az *üres* tarisznya elviselhetlenül *nehéz!* No de alapos és ügyes mester utasításai folytán a kevésbbé talentomos *sétáló* is viheti annyira, hogy hébehóba egy puskacsőbe szaladó, életunt vadat elejthet, azután a csupán testmozgásért vadászó tőkepénzesnek ez untig elég!

Ámbár én már ismertem az életben egy kis poczkos, mangalicza hajlamu emberkét, a ki ugyan nagyrészt azon okból, mert *Fallstaff* sorsának képe kisértvén őt, attól tartott, hogy majd egyszer csak örökre bucsut kell vennie köldöke láthatásától — fáradhatlan vadász pajtás volt, daczára annak, hogy nyulat vagy foglyot csak akkor lött, mikor arra más is rálőtt, — hanem ekkor aztán azt *bizonyosan* ő lötte, ha a lövés a vad másik oldalán volt is látható. Ennél házártabb vadászt nem is ismertem. A menyiről meglátta a vadat, rásütötte puskáját, azután megnyugodott abban, hogy az igen messze volt. Ha pedig igen közel volt, akkor mi vigasztaltuk, hogy ily nagyon közletről legnehezebb a vadat találni. Volt azonban ezeknél még egy emlékezetesebb és még nemes tűzre és ener-

giára mutató tulajdonsága is. Tudniillik, ha ráduplázván a nyúlra vagy fogolyra, valami tekintélyes vadász elkiáltotta magát, hogy: meg van ám az a nyúl löve! Nem viszi ám az messze! Jó lenne annak utána menni! — azonnal lehányta teljes fegyverzetét, kabátjával együtt, s akár puha szántás, akár burgonyaföld, neki mindegy volt, addig futott, míg a nyulat látta. És jobb izü, könyfacsaróbb kacajjt Megyeri sem idézhetett elő, mint e kis gömbölyü ember, midőn versenyt futott a kopókkal vagy a vizslával, melyet ilyenkor, *kivételképen*, engedett az ember utána menni, ámbár egy okos vizsla képéről egy izben azt olvastam le, hogy ő is jó izüen — *nevetett!*

No már pedig vegyük tekintetbe, hogy e tréfa mellett, ha semmi vad elfogása nem lett is sikere, nem csak mi nyertünk, de a kis gömbölyü ember is; mert egy ily agárbitorló mütét megint elég volt arra, hogy emberünk feleséges farkasétvágygyal s azon öldöklő hátulsó gondolat nélkül költhesse el ebédjét, miszerint egy szép reggelen majd csak azt veszi észre, hogy a — térdét már nem látja többé!

E kis kitérés legyen elég annak megmutatására, miszerint, ha alkalom nyílik nemesb, ehető, vagyis valódi *vad* elejtésére, félre a fecskeirtással, kalaplövöldözéssel, hanem ki a sikra, a vágásba, hogy sikeresen működvén, ne csak magunk örüljünk munkánknak, de a konyhán váró szakácsné, vagy éppen kedves feleségünk is.

S hogy én se hiába tarisznyázzam el itt a papiroost, rátérek a dologra, saját tapasztalásaim s elismert tekintélyek nézetei után előadandó azt, a mit a vadászat e nemében tudni előnyös.

A fogoly egész Európában honos madár, mindazáltal leginkább szeretni látszik e földrész középrészét, s ezekben inkább a szelidebb, mint nyersebb égaljt, — örömesebb a sikon, mint a nagy hegyekben tanyáz, de legkedve-

sebb hazája az apró dombos vidék, hol friss vágások gazdag veteményföldekkel váltakoznak, minő például Fehérmegyének nagy része, a hol valóban mindig szép számmal költenek. Falkában él mindaddig, míg a pázrás ideje elkövetkezik, a mi nem annyira a kalendárium, mint az időjárás minősége szerint, néha korábban, néha későbbben történik. — Rendesen, a mint február vége felé enyhülni kezd, szétválnak, s minden him egy nőtényt választ magának, melylyel többnyire együtt legelnek, s ha távol esnek egymástól, cserregő hangon összehíják egymást. Ha egy ily korai csalfa tavaszmosoly után ismét zimankós idő áll be, akkor megint összecsapódnak többen egy-egy falkába, mert a tél szigorúsága ellen csak úgy őrzik magukat, ha falkásan egy csomóba összebujnak, közösen melegítve egymást, minthogy a fogoly, husához aránylag, kevés tollal bírván, érzékenyebb az idő viszontagságai iránt egyéb vadmadaraknál. Ha nagy hó esik, be hagyják földni magokat a hóval, s az alatt huzzák meg magukat, kaparászva mag után, s midőn leszáll vagy leolvad a hó, ily fogolyfalkára gazdagon fizető lövést lehetne tenni, ha nem sajnálná az ember megölni bennük a következő nyár mulatságát.

A fogoly költeni leginkább a gyöngye vágásokban szeret, hol a sűrű bokrok a ragadozó madaraktól védhelyül szolgálnak nekik. Később is, míg a fiak anyányiakká lesznek, s megerősödnek, nappalonta a cserjés helyeken vagy kukoriczákban vonják meg magukat, s csak este mennek ki a tarlóra legelészni.

A vénebb anyák 18—20, az első izben kotló fiatalok tíz, tizenkettőt tojnak, s három hétig, hideg időjárással tovább is ülnek fészkeiken. A tojásból kipattanó kis fogolycsibék rögtön, még a tojáshéjjal hátukon, futkározni kezdenek, mint amolyan századrész struczczok, erősebb levén lábaik, mint szárnyaik alkotása. Később anyányi koruk-

ban, szintén erősebbek a futásban, mint a repülésben, s a vizslának sokszor kétségbeesett munkát adnak.

A foglyok hűséges páros életet élnek. Mikor az anya tojáson ül, a him mindig mellette, legalább közelében van, örködve fölötte és ápolva őt. Ha ezalatt más nőstény szavát hallja, felel rá, de nem köt vele szorosabb ismeretséget. A nőstény, ha első költése róka prédája lett, még másodszer is költ, de aztán, ha ez is tönkre ment, azon évben nem szaporít többé.

A him a költés után is gondos családapa marad. Együtt jár a családdal, keresve élelmet a kiesinyek számára, mely eleinte hangyatojásból, apró kukaczkökből, friss fűszálak hegyeiből áll. Ha elülnek, közösen takargatják be szárnyaikkal a kis csirkéket, melyeknek apró gombostű szemei, mint drágagyöngyök ragyognak elő szárnyaik alól. A him mindig elől megy a legeléskor, s ha ellenség, például kutya vagy róka közelít, nagy cserreggéssel verdesi földhöz magát annak orra előtt, a nélkül azonban, hogy messze és magasan repülne. Le-leszáll egy-két lépésnyire a bokrok közt, hogy az ellenséget maga után csalja, s ezalatt a család az anyával menekülhessen. Ha tehát a vadász ilyen fogoly-családfőre talál, mivel a késői költésekben még júliusban is találni igen apró csirkéket, hija vissza vizsláját, hogy a fogoly-család menten fölnevelkedhessék. Dögvadásznak szokták nevezni az olyat, ki oly vadra lő, melylyel egész családot tesz ki az éhen vagy ragadozók általi erőszakos halálnak.

Ha vadász, vizsla, nyájeb vagy egyéb ellenség szétrebbentette a falkát, az öregek nem távoznak messze, hanem biztos helyen leszállván, eleinte azon táj felé futkosnak, merre legtöbb csibéjük elmaradott. Együtt levén egy-kettő, cserregni kezdenek, s hóják össze egymást. Leginkább az anya körül gyülekeznek, a himnek inkább az levén feladata, hogy tájról-tájra repkedve, sőt néha

oda visszatérve, hol a fölrebbenés történt, egy-két csirkét visszavigyen az anyához, s meg ismét a többi keresésére induljon.

Estenden legelni mennek, s elterjednek a vetésen vagy tarlón, folytonos cserregéssel hivatgatva egymást. Minél nagyobbak lesznek a csirkék, annálinkább elterjedve legelésznek, de mindvégig falkában maradnak a pázrás idejéig. Reggel vagy napközben, felszáradván a harmat, a porban fürödnek.

A fogolynak szintén annyi az ellensége, mint a nyulnak, és csaknem kivétel nélkül, ugyanazok is. Azért az alföld síkjain, de más erdőtlen tájon is, egyéb gazdasági, egészségügyi, festői s tudja isten hányféle szemponton kívül még azért is hasznos az apró berkek, erdőszemek ültetése, hogy a foglyok hamar ebbe menekülhetnek ragadozó ellenségeik elől. Az efféle részletek úgy tartandók, hogy mindig sűrűek legyenek, s inkább bokrokból, mint magas, ritka szálfákból álljanak.

A mezőkön élő pásztorfiuk is sok tojást és csirkét elpusztítanak. Vajha a szigorú tilalom mielőbb életbe lépne ez iránt is! — Igazán, derék népünk annyi nemes szép tulajdonaiból igen rutul rá ki ama lelketlen könnyelműség, melylyel valamint a fa-ültetvények, gyümölcsösökben, úgy a hasznos vadmadarak tojásaiban károkat tud okozni a nélkül, hogy meggondolná, miszerint *tízszor* vagy százszor *több kárt* tesz másnak, mint a mennyi *hasznot önmagának*. Jó volna e rút vonás kiirtását a *népiskolatanítók figyelmébe* ajánlani, uton utfélen!

Mikor igen magas hó fölött jégkéreg képződik, sok fogoly elvész alatta. Azért a vadápoló uradalmakban ilyenkor étetik, sőt elfogdosván, e végre készített ólakban is teleltetik a foglyokat.

Tanult vadászok még arra is ügyelnek, hogy lehetőleg mindig a himet lövik, fölismervén azt vörösebb fejé-

ről, s mellén levő ugynevezett pajzsáról. Ezt leginkább tavasszal lehet betanulni, mikor párosával fölrepülnek, s nem lő rájuk az ember, csak jól utánuk néz.

Augusztus végével már minden fia-fogoly löhető; egyébiránt, ha julius végén oly falkát találunk, melynek fia tagjait a szakács használhatóknak, sőt talán ifjuságuknál fogva becsesebbnek tartja a későieknél — az ilyen falkára vonatkozólag a törvénynek kivételt lehetett volna tenni. Vigyázni kell azonban, hogy valamely másik, s még kiskoru család fölrebbenő öregeit akaratlan is el ne löje valamely tüzes fiatal puskás, mert azon falka azután menthetlen a ragadozó madarak vagy az éhség áldozata lesz. Az ily öregeket fölismerhetni a fönnebb leirtak szerint abból, hogy nagy kottyogással s aggodalommal nem szállanak a szokott magasságra föl, hanem csak inkább ugrándozva röpdösnek föl, hogy a falkáról a figyelmet elvonják.

Fogolyra vadászni *csak vizslával lehet*, e nélkül csak mellékesen, s véletlen szerencséből lehet valamely fölrebbenő falkára löni, mely aztán úgy elfut a vadász előtt, hogy ki nem észlelheti, hol keresse újra, kivált ha már késő az évszak, s hűvös idő van.

Egy jó vizslával négy-öt vadász pompás multságot szerezhet magának oly helyen, hol a fogoly szaporán tenyésztett. Ha vannak oly erdő- vagy vetemény részletek, melyekben tapasztalás szerint mindig szokott e vad tartózkodni, akkor az iránt, *hol kezdessék el* a keresés, nincs mit tanácskozni vagy előintézkedni. Azonban, ha a vadászat az egész napra kiterjesztetik, s különmemű vadastér, például vágáserdő és kukoriczás lesz megjárandó, akkor tanácsos lesz a napnak forróbb részére hagyni a vágást, azon okból, hogy a föld itt mégsem ég ki oly téglakeményre és szárazra, mint például a kukoriczásban, hol a fölshálló porban elveszti a legjobb vizsla is szaglását,

hamarabb el is tikkad, s nem bírja követni a szaladó foglyokat, míg ellenben kora reggel a talán kelleténél erősebb s a vizsla orrát eltöltő harmat vagy éji eső alkalmatlan is az erdőben.

Szeptemberben minden falka megerősödvén, többnyire elhagyja a csalitot, s a vetemény-földekre vonul, melyek közül kiváltképpen szereti a gazosabb, sűrűbb kukoriczákat. Ilyenkor is tehát jobb a vadászatot az erdőn kívül kezdeni, azután — ha van közel fiatal erdő vagy cserje, sokáig abajgattatván, bemenekülnek a bokrok közé, hol azután a délutáni órákban is sikeresen lehet rájuk vadászni.

Ha a megvadászandó táj olynemű, hogy nem lehet biztosan eltalálni a foglyok tartózkodási helyét, ilyenkor tanácsos kora hajnalban *kihallgatni* cserregésüket, s figyelemmel kísérni, hova szállanak vagy illetőleg hol települnek le utoljára, mert aztán, ha mi sem háborgatja őket, s van porfürdőjük valamely kocsi ut vagy egyéb homokos hely siványában, meg is maradnak egész napon át. Midőn hajnalban éji tanyájukról a nappalira átvonulnak, ezt nem egy huzamos repülésben teszik, hanem le-leszállanak, futnak egy darabig, cserregéssel értesítve egymást, meg felrepülnek, azért a kihallgatás szerepével megbizott kémszemlész jól jegyezze meg, hol hallgattak el végkép a foglyok, s a szerint tegyen jelentést.

Ha pedig igen kevés, csak pár falka van a határban, s az embernek netalán igen kedves vendégei vannak, kiket nem akarna sokáig hiába járattatni, akkor afféle «szelverdi» félvér vagyis rossz vizslával, mely felületesen keres, össze-vissza futkos, átnyargal mindenben, nem árt reggel a gyanus tájakat *recognoscirozni*, e célra puskátlan cselédféléket adván a «próbacsődör» szerepét vívó fattyu vizsla mellé. Ezek aztán föltalálván a foglyokat, meglesik, hova szálltak le, a kutyát nem eresztik utána,

hanem sietve, ha lehet lóháton, megviszik a vadászat intézőjének az örvendetes jelentést.

Sokszor épen semmi harmat nem esik éjen át, ilyenkor tehát minél *korábban* kell kezdeni a vadászatot. Ha azonban a föld gyakori erős harmatok vagy esőcskék után elég üdeséggel bír, nem szükség sietni, mivel a foglyavadászat igaza, heve és java, különben is rendesen a nap melegebb részére esik, midőn már a foglyok is fáradtak az üldözés következtében, és sem messze nem repülnek, sem sokáig nem bírják a futást. E tekintetben tehát mérőben különbözik e mulatság a kopó-vadászattól, mely mindig a hajnali órákban, a harmat felszáradása előtt legsikeresebb.

Leghelyesebb nyolcztól tizenkettőig vadászni, — délutáni három-négy óra közben pihenni, s estig újra folytatni a mulatságot. Ha nagy a mód, néhány magasabb ponton őrszemeket lehet fölállítani gyermekekből, kik megvigyázzák, hova szállott le a falka.

A vadászat kezdetén a földolog az levén, hogy mindenáron mielőbb *fültaláltassanak* a falkák, e célból minden oly eszközt föl kell használni, a mi e föltalálást elősegítheti. A vadászok közé hajtó-gyerekeket állítva, a lánczot meg lehet szélesíteni, s nagy darab földet elfogni. Ha épen igen kevés a fogoly azon tájon, a szükség szerint rossz vizslát vagy egyéb fürgöncz ebet is lehet alkalmazni a falkák föltalálásaig, a midőn aztán ezek a körülményekhez képest eltávolítandók, vagy vezetékre kötendők.

Persze megesik többször, sőt majd mindig, hogy oly vizsla «úr» keveredik a társaságba, mely még a valódi mester vizslát is csak zavarja, de azért gazdája a legjobb, legremekebb példánynak tartja, s engesztelhetlenül sértve érezné magát, ha valaki ez édes illusiójának ködét el akarná oszlatni! Az ilyen bajon nehéz segíteni, s legjobban cselekszik mindenki, ha magának keres vagy kerestet.

Föltaláltatván egy falka, a további működés a vadászok és kereső vizslák száma szerint intézendő. Ha csak egy a vizsla, és a vadászok részint erre, részint saját keresésükre szoritkoznak, akkor a jobb lövészek a kereső eb körül járnak, közel egymáshoz, ügyelvén arra, hogy vagy egymás felé, vagy egyszerre egy vadra ne lőjjenek. Az ilyen két-három lövészből álló társaság, ha csak egy műiertő van is köztük, rendesen jobban mulat, mint a nagyobb számú társaság, melyben az egyesnek sok intézkedés kedve ellen történhetik, a nélkül, hogy segíthetne rajta, vagy csak rosszalását is kifejezhetné.

Általában azt mondom, hogy a fogoly-vadászat annál sikeresebb és szebb kedvtöltés, minél kevesebb számú és egymáshoz (rangban, természetben, hajlamban) minél hasonlatosabb minőségű a társaság. Itt nem lehet egymástól beláthatlan távolban andalogni, vagy tetszés szerint viselni magát, mint a kopózásnál; nem lehet százakból álló lövészlánczot alkotva, félhatárt elkerítő nagy fogásokban hajtani, hogy a jó barátok egymás köré gyűljenek, s a bal szárny a jobb szárnyat csak a lakoma helyén lássa. Itt a harmonia szükségesebb, mint bárhol másutt.

Kisebb számú társaság minden egyes tag lövése után megállapodik, s megvárja, míg az megtöltött. Nagyobb számú lánczban csak az illető szárny állapodik meg kissé, de azonban mindig ügyelni kell arra, hogy az egész vadászsereg együtt, egy irányba visszasorakozzék.

Ha csak két-három lövész van együtt, azon kell lenni, hogy a falkát vezető öreg *fogolypár* legelőbb *lelövessék*, mit az ügyes vadász föl szokott ismerni a többi közül, különben, ha a vizsla csöndes, és még az egész falka együtt van, többnyire ezek kelnek föl *először*, utána a többi. Mert a falkát ezek a vének, többszöri fölveretés után messzebbre el szokták vinni, hogy aztán bajos ismét rájuk találni. Lelövetvén azonban az öregek, mindjárt

előljáróban a falka, anyját, apját keresve, szétoszlik, nem repül messze, sőt csalhatatlanul mindig visszafutnak oda, a hol az öregek ellövettek.

Midőn tehát a vizsla először áll, s pedig gyaníthatólag a fölतालált falka előtt, a legjelesb lövész veresse föl azt, hogy az öregeket ellöhesse. A fölrebbenő falkát azután követni kell oda, hol ismét leszállottak. Néha, kivált ha szemben az álló vizslával veri föl a vadász a falkát, két felé válnak, mindamellett a társaság ne oszoljon szét, hanem menjen azon csapat után, melyben a vezető vénet látta.

Ha kétszeri fölveretés után azon helyen, a hol leszállottak, nem találni a foglyokat, azon oldalról, melyen inkább gyaníthatók, — vissza kell menni az első fölveretés helyére, mert e helyre azon esetben is, ha nem estek ott el az öregek, csak a falka szétvált, valószínűleg visszafutottak.

Mindenesetre jobb, kivált vadon halmos helyen, hol messze nem láthatni, főleg pedig, ha kevés számú a lövész, arra törekedni, hogy a falka szétváljék. Ezt az öregek ellövésén kívül némileg azzal is lehet elérni, ha a csapásoló vizslát eleinte hagyjuk utján menni, s nem gyülekezünk mindjárt össze faránál vagy épen előtte. Ez alatt a falka a bozótban előre fut s szétterjed. Mikor azután közel érve őket, megáll a vizsla, ekkor kerüljön szemközt a lövész, s hirtelen verje föl őket. Ilyenkor a jobbra és balra repülő foglyokra igen szép mesterlövésüket tehet, s az irányt vesztett, szétrebbent falka nem távozván messze, könnyű őket feltalálni, minél még az a haszon is van, hogy az egyes vadászok hamarább jutnak külön lövéshez, míg az együtt, csapatosan fölrepülő falkára többen lövöldözvén, sietségből részint sokat hibáznak, részint a leesett vad heves vitára ad alkalmat, az iránt, vajjon melyik Nimrod ejtette el.

Később a gyakorlottabb lövészek adhatják azon előnyt a kevésbé gyakorlottaknak, hogy a két szárnyra állanak, s csak akkor lőnek, midőn a közép elhibázta, vagy a már szétrobbantott falka egyes foglyai oldalvást és mindenféle irányban szanaszét széledeznek. Annyi való, hogy könnyebb találni az egyenes irányban előre, mint a keresztben repülő foglyot, már csak azért is, mert a keresztben repülő kisebb célpontot nyújt, s a göbecs hamarabb kikerüli, másfelől nagyobb sebességet is kíván a célbakapásban.

Ha egyáltalában semmi szél sem lengedez, forró dél tájban abba kell hagyni a vadászatot, mert ilyenkor száraz, kemény vagy poros földön agyonfárad a legjobb kutya, a nélkül, hogy szagot érezne, a hőség és fáradság pedig szintén tébolyodottá teszi. Csak ha egy kis szellő lengedez, lehet a vadászatot még a legnagyobb melegben is *erőszakolni*.

A fogoly többnyire alacsonyan, alig embermagasságon felül repül, azért már annál fogva is, mert a lövészek többnyire sűrűn állanak, nagy *óvatosság* szükséges. Például, ha valamely lejtős helyen vagy hegyoldalon történik a hajtás; a hegy oldalában fölrebbenő s a hegy éle felé szálló fogoly az ott járó lövésznek épen víz irányában lehet, és ha bokros a hely, a vigyázatlan tüzes puskás hamar bajt okozhat.

Néha egy-egy falka az erdőnek lábasabb részében költ, oly részletben, hol a vágás többé nem bokrokból, de sudaraikban érintkező szálfákból áll, s így, hogy úgy mondjam, az erdő be van tetőzve. Az itt fölvert falka nem szállhat a fák tetején fölül, hanem sötét és beláthatlan közeikben a lombok alján repülnek, hol a lövés szintén lehetlen. Az ilyen falka, úgyszólván *el van veszve* a lövadászra nézve, mert azokra e helyen vadászni épen nem s hébe-hóba egyet elejteni közölők csak ritkábban lehet. Az ilyen falka megejtésének csak egy módja van.

Tudniillik nyári alkony előtt mintegy fél órával az erdő szélén eláll lesbe, vagy azon irányban jár a vadász, hol a foglyokat a mezőre kijárni sejdíti. Mikor a foglyok esereggni kezdenek, mesterségesen utánozza hangjukat, s így még világossal kicsalja őket a tisztásra. Az erdők szélén többnyire dülő-utak vannak, a fogolyfalka e dülő-uton sokszor egymásután, vagy legalább hosszukás csapatban közeledik az utánczott hang felé. Mikor aztán legtöbb fogoly van egy irányban, végig lö rajtuk, s ha lövését jól intézte, többet elejthet egy lövéssel.

A csoportos lövésnek még egy más háladatos módja is van. Télen, napsugáros időjárással, ha az ember a hóval borított réteken egyéb vadat keresve jár, a téli vetéstáblákon tartsa szemmel a távolból mutatkozó fekete pontokat. Ezekben néha egy egész falka fogoly ül összebújva. Az ilyet szépen be lehet keríteni, ha az ember nem is egész körben, csak oldalvást tart feléjük, megjegyzevén, hogy itt is, mint minden bekerítésnél szabályul kell tartani, hogy a falka *balról* essék. Nagyon sajnós volna, ha egy ily gazdag zsákmányt hibás lövéssel kieresztene kezéből az ember, pedig az ily fektében lövés sem oly könnyű, mint a tapasztalatlan ember gondolja. Azért például verébcsoporton nem árt a lövés e nemét is gyakorolni. Mert ha nagyon alantra célozunk, félős, hogy a foglyok fejei nem esnek a sörét hálójába, pedig csak úgy lehet sokat, talán mind elejteni, ha a sörét sulya épen a fejekre esik. Viszont, ha a fejekre célozunk, attól tarthatni, hogy fölöttük lövünk el, azért, mivel itt egy fél vagy egész tuczat fogoly elejtése van kérdésben, az ily lövést nagy vigyázattal kell tenni, s legjobbnak tartom, ha a falkacsomó derekára céloz az ember. A hosszában egymásután jövő madarakra lövén, a szerint, a mint a lövés áll vagy ül, magasról le, vagy alantól fölfelé lö, s a mint a csoport sebesen vagy lassan jó, kell intézni a lövést.

A falkacsomó megkerítésében is áll azon szabály, mi egyéb vad, például a nyúl, túzok stb. megkerítésénél mondatik; mely szerint, midőn már közel lövésre van a csomóhoz, lassankint menésközben emelje föl fegyverét, úgy hogy mire megállapodik, azonnal durranjon a puska, mert legtöbbször a vadász *megállapodása* következtében a vad azonnal fölkél.

A mi a *késői*, októbervégi és novemberi fogolyvadászatot illeti, ez sok nehézséggel jár, de a jeles lövész és szenvedélyes vadász ezeken tul teszi magát. Való, hogy ez időtájon nem vár a fogoly, kivált oly vidéken, hol már augusztus és szeptemberben nagyon megvadászták, s elvadították. De még ily vidéken is, a sűrűbb, gazosabb szőlőkben, bozótos kukoriczaföldeken, *széllel szemközt, s légben kereső, jó orru vizslával* lehet boldogulni ellenük. Csak azon kell lenni, hogy szétrebbentsük a falkát, mert magányosan bolygó fogoly mégis csak jobban bevár.

A novemberi fogoly a konyhán kétszer annyit ér, mint az augusztusi. A vizslának a megállás után másik főfeladata a jól talált, sebesített vagy szárnyazott foglyot megtalálni és elhozni. A fogolynál e föladat nehezebb, mint például a szalonkánál, mert ez utóbbi, ha szárnya tövét törí össze a sörét, leeste után elég banga még a földön ugrándozni, s ezáltal hollétét elárulni. A fogoly ellenben, ha szárnya tövében kap lövést, rögtön leesik, de azonnal futásnak is ered a bozótban, s néha száz lépésnyire vagy még tovább is elmegy a vizsla előtt, míg ez őt elfogni képes. Ez üldözés alatt a vizsla sokszor megállja a közel érzett prédát, de ilyenkor nem kell teketóriázni, hanem folytonos «prr!» vezényszóval biztatva a sebesült szökevényt elfogatni. Később maga megérti az okos vizsla, milyen erélyesen s gyorsan kell bánni egy szárnyazott fogollyal s biztatás nélkül is ugyancsak utána esik.

Ha csak szárnya vége van ellőve a fogolynak, akkor

még ferdén, elválva a többitől, elröpül egy darabig. Az ilyen után sebtiben kell menni, — ellenben a testében kapott sebbel néha elröpül még egy darabig a fogoly, s ha lassan, nehézkesen haladva, egyre lassudva, leszállani vonakodva, mintegy a léghen maradást erőszakolva esik le, ez jele annak, hogy a fogoly, a hol leesett, onnan nem megy tovább.

A farban lövött fogoly csigalépcső alakú körben, lábait lóggatva, föl az ég felé röpül, erőködve, míg végre onnan lekalimpálózik. Az ilyen sem fogja messze vinni többé a szárazon, s csak azon helyet kell sűrűn, apróra megkeresni, a hova leesett, mert az ilyen nagyon jól eldugja magát a gazban.

A társaságban azok, kik a fölrebbenő fogolyfalkára távolság miatt nem lőnek, jól teszik, ha megszámlálják azt, így aztán a következő fölveretéseknél a szám egybevetéséből is lehet következtetéseket vonni.

1851

1866

A sárszalonka.

Az okok, melyeknél fogva a sárszalonkára a vadászatkedvelők épen nem, némelyek csak hébe-hóba, és csak kevesen vadásznak igazi szenvedélylyel, többfélék. Az első és legfontosabb ok az, hogy elejtése e szárnyasoknak nagy nehézséggel jár mivelhogy ahoz szokatlanul nagyobb ügyességgel kell birni a röptében lövésben annyira, hogy azoknak, kik hosszú célzáshoz vannak szokva, egyáltalában nem sikerül.

A második ok talán e szárnyas csekély értékében fekszik, tekintve őt mint sültet.

Harmadszor, le kell mondani minden kényelemről; mivel nemcsak hogy elfárad az ember mellette, hanem még át is ázik, vagy legalább összesárosodik.

Csak egyes esetben lehet néha száraz lábbal sárszalonkázni, p. o. ősszel, a lecsapolt halas-tavak partjainál, kevésbé nedves réteken; rendesen pedig mélyen be kell menni a mocsárba, ha valamire akar menni a vadász.

Ehhez jó vízhatlan csizma szükséges, mely véleményem szerint a legjobb lábbeli; ép, erős vadászok, kiket az ég a nélkül is minden szaggatás és köszvénytől megőriz, nem félthetik egészségüket egy mulékony megázástól. Különben cselekedjék mindenki tetszése szerint; az egyik csizmákban jelen meg, s azután huz föl szárharisnyát; a másik szárharisnyában jó, és később csizmákkal cseréli föl; a harmadik egy egész mocsár-ruhatárt vitet maga után; a ne-

gyedik nem gondolva a bekövetkező bajokkal, testén hagyja ruháit, míg meg nem száradnak. Oly különböző a vélemény; és mégis mindenki a maga rendszerét tartja legjobbnak. Igen szükséges és üdvös azonban, hogy a vadász e vadászat befejeztével megázott csizmáját és harisnyáját levesse, hogy szárazon hazatérjen; mi mindig akár csizmában akár szárharisnyában történhetik.

Különböféle szert ajánlottak, mely által a bőr vízhatlanná tehető; de egyik sem bizonyult be egészen jónak. — A sok közül legjobb még a következő alkatrészekből álló vegyíték:

- 3 unczia terpentín olaj,
- 3 « fa-olaj,
- 3 « sárga viasz,
- 4 « disznózsír,
- $\frac{1}{2}$ font faggyú

s egy kevés korom (Kienrusz), mit cserép-edényben fölolvastván, jól össze kell keverni. Használat előtt tizenkét órával, miután a csizmák tűznél fölmelegítették volna, hogy a beszívásra alkalmasak legyenek, a fentebbi vegyítékekkel bekenetnek. — Kevesebb fáradsággal és szintén jó sikerrel lehet a bőrt puhává és vízhatlanná tenni, ha disznózsírral azt bekenjük.

A sárszalonkák háromfélék, u. m. 1. a közönséges sárszalonka, mely szertyegő vészhanggal kel föl. *Scolopax gallinago* L.; 2. a nagy sárszalonka hasonló az erdeihez, csak hogy kisebb s nesztelenül kél. *Scolopax media*, seu *major*; 3. szörszalonka. *Scolopax gallinula*.

A legfontosabb ezek közül a közönséges sárszalonka, mivel huzás idejekor leggyakrabban előjön, és majdnem minden vidéken föltalálható; — nevezetes főleg még azért, mivel elejtése nagy ügyességet föltételez a repülve lövésben.

A sárszalonka egyike a tavasz legelső hirnökeinek, és

biztos előpostája az erdei szalonkáknak, melyeknél sokkal kisebb, körülbelül akkora mint egy fenyves madár. Közönségesnek azért lehet nevezni, mert az egész föld kerekén és majd minden vidéken nagyszámmal előfordul. Vándormadár ő is, mely azonban gyakran csak Közép-Olaszországban telet ki, s egymagában vándorol — nem csapatosan, mint a vadlud vagy daru. Márczius és augusztus végén vándorolnak. Sáros, ingoványos helyeken tartózkodik, de leginkább szeret oly posványokban, melyek marha által legázoltatnak.

Költ áprilisban s 5—6 tojása zöldes szürke, barna petytyekkel. Mesterkéletlen fészke mocsáros réteken, száraz helyeken nyugszik, melyet miután a föld színéhez igen hasonlít, fölötte nehéz föltalálni.

Juliusban néha már felnőtt fiaira lehet bukkanni, melyeket lassú és nehézkes röptük miatt igen könnyű elejteni. Azért ha valaki kellően megítélni akarja ügyességét az oly vadásznak, ki azzal kérkedik, hogy ő bizonyos számú szalonkát lőtt, a nélkül, hogy közben hibázott volna, mindekelőtt tudnia kell, mily időszakban lőtte azokat, és mily fajhoz tartoztak? mivel azt tudva, lehet csak helyes következtetést vonni állításából. A közönséges sárszalonka tavasszal megérkezése első napjaiban, főleg rideg és szeles időben, nem igen vár be, és a mellett fölkelésekor sebesen röpül.

Ez időszakban tehát gyakorlatlan vadászra nézve föfötte háladatlan munka e vadászat. Rendesen csak fáradt és átázott lábakat, — azonfölül keveset vagy épen semmit sem hoz haza.

Régi szabály, hogy a kezdő engedje a szalonkát egy darabig szállni, mivel egy ideig ide s tova kóvályog, azután pedig egyenesen repül, s így hasonlíthatlanul könnyebben található.

A legkisebb fajú, úgynevezett némák vadászatánál

czélszerű a legkisebb dara göbecset használni, nemcsak sűrű szórása miatt, hanem azért is, mivel e szárnyasok, melyek a bóbitás pacsirta nagyságához hasonlóak, a durranás pusztá szelétől is leesnek, s a leggyöngébb lövés is megöli, vagy legalább úgy elszédíti őket, hogy nem képesek tovább szállani. Ellenben, czélszerűtlen volna sárszalonkákra is — a fiakat julius és augusztusban kivéve — hasonló sörétet használni, mivel ezek erősebb lövést kiállnak.

E vadászatra alkalmas vizslának következő tulajdonsokkal kell bírnia :

1-ször : Szorosan a vadász előtt kell keresnie, hogy az utánok lőhessen, mivel gyakran megtörténik, hogy azok fölszállnak a nélkül, hogy a kutya megérezte volna őket.

2-szor : Nem szabad utána ugrania, mivel különben a vadászt a lövésben gátolja, minthogy efféle vízi madár alacsonyan repül, s repülése által másokat is fölkerget.

3-szor : Nem szabad nagyon harapnia, mivel ily kicsiny és gyöngye szárnyasok minden jó kinézésüket elvesztik, s nagyon összezúzva hamarább rothadásnak indulnak.

Fiatal, tüzes és jó tulajdonságu vizslákat e vadászatonál alkalmazni azon okból nem tanácsos, mivel ez által a fogoly vadászaton fontos szaglásukat elvesztik, és szaglószerveik a mocsárookban eltompulnak. Föltűnő, hogy a vízi szalonkákat némely kutya igen kedveli, más ellenben nem szereti; ez utóbbi eset azonban ritkább.

A sárszalonkák fölkeresési módjára nézve különbözők a vélemények; némelyek a szél elleni keresést, mások a szél mentébeni keresést ajánlják, mivel akkor a sárszalonkák gyakran a vadász körül szállongálván, szél ellen iparkodnak jutni.

Ez utóbbi állítás sokszor bebizonyul, mivel a sárszalonka fölkelte után oldalvást fordul, hogy szél ellenébe jusson; s ez különös figyelmet érdemél a sárszalonkáknál, mivel ezek nagyon is összehúzódnak, és kutya nélkül több-

szöri ide- s tova való járás után sem birhatók fölkelésre. A szél ellen való vadászat különben is magába véve kivihetetlen. Legjobb fél- vagy úgynevezett oldalszélben keresni, mi mellett nem vesz el sok idő, s a jó, gyakorlott kutya is könnyebben keres.

Ha jó erős szél fúj, legjobb szél után vadászni, mert ilyenkor a szalonka nem tudván előre vagyis szél után repülni, *oldalfordultában könnyebben* található.

Az *erdei szalonka* már könnyebb lövetü, e mellett jóval nagyobb, körülbelül mint a fogoly. Bokros helyeken, főleg a magasabb vágásokban tartózkodik. Bizonyos tájához az erdőnek különösen oly előszeretettel viseltetik, hogy azon részt valamennyi fölkeresi. A nőstény négyet tojik, s tizenhat nap alatt költi ki tojásait. Őszszel érkezik hozzánk az északi tájakról, keresvén melegebb égajlat télire. Szeptember végétől november elejéig tart vándorlásuk. A legutóbb érkezők legkövérebbek, kényelmesen, lassan utaznak, mindig éjjel. Tavasszal, márczius és április hónapokban utaznak át nálunk. Ha lágy, kora tavasz után még kemény idő áll be, akkor átvonulásuk rövid ideig tart. A vadász tehát vigyázzon az időjárási jelekre, s használja az időt, mert kivált tavaszkor, midőn egyéb apró vadászatnak szünete van, kellemesebb multságot nem szerezhet magának.

Az *erdei szalonkát* háromféleképp lövik, *húzáson*, *keresésen* és *hajtóvadászaton*. Az első mód az esteli les, általánosan legkedveltebb mód, mivel legkevesebb időbe kerül, minthogy minden egyéb foglalkozás bevégezése után, este későn megy ki az ember, s végre azért is, mivel húzáson az *erdei szalonka* legkönnyebben található, s főleg langyos esős estéken, mikor közönségesen, még a párosával jövek is föltűnően lassan repülnek és himbálóznak.

Mentül egyszerűbb és mesterkéletlenebb valamely vadászrendszer: annál kevesebb utmutatás kell hozzá; azon-

ban fiatal vadászoknak a húzásra nézve következőket ajánlok :

1-ször : Készítsen magának a leshelyen egy jó ülőhelyet, mivel rendszeren fáradtan érkezvén meg az ember a leshelyre, jó, ha egy ideig kipihenheti magát. Különben a húzás alatt nem igen veheti igénybe az ülést, mivel, ha a szalonkák sebesen jönnek, a vadász nem fordulhat elég sebesen minden oldalra.

2-szor : A vadász az előtte levő bokrokat, ha azoknak különös becsük nincs, nyesse le, hogy szabad kilátása legyen, és könnyebben lőhessen.

3-szor : Gyakorlatlan vadász jól teszi, ha egyes mocsároknál az erdő mellett foglal helyet, mivel ily helyeken fektében is lőhet a szalonkákra, melyek száraz tavasszal a nedves helyeket nagyon fölkeresik.

4-szer : Oly helyeken nem kell lesbe állani, melyeken az nap kutyával hajtattak ; mivel ily esetben nem igen mutatkozik a szalonka.

5-ször : Ha több, szorosán egymás mellett repülő szalonka a lesben állónak szembe jő, 30—35 lépésről elébe, azonnal rá kell löni, mivel ilyenkor a kedvező irány s a göbecs szórásánál fogva sikerül néha mind a kettőt elejteni ; azonban ezt nem kell a véletlenre bízni, hanem az első szalonkát épen úgy kell célbavenni, mintha egyedül volna ; továbbá, ha távolabb egymástól is repülnek, mindig a legelsőt kell löni ; később azonban, midőn már sötétedni kezd, e szabálytól el kell térni, és mindig a hátulsót, mely mindig a kanja, kell löni ; a legelső vagy nem látja a lövést, vagy csöndesen tovább száll, vagy azon pillanatban, midőn a lövés tüzét látja, egy kissé félreescap, mi a gyakorlott vadászt meg nem zavarja, sem pedig a találásban nem hátráltatja, mert mindég elég ideje marad hátról löni.

Szükséges a lesre jól betanított, engedelmes vizslát is

vinni, mert a szalonkát a tollával hasonló színű harasztban nehéz megtalálni. A vizsla azonban legyen sötét színű, a fehér foltosokat a szalonkák messziről észreveszik és kikerülik a vadászt.

Ha vizslával vadászunk erdei szalonkára, főleg ügyeljünk, hogy a vizsla messze ne távozzék tőlünk. Alkalmasabbak erre a cseh, mint az angol vizslák, mely utóbbiak rendszeren messzebb keresnek.

Ha az időjárás enyhé, a nap meleg, a szalonka igen bevár, néha még nehezen is verhető föl, kivált pedig azon esetben, ha pár napig nem háborgatták. A déli órákban leginkább, este és reggel kevésbé, erős keleti széllel legkevésbé várják be a vizslát. Ha nem nagyon voltak abajgatva, fölveretvén, s le nem lövetvén, kivált ha puska nem durrant utána (a sűrű helyeken néha lehetetlen levén rá löni), azon irányban, melyben elindult, nem messze ismét leszáll, azért csak azon irányban kell keresni.

A kereső vadászat szaporább a lesnél, de mesterségebb is; azonban nem kell addig hozzá fogni, míg a szalonkák mind meg nem érkeztek, s eleinte csak lesekre kell járni.

Ha száraz a tavasz, akkor az alacsonyabb, ha nedves, esős, akkor a magasabb, szárazabb részletekben kell a szalonkát keresni.

Keresés közben többször állapotdjék meg a vadász, s engedje a kutyának köröskörül minden bozótot kikutatni.

Fiatal tanuló vizsla előtt, ha csak szerét ejtheti vagyis ha fölismeri a vadászt, lőjje meg a szalonkát a földön ültében, ez által a vizsla a *megállás* törvényéhez még inkább ragaszkodni fog.

Sűrű magas vágásban az *első kapás* törvényét tartva, addig kell rá löni a szalonkára, míg az a fák tetejéig ér, mert azontúl eltűnik szem elől. Tisztás helyen lehet tovább, vagyis addig eresztetni, míg előre egyenes irányt vesz.

Hideg, szeles időben, kivált magányosan, ne menjünk szalonkára keresve vadászni.

Ha valamely szalonka már egyszer vagy kétszer nem vár be, akkor kísértsük meg az ellenkező oldalról fölverni — de ha így sem várt be, akkor fölhagyhatunk keresésével, mert azzal nem lehet beszélni.

Oly napokon, midőn a szalonkák nem várnak be, hajtókkal lehet csak boldogulni.

Egyébiránt hajtóvadászat tartatik olyankor is, a körülményekhez képest, midőn a szalonkák épen nem igen kelnek, — ilyenkor a lövészek nagyobb része menjen elosztva a hajtók között.

1851

/1866/

A vad kácsa és lúd.

Mindamellett, hogy a nádasok fekete sáros vize nem tükrözi vissza a felette uszó lények alakját, s aranyhalak helyett mohó nadályok lakják, melyek a vigyázatlan gázló vagy lesálló vadász véréből néha gyilkos módon kiveszik a vámot; mindamellett, hogy kristálytalan habjai, a helyett, hogy tisztára mosnák, ördögi feketére festik a vadászt, sőt olyan gyanús viselkedésbe is ejtik, melyet, habár nem ragadós és nem oly gonosz természetű is, mint a melyet kosznak vagy rühnek nevezünk, mindamellett végre, hogy nem legkellemesebb illatokkal van töltve a nádas légkör, mégis behatolva egy terjedelmes nádas közepére, olyan egészen új, sajátságos országban látja magát az ember fia, melyet mérsékelt érzelem és képzeletgazdagság mellett is tündérinek, mindenesetre méltán költőinek nevezhet.

Az alkotó erő képzelme a vadon erdőkben nyilatkozik legcsodásabb, beláthatlanabb gazdagságban, de aztán a föld sík rétege sehol sem mutat oly nagy *változatosságot*, olyan buja életet, mint az ezer nemű uszó és repülő vad dal bővelkedő ingoványok, lengő rétegű nádasokban.

A ki egyszer egy csizmát elnyűtt e vizországi vadjárásban, annak szenvedélye azután mind örökre gyógyíthatatlan; pompás városok műélvei, mámorai között is megcsendül olykor fülében az éjszakai lég csöndjében huzódó fécze szárnyának ezüst hangú fütyölése, a fekete nádren-

geteg verebeinek, békáinak buzgó vecsernyéje, melyet a végetlen pusztaság köröskörűli némasága templomivá emel; — és még «Kalypszo kebléről is visszavágyik» e rejtelmes labirintba, hogy abban ha nem is Minotaurust, de legalább egy sereg vizi vadat durrantson le.

Kétségkívül a vizi vadászat, vadbőséges nádasban, legmulattatóbb, vagy bizonynyal legtanulságosabb neme a vadászatnak, mert *szakadatlanul* foglalkodtatja a szenvedélyt, s a ki az unalom nyavalyájából még itt sem bir kiépülni, az ilyen szerencsétlenül aztán valóban mi sem segít.

Bizton mondhatni, hogy a vizi vadak száma és tömén-telen neme kevésbbé ismeretes az erdei vadakénál; és már e szempontból is kifogyhatlan érdekek köti le a vadász ismeretvágyát. A világ minden részeiből sereglenek itt össze a szárnyasok, mint valami kényes aristocraták, inyencz nagyurak, módos világfiak, kik a «saison»-t majd egyik, majd a másik világrészben töltik, a mint az égalj s társas-élet majd egyik, majd másik helyen kínálkozik több élvezettel. Néha a távol tengeri viharok oly vadnemet is zavar-nak valamely tájra, a minőt a vizek állandó lakosa sem látott egész életén át.

Mióta a sárréteket *csapolni* kezdik, azóta a vizi vadak *mesés* bőségének is vége kezd szakadni s a szenvedélyes vadász rettegve gondol a jövőre, midőn majd a vizi vadászat nálunk is oly paradicsomi tilalom-má, s csak a szerencse ritka választottai által élvezhető multság lesz, mint a gazdag Angliában, mellé gondolván, hogy nekünk nem kárpótolandja e felséges gyönyört annyi előny, mint a mennyivel a világon uralgó angol nemzet bővelkedik!

Még e sorok írója ezelőtt egy félszázaddal beszélt öreg vadászokkal, a kik a mai kor fia előtt szinte hihetetlen adatokkal számoltak be a vizi vadak akkori csodás bőségéről. Még akkor, az igaz nem volt *elég* kényelmes és czélszerű

lőfegyver; a kohás puskák nehezek, ügygyel bajjal tölthetők, széllal szemben a puskaport szembe lobbantók, s oly rosszul sülők is voltak, hogy előbb egyet csattant a sárkány, még pedig oly nagyot, hogy a tóban minden kácsa fölkel, s csak azután sült el, a maga szeszélye szerint. A gyutacsos készletű szép és csaknem maguktól vadászó későbbi fegyverek nem irtották, de nem is irthatták volna észrevehetőleg a sáska-szapora vízi vadat. Azt mondják, hogy mint a felhő, sűrű csapatokban vonultak át az ember feje fölött, ha valami fölzavarta őket a tóból, s czélozni egyáltalában fölösleges volt. A nagy sárrétről esténként a könnyebben kibogarászható és halászható sekélyebb vizű kisebb nádasokba vonultak, melynek szélébe elült a puska, azután csak tölneni és sütögetni kellett puskáját. A ki bravour-lövéseket akart tenni, az nappal begázolt, így is egyszerre két-három vízi vad keringett körül egymásra.

Ez árkádiai bőség aranykora letűnt, s a vadász azzal a keserű valóval vigasztalja magát, hogy e fogyatkozás nem csak a vadakban, de egyéb dolgokban is mutatkozik. Most már iparkodóbb legyen a gazda, fortélyosabb a vadász, ha boldogulni akar.

A vízi vad fogyatkozása azonban leginkább a dunántúli részen érezhető. A csapoló mérnökök munkája után is azonban, az alföldi sárréten még mindig van annyi, hogy azt mondhatjuk, vajha csak ennyi is maradna mindörökre.

Oly egyénnek, kinek e sárrétek körül van szerencséje lakni, fölösleges minden könyvbéli utasítás; néhány napi egyesülés a pákászszal, aztán csak jó lövő legyen, vadhiányt nem fog szenvedni.

Mivel én a vízi vadászat gyönyöreiben nem az alföldi sárréten, hanem csak Fehérmegye kisebbrendű tavaiban részesültem, hogy az olvasónak helyes fogalma legyen a

legnagyobb szerű vizi vadászatról, kivonatosa néhány jellemző részt veszek át Havas Sándornak a «V. és V. Lap»-ban közölt cikkéből:

«Mindennemű vizi vadnak különösen kiváló tanyája a *Sárrét*, melynek nevét e sorok elejére tűzém. Itt egy rakáson van minden, mit e név alatt ismerünk, s a «*Sárrétje*» a vizi vadászatnak oly kifogyhatlan fészke, melyhez hasonlót széles e hazában nem ismerek, de minél nagyobb szerűt képzelni nem is tudok. Ki a vizi madarak ezreivel meg akar ismerkedni, jöjön ide vadászni!

A «*Sárrét*» azon roppant vízmeder, mely Bihar, Békés, Heves megyék és a Nagy-Kunság között, az alföldi nagy síknak majdnem közepén, az Ér és Berettyó, Kösély és Hortobágy, a Sebes- és Kettős-Körös, s számtalan mellékerek összefolyása által alkottatik. A Hortobágy a szentágotai csárdánál, Karczag és Püspök-Ladány közt, a Berettyó Bakonyszegnél és ismét Vésztőnél, a Kettős-Körös végre a Békésnél érinti a lápokát; és mindezen sok folyó s számtalan ér által hordott víztömeg, miután összevisszacsavarogta honunk legáldatabb téreit, és tömérdek nádat, lápot, ingoványt és holttavat alkotott, Csongrádnál, Hármas-Körös név alatt szakad a Tiszába, aránylag oly csekély mederben, hogy az ember csodálva kérdi magától: vajjon hová lett, s hol maradt el az a sok víz, mely a *Sárrétjébe* belefolyt?

Előre bocsátom, hogy nem egyes kirándulás történetét akarom adni, de a *sárréti vizi vadászat* általános jellegével, mint olyannal akarom az olvasót megismertetni, mely egy darab őstermészetet tár előnkbe, melynek őselőkoru zománczát emberi kéz még el nem senyvesztette, s még úgy van meg, mint az Isten alkotó kezéből kikerült, s ép azért bir a természetkedvelő, a valódi vadász előtt oly sajátos vonzerővel.

Sárrétjén a vadászat, mint minden víz körül, kora

tavaszzsal kezdődik, mert a vízi vad a kikeletnek legelső s legbiztosabb hirdetője. Még nálunk az összes külső természet mélyen pihen a fagynak dermesztő leple alatt, midőn a vízi madarak tavali tanyájokra visszaindulnak; s midőn a vadász az első folt libát vagy vadruczát, néha már február végével pillantja meg a szürke légkörben, vagy az első libucz siralmas kiáltozását hallja a tó széléről, önkénytelen öröm szállja meg keblét, mert bizonyosnál bizonyosabb, hogy kikelet urfi, mosolygó bájaival s Diana istennő minden szárnyasaival küszöbön van! Gyakran e vándormadarak előcsapatai néhány enyhébb napnak beálltával, szokottnál korábban csalatnak elő régi helyeikre, s még csak aztán fagy rájuk igazán az idő. Ekkor csak bámulatos életerejöknek köszönhetik szegények, hogy éhen nem vesznek; az uszó vad a netán be nem fagyott forrásokot keresi föl, s a víz alatti növényekkel, sulyom s elecsk maggal tengeti életét. A szalonkák azonban minden fajostól visszatakarodnak, honnan jöttek, s aztán csak későn és rövid időre kerülnek elő. A vízi vadnak ily kora megjelenése, tapasztalás szerint mindig megrontja a vadászatot, azon évben rendesen meggyérül a vad; bizonyosan a fáradalmas költözés kínjai, eledel hiánya, s a vérszomjas sasok martalékául esik sok, minek híjját a vadász meg szokta érezni.

Józsefnapkor rendesen mindennemű vízi vad, seregstől beköszönt. Tapasztalás szerint mindegyik oda tér vissza, hol tavali tanyázott, hacsak onnét ő vagy párja valamely baleset által el nem zavartatott. Nyugtalanabb s fürgébb állat különben alig van a vízi vadnál! Akadna neki bő eledele ott hol van, a társaság is jókora minden fajból, de ő azért szünet nélkül csavarog, jó s megyen minden irányban, éjjel s nappal, az Isten tudja honnét, merre és mi czélből. Nincs az órának oly percze, hogy egy-két folt közel vagy távol, vagy belőle legalább egy-

kettő szárnyra ne kelne, vagy be ne szállna. Csodálatos mozgékonyság, melynek okát már több ízben fűr-késztem, de miből soha nem tudtam egyebet kitalálni, mint: hogy egy válfaj ösztönszerűleg szít a másikhoz; ha jó helye akad, arra társait is összehívja, vagy hogy tán látogatóba járnak megnézni, hogy hogyan vannak a szomszédban?

De ne kérdjük, miért van ez így? Ezen rendkívüli mozgékonytságtól kölesönzi a vizi vadászat legkitünőbb jellegét: a változatosságot; ennek köszönheti a vadász, hogy a vizi madár örökös jártában keltében oly gyakran jó lövés alá, s folytonos feszültségben tartja kedélyét. Itt a réten nincs harsány kúrtszó, melynek messziről elriadó hangjai, három vagy négyszeres viszhangokban oly idézőleg szólnak a bérczoldalról, vagy a lombárnyas erdők méhéből! Itt nincs élénk ebecsaholás, melynek hallatára a vadász ereiben a vér felszökken s ütere oly erővel lüktet, hogy saját szive dobbanását is meghallja: itt egyedül a vizi vadnak szüntelen sürgés-forgása tartja a vadászban ébren a szenvedélyt, ez foglalkoztatja szünet nélkül figyelmét, hogy a nagyszerű magányban, és az őstermészet rideg egyszerűségében magát idegennek s elhagyottnak ne érezze.

Ha a Sárrétjén rendszeren tartózkodó vizi vadnak minden válfajait elő akarnám sorolni, alkalmasint oly munkába kapnék, mely e lapok körén túl váгна. A természetbúvár s ornitolog elhiheti, ha mondom, hogy minden vizi madár, mit az Isten ez éghajlat alá terelt, itt van egy rakáson. Minket vadászokat azonban csak azon madarak érdekelnek, melyeket mi vadaknak ismerünk, s melyek megejtése nekünk kedvtöltést szerez, azért is itt csupán ezeket fogom fölhozni.

Itt van először is a vadlúdnak (anas anser ferus, Wilde Gans) mind három faja: a nagy vadlúd, a lilik és

a gyöngyvér. Ez utóbbi két faj kisebb a közönséges vadlúdnál; gágogása élesebb és sikoltóbb s a «lilik» szóhoz hasonlít, mindkettőnek vérpiros orra fölött gyöngyfehérségű hókája van, tán azért is nevezték el gyöngyvérnek. A lilik és a gyöngyvér nem itt költ, hanem általános hiedelem szerint, melyet én saját tapasztalásommal nem tudok támogatni, Lengyelhonban fészkel, miért «lengyel libának» is hívják. Itt vannak aztán a vadruczának minden nemei. Szerintem legjobb ízű husa van e háromnak: a tőke ruczának (anas boschas, Stockente), mely e sok közt legnagyobb; azután a kendermagos vagy hamvasnak (anas ferina, Tafelente), végre a kercze ruczának (anas strepera, Schnatter Ente. Ratscherl), mely legkisebb fajú s húsa majdnem oly izletes, mint a sárszalonkáé. A fekete lábú kérruczák (*A. nigra*), valamint a jegesek (*A. glacialis*) többé-kevésbé halizüek. A fütyölő, csörgő, kanálos, pézsmá, tarka, felelő, bikafejű, erdei, fehér, törpe, fecskefarkú, krik, tükrös, fáczány, kontyos, örvös (*Anas penelope, clangula, clypeata, moschata, spectabilis, querquedula, bucephala, arborea, albeola, minuta, acuta, crecca, nobilis, caudata* stb) számtalan s talán a természetbuvárok által is alig ismert mellék- és keresztfajokkal, mind itt le lehet föl. Miután pedig ennyi sok egynemű faj közt, ezeknek különféle vegyülete is áll elő, képzelhetni hogy a vadruczának minden válfaját csak kevés és olyan ember ismerheti, ki folytonosan a rét körül lakik, s gyakran van alkalma vadászni. Már maga ezen roppant változatosság is nagy érdeket nyújt; éveken át lehet itt vadászni s mindig új meg új fajokkal ismerkedik meg az ember. Még ekkor is a leggyakorlottabb vadász sem képes a ruczafajt röptében megismerni, csak mikor az elejtett vadat fölvette, látja, hogy valami újat lött. Néha öten vagy hatan sem tudtuk, hogy egy-egy ruczának mi a neve, míg nem a pákász útba igazított bennünket, a mint

tőle telt. Igen érdekes látvány, midőn öt vagy hat jó lövész, ki-ki másfelé indulva, egy-egy füzér vizi vadat hoz este a tanyára, s ezeket egymás mellé sorba rakva, az összes társaság szemle alá veheti. Ilyenkor tanulja az ember legkönnyebben a fajokat megkülönböztetni s az ujakat megismerni; minél többfélét lát maga előtt, annál nagyobb ingert kap a vadászat e nemére.

Uszóvadak közül többet nem is említek, mert a majd mindig egy helyben uszkáló renyhe szárcsát (*Fulica atra*) nem tartom vadnak s nem szerettem löni soha. A hamvas és fehér gödényt (*Pelicanus onverotalus*), a fehér és fekete hattyút (*Cignus albus, niger*), csupán a legnagyobb árvizek alkalmával, milyen 1855-ki év tavaszán volt, — vagy ellenkezőleg nagy szárazság után, midőn másutt a víz kiapadt, látja az ember uszkálni maga előtt s ekkor nem nagy bajba kerül egyet-kettőt nevezetesség kedvéért elejteni.

Itt vannak végre a vizi és sárszalonkák különböző fajai: a vizi vadaknak legnemesbjei. Közöttük legnagyobb s legbecsesb a szélkiáltó, vagy a porondlakó szalonka (*Tringa arenaria*, Sandläufer, Goiser), félláb hosszú kampós orrával, miből oly éles füttyöket bocsát, hogy mér-földekre is elhallani csöndes időben. De nem azért legbecsesb, mintha kevés akadna belőle, vagy hogy fogoly nagyságú sültje legjobban izlenék — mert azt tartom, hogy a szalonkák közt épen a legrosszabb húsa van s belét nem lehet használni, hanem becses azért, mert igen szép és nemes vad s mert kevés vadásznak jut a szerencse, őt kapóra keríteni. A vizi vad általában rendkívül vigyázó, de a szélkiáltóhoz e tekintetben nincs fogható; őt csak észrevétlenül lesből vagy esetleg lehet megejteni, utánjárással hiába vesződik a legjobb lövész is. A sárszalonkának három fajtát ismerem s úgy hiszem, honunkban nincs is több. Mindhárom valamint külsőleg igen hason-

lít egymáshoz, s csak nagysága által különbözik, úgy mindig együtt vagy legalább egymás közelében szokott tanyázni. A nagy sárszalonka (*Scolopax major*, Mittel-Schnepf) hasonlít az erdei szalonkához, csakhogy ennél kisebb s nesztelenül kél helyéről, nem úgy, mint a közönséges sárszalonka (*Scolopax gallinago*, Moorschnepf), mely keltekor mindig szertyegő vészhangot hallat. Legkisebb a szórszalonka (*Scolopax galinula*, Haarschnepf), nem nagyobb egy pacsirtánál, semmi hangot nem ad midőn szárnyra kél, s andalogva repked tovább. A kevésbbé nemes fajok közé tartoznak: a gólyaszalonka (*Charadrius hymantopus*, Strandreiter) ép olyan, mint a gólya, kised kiadásban, a kardorru (*Recurvirostro avocetta*, Wasserbläser), furkófejű (*Charadrius pluvialis*, Goldregenpfeifer); fütyülő kisebb és nagyobb fajok, s apró homokfutók, melyek vegyest a tavak szélén futkosnak s nem is szokás rájuk tüzetesen vadászni, hanem esetleg jönnek lövés alá. Meg kell még itt említenem a fekete szalonkát vagy saskát, mely a Sárrétjén hosszú sorvonalokban hasgatja a léget, de nem tartom nemes vadnak azért, mert bárhányat lőttem, mindannyi tetves s roppant hal-szagu volt.

Ha ki azonfölül szép tollakra akar szert tenni, itt van a rét királya, a fehér kolcsag (*Ardea garzetta*, Weisse oder Edel-Reiger), az éji kolcsag (*Ardea nocticorax*, Gemeine Nachtreiger), a páva- és galambkolcsag, a vakvarju, a kék vagy vasfejű és a barna gém (*ardea cinerea*, nigra, Graue, Schwarze Reiger), az elsőnek szárnytövéből nőnek ama világhírű kocsagtollak s 30—40 szál füzérekben, mikből azonban csak a legszélsők oly szép hosszúak, a hátára simulnak. A vasfejű gém búbjából egyetlen keskeny vas-szinű toll nő, az éji kolcsagnak pedig tarkójáról csüng 2—3 fehér keskeny fekete hegyű tollacska, melyek a kalpagnak, vagy a vadászkalapnak legszebb ékei.

A vizi vadnak némelyikét csupán lesből, nagyobb-részt azonban utánjárással is lehet megejteni. A vad-ludakhoz például úgy szólva kizárólag csak lesből férhetni, nem annyira az esti, mint a hajnali huzáskor. Szintén így kell leleskedni a szélkiáltó, és a fehér kolcsag után. Mind-két esetben, ha fölötte bizonytalan sikerrel a rét szélén őgyelegni nem akarunk, csónakra kell ülnünk, s a pákász vezetése alatt minél belebb mennünk a rétbe, hol vad annál bővebben van, minél gyérebben háborítottik.

Minekelőtte azonban ezt tennők, be kell önöknek mutatnom a «pákászt», a Sárrétnek ezen sajtászerű s másutt e néven nem ismert lakóját. Ezen eredeti egyéni-ség ránk nézve a legnagyobb jelentőségű, nélküle a vizi vadászatnál vajmi kevésre mehetünk.

«Pákászoknak» a sárréti tősgyökeres magyar nép azon embereket nevezi, kik folytonosan a réten és a rétből élnek. A pákász se nem szánt, se nem vet, se nap-számba nem jár, hanem a kész után nyúl, vagyis «pákász-kodik». Az elnevezés hihetőleg a már elavult «pák» gyök-szóból ered, mely csupán származataiban s tán néhány családi nevekben él és koncot vagy zsákmányt jelent. A pákász valóban, mint valamely pákosz eb, szünet nél-kül koncot keres a réten s minden zsákmányon, mit magának itt kilesett, mohón kap. Ő az egész 15—20 □ mérföldnyi Sárrétnek korlátlan ura s birlalója, de egy-szersmind nemtője, ki nélkül e roppant vadfészket ránk nézve elveszettnek kellene tartanunk. Foglalkozásaiban annyi a változatosság, hogy őt valóságos lángésznek tartja a közönséges földművelő, mert ő nemcsak mindenbe kap, de mindenhez ért is. Ő valóságos sportsman a parasztok között, mert ő sajtásképen nem dolgozik, hanem játszva s kedvtöltve végzi teendőit. Vétéreit, vészeit és varsáit ki-rakja minden irányban, azokba halat, csíkot, pusztá kéz-zel nadályt s nagy boszúságára rákot fog, mely utóbbi

állatról úgy van meggyőződve, hogy az Isten nem teremtette ételnek, miért is «féreg»-nek nevezi s nagy méreggel hányja ki a fogóból. Mindennemű vizi vad után leselkedik, s ha nincs neki lőfegyvere, csapófát és tört vet neki; a vadludak, vadruczák, szárcsák s libuczok fészkeiből a friss tojást ezrével szedi, apró vadlibát fogdos, mely aztán a gazdasszony keze alatt megszeli; kolcsag, vakvarju s vasgém tollat szedeget; megbizásból mindennemű vizi madarak tojásait gyűjtögeti a nemzeti muzeum s a kedvelők számára, bár semmikép nem tudja elgondolni, hogy az urak mit csinálnak ezen sok haszontalan tojás héjaival! Gyékényből csinos kaskát, s köpüket köt minden kigondolható használatra; nádból vészt, vétret és varsát, vagy csikkaszt készít; hálót köt; nádat, gyékényt és sást vág s kékébe gyűjt; a rétbe nyaralóra csapott szarvasmarhát, juhot, leginkább pedig sertést a porondokon őrzi, de csak úgy, hogy minden két-három hétben egyszer, s akkor is, ha épen eszébe jut, megnézi, hogy nincs-e több híja az idegen lábas jószágnak, mintsem maga is szeretné? s ha van — hát «ő nem tehet róla». A pákász végre kis sajkájával fentartja a sárréti helységek közt a közlekedést éjjel és nappal, a vadásznak biztos kalauzul szolgál; utast és szegénylegényt vagy vásárra járó népet szállít, merre s a mint parancsolják. Végre az is megesik, hogy a lopott jószágra oly «gazt talál vetni», hogy az országnak minden hatósága se tud ráakadni. No de ha bíró uram az ilyen sport-ról szelet kap, a szegény pákászt a városban lakásra szorítják, mitől ő aztán jobban irtózik, mint a haláltól, mindenesetre jobban, mint a ráktól! A pákász ép oly ősegszerű, vadregényes és szilaj életet él a lápok közepe, mint a texasi a prairieken, vagy a Rocky Mountains közelében letelepült squatter s backwoodman, kiknek életmódjáról Cooper Sealsfield s mások egész könyveket irtak.

A mi pákászunkról merem állítani, hogy ép oly eredeti és sajátos jelleggel bíró egyéniség, mint bármely «Nathan the squaterregulator», vagy «Redskinslayer»; bizony megérdemli, hogy közelebbről megismerjük! Ő is, mint amerikai létrokona, egész életét a rengeteg nádasokban s feneketlen lápok közt, a porond szigeten épített nyomoru nádkunyhóban tölti; majd mindig magában jár s hétszámra sem találkozik emberrel, kivel egy-két szót válthatna. Ennélfogva oly hallgatag és mogorva, mint ama nádtő, melyhez sajkáját köté. Ha megszólal is, feleletei oly elharapott rövidék, s a szó oly nehezen jő ki a száján, hogy az ember szintén látja, mily nehezen esik neki a beszéd. És mintha minden tehetsége szemei- és füleibe szállott volna, mindkettő oly rendkívül éles, mint bármely vadmadaré. melynek természetét szintén magára ölté. Még mi csak apró fekete pontokat látunk a légkörben, oly távol van hozzánk a vadmadár: a pákász már egész biztossággal megmondja, hogy nagy vadlúd, gyöngyvér, kanálosgém, vagy vadrucza közeledik! Ő legjobban tudja, melyik vad mily alaku falkában, körülbelül hányad magával, honnét és hová szokott repülni. És ki értene jobban a vizi madarak nyelvén mint ő, ki éjjel-nappal hallgatja titkos társalgásukat? Annyi mindenféle hangot hallani itt, oly meglepő idegenül szólal meg egy-egy vadmadár a sok közül: a pákász egyszerre megmondja, hogy minő szárnyas állat, s miért szólalt meg! Valóban ezen állatoknak természetét s különböző érzelmkifejezéseit ő jobban ismeri, mint bármely szaktudós. A madarak közt legjobban szereti mégis a fehér kolcsagot. Ebbe a szó teljes értelmében szerelmes, legfőbb vágya egy-kettőnek megejtése; s még éjjel is kolcsagról álmodik; hajdan — mint mondja — sok pénzt kapott tolláért Kostyál Ádám urtól, s nem tudja mire vélni, hogy ezen ur most egészen megfélekezett róla. Ezen kedvencz madaráról ő gyakran,

s mindig a harmadik személyben, ilyenmő szakadozott monologban szokott emlékezni a vendég előtt: «ő» legszébb madár a réten! ő vigyáz magára! ő fehér mint a hó! ő tiszta! ő ragyogó mint a nap! őt a sas se meri bántani!» az «ő» nála kizárólag kolcsagot jelent. Szép tollait töben összekötvén, egy átfurt vastag nádesőbe rázza, s a madár hátán se maradnak sértetlenebb, épebb állapotban, mint ezen a pákász által kigondolt egyszerű tokban. Általában a pákász fölötte leleményes szükségei kielégítésében, miben senki segítségére nem szorul. Mindent a természettől saját tapasztalása után tanult; igen kevésre van szüksége, hogy megélhessen, s a mint látni fogjuk, az egyszerű rendkívül szurtos rossz öltözéket, mi rajta van, kivéve, mindene a rétből kerül ki. Ktartása bámulatos, daczol az időjárás minden viszontagságaival; éhen szomjan, tetőtől talpig lucskosan fázik és sül eleget, vadludak vagy kolcsagok utáni lestében egész napokon át hasant elfekszik, nem érve be azzal, hogy egy-két vadra lőhet, hanem kidőlt szemekkel azon pillanatot lesvén ki, midőn egy lövésre vagy mint ő mondja, egy tötéssel legalább három libát s vagy tiz ruczát ejthet el. Főnnállva csónakjában azt egész napon át hajtja a réten ernyedetlenül. Fegyverengedélyét, ha szert tehet rá, nagyobbra becsüli két lónál; a lőpornál kedvesebb ajándékot, a szolgabirónál nagyobb urat nem ismer; vendégszerető s emberséget is tud, mert urak előtt kalapját leveszi s ha őket kunyhójában késsel vagy kanállal kínálja, ezt előbb nagy ildommal gatyaszára rojtojához törli, bár vagy tizennégy nap óta nem vett tisztát — s felső ruhája oly szurtos, mint bármely czigányé!

Mi a vizi vadászat idényét illeti, ez, mint főnnebb említém, már kora tavasszal, vagy inkább még a tél végével kezdődik. Java vadászatnak azonban csak akkor van igazán ideje, midőn a rét jege tökéletesen fölengedt s csó-

nakkal mindenfelé bátran járhatni. Mire a rekettye kihányta barkáit, már minden vízi vad fészken ül. A jérczék költenek, a himek egy falkába csapnak össze, s mindaddig együtt élnek, míg a tojó egészen föl nem neveli fiait; az ilyen együvé került himeket, melyek közé csak azon jércze megyen, mely tojásait elveszté, «kajtár»-oknak nevezik. Épen midőn a fiók-liba vagy rucza már anyányi s szárnytollai elég erősek, kapja az öreg is vissza tollait; addig míg az uszóvad «lohos», repülni épen nem tud, s ilyenkor különálló apróbb tavakból jó vízi kutyával sokat ki lehet fogdosatni, ennek és a sasnak üldözései elől a lohos vízi vad csak gyakori s hosszantartó elbukása által tud s iparkodik menekülni. Julius közepe táján aztán vegyest odahagyják a rétet s a vetéseket szállják meg seregestől, honnét csak ritkábban térnek a vízre vissza, s hol igen sok pusztítást okoznak. A sárszalonkák, a lilikek és a gyöngyvérek, mint az olvasó tudja, már április végével elhagyják vidékünket s csak augusztus vége felé, mikor kiköltöttek, térnek hozzánk vissza s maradnak addig, míg a fagy őket el nem zavarja. Legszebb vízi vadászat esik május közepétől junius derekáig, ekkor a vad még mind a réten van, vagy leginkább oda jár eledelt keresni. A víznek sincs még ilyenkor ama kellemetlen szaga a «kotútól» vagyis a vízbe hullott mindennemű rothadt csörmeléktől, mely a kenderáztatók szagához hasonlít. Májusban a szúnyogok milliárdjai reggeli s esthajnalon, a napnak égető heve nappal, nem teszik a vadászatot kinossá. Mellesleg legyen mondva, hogy a szúnyogok borzasztó támadásai elől a vadász csak úgy menekülhet némileg, ha igen erős szilva- vagy citromlével, vagy más ártalmatlan s erős illatu folyadékkal keni be arczát. Nyakóczon május végén túl vadászni nem lehet stb.»

A sárréti vízi vadászatnak az akkori — 40 év előtti — irodalmi fejlettségünk közepette meglepően szép, s azóta

is túl nem haladt rajza után térjünk azon szabályokra, melyet az *egyed* vadászatkedvelőnek tudni hasznos, hogy kisebb nádasok, mocsárok, folyamok, vízállásos rétek, kiöntések, csatornák körül sikerrel vadászhaszon.

Mindenekelőtt szóljunk a vizlárról, mert vízi vadászatban az elhozásban gyakorolt *eb nélkülözhetlenebb*, mint a vadászat bármely egyéb neménél. Utóvégre minden száraz vadat löhetjük ebek nélkül lesen, cserkészve vagy bogarászva ugrásában, röptében és ha elejtettük, meg is *találhatjuk*, még a sebesült vadat is könnyebben; míg a vizen lőtt vad *megtalálása*, *elhozása* legalább is mindig *kellemetlen*, legtöbb esetben pedig teljes *lehetetlen*.

Azért hát oly vidéken, hol a mükedvelőnek alkalma van vizen vadászni, szoktassa kutyáját *még kölyök korában a vízhez*. Vigye csatornák vagy kopolyákhoz, dobja bele abba, természetesen eleinte csak meleg idővel, s ha az elhozásban már gyakorolva van, mindjárt a vizen való elhozást is gyakorolhatja vele. Később, midőn a kölyök kutya erősebb, a tavaszi s őszi hidegebb vizekbe ugrassa, hogy teljesen megerősödvén, utóbb a téli jégvártyás víznek is neki menjen. E célra finomabb fajú vizsla hiányában ne álljon akármi ebfélét használni, ügyes idomítással még a gorombább szőrű bastard vagy pumi is jobb a semminél, az *uszkár* pedig éppen igen alkalmas e célra, tanulékonyága és buzgóságánál fogva.

Ott, hol a vízi vadászat a főcél, a vastag bundájú, lengyelfajú ebeket tanítják be vízre, mely a téli ártalmas fáradozalmakat is jobban kiállja; azonban, a hol a vízi vad csak mellékes és esetleges ágja a vadászatnak, külön vízi kutyát tartani költséges és célszerűtlen volna, mert ezek kevésbé mérsékeltek, a megállásra nehezebben taníthatók, s a vadat jobban összerágják.

A mint már a vizsla a házi idomításon keresztülment, frissen lövött szárnyas vadat el-elrejt a gazdája

zsombék vagy vízi gazban, gázlókban, vagy a nádasok széleibe hajít, hogy azt fölkeresni és elhozni tanulja.

A sebesített vízi szárnyas különben is többnyire a vizek széleit keresi s vagy a vízi növényzet közé bujik, vagy kimenekül a szárazra, s ha ott sűrű bokrokban vagy bozótban menhelyet lel, néha több száz lépésnyire elfut, s meg nem lelhető.

Ha igen jeles vízi vizslát akarunk nevelni, annak szoros szabály szerint a gázlóban is meg kell állani a vadat; azonban erre csak inkább oly helyen van szükség, hol a vízi vad kevés számmal van, s a hozzáférhetés csak igen mesterséges uton eszközölhető, nem úgy mint a nagy tavakban, hol a töméntelen szárnyasok önkénytes ide-oda röpködése is elég löalkalmat nyújt.

Kisebb nádasokban társas vadászatok tartásához szükséges, hogy a nádasokban keskeny *utak* vágassanak, hogy azokban a lövészek lélekvesztőn leshelyet foglalhassanak.

Ezen közök pedig ne *közvetlen a vadászat előtt* vágassanak, hanem kissé előbb, mert eleinte a kacsák e világos szokatlan helyektől félnek, s csak később, lassankint szokják meg, midőn azokon semmi nem háborgatta őket. Ha pedig e műtét előbb nem történhetett, akkor a gázló közökön káka vagy vízi lom, csádé hagyandó, egyébkint sem árt pedig azokat gazzal behinteni, mivel a kacsák s egyéb apró madarak szeretnek esténkint erre összegyülekezni, s jó lövéseket tehetni ott rájuk. Azonképen, ha valamely tavon a nád végkép kivágatik, czélszerű azon itt-ott kisebb nádcsomókat hagyni, hol aztán a húzódó vízi madár, kivált tavaszszal, legalább egy ideig megmarad, sőt néha költését végzi.

Ha a víz mély, akkor természetesen lélekvesztőn kell bejárni, melynek legalább is olyan nagynak kell lenni, hogy ha a kutya kiugrik belőle, föl ne forduljon. Külön-

ben tanácsosabb a kutyát a ladikba be se vinni, s a lelőtt vadat csónakázva keresni föl. A kacsák a sűrű nádban elrejtőzve ülnek, s nem egy könnyen szállnak föl; ha tapasztalja a vadász, hogy azok igen vadak, s még a csónak lubiczkolására is messze kelédeznek, akkor tartsa magát lehető csöndesen s időnkint halkán haladjon előre; ha pedig veszi észre, hogy a sűrű nádban megbújnak s föl nem kelnek a kacsák, üssön hébehóba a toló ruddal a ladik oldalára. Czélszerűbb, ha a csónakot nem maga a lővadász, hanem egy fegyvertelen halász hajtja.

Jó vadászat esik oly tóban, melyben gázolni lehet, s közepén vagy egyik másik oldalán mélyebb sík víz van, vagy épen, a mi legczélszerűbb, kigyózó utak vannak benne vágva. Itt aztán a legjobb lövészek elállanak a sík vízre, betolva ladikjaikat a nád közé; a hajtók, keverve egy-két lövészszel, gázolva közelednek a lesrend felé, a hol aztán csapat közé vízre, vagy a fölszállókra röptében kényelmes lövések esnek. Nem árt hátul, a hajtók után is állítani néhány puskást, olyanokat, a kik röptében nem igen tudnak löni. Ezek a visszauszó kacsákat ellövöldözhetik. A hajtókkal szélről járó lövészek valamint ez utóbbiak a hajtókkal lépést tartva előre mennek, míg egy fogás végződik.

Szeles fiatal puskásoknak szivére kell kötni, hogy alacsonyan a nád felett repülő, vagy vízszint más vadász irányában uszó kacsákra ne lőjenek.

A gázlásról jut eszembe azon eset, midőn két vadász egy nyári délután nagyon elfáradtan a tó partra dőlven a gázlás után, ott elaludt, s mire fölébredtek, mindkettő merő vér volt. Akár a tóból hozták magokkal, akár talán lefekvésük után másztak rájuk, elég az hozzá, hogy mindketten teli voltak nadályokkal, s szerencsére az egyiknek épen a homlokán, a halántéka körül foglalt állást egy pióca, s a vér arczára tolulván erre fölébredt. Pipás em-

berek lévén, elállították még jókor taplóval a vért, de ez elégséges példa, hogy a gázló vadászok hasonló esettől őrizkedjenek.

Ha a tó valamely helyen igen keskeny, vagy épen csak egy csatorna-árokmal van egybekötve egyik darab nádas a másikkal, ennek nyílása igen jó lesállítás szokott lenni, mert az egyik tóban zavart szárnyasok rendszeren mind erre igyekeznek, hogy a másik háborítlan tanyán keressenek menedéket. Ha ez árok száraz volna is, mélyedése jó rejtekhelyet szolgáltat, s valószínű, hogy erre repülnek a fölzaklatott vadak.

A ki röptében löni tud, az mindig örömeztőbb lö a vízi vadra röptében, s könnyebben is találja, mint a sík vizen usztában, a mi egyáltalában nem tartozik a könnyű lövések közé. A madárnak jó formán csak feje van ki a vízből, többi része szárnyaival fődve a víz alatt, hol a lövés, erejét vesztve, értelmetlenül hull reá. Ha csak fejét nem találja egy szem, szárnyát hiába töri össze, mert a kácsa eluszik, s elbuvik a csádéba. Ellenben, ha repülnek, kiterjesztett szárnyakkal nagyobb célzást képeznek, s a test nem lévén védve kétszeresen a szárnytollaktól, könnyebben sérthető halálosan.

Röptében is pedig inkább a repülő *után*, mint *szemközt* kell löni; könnyebb vagy biztosabb lévén így a célzás is, másrészt a sörét jobban behat a toll alá, mint a toll mentében, s végre a vízi szárnyas tollazata mellén legsűrűbb, következésképen ott legtöbb, legerősebb lövést elbir.

Egyes szárnyasra nem érdemes löni vizen usztában, leginkább csak uszó csoportokra szoktak löni, midőn van remény, hogy egy lövéssel többet lehet elejteni.

Azért sem kell sietni a sík vizen való lövéssel, mivel a kácsa nem oly sebesen repül föl, mint egyéb száraz szárnyas, tehát elhibázás esetében még a második csövel is lehet segíteni rajta.

Jeles vizslát télen, midőn jégtáblák usznak a vizen, nem kell beküldeni a vad után, mivel az még életébe is kerülhet, vagy legalább helyre hozhatlanul megromolhat. Inkább csónakkal, vagy ha lehet, hosszú kampós póznával kell kihozni a lőtt vadat.

Magas nádasokban sokszor nem tudja magát tájékozni a vizsla, vagy nem is látta, merre esett le a récze; e végből, hogy a vizslának a helyet megjelöljük, göröngyöt vagy készen tartott kavicsot kell dobni azon tájra, a hol a kácsa leesett.

Ha a szárnyas vizi vad lövés után a magasból rézsutosan esik le kalimpálózva, jobb még egyszer rálőni, mert az ilyen többnyire szárnyazva van, s még a vizsla is bajosan akad reá.

Magas náddal környezett keskeny sík vízről egyenesen fölfelé törekesznek a kácsák; vigyázni kell az ily lövésnél, hogy alant ne menjen az, mely hibába leginkább kezdő tüzes puskások esnek. A mint czél iránt látszik a sebesen feltörekvő récze, kissé inkább fölfelé kell rántani a czélt, úgy a vad belerepül.

Ha valamely partos víz mellett távolból sok kacsát vesz észre az ember, ne menjen épen a part mellett, de kissé távolabb attól feléjük, aztán mikor irányukba ér, forduljon egyenest neki a partnak. Az is bizonyos, hogy kisebb csapat kácsa hamarább bevár, mint a nagyobb, azért egy nagy és kisebb csapat közül meglopásra mindig a kisebbet kell választani.

Néha nagyon is bevár a kácsa, sőt szintén nehéz a csadéból kizavarni őket. Ilyen esetek, ha például valamely ragadozó madár meghajtotta őket, vagy a mikor párosodnak; úgy szintén, ha erős szél fúj, vagy épen zivataros idő van. Ilyenkor a káka tövén makacsul megülnek.

Szép tiszta nyári éjen át az esti kacsales hálados szokott lenni oly helyen, hol sok récze jár, és a lövés

száraz földön eshetik meg, továbbá, ha tapasztalta előre a vadász, hogy a kacsák még jókor, teljes besötétedés előtt jönnek meg. A leshelyet azonban nehezebb jól megválasztani, mint bármely egyéb vadra nézve, megjegyezvén, hogy a les nem sárréten, vagy valami vadbőséges tavon történik. Mindenesetre vagy sík víz előtt, vagy száraz, járható téren álljon el a vadász, hogy a lelőtt vadakhoz férhessen.

A leshely környéke a lesidő elteltével szorgalmasan átkeresendő a vizslával, hogy a netalán még tudton kívül elesett, vagy tudtunkkal találva leesett, de rögtön meg nem talált szárnyazott kacsákat meglegjük, mert a sebzett vad csak közvetlen a sebzés után bir menekülni egy darabig, azután vérfogyás vagy a fájdalom következtében teljesen elgyöngül, s ha egyszer lepihent valahol, onnan, legalább a nehéz sebesült, föl nem kél többé.

Egyedül, ha csak lehet, ne menjen vadászni kacsára senki, s vadásztárs hiányában inkább egy hajtót is vigyen magával, ez is jobb a semminél.

A kacsák nagyon szemesek, s a sík vizen épen be nem várnak. Ha tehát a víz oly széles, hogy a tulsó felére nem ér át a lövés ereje, akkor a hajtót kell túlról küldeni, eminnen pedig valami part, árok vagy bokor mögé rejtőzve, várni az eredményt. E fortély sem sikerül mindig, sőt az esetben már épen igen ritkán, ha a rejthelybe menni másként nem lehet, csak úgy, ha a kacsák észrevették az embert.

Akkor a hajtó működése daczára sem jönnek elő a sík vízre.

A vizslát rá kell szoktatni, hogy a jó távol, a túlpart felé leeső vizi vad után is vízbe ugorjék, s azt elhozza. A tüzes, jó vérü uszkárt erre nem nagyon kell nógatni, kevésbbé buzgó természetü ebet azonban, ha egyéb biztatás sikertelen, az illető hely felé irányzott vak-lövással is

kell az elhozásra ösztönözni, egybekapcsolva a lövés után hevenyében elmondott vezény-szavakkal.

Ha folyó vízben esett le a vad, nem kell a vizslát a vad irányában vízre küldeni, hanem kissé *lejebb* menni vele, azon helyig, honnan ha beuszik a vizsla, a folyamon lefelé uszó vaddal szemközt találkozhatnak. Később az okos vizsla magától rájön e takarékos eljárás titkára, és annak előnyét magától is használja.

A magányos lövadász kacsákra leginkább csak lesben vadászhat, kivált ha erre a szükséges előkészületeket megteszi; u. m. oly víz szélében, azon helyen, hol a kacsák legörömelebb tanyáznak, leskunyhót ásat magának, mely a szerint legyen elkészítve, hogy abban ülve vagy állva egyaránt kényelmesen lőhessen, a nélkül, hogy az éles látású kacsák észrevennék.

E lőkunyhó vagy jobban mondva: *lőrekesz*, mintegy három lábnyi mély gödör s egy lábnyi tetőtlen kerítésből áll, alján egy zsámolyszerű rovátkkal, mely lehetővé tegye az ülőhelyzetbeni lövést úgy, hogy ha a szükség kívánja, lelépven a rovátkról, állva is lehessen löni. Az ember szemközt ül a sík vízzel, s ha a vad nem repül föl, ültőhelyében is céloz és lőhet, — az oldalvást vagy hátulról repülő vadra azonban kénytelen fölállani.

A lőrekesz víz felőli oldala legyen púposabb, s tiszta földdel hányassék föl, úgy hogy még az idegen, a csak épen érkezett vendég-madár szemében sem legyen gyanús; a les idején aztán csak pár apró kis galyacskát kell föléje tüzni, mely az ember arcát a lövés perczében is elálozza; — oldalvást hátulról legyen náddal kerítve, és pedig állandóan, hogy a repkedő vadak e kis építmény látásához szokjanak, és semmit se tartsanak tőle. Mivel pedig a mezei legelő állatok megrongálják, s lesidő előtt csekély újítást kíván, a régivel egyenlő színű vesszővel foltozandó ki a kerítés, hogy a változás feltűnő ne le-

gyen, — kivált ha a lörekesz olyan kopasz téren áll, hol minden oldalról mindjárt szemet szúr.

Mivel a kacsáknak, általános vadászhit szerint, igen jó szaglásuk van, ennél fogva mindig tekintettel kell lenni a szélre is a lesállás választásakor. Azért czélszerű a tó mindkét oldalán lesrekeszt alkalmazni, s szél idején abban elállani, a melyik felé a tóru l fúj a szél.

A lörekesz előtti víz-síkra gyakrabban dobált kenyér, főtt burgonya, s egyéb terménymag azt szokta eredményezni, hogy a torkos ruczák azon helyet gyakrabban látogatják.

A folyamok mellett ásott lörekeszekben még leg-sikeresebb a lesállás úgy, ha a folyam szélén hajtókat is alkalmazunk. Ezek egy jó félóra járásnyira alulról és felülről a vízparton közelednek a lörekesz felé. Ha a folyam keskeny, akkor elég annak egyik oldalán hajtani, de ha a folyam szélesebb, hogy a kácsa a tulsó szélen bizton érzi magát, akkor mindkét felől egy-egy hajtó, összesen négy szükséges a két oldalról. Ezek a szerint viseljék magukat, hogy a kácsák eluszszanak előlük, de föl ne rebbenjenek, hanem szép csöndesen a lörekeszhez közeledjenek. Azért ha szükségesnek látják, hébehóba köhintsenek egyet. Midő n a lörekeszhez mintegy 1—200 lépésnyire közeledtek, megállanak, és várják az eredményt.

Ha valamely vizen sok szárnyas vad tartózkodik, télen át, midő n az be van fagyva, lékeket szoktak vágni, hová aztán a kacsák, kivált ha a vadász csalkacsát is alkalmaz, néha csapatostól szoktak szállani, s egy lövés-sel néha többet is lehet ejteni. A csalkacsa mindig nőstény, s lehet házi is; de jobb e czélra a szárnyazott és sebeiből kigyógyított vadkacsa, mely lábánál fogva zsinegre kötve bocsáttatik el.

A lörekeszt a vetések, tarlók szélein is szoktuk alkal-

mazni, kivált valamely vízenyős vagy forrásos mélyedés közelében, ha azon helyet a kacsák szeretni látszanak, s ugyanazon fortélyok vétetnek elő, melyek fönnebb leirattak.

A meglopás papirosra festett tehén alakjával sok vesződséget kíván, e mellett kissé nevetséges is, kivált sikertelenség esetében. Néhol, leginkább külföldön, csöndesvérü lovakat tanítanak be e czélra, hogy mellettük gyalog menve, a vízi vadat beközelítik, aztán megállítják, s faránál lönek a kacsákra.

A vadlúd is azon vadak közé tartozik, melyekhez ritkán férközhetni, azért a vadlúd elejtése nem csekély disztény, kivált, ha nem véletlen vakszerencse, de egybevető tervelés szerint történik. A szárnyas vadak közt egynek lelövése sem oly látványosan szép, mint e szerfölött magasan, szinte a fellegekkel együtt vándorló madaré, midőn onnan jól találva aláhull. Azonban legritkább esetek közé tartozik, hogy röptében lövésre jöj-jön, mert ha messzebbre költözik, elérhetlenül magasan jár, s a közönséges vadászpuska golyója sem érheti el. Leggyakrabban éjjeli vagy nappali lesben, a vizen usztában vagy onnan fölszálltában lövetik, öreg szatymával, mely nemét a lövegnek némely helyen ficzkónak vagy postának is nevezik. Utasítást adni különösen e vadnem vadászatára, mely általánosan minden vidéken használható legyen, igen bajos, de annálfogva fölösleges is, mert a hol megejtésére alkalom van, a helybeli vízi lakos vagy vadász ennek szerét módját már úgy is kitanulta, s az idegen vagy tőle értesül, vagy a helyi körülmények megítélésével csakhamar maga rájön a megejtés kulcsára. Különben pedig különleg s egyenest vadludra ritkán is vadászunk, hanem egyéb szaporább vad utáni járást kapcsolunk össze vele.

A vadlúd egyike a legvigyázóbb, óvatosabb vadak-

nak, azért a valódi szenvedélyes vadászt főleg ingerelheti megejtése, mire nézve következő, a mit általában ajánlani lehet.

Ki kell puhatolni azon irányt, melyen a vadludak egyik tájról a másikra, legelés vagy ivás váltása végett repülnek; ezen irányban kell azután valamely magasabb helyen elállani lesbe, teljesen beburkolózva akár természetes, akár csinált ernyő alá, például mély árokba, sűrű bozótba, fa alá, hidra vagy kerítés mögé stb.

Hogy pedig az embernek sokáig várni ne kelljen, lehet hajtást is rendezni azon tájon, hol a vadludak tartózkodnak — ha ugyan e tartózkodási hely nem olyan, hogy ugyanott is meg lehetne lopni őket. E műtételek lehetőleg borús, szeles napokat kell választani; igen előnyös a hózivataros, legjobb pedig az erős, sűrű köd, melyben e különben éleslátású madarak csak akkor látják meg ellenségeiket, mikor már későn van. Minél több a hajtó, annál jobb, mert ekkor félhold alakban kiterjeszkehetnek, s egyenesen a vadászok felé hajtják a ludakat.

Ilyen alkalommal ne löjjen korán, sőt ne is készülődjék előbb a vadász, míg a ludak jó közel nem jönnek; mert azok, midőn alacsonyabb repülésök közben valamitől megrettenve hirtelen fölfelé igyekeznek, oly lassan, s nehézkesen emelkednek föl, hogy akár kétszer, háromszor is rájuk lehet füstölni.

A vadludak téli legelőhelyén annyiból is alkalmasabb a vadászat, mert a mi itt elesik, könnyű szerral kézrekeríthető, míg a vizek melletti lesekből elejtett vadak jó része néha egyáltalán meg sem kapható, vagy legalább a vadászat további folytatása megakadályoztatik keresésükkel.

Ha késő este felé biztosan kipuhatoltuk, mely tájon legelésznek nagyobb számú vadludak, akkor havas és

világos téli éjeken igen sikeresen lehet rájuk lödözni. Közmondás, pedig régi, hogy egy száraz földre eső vizi vad többet ér két-három lövöttnél, mely a vízbe esik.

Sokszor sikerül a kocsival való beközelítés, mivel természetesen, minden vadállat több bizalommal viseltetik a bár szelid házi, tehát neki idegen, gyanus állathoz, mint az emberhez, bármennyire kevéssé vadászosan nézzen is ki; azért a gyalogosan átöltözködéssel használt cselek, asszonyi vagy parasztruhába, tiszta fehérbe, ritkán sikerülnek, de meg alkalmatlanok is, s végre nevetségesek, kivált ha sikere sem lett. — A koci, melyet ily beközelítésre használunk, legyen minél alacsonyabb, kisebb, ülés nélkül, úgy hogy a benne törökösen ülő vadászt szinte egészen eltakarja. Ajánlják némelyek az oldalvást körben való bekerítést, mely szerint t. i. egyre kisebb körben járva, végre közelébe érhetni a vadnak. Azonban ez eljárás a vadat egyre vigyázékonyabbá s gyanakodóbbá teszi, míg végre türelmüket veszítve, fölrebbenek. Sokkal czélszerűbb kissé oldalvást, jobbra a vadludak felé egyenesen hajtani, s midőn lövésre vannak, rájuk pörkölni, e közelítés alatt egyre szemmel tartván a vadludakat, hogy ha mozdulataikból a készülődés legkisebb jelét látjuk, azonnal megálljunk a kocsival, s rálőjjünk. Jobbról menni azért czélszerűbb, mert balra czélozni könnyebb a kocsiból.

Legjobb ha csak egy lövész ül a kocsiban; ha azonban többen vannak, a többi a koci jobb oldalán fegyverét a koci oldal hosszában tartva menjen, s a mint a kedvező pillanat érkezik, hátulról kerüljön.

A vadludaknak különösen jó előérzetük van az időjárás iránt. Ha valami időváltozás van küszöbön, nyugtalanul vándorolnak össze-vissza, folyton gágogva a levegőben. Az ilyen időpontot használja föl a lövadász, mert ilyenkor szokatlanul sok lőalkalom kínálkozik, kivált, ha borús, ködös a levegő.

Erős télben, mikor a magas hó erős kérget kap, s erre ismét új hó esvén, ez is megfagy, a vadludak, valamint egyéb vadak, meg vannak fosztva a téli zöld vetéslegelőtől, s ilyenkor fölkeresik a források mellékeit, hol egy kis zöldségre kapnak. Ha az ily források körül magasabb part, vagy kis berek van, a meglopás könnyen sikerül.

Általában, ha világos az időpont, melyben vadászunk, erősebb töltés — szatyma szükséges, öreg sörét csak akkor elegendő, ha közeli lövésre számíthatunk, például ködös időben. Igen jó lövészek golyótöltést is használnak.

Ha söréttel van töltve a puska, szemközt ne löjjön rá soha senki, különben is a repülőre szemközt löni, s illetőleg jól célozni szinte lehetetlen; oldalvást, vagy épen hátulról sokkal jobban behat a sörét a tollak alá, mint szemközt, kivált a mellén, hol a sűrű tollazatra fektetésen eső sörét ártalmatlanul csavarodik be a tollba, vagy épen lepattan onnan.

Kemény, erős tél, nagy hóval, legalkalmasabb a vadlúd vadászatra, már annál fogva is, mivel ilyenkor, az élelem-szükségtől üzetve, kevésbé óvatosak, másrészt pedig, tiszta fehér öltözetben könnyebben be is közelíthetők, csak hogy e gyalogos beközelítés igen fáradságos, mert közelebb érve, négykézláb is kell sokszor mászni, s kérdés, ha van-e annyi szenvedély a műkedvelőben, hogy e komikus és terhes fáradságot ne kimélje.

Sík téren, hol a beközelítés lehetetlen, a hajtáshoz kell folyamodni, úgy azonban, hogy a lövészek itt is partok, bokrok mellé, vagy gödrökbe rejtőzzenek el. A les helynek igen messze nem szabad lenni attól, hol a vadludak fölveretnek, mert különben ezek, mire a lövészhez érnek, már igen magasán repülnek. Azért czélszerű a na-

gyon erős szelet fölhasználni, mert ilyenkor nem szállanak igen magasra.

Késő ősszel, a téli vetések melletti árkos partoknál, vagy e célra ásott gödrökben sikeres *reggeli* leseket lehet állani, ha szükség kívánja, 2 —3 hajtó segítségével. Ott, hol a vadludakra már lődöztek, ezek általában félénkebbek, rögtön magasra szállanak, s ez esetben öreg szaty-mával kell tölteni.

1851

/1866/

A t ú z o k.

Általában azon vadak, melyeknek valamely tájon állandó tanyájuk nincs; melyek nem tenyésznek ott, csak átvonulóban jelennek meg; melyek fölveretvén, mérföldekre távoznak el, s így csak egyszeri találkozásra lehet számítani; melyek ritkák, illetőleg kevesbbé szaporák, s e mellett szerfölött félénkek, óvatosak, szemesek: — az ilyen vadak a legérdekesebbek közé tartóznak, melyek a vadászok szenvedélyét leginkább ingerlik, s csak veszélyes vadak ellenében érzünk hasonló vagy tán még hatalmasabb feszültséget annál is, mint a mekkorát a tűzokvadászat kelt bennünk.

A tűzokot, mivel leginkább a tágas pusztákon, nagyobb vetéstáblákon, szóval mindig sikon tartózkodik s legel, már messziről meglátja az ember, s ha a forró nyári nap süt, déltájon, a lehült sárga avaron vagy tarlón nagy méltósággal lépkedő, mintegy az állatvilági főrendhez tartozó, messze elragyogó tollazatu komoly fejedelmi lények, meglepő, a vadászt lázba hozó látványt nyújtanak. A puskás vadász eleinte megdöbben, a tüzesebbek szeme könybe lábbad az örömtől; a higgadtabbak rögtön megállanak s tanácskoznak, mi tevők legyenek, hogyan intézzék a támadást, terveiket közlik a megcserkelés iránt. Elfogadtatván a legczélszerűbbnek látszó terv, közelednek a méltóságos gyülekezet felé, a mi jó sokáig tart; a reménység egyre növekszik, a vágy majd szétveti az ember

mellét; — beszélni nem szabad, csak halkán, de a szivek annál hangosabban dobognak. Már csak kétszáz lépés a távolság. Talán bevárnak. Most egy kis hajlásba értek a lövészek, honnan nem látnak rájuk a tűzokok. Ki vele a haszontalan fogoly- vagy fürjsöréttel! — ha ugyan előbb erre történt a vadászat. A régi jó patriarchalis előltöltők-ből egymásután pödörgetik kifelé a fojtást, szedik marokra az apró sörétet, melyet a hevesebbek, ha nincs hirtelen kéznél a sörét-zacskó, földre szórnak. Egynémely keveselvén a löport, erről is fölsavarja a fojtást, s még egy féladaggal megtoldja. De az egyiknek rossz a fojtáshuzó csavarja a puska vesszőjén, s a másiktól kölcsön kér egy jobbat, az meg siet, fél, hogy elkésik, menti magát; majd az uton odaadja, ugymond. Amannak nincsen szatymája, mivel nem remélt tűzokat látni, szintén a másiktól kér, de egyáltalán «nagy szeme van» mindenütt a szatymának; többen golyóval töltenek kétségbeestükben, mások öreg nyulsöréttel — hiszen, ha közel várnak a tűzokok, az is jó lesz. Emennek nem jött ki a pora a gyujtólyukba, gombostüt kér, hogy megszurkálja. Végre készen vannak, s megindulnak. A tűzokok eltűntek. Általános levertség. Egy jobban sejtő vagy élesebb szemü fölfedezi, hogy amoda a zabban vannak. Jól van, talán majd ott bevárnak. Két parasztkocsit találnak elő, vagy jobb esetben ökrös szekeret, erre mindnyájan fölrakodnak, s közelednek, már csak 70 lépésre vannak. A tüzesebb ifjak, vagy a kik szatymával töltöttek, javasolják a tüzelést, mert a tűzokok kiérték a zabból, s nyugtalanságot mutatnak. Végre 50 lépésnyire beérték őket. — Tovább nem lehet tartóztatni a nemes ifjúságot, mert már a puska magától is elsülne. A tűzokok nagy erőködéssel emelkednek fölfelé. Suttogva kiadja a parancsot a legtekintélyesebb vezető, kik löjjenek a csoport közepébe, kik a szélsőkre. A puskák ropognak, egy-két tűzok azonnal leesik, egy-kettő a lábát

lógatja, aligha le nem esik, elmarad a többitől, egyre alább tart, no most leesik! Utána, utána! A többi túzok eltűnik a délibábos verőfényben. Van már most öröm, vitazsibaj, s félóra hosszant ritkán beszél kevesebb egyszerre három, négyenél. Ki lőtte az elesetteket? Ki hibázott? «Ki volt oly szeleverdi, hogy a fülem mellett lőtte ki puskáját?» kiált föl az egyik, s állítja, hogy nem hall a balfülére stb. stb. Ilyenforma a rögtönzött, a véletlen túzokvadászat. Ki nem hiszi, hogy ez egyike a legélvgazdagabb mulatságoknak?

A nálunk honos túzok jóval erősebb a legnagyobb ludnál. A hím túzok 18, néha 25 fontot, a nőtény 11—14 fontot nyom. Feje, nyaka hamuszínű, háta barnavörös, szárnya tövénél fekete, végén fehér, azonkép farka tollai is. Melle, hasa, czombja szürkés, vöröses pöhölylyel. Szárnyai nem igen vannak arányban teste súlyával. Mind-egyik szárnyában 33 toll van, hozzá véve hét fedő tollát, farkában pedig huszonkettő. Lábai meglehetősen hosszúk, szürke héjjal bevonva, mely lenyúzható. Látása, szaglása, hallása módnélkül finom, s e három érzékének szervei nagyobbak is, mint egyéb szárnyasoké. A füle nyílása csak könnyedén van fődve rövid tollakkal.

A túzok sebesen tud futni, de a földről nehezen emelkedik szárnyaira, kivált szeles időben. Ha azonban földolgozta magát a magasba, jó messze és elég sebesen el tud egy huzamban repülni pihenés nélkül.

Igen félénk, s érzékeny a legkisebb testi fájdalmak iránt. Aránylag más hasonnagságu madarakhoz igen csekély lövést bír, s a legkisebb sebre eszméletlen esik le. Szavát még senki se hallotta, valószínűleg csak néma jelek által értekeznek egymással.

Márczius hónapban kotlanak. Ez idő alatt a kakasa fölborzolt tollakkal jár a tyukok körül, farka tollait kiterjeszti, s tollbajszát kétfelől kimereszti. Egy kakas több

tyukot cziczérel, s szintén verekszik vetélytársaival, mint a házi kakas.

A nöstény tűzok kis gödröt ás a vetésföldeken, s kettőt-hármat tojik; sárgás, világos barna foltokkal pötytyögetett tojásait maga költi ki 28—30 nap alatt. Ez idő alatt csak ha legnagyobb éhség lepi meg, hagyja ott tojásait, s ha odaléte alatt valaki megérinti tojásait, örökre odahagyja azokat. A fia tűzokok őszre teljesen anyányiakká lesznek.

Az anyatűzok gyakran változtatja tartózkodási helyét, azonban nem távozik igen messze az egyszer választott tájról s nem tartozik a vándormadarak közé.

A költési időszakon kívül, ritkán van magányosan: őszkor nagyobb csapatokba gyűlnek össze, s a következő kótlásig együtt maradnak.

A tűzok midőn egyik tanyáról a másikra vonul, s illetőleg azon utjain, melyet naponkint tenni szokott, nem igen változtatja repülése irányát. Azonban elfogyván egy tájon a legelője, másikat keres, és a hol nincsenek csendes, háborítlanabb vetéstáblák, ott járása s tartózkodása bizonytalan. Állítják, hogy a hol sok tűzok van, őszön s tavaszon a repcze- és répavetésekben sok kárt tesznek.

A tűzokhus eczet pácban tartandó, mint a nyulé, s télen jól át is kell fagyasztani; akkor azonban gőzölve és főve, hideg pástétom gyanánt darabokra metszve, vajjas kenyérrrel sörleveshez eszik — a németek. Szárnya igen kemény irótollat szolgáltat.

Mivel igen messze látók, jól hallanak s finom szaglásuk van, aztán igen félénkek, szerfölött nehéz őket meglopni,

Augusztusban még, midőn a fia tűzokok nem igen repülnek, lábon álló zabokban vizslával boldogulhatnak ellenök. Ilyenkor futnak, a hogy tudnak, s a meddig lehet; s a vizsla, ha igen ügyes, el is kapkodja a kicsinye-

ket, vagy, ha azok lebuknak, megállja őket. Ez időtájon apróbb fajta söréttel is könnyen lehet lőni őket fogoly vagy fűrjvadászat közben. Később, midőn már repülnek az anyányi túzokok, s egyesülten az öregekkel nagyobb — 10—20 darabnyi — csapatokban járnak, e szép számú nemzetség nem enged könnyen magához jutni. Többnyire olyan helyen sétálnak ők, hogy puskalövésnyire láthatlanul nem közeledhetik feléjük senki. Megesik azonban, hogy egy árok, ut, vagy csatornapart kívül esik számításukon, s ilyenkor, ha a szél nincs ellenünk, azaz ha úgy intézhetjük a támadást, hogy nem rólunk fuj a túzokokra, sikerülhet őket a part vagy árok segélyével meglopni.

Oly tájakon, hol vadászok nem igen üldözik, ló mellett menve, úgy, hogy az embert ne lássák, néha közelekkbe lehet érni. Zöld galyakkal berakott ökörszekér legbiztosabb.

Sok eső után igen lucskos vagy sima jeges földön igen sokáig kell nekik futni, míg szárnyaikra kelhetnek. Fehérmegye B— helységbeli H— urról állítják, hogy egy télen, midőn hideg eső után hirtelen kemény fagy következett, a túzokok szárnyára az eső ráfagyván, nem tudtak fölrepülni, s H— ur másodmagával lóhátról már a falu elé hajtotta őket. Ekkorig azonban a túzokok szárnya a sebes mozgásban fölmelegedvén, nagy sajnálkozására (puskátlan volt) fölszállottak, s örökre eltávoztak.

Részemről ez esetet nem tartom lehetlennak, annyi pedig bizonyos, hogy midőn sikos vagy lucskos a föld, nem iramodhatik meg rajta hamarjában, pedig ez iramodás képesíti csak őket arra, hogy szárnyaikra keljenek.

Ilyen esetben, ha lövadászatra szokott lovon van az ember, nyargaljon közibök, s mivel ijedtökben összetartanak, egy lövéssel többet is elejthet. Ha pedig épen erős szél fuj, akkor nyargaljon elibök úgy, hogy a túzokok

szél után legyenek, midőn aztán még kevésbé tudnak hirtelen fölszállani. Ilyenkor aztán több lövést is tehet rájuk.

Mivel este és reggel rendszeren megtartják röpülésük irányát, ki kell lesni, merre húznak, — aztán valami jó *rejtekhelyen* lesbe kell állani.

Erős ködben és télen alant és lassabban röpülnek ; ilyenkor aztán könnyü őket találni.

Paraszt szűrben, a fegyvert jól elrejtve, szintén sikerül néha beközelíteni, midőn aztán szeretné az ember, ha kettő helyett négy csöve volna puskájának.

1851

1866

A kopó betanítása, vagy inkább gyakorlása.

Városi ember, ki a vadászatot nem annyira sikereért kedveli, (mivel ez eset csak a jó lövésznél fordulhat elő), mint inkább regényes, költői szépségeért, mulatságos véletleneiért, az ilyen kétségkívül a kopóvadászatot minden egyéb vadászati módnak elejébe teszi, már csak annál fogva is, mert e mód az, melyen habár kevesebbet, de mégis biztosabban ejthet vadat a tanulatlanabb lövész is. Kereső vadászaton csak ugrásában vagy röptében lőhet, a gyakorlatlan puskás pedig itt csak merőben vakszerencséből talál, s ha mindegyre kél előtte a vad, ő meg mindegyre csak hibáz, ez inkább csak elkedvetleníti, és szenvedélyét lohasztja. Azonban ha szép őszi vagy nyárvégi reggelen kimegy a harmatos erdőre, s onnan csak egy nyulat is vihet haza, másik kettőt elhibázva, jobban érzi magát, mintha sík téren vagy vizen tizenkét jól kelő vad közül világ szeme láttára tizet elszalaszt, míg az erdőben elkövetett hibákat mások, de sőt önmaga előtt is a kedvezőtlen helyzetből könnyen kimagyarázza. «Minden puskának van fogása!» mondja a vadász példabeszéd, de bizony a síkon ejtett hibának sokszor épen semmi helyes kifogása nincsen.

Aztán, ha kevesebb is a lőalkalom az erdőn, de a reménység minden perczen táplálja a vadászt, s a ki csak mulatni akar, kereshet-e szebb időtöltést, mint a reménynyel való játszadozást, az ifjuság e kékszemű,

kedves barátnéjával. S ha csak egy kissé ügyes is, a kopó előtti lövés nem oly nagy ördögség, hogy egy-egy vadat ne ejtsen pár óra alatt.

A kopó betanítása sem oly nagy mesterség, mint a vizsláé, s minden — ugyszólván — a kopó jó természetétől függ. Mindenekelőtt tehát szert kell tenni egy jó fajbeli kopókölyökre, s azzal legalább esztendőskorában meg kell kezdeni a vadászatot. Vékonyabb, hosszukás szabásu fej és orr, *egyenes*, vékony fark, kurta, finom szőr, szoktak a jó kopó ismertető jelei lenni. Az ilyennel hármat vagy eső áztatta nedves, de nem lucskos földön kimegy az ember, s a mint a kopó előtt fölkel az első nyúl, a fiatal kopó magán kívüli állapotban rohan utána. A nagy tűz miatt csakhamar elveszti a nyulat, ha ugyan nem sikerült elejteni. Kérdés, ha vén nyulat vert-e föl, vagy sűdőt. A sűdő nem szalad messze, hanem rendes tanyája körül összevissza tekereg, ezt hát még a tanultabb kopó is kissé akadozva hajtja. A vén nyúl fölveretvén, elszalad többnyire egyenes irányban jó messze, aztán mikor már alig hallja az őt rettegető kopó csaholását, előveszi öröklött fortélyát, melylyel a kopót megtéveszti. Ugyanis mintegy félholdnyi területen úgy összevissza ugrálja a tért, hogy nyomaiból valóságos háló kerekedik a kopó számára. Mikor ez megvan, akkor e háló széléről nagy ugrásokkal félre megy és mintegy száz lépésnyire vagy meghuzza magát, vagy ha a kutya azalatt fölért odáig, háta mögé, előbbi nyomára kerül, és azon visszafut, legalább is egy darabig. Azért oly bizonyos, mint a kétszer kettő, hogy a nyúl, ha a kopó el nem áll nyomáról, oda visszamegy, honnan fölveretett. — tehát annyira kell vinni a kopót, hogy a nyulat legalább egyszer visszafordítsa, és így minden nyulat meg lehet előtte löni.

A kezdő fiatal kopó eleinte oly tűzbe jön a nyúl fölfedezésére, hogy csak vaktában utána fut, s a mint vala-

hol egyet csavarodott a nyúl, azonnal kifut nyomából, de még így is a nyúl előbbi fölvert bűzével orrában, elmegy, mint a kilőtt golyó egy darabig, s csak midőn elpárolog a vad szimata orrából, akkor keresgél, de már későn, mert a fris nyom nincs előtte, s így nagyon sajnálva a veszteséget, visszatér gazdájához. A nyúl ezalatt messze elment, s a vadász lemondhat arról, hogy újra megkeresse, pedig ez a kopó-tanítás egyik főtitka, hogy az egyszer elveszett nyulat ismét megtaláltassa a kopóval. — Eleinte azonban, míg a kopó legalább is odáig nem követi a nyulat, hol az fortélyos mentsvárát készíti el, ez újra fölkeresés azért bizonytalan, mert utóvégre az erdő és hely minőségéhez képest a nyúl sem szalad mindig egyenes irányban, s annálfogva a vadász nem tudja merre keresni. Eleinte hát leginkább azon kell lenni, hogy a fölvert nyúl meglövessék, vagy a mi még legjobb, megsebesíttessék, s ha egy lába el van löve, a kölyök kopó is elfogja a véryomon, s ez aztán szertelenül növeli benne a «nemes tüzet és erélyt».

Erre nézve szükséges, hogy a kölyök kopóval eleinte ne egyedül menjen gazdája vadászni, de mindig többed, s legalább is másodmagával. Mert ha egyedül menne ki vele, a nyulat legfőlebb ugrásában löhetné meg, ez pedig csak úgy válnék hasznára a kutyának, ha lábát lőné el a nyulnak, hogy azt véryomán elfoghatná. Azonban már a nyúl után iramló kopó miatt is bajos a lövés, mert könnyen azt érhetné a sörét a nyúl helyett.

Tehát menjen többed magával s intézze el a dolgot következőkép:

A kölyök kopó, mely már előbb otthon a vezetékláncon való menéshez szoktatva volt, vezetéken az erdő azon részébe vezetendő, hol legtöbb a nyúl, s hol a vadász a nyulak biztos járásával ismerős. Vannak bizonyos hegyoldalak, sűrű völgyületek, melyeken akárhány nyulat ver

föl a kopó, mindig bizonyos azon egy irányban szalad a nyúl. Álljon itt a hegy élére egy vagy két lövész, másik lövész pedig, ki a kopókölyket otthon etetés által hosszabb idő alatt magához szoktatta, eleresztvén kutyáját, a hegyoldalt apróra járja meg vele. Eleinte a tudatlan kopó sarkában fog járni, nem is sejtvén, miféle mulatságra hozták őt ide. Annál jobb. A nyúl így könnyebben bevárja őket, s valószínű, hogy a fölkelő nyulat a kölyök meg fogja látni. Észeveszetten fog utána iramodni, az pedig egyenesen kapaszkodik a hegy élének, a hol a lesben várók szépen ellövik, s ő a nyomon futva, a vérében fet-rengő nyulat a vadász lábainál kedvére megharapdálja. A nyúl belét rögtön kiveti a segéd vagy szolga s a kölyök fölnyalja vérét, sőt tüdejét, aprólékát is zsákmányrészül kapja, epéjét pedig vezetője orrába csöpögteti. Az első siker öröme s heve után újra a hegyoldalra vagy másik nyúltanyára viszi a kölyket vezetője, s ha kivált az előbbi eset ismétlődik, a kis kopó azon és a következő éjjelen nyulakkal álmodik, sőt hajtja is álmában őket, azután már vadásztüze föl van élesztve, harmad, negyednaponkint mindig lehet erdőre vinni.

Ha kezdetben sűdő nyulat vert föl a tanoncz, s ezt vezetője észreveszi, mivel a sűdő nem szalad soha messze, jól teszi, ha azon a téren, hol a csaholás megszűnt, addig járkál, keresgél, míg a kölyök ismét nyomra igazodik.

Később, ha a kis kopó már annyira követi a vén nyulat is, hogy a vezető azt újra föl találhatni reméli, soha se hagyja azt fölkeresetlen. E tárgyban még következők a tudnivalók:

A vén nyúl, ha fölveretik, legelső gondja, hogy valamely koci uton, vagy ha az erdőt valami csorda járja, ennek csapásán, még pedig lehetőleg fris csapáson keresztül szaladjon. A csorda fris nyomain elvegyült vadbúzt

azután a kopó elvesztvén, nem éri föl észszel, hogy a nyulat azon kívül keresse. A csapás két oldalán kell hát apróra járni, ha pedig e hely jó tova van onnan, hol a nyúl fölveretett, valószínű, hogy már vissza is jött a marhacsapáson, azért inkább azon innen keresendő. Ilyen alkalmaknál azonban szintén szükséges, hogy másik lövész jó leshelyen váraqozzék, s az újra megtalált s tovább zavart nyulat meglőjje, mert a kopóra nézve mi sem ártalmasabb, mint ha soká hajtott nyulat meg nem lönek előtte. E miatt kedve szakad; azért a kopótanításnál is szükséges, hogy a vadász a ki tanítja az ebet, jó lövő legyen, sőt az legyen tulajdonosa is, mert a jó kopó is elromlik, elmegy a kedve a kitartó hajtástól, ha gazdája igen gyakran elhibázza a vadat, s a kopó szomoruan tapasztalja, hogy ő hiába fárad, nem érti meg, miért legyen ő kitartó a hajtásban.

Ha közelében ily út vagy csapás nincsen, akkor a vén nyúl pár dülőföldnyire sebtén elfut, itt-amott hirtelen, de nem nagyot csavarodva. Mint fönnebb érintém, biztos helyen sűrűen összeugrál egy kört, melynek széléltől aztán nagy ugrásokban félrevonul. Ide érvén e csel-térre, a gyakorlatlan kopó a sok nyomon megzavarodik, s míg onnan kiigazodni igyekeztvén, erre-arra szaglál, azalatt, kivált ha száraz a föld, fölszáll a szimat, s a szegény kopó, miután kétségbeesett az iránt, hogy üldözöttjét föltalálja, farára ül, hosszan keservesen fölvonít, e komikus hangban siratván el veszteségét. A kopó tehát, mely a nyulak ez ösztönszerű fortélyát kijátszani nem tudja, tökéletlen, nem biztos, és magányos ember épen mire sem megy vele, de még két-három vadász is együtt, csak a fönnebbi módon használhatja némileg, ha t. i. egyik keres és hajt vele, a többi meg szerencsésen el tud állani. De így is, ha a nyúl nem ott jön ki, hol a vadászok elállottak, rájuk nézve a vad el van veszve. Lényeges és

födolog tehát, hogy a kopó rávezettessék ama biztos módra, melylyel a nyulak cseleit kijátsza. Ostoba, lusta kopót a legügyesebb lövadász sem oktat be e mesterségre, valamint hogy a legjobb fajú eb is a tudatlan gazda mellett vagy soha, vagy csak teljes vén korára tanulja be föladatát, a mikor meg már ereje nem engedi, hogy szerzett elméletét gyakorolhassa. Az a kérdés tehát, mint kellessék a jó igyekezetű kopót minél hamarabb olyan hajtóvá nevelni, hogy az mindaddig űzze a nyulat, míg csak a vadász azt el nem ejtette? Ennek következő az eljárása:

Mikor már a fiatal kopó a cseltérig képes a nyúl nyomát követni, jele, hogy már első magánkívülies heveségén túl van, s lehet vele valamit megértetni. Hogy hiába ne legyen a vesződség, mindig olyankor kell kivinni, mikor vagy erős harmat, vagy csöndes eső után a föld még épen eléggé nedves arra, hogy a szimatot sokáig megtartsa. Ha nagyon lucskos van, a kopó orra tele megy sárral, tehát az ilyen idő sem alkalmas a hajtásra. Tehát mindenekelőtt alkalmas idő választandó, s egyszersmind arra is kell ügyelni, hogy a kopó fáradt ne legyen. Ilyenkor aztán a lövadász, ha kutyája nyulat ver föl, ne állapodjék meg azon helyen, hanem a fölugratáskor mindjárt menjen azon irányban, merre a hajtás történik, a czélből, hogy minél jobban kivehesse, hol és mely tájon hallgatott el kopója. Az elhallgatás után állapodjék meg, s figyeljen kis ideig, ha netalán a nyúl visszatérne, s ekkor löjje meg. Főczélja azonban az, hogy a tévedt ebet a nyúl nyomára vezesse, tehát, ha kis idő múlva nem tér vissza sem nyúl, sem kopó, induljon meg oda, hol a kutya elhallgatott, mert letévedt a nyomról. Ha oda érvén, azt látja, hogy a kopó még folyton keresgél, és pedig nem egyenes irányban, de majd jobbra, majd balra, — bizonyos lehet, hogy azon helyre ért, melyen a nyúl — gordiusi csomóját

kötötte a kopó számára. Ekkor a cselter középpontja körül kezdjen előbb egy szűkebb karikát, aztán nagyobbat kerülni, szemmel tartván kutyáját s úgy intézvé, hogy az e mütétnél körülötte szaglálódjék. E karikában való járás oly sürűen történjék, hogy abban nagyobb hézag, melyen a nyúl megvonhatná magát, ne maradjon, és pedig mindaddig táguljon, míg a kopó azon nyomra akad, melyen a nyúl e cselterről kiszökött, s ha aztán újra föltalálván, hajtani kezdi, a nyúl megint elfut, s legtöbb esetben arra, a honnan jött. Czélszerű, hogy ez irányban is álljon egy lövadász, hogy a nyulat elejtse, így a kopó látni fogja, hogy ha ő nem tágít az egy nyomról, az ő gyüölt üldözöttje előbb-utóbb elesik, s mindannyiszor részesül egy kis nyúlvér-zsákmányban. Ha csak lehet, ismételje a vadász kivétel nélkül mindig ez eljárást, mert a kutya mindent csak hosszas és gyakori ismétlés után tanul meg, nem értvén, mint az ember, a szóbeli magyarázatot.

De másfelől azért is szükséges, hogy a fönnebbi mütét kivétel nélkül mindig ismételtessék, mert így a jobb tehetségű kopó lassankint belátja vagy átérzi, hogy gazdája, a míg egyik nyullal nem végzett, addig ujjabbal kezdeni nem akar. Nincs alkalmatlanabb s izetlenebb juhászpumi tempó, mint a fölvert nyúl után iramodni, hamar abba hagyni, s azután megint ujat keresni, azt is elzavarni, s így, a hol sok az e nemü vad, azt mintegy csorda módra üzni, hajtani. Ily módon el lehet vadítani a nyulat az erdőből, de löni vajmi keveset.

Van még ezenkívül egy hatalmas szempont, minélfogva a fönnebbi eljáráshoz ragaszkodni szükséges. A vén nyúl gyakran folyamodik azon cselhez, midőn már-már valamely jó kopó makacsul hajtván, kifárasztja, hogy egy másik nyúl fekvésének szalad, az aztán a kutya közeledtekor kiugrik, s e fris nyúl után iramodik a kopó annál inkább, mert ennek szimata erősebb a régebben arra futot-

ténál, de sőt gyakran az is megesik, hogy a másik nyúl be is várja a kopót, s szeme láttára ugrik el. Ekkor persze emez után vész a rászédett kopó, ez pedig pihent levén, jó messze elviszi, s a vadász nem tudja, hol, merre álljon el újra. Az már aztán netovábbja a kopó tudományának, midőn a fris nyúl helyett az előbbit hajtja állhata-tosan, s hogy van-e ilyen kopó a világon, talán sok vadász kétségbe is vonja, — én részemről csak azt mondhatom, hogy egy ilyen kopót ismertem, s magam láttam, midőn az orra előtt kipenderedő ujjab nyúl után megiramodott ugyan boszus káromkodással, de csakhamar csillapodván dühe, visszatért a már előbb hajtottnak nyomára, melyet előbb arra futni láttam, de messze levén, nem lőhettem reá, — tehát bizonyos voltam abban is, hogy a kipende-redő nyúl nem a régi, de ujjab nyúl volt. Nagy, erős hangu, magas kutya volt ez, «Tambur» névvel, komoly, bölcs pofával, haragos tekintettel, melynek méltóságát öreg kora nevelte. Legalább tizenkét évet töltött folytonos hajtásban, s utóbb egyik hátulsó lábát szél ütvén meg, nem mondott le a szolgálatról, míg csak késő vénségében, egyszer több órai hajtás közben, teljesen meg nem szakadt. Ott temették el az erdőn, diadalai közepett, s most sirján, éjnek idején, örömujjonghatnak azon vadak unokái, melyek őseit századiziglen halálba kergette. Egy, különben tréfás erdőkerülő maig is csak a «Tambur» névre komolyodik el, s mély bensőséggel állítja, hogy: Tamburnak több esze volt, mint neki; pedig ő sem tartja magát utolsónak ész dolgában. Valóban, ha vadászni ment gazdája, nem maga választotta meg az irányt, csak arra járt mindig, a merre Tambur indult, és vajmi ritkán csalódott. Többnyire kiment az erdő fővonalára, ott leült a magasb dombokon, honnan jó messzire ellátott alá s föl, várakozván, míg Tambur hangja valamerre megzendül. Nyáron át kevés volt a vad az erdőn, azért az erdő

mindkét felét apróra megjárta, s ha nem talált semmit, kijött a főútra, hogy gazdája meglátván őt, odább válaszszon ujjabb leshelyet, s midőn az csakugyan megindult, ő meg farkát megcsóválván, újra bement a sűrűbe, ujjabb térséget bejárando. Nagy érdemei öntudatára mutatott, hogy gazdája (egy nagy lövadász) olykori czirógatásán kívül semmi idegen hizelgés meg nem ingatta, s bölcsesége önérzetében ebtársai hivságos játékaiba soha nem elegyedett. Ha az erdőn, valamely vadtalan tér felé nógatta ura, nagyot ásított, s ez azt jelentette, hogy ott semmi sincs. Képes volt nyáron, égető forróságban, kukoricza között s fölvaltva tarlón, kőkemény, száraz, poros gyaloguton is gazdájára fordítani a nyulat. Egyszer deczemberi hóval szinte egész nap hajtott egy nyulat, mely előbb szőlőből a síkra, onnan erdőbe menekült, de ott sem hagyott békét neki, míg a nyúl az erdőből ismét vissza nem tért a szőlőbe. Különben egyaránt hajtott nyulat, rókát, őzet, szarvast — szerintem azonban legnagyobb érdeme volt a nyulhajtás, mivel ez jóval nehezebb a többinél. De nem fogok életírásába, mert hiszen ez külön füzetet töltene meg.

A fiatal kopóra nézve ugyan előnyös, ha már tapasztalt vénebb kopóval viszik erdőre, azonban magára a vadászat sikerére hátrányos, mivel a vénebbet zavarja, s elébe kerülgetésével kiveri a jelből. Ha már több kutyát visz az ember, jobb, ha egy egészen tökéletes kopó mellé ragaszt egy kezdőt, mivel ezt már a fiatalnak ügyetlen lábatlankodása nem ronthatja el. A félig tanult és egy teljesen tanulatlan nem illenek össze, azért, mert a tudatlan a félig tanultat megrontja. Inkább két-három kezdővel kell hajtatni.

Mivel a kopó képezésére nézve lényeges dolog, hogy a vad, melyet hajt, rendesen vagy csak kevés kivétellel meglovessék, jártasnak kell lenni a vadásznak az erdei kopó-

zás módjában. Ha többen vannak a lövészek, főtörvény, hogy vagy egy intéző legyen közöttük, vagy ha közösen állapítják is meg a tervet, annak kivitele iránt mindegyik tisztában legyen. Bizonyos rendszerrel, még ha hibás volna is, többre mennek, mint egyáltalán minden rendszer nélkül. Való, hogy sok függ a szerencsétől, de végre a szerencse is egy kaczer nő, ki meg hagyja magát hódítani ügyesség által. Az ügyesség pedig — vadászaton — az értelem és bátorság vegyületéből áll.

Ha többen vannak a vadászok, oszszák el magukat két részre. Egyik benn fog járni a sűrűben a kutyákkal, a másik fél megy az uton elősnek és leselkedik. Ügyes lövész benn az erdőben is löhet, ámbár az uton járók több esélyre számolhatnak. Azért ez utóbbi helyet az előkelőbbek, vagy mindenesetre azok foglalják el, kiknek a társaság kedvezni akar. A sűrűben járóknak teljes ismerettel kell birniok az erdőről, hogy mindig tudják merre járnak, nem csak, de azt is, hogy merre járnak a többiek. Hány vadász álljon az uton, hány cserkészszén belül, a körülményektől függ. Példának okáért:

Öt vadász, két kopóval kimegy valamely erdőre, mely közepén rendesen egy széles fővonallal két részre van osztva, azonkívül minden négy vágás szélét egy keresztvonal metszi át. Tehát az erdő hosszában két egyforma részre van osztva a főút által. Ha nem szerfözlött szélesek e részek, akkor egyszerre elfoghatja a vadászsereg, s egyik felén föl, másikon le fog menni. Ha szél fúj, akkor az erdő azon felében kell hajtani, a mely felől a fővonatra fúj a szél. Így a fölvert vad a főút felé sietvén, nem vesz szagot az ott lesben állókról.

Másik kérdés, ha nagyon jelesek-e, vagy csak kezdő hajtók a kéznél levő kutyák, továbbá, sok-e vagy kevés a vad az erdőben?

Ha a kopók jó keresők, akkor kevesebb ember is elég

a sűrűben, valamint azon esetben is, ha sok a vad. Azonban ha a kopók nem igen távoznak messze keresni, vagy épen kevés a vad, akkor ehhez képest menjen három vagy négy vadász is a sűrűbe, s a kevesebb rész, de mindenesetre a legügyesebb, maradjon künn a vonalon.

Ha kevés a vad, s a kopók gyöngék, úgy is lehet segíteni, hogy kisebb, illetőleg keskenyebb erdőrészletet kell egyszerre elfogni. Ha az erdő fölosztása ezt nem engedi, akkor menjen három lövész be a sűrűbe, és pedig azon egyén, kivel a kutyák járnak, legyen vagy tulsó szélről vagy középen, a többi járjon belül, vagyis a főut felől eső részen. Ez utóbbi valamivel mindig előbbre, s inkább egyenes irányban járjon, gyakran megállapodjék figyelni, hogy a kutyák elől szökő vadat megejttesse. A kutyavezető járjon összevissza, apróra, s mindig leg-hátrább a többiektől. Ha a kopók nincsenek mellette, szintén állapodjék meg, mindig valamely kis tisztáson, vagy gyaloguton, hogy a keresgélő ebek elől netán elugró vadat meglássa, vagy meg is lőhesse. Helylyel-közzel a tölténnyel (régi bádóg «patron») sippantson egyet, hogy a többi tudja, merre jár. Mikor a kopók ismét hozzá érnek, induljon el azon sűrű felé, melyet ki akar kutatni. Minél ügyetlenebbül keresnek a kopók, annál apróbbra járja össze a sűrűket.

Mikor a sűrűben járók egy-egy keresztutra érnek, ott megállapodnak, arczczal befelé, s ott összevárják egymást, aztán ismét elindulnak.

A főuton álló két vagy három lövész közül az intéző járjon legelől, utána a többi 80—100 lépésnyire. Ezek mindig előbbre legyenek, úgy, hogy a hátulsó egy irányban álljon a hajtókkal. Mikor a keresztuthoz közelednek, egyik — a legelső közülök — bemehet a keresztutra, s ott várhatja a hajtók közeledtét.

Mihelyt a kopók hajtani kezdenek, a sűrűben járók állapodjanak meg, míg a hajtás határozott irányt vesz. Ha a vad a fővonal felé megy, az ott leselkedők ellövik, ha pedig előre halad egyenesen, kissé ők is előbbre nyomulhatnak, de aztán várják be, míg a hajtás végződik. Ha a kutyák visszaérkeztek vezetőjükhöz, ez sippal jelt ad, s megindul ismét a kitűzött irányban, vele együtt a többi is.

A főutra állítottak ne untalan előremenne, de egy-egy jó helyen meg-megállapodva haladjanak. A ki legelől van s a többit vezeti, ügyeljen a sűrűbeli sipszóra, s a szerint tartson előre. Mivel benn az erdőben cserkészők lassan nyomulnak előre, összevissza járván, nekik sok idejük marad odakünn egy-egy helyen a megállapodásra, s ilyenkor szüntelen vigyázzanak, mert mielőtt a reménytadó csaholás megkezdődik, már valamely vad illanóban lehet kifelé, s ilyenkor legkönnyebb azt elejteni, mivel még nem fut sebesen. Ha az erdő igen sűrű, s a vad sebesen fut, akkor legtöbbször csak a széles főuton lehet rálőni.

Hogy ez esetben egymás irányában ne kelljen löniök, a mi 100 lépés daczára is veszélyes és rend ellen való volna, az erdő azon szélében álljanak el mindig, melyben a hajtás történik. Így, ha a vad közöttük a főutra ugrik ki, mire annak másik széléhez ért, rálőhetnek a nélkül, hogy egymást kockáztatnák.

Ha kivált kopóink nem korszakalkotó lángelmék, a vadászat sikerére nézve nem ismételhetem eléggé, hogy a kereső vadász soha se járjon egyenes irányban, akár síkon, akár erdőn cserkész is. E szabály ellen pedig majd minden vadász vét, legalább én a hányat ismertem, azok közül csak egy tudott igazán keresni, és ez tanítóm volt. Számptalan példában bizonyult be keresési módjának helyessége. Ugyanis egy maga rendesen több vadat talált,

mint a többi négy-öt puskás, kik vele vadásztak. Elve volt, inkább kis téren csavarogni, járni, mint vándorlegény módjára egyenesen előre ballagva fáradni el. Természetesen oly kutyával, mint Tambur, nem hogy keresni sürüben, bozótokban botorkálni, de akár járni sem szükséges. A kinek ilyen kutyája van, az vitesse ki magát kocsin az erdőbe, vagy szőlőkbe, ott üljön le, gyujtson rá és füstölgetvén, várakozzék. Ha van vad, úgy azt Tambur megtalálja, aztán csak annak szavára vigyázzon.

No de ilyen «nagy» kopók szintoly ritkák, mint az emberek között a lángelmék. Aztán nem annyira pályabeli (professionatus) vadászok, inkább mükedvelők számára írom e füzetet, egyszóval nem azok számára, a kik tudják már ezeket, hanem a kik még nem tudják, és a kik nincsenek ellátva mindennemű segédeszközökkel, s mégis némi sikerrel akarnak vadászni. De a legrendesebb hivatalbeli lövadász is jut gyakran oly körülmények közé, midőn a legszélső eszközöket is kénytelen igénybe venni.

Én azt hiszem, ha a vadászat élvezetében a keresés föladata is egyesül az elejtés föladatával, ez csak növelheti a szenvedélyt és kétszerezi a gyönyört. A valódi szenvedélyes vadász soha nem nyugszik; az a vadászat minden lehető módját megkísérli, és így e változatosság mindig újabb ingerrel csiklandja vágyait. Valamint csak az oly katonából lesz jó tiszt, ki a közember kötelességeit is úgy ismeri, mint a mágáét, úgy csak az az igazi jó vadász, ki a vadfogásnak minden lehetséges módjait tudja használni, s a ki minden mostoha körülményeken diadalmaskodik. Legjobb hasonlatul azonban a magányos borivót hozom föl: valamint a boriszákok között legnagyobb ivók azok, a kik egymagukban is édesdeden eliszogatnak, úgy a vadászok között azok a legszenvedélyeseb-

bek, kik, ha máskint nem lehet, egyes-egyedül is képesek becsületes elfáradásig vadászgatni.

Ha tehát az ember egyedül vagy csak kevesed magával akar minél nagyobb sikerhez jutni, mondom, földolog; hogy a kereső minél csöndesebben, *nesztelenül*, mint a bagoly, *csavarogva*, mint a kigyó, s *lassan*, lépésben, szüntelen *leselkedve*, mint a hiúz, járjon az erdőben. A lassu és szikszakos járásnak előnyei következők:

a) a vadász minden pillanatban megállapodhatik, ha vadat lát és löni akar. A szilárd, merev állástól függ egyrészt a lövés biztossága; ha a test alsó része mozog, a puska vége is elbillen a célból. Már pedig a sebesen járó ember hirtelen nem meredhet oszloppá; a jó lövész, ha czéloz, olyan, mint a szobor;

b) a vadásznak ideje van a szemlélődésre, minden belátható nyílás kifürkészésére. Igen természetes, hogy a sebesebb mozgásban levő ember nem ismeri föl oly könnyen a tárgyakat, mint a halkán ballagó, vagy épen csöndesen álló;

c) a vadászszal járó *kopók* megtanulnak s illetőleg rászoknak apróra keresni. Nem mindenütt oly szapora a vad, mint a ráczkevei szigeten, hol ballagóban is eleget lehet löni; de nem is különös érdek s nem valami nagy vadászki kedvtelés a csorda közül ejteni vadat. Mindig drágább az, a mit egy kis fáradsággal szereztünk. Persze az is unalmas, ha valahol épen igen kevés a vad, de e két véglet a ritkább esetek közé számítható, azért leggyakrabban a középszámu vadastér, s ilyen helyen az lö többet, vagy legalább az mulat legjobban, a ki legügyesebb kereső;

d) a lassan járó vadász *nem* okozván nagy *zörejt*, hamarabb megeshetik vele, hogy a szomszédjaitól vagy a kutyák elől szökő vad feléje szalad;

e) bármiféle vadnak és legkivált a nyulnak az a

törvénye, hogy az egyes irányban haladó vadász körül meglapul, mert kilátása van, hogy az elhalad mellette a nélkül, hogy őt észrevenné. A határozatlan irányban, jobbra-balra kóválygó embertől fél a vad, és vagy a mikor feléje tart, vagy mikor az háttal van feléje, fölugrik. A földolog pedig, hogy a kereső mellett semmi vad el ne maradjon, s vagy ugrásában maga rálőjjön, vagy vele kereső szomszédjaira ugrassa.

Ha az erdőben, hol társas vadászat tartatik, öreg vad is tartózkodik, akkor közös biztonság végett nagy elővigyázat szükséges. Először azért, mert öreg vadra golyóval vagy szatymával töltvén, e súlyosabb nemű lövegek messzebbre hatolnak, apróbb ágaktól föl nem tartóztatva. A golyó pedig s az öregebb szatyma a fa oldaláról elpattanva is, még jó tova ölü erővel bír, azért még akkor sem biztos az ember, ha nem szomszédja irányában lőtt a vadra. E mellett az öregebb vadra embermagasságnyira történvén a lövés, e miatt is veszélyesebb, míg a nyulra vagy rókára irányzott lövés sörétjei a földbe furódnak. Ez esetben tehát a sűrűben járó lövészek távolabb körökben járjanak egymástól, és még így is gyakrabban jelezzék hollétüket sipolás által.

Legbajosabb azonban az egytetérés fönntartása akkor, midőn a kopók messzebbre elhajtanak, s minden vadász lehetőleg a hang után megy, hogy lövésre kapja a vadat.

Ilyenkor megesik, hogy a tüzes, és löni igyekező puskások közel jutnak egymáshoz. Mivel legfőlebb gyanítani, de bizonyosan nem tudhatni előre, mily irányt vesz a vad, nehéz ez esetben czélszerűleg eligazodni, azért tanácsos előre megegyezni, hogy hajtás esetében merre és hogy mikép irányuljanak a lövészek. Ha kivált párszor rápörkölték az üzött vadra, s nem találták, akkor a vad messzebbre szokott elmenni, s nem remélhetvén közelé-

ben visszatérését, tanácsos újabb álláspontokat választani. Mivel minden erdőben vannak egyes tisztások, vakutak, fő és keresztvonalok, legezészerűbb a hajtás alatt ezekre kiállani, hogy itt a lövészek egymást láthatván, baj ne történjék.

Ösztönszerűleg minden vad úgy fekszik el nappalra, hogy ha valamely ellenség fölveri, egy-két ugrással láthatlanná tegye magát. Ezért szeret a nyúl a hegy éle körül feküdni, hogy ha fölveretik, azonnal a hajláson túl tegye magát. A sűrűségek szélein is gyakran tartózkodnak, egyfelől azért, hogy jól lássanak, messzebből is észrevehessék a veszélyt, aztán rögtön a sűrűbe vessék magukat. Meredek, féltölcsér alakú bozótos völgyek keskenyebb vége soha sincs vad nélkül. Ezeket tehát soha sem kell keresetlen hagyni, és pedig úgy, hogy a lesben álló társvadász ne a völgy szélesebb, hanem keskenyebb és magasabb vége felől álljon, mert száz eset közül kilenczvenkilenczszer erre szalad a nyúl.

Figyelemmel kell lenni arra is, hogy a társvadászok legalább annyira legyenek egymástól, miszerint ha egyik vadat ver föl, a vad ne láthassa a másik lövészt, mert ez esetben, természetesen, nem szalad arra felé. Hogy a szelet mindig tekintetbe kell venni, úgy, hogy az a hajtóról fújjon a lesben állóra, ez soha sem szenved kivételt.

A mi a kopóvali bánásmódot illeti, ne játszó veleszénki; még gazdája is csak igen ritkán, valami sikeres hajtása után a lövött vad mellett czirógassa meg. Egyébkor az erdőn legyen komoly s tegyen úgy, mintha észre sem venné, s éreztesse vele, hogy nem szereti, ha körülötte ódalog s nem keres. Különös parancsszavak nem igen szükségesek. Legfőlebb, ha látott vad után nyomba akarja igazítani a vezető, újjával a földre mutatva, mondhatja: no még, no még, no még! Csak utána! — utána

kis kutyám! Máskor azután, ha e szavakat hallja, azt hiszi, hogy valami elugrott, s azonnal keresgél.

Tartását illetőleg, jó neki a daranemü, ritkábban a hús. Azért, mint némelyek teszik, télen át csupán lóhussal tartani, nem tanácsos. Némelyek szerint ez látását és szaglását tompítja, de a mi bizonyos, az, hogy ha kivált egészen kövérré hizik, hát ez állapotban ellustul. Ha kedvezni akarunk a vadászebnek, adjunk neki hébehóba ételmaradékot, vagy aludttejet kenyérrel.

A vadászat reggelén ne adjunk neki semmit, hanem előtte való nap estéjén jól kell tartani és pedig tartalmasabb valamivel, hogy ereje legyen. Másnap reggel aztán jó részt kiürül, s csak, ha hosszan tart a vadászat, vesünk neki az erdőn egy darab barna kenyeret.

Ha meglehetősen jó szabású, s e mellett jó konyhán tartatott a kopókölyök, már három negyedéves korában rövidebb vadászatra ki lehet, sőt ki kell vinni. Magunkról tudjuk, hogy gyermek-korunkban vagyunk legfogékonyabbak, s a gyermekkori benyomások a legmélyebbek, legelhatározóbbak. Nagy hibának tartom, ha a kopó bagzási idejének elérése és gyakorlása után ismerkedik meg az erdővel. A mely kopó két éves korában lát először nyulat, ha jó fajú, lesz ugyan még belőle valami, de százszorta jobb hajtó leende, ha kis kölyök korában ébresztik föl benne a kopói szenvedélyt.

Jó jel, ha a kölyök étkes, torkos, de még nem csalt abbeli nézetem, hogy a könnyen hizó, kövér kutyából soha sem lett nagy mester. Minden állatra nézve áll (még az emberre is), hogy a melyikben sok a nemes tűz, az nem lehet hizékony, s az kövér soha sem lesz, ha mannával él is. Minél nagyobb a szenvedély, annál sörényebb s fáradhatatlanabb az állat. Példa a disznó, mely leghizékonyabb, de leglustább és legközömbösebb természetű is. A lovak közt az úgynevezett német «henczló» legkövé-

rebb, de nem is látja senki maga jó kedvéből szaladni. Azért ha a kölyökkopó igen gömbölyded s hízási hajlamokat mutat, jobb vele mit sem kezdeni, s otthon hagyni — házörzőnek.

A mely kopónak pedig görbe a farka, az nem tiszta vér, bizonyosan juhászkutyával vegyes házasságból származott. Hajhásznak megjárja, t. i. ha ló nincs, számár is jó.

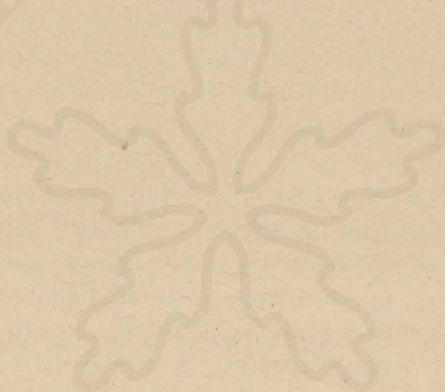
Erdőn kívül csak szőlőben és kukoriczában lehet kopóval vadászni, — sőt ezekben mondhatom, kellő időben még sikeresebb kopóval, mint vizslával. Midőn már a foglyok úgy sem várnak, késő ősszel, mindenesetre inkább kopót vigyen a magános vadász, vagy a csekély számú társaság. Egyik lövész a dülő utakon, másik benn a szőlőben vagy kakoriczában járván a kopóval, legkönnyebben ejthetnek nyulat. A nyúl itt nem szalad igen messze, csak az a baj, hogy kivált kemény, száraz idővel nem minden kopó hajtja soká a nyulat. Fődolog tehát, hogy jól legyen elintézve a dolog, s a vad első fordulásában meglövezzék.

Sok függ attól, ha megtudják-e itélni a vadászok, hogy bizonyos helyen fölveretvén valamely vad, ebek vagy ember által, merre veszi futását, — mert ez irányban kell a lövészeknek elállani. Erre vonatkozólag már eddig is említettem néhány általános szabályt, s e részben csakis általánosságban lehet némi utmutatást adni, ezek fonalán az apróbb részletekre a helyi s időszerű körülmények vezetnek. Némi utmutatásul szolgáljanak még a következők :

Kopók által üzetvén a vad, azon menedékhelynek, a hol tartózkodik, belső része vagyis közepe felé szokott tartani. Ha e menedékhely nem elegendő nagy, s közelében még nagyobb van, hosszasabb üldözés után bizonynyal ebbe menekül. Így a kukoricza vagy kisebb terje-

delmű szőlőföldeken hajtattván, ezek középtája körül forgolódik, ha pedig a hajtás erőszakosabb, a közeli erdőnek fut. Erdőben vadászva a lövészek mindig annak belje felé várhatják a vadat.

Egyébiránt mindig a vadásztérrel legismerősebb egyén intézi a vadászatot, s a ki huzamosb ideig vadász egy téren, a vad járását csakhamar kitanulhatja.

1851

/1866/

A borz.

Egy urodalmi vadász, kinek szavai igazságáról meg vagyok győződve, következő esetét beszélte nekem :

«Harmincz éve lakom egy erdőben, s már tiz éves gyermekkoromban vadon erdők közepében éjszakáztam, egyes egyedül, nyájat legeltetve, midőn még a f—i erdőkben szapora volt a farkas, a tolvaj, zshivány és a szökött katona. Életemben sok kemény harczom volt vadakkal, rossz emberekkel és bár néha féltem egy kicsit, de soha meg nem ijedtem úgy, hogy a hátrálás jutott volna eszembe. Szerelmes voltam a bátorságba, biztam erőmben, és minden akadályon, veszélyen diadalmaskodtam. Az erdő vak sötéte, rémes rejtelmessége én rám nem birt legkisebb nyomasztó hatással, s inkább háltam a legzordonabb vadonban, mint egyedül valamely elhagyott lakban.

Egyszer mindazáltal oly jelenetnek voltam tanúja, mely magában ugyan veszély nélküli, de mégis igen közel voltam ahhoz, hogy ördögök vagy gonosz szellemek földön létében higgyek. Egy sűrű erdőszélen állottam, éji tolvajokra lesvén, tehát az egész éjet e helyen szándékoztam tölteni. Elöttem keskeny völgyön egy nedves rét terült, sáros, békarokkás térdig érő magas fűvel. Az éjszaka oly sötét volt, minő csak egy teljesen elborult viharos éj lehet, midőn fekete felhők borítják az eget.

Éjfél tájon a réten egyszerre pokoli zshivaj keletkezik,

minőhöz hasonlót soha sem hallottam, s mely tölem mintegy száz lépésnyire kezdődve, egyre közeledett felém. A különböző hangokat, melyek e megfoghatatlan hangzavart alkoták, le nem írhatom, csak annyit mondhatok, hogy abban volt hörgő, sivalkodó, éles, tompa, nyöszörgő és siró hang, melyek azonban semmiféle, előttem ismeretes állat hangjához nem hasonlítának. Csupán egy hang volt, mely némileg ismeretes volt előttem, s ez egy kis gyermek sivalkodásához hasonlított. Különben az egész valami ördögi és olyan éles volt, hogy szinte karimzsálta bőrömet.

Midőn már közel ért hozzám, azt kelle hinnem, hogy valami kis ökrész- vagy lovász-gyermeket nyaggat valami, — azonban a gyermeksiráshoz hasonló hang is oly idegennek tetszett előttem. Egyet kiáltottam is, hogy ha emberi lény volna a viaskodásban, adjon feleletet, nehogy meglőjjem. Azonban úgy látszott, a marakodás lármáján nem hatott át hangom. Már egészen elibém értek, s nem tehettem egyebet, mint a zajnak tartva, puskámat kisütni. Erre a zaj elnémult, s hallottam valami elfutó állat dobogását a réten, de hallottam valami nyöszörgést is a helyen, hová lőttem, s e nyöszörgés megint hasonlított valami kis gyermek haldoklásához.

Remegve keresni indultam áldozatomat, de a nyöszörgés majd itt, majd amott hallatszott, végre egészen elnémult, s én a vastag sötétségben nem találtam. Nyugtalan éjjelem után reggelre virradva, a sarjuban, nem messze a jelenet helyétől, egy jókora döglött borzot találtam.»

Ez esetet ritkaságánál fogva, de még a végből is jónak láttam ide jegyezni, hogy netalán előforduló alkalmommal a műkedvelő vadász tudja mihez tartani magát.

Magáról a borzról pedig szólunk azért, hogy a vadászat kedvelőjének fogalma legyen e vadról is, melynek

sajátságos természete s szokása megérdemli a természet ismeretében gyönyörködők figyelmét.

Linné a borzot a medvék neméhez sorolta, újabb tudósok azonban külön nemet csináltak belőle «Meles» név alatt.

Késő ősszel, midőn meghizott, 30—40 fontot nyom. Feje majdnem olyan, mint a rókáé, orra fekete, teste hátra felé szélesebb, farka hat hüvelyk, mely alatt egy hólyag van, s ez bűdös kövérséget tartalmaz. Harapása igen erős. Szőrének színe a fekete túlnyomóságával a sárga, vörös és szürkének vegyülete. Bőre finom és arra igen kényes, e mellett a tisztaságra is igen sokat ad.

Minden sajátsága között azonban leginkább megemlítésre méltó az ő földalatti tanyájának berendezése, és ebbeni életmódja.

Többnyire a vetésföldekhez közel eső erdőségekben tartózkodik, hol magának több osztályból álló mély lyukat ás, honnan csak éjjel jön elő, midőn már nagyon kiéhezett. Azért borzzal találkozni lesben is, a legnagyobb ritkaságok közé tartozik. Van neki nyári és téli lakóhelye, utóbbi jóval mélyebb, s esőmentes helyen épül. Több bejárással bir, melyek rendszeren délszak felé nyílnak. Fekhelyét füvel, mohával szokta kirakni, s ebbe soha sem csunyít, hanem külön árnyékszéket tart. Az álnok róka, ha a borz lyukát el akarja sajátítani, annak távollétében fekhelyére csunyít, s ezzel a tisztaságszerető borzot végkép elidegeníti tanyájától. Életének háromnegyed részét gödrében alvással tölti, s nappal soha sem jön ki onnan, csak késő estve, s kora hajnalban visszatér. Megezik, hogy jó messze elkalandozván tanyájától, a hajnal meglepi, s ilyenkor nem mer visszatérni lyukába, hanem valami faoduba veszi magát, hol aztán a napot tölti, ha vadászebek ki nem zavarják, vagy meg nem ölik. Télen, kivált erős hidegben soha sem megy ki, hanem lába közé

dugva fejét, alszik, s zacskóját nyalja, aztán csak ivás végett távozik fekhelyéről. Tápláléka nyáron át gyökerekből, gyümölcsökből, csigák, kukacok, egerekből és mádartojásokból áll. Őszön makkot, vadgyümölcsöt, répát eszik, melyekből lyukába is hord készletet. Télre meghizik, s néha 6—7 font zsiradék kerül ki belőle.

Állítják, hogy élő állatokat, nyulat, foglyot ragadozna, de ez bajosan hihető, mert e végre a természet nem látta el képességekkel. Járása lassu, látása is gyöngye, csak hallása és szaglása erős. Orrára oly érzékeny, hogy egy kis ütés elszédíti, sőt nagyobb ütést kapva orrára, bele is döglik.

Szaporodását illetőleg, a borz egynejségben él, s a bagzás idején kívül nőstény és kan soha sincsen együtt. A nőstény 9—10 hétig terhes, s februárban 3—5 vakkölyket ellik. Eleinte az anya hord fiainak táplálékot, később, három-négy hetes korukban a lyuk eleibe is kihozza őket, a hol aztán komikus játékot visznek végbe.

Kölyök korában elfogva, könnyebben szelidíthető, mint a róka; megeszi a nyers húst s egyéb ételeket, játszik a kutyákkal és macskákkal, csak őrizni kell őket a tűztől, mert örömet fekszenek a tüzes hamu közé s könnyen fölgyujthatják a házat.

Tavaszon és néha egész nyáron át rühesek, mely nyavalyát is gyakran a fondor róka viszi tanyájukba. Télen s késő őszön elejtve, bundájából igen alkalmas vadásztarisznya készül. Szőréből festő ecset készíttetik. Zsírja a vadászeszimat vizmentessé teszi. Ennyit mondanak róla a természettudósok, halljuk azonban azt is, mit egy tapasztalt vadásztól hallottam, kinek szavai szerint magyar vadászok azt hiszik a borzról, hogy annak nyáron át kilencz kamarája van, oly helyen, hol a föld alsó rétege tiszta homokból áll. Mivel a borz bőre igen finom s érzékeny, nagyon fél a bolháktól, s ezektől következő módon

igyekszik menekülni: Egy darabig csöndesen ül a homokos földüregben, s az alatt várja, hol csípi a bolha. Akkor hirtelen kikaparja azt, s a szomszéd üregbe ugrik át, hátulsó lábaival sebeseben hányva a homokot a nyílásra, hogy azt betemesse. Itt aztán újra várakozik, míg újabb bolhacsípést érez. Ezt ismét gyorsan kikaparja, s megint a szomszéd üregbe ugrik, ennek nyílását is hirtelen betemetvén. E műtétet mindaddig folytatja, míg egy bolhát sem érez testében.

Lőni csupán lesen lehet és pedig csak a gödre körül, mielőtt már napokon át kileste valaki a nyílás körüli nyomokból, melyiken szokott ki és bejárni. Itt aztán legfőlebb 15—20 lépésnyire a borz lyukától kiszemel az ember egy alkalmas fát, melyre fölmászik, s úgy helyezi el magát, hogy kiállja rajta az éjet, s a mellett a borz se vegye észre. Ha élő fa nem volna, valami egyéb földszinti rejtékben csak úgy tanácsos a les, ha a szél a gödör felül fúj. E lesnél ugyancsak jól kell czélozni, mert a borz, megsebesítve is, ha csak eszén van, visszafut üregébe, honnan aztán elő nem jön, s csak kiásva lehet hozzáférni. Azért a mint kidugja fejét a borz a lyukból, nem kell mindjárt rálőni, sőt várni kell, míg néhány lépésre távozik a nyílástól.

Biztosabb, de fáradságosabb módja megejtésének a kiásás. Erre legalkalmasabb hónap az október, midőn a borz kövér, bundája jó és a föld még nem nagyon kemény. Két tacszó-kutyát kivisz az ember a borzlyukhoz, s beküldi őket azon lyukon, melyen a már előbb megvigyázott jelek szerint a borz leginkább szokott ki s bejárni. Meglehet, hogy a kevésbbé tüzes tacszó félig megtevén az utat, visszajön a szabadra, ott szükségét végzi, azonban ismét benógatja az ember, s az mindig mélyebbre behatol, míg végre szemközt van a házi gazdával, s hatalmasan kezd csaholni. Ha kezdő, fiatal kutyát akar használni,

s illetőleg szoktatva tanítani az ember, ezt csak egy tapasztaltabb társaságában teheti, melyet elől kell bocsátani. Aztán hallgatózik az ember a nyilásnál, melyen a kutyák bementek, sőt föl váltva, vagy egyszerre a többenél is. Ha sokáig benn járván a kutyák, szótlanul több izben visszajönnek, ekkor föl lehet tenni, hogy a tanya üres. De az abbahagyással nem kell sietni, mert megesik, hogy csak hosszas fürkészés után lelik meg ebeink a borzot. Az ugatástól többnyire egy jó lépésnyire szokott lenni a vad. Azon táj fölött, hol az ugatás hangzik, legfőlebb egy néyszög ölnyi terjedelemben, hozzá kell fogni az ásáshoz, fejsze, balta, ásó, kapa segítségével, kéznél tartván egy horgos rudat, melylyel a borz kihuzandó, vagy ha eleve nem akarnók megfogni, jókora zsákot.

Azonban nem mindig sikerül az első ásásra megcsipni a borzot, mert az nem mindig ereszti fekhelyéig a tacsókat, hanem gyakran valamelyik sikátorban áll szemközt velük, aztán ha odáig ér az ásás, ismét más sikátorba menekszik, s legvégül menekszik tulajdonképi hálókamarájába. Az is megesik, hogy a borz, mialatt a kutyák ugatják, ha kivált azok nem mernek hozzá közel menni, földdel betömi a lyukat előttük, vagy épen újabb gödörbe ássa be magát, úgy, hogy aztán a kutyák eltévesztik, s néha meg sem találják. Gyakran egyik lyukból átássa magát a másikba, ilyenkor a kutyákat a másik nyilások egyikén kell beküldeni. Ha pedig a borzlyuk oly mély, tágas, hogy a kutyák ugatása nem is hallatszik, vagy igen sziklás, akkor a kiásás meg is hiúsulhat, vagy legalább szerfölött nagy munkával esik meg. Megtörténvén a műtét sikerrel, az ásott gödröt be kell temetni, s a földet elegyengetni. Az ilyenén földalatti harcban sokszor erős sebeket kapnak a kis kutyák, azért a műtét végével meg kell vizsgálni sebeiket, eczettel azokat megmosni, s ha szükséges, a kutya-gyógytár szereit alkalmazni. Megöletvén

pedig a borz, engedni kell a kutyákat darab ideig a hullán boszújokat tölteni.

Ezenkívül fogják még a borzot, szintúgy mint a rókát, zsákhálóval, vasesaptatóval, hurokkal és törökkel, melyek készítését azonban bajos pusztá leírás után megtanulni. A zsákháló vaskarikára alkalmazott, közel egy öl hosszú kötélfonadék, melynek egy rántó szíjja valamely fához van kötve, ezt a zsákot éjjel, midőn a borz távozott, a kijáró nyílásba dugják, aztán kutyákkal meghajtják a környéket, sőt vak lövéseket is tesznek, hogy a borzot még inkább a lyukba menekülésre riaszszák. Ha aztán a borz csakugyan befut a lyukba, a zsák, rántószíjjánál fogva, befogja a külső végét, s a vad meg van fogva.

Szokták egynémelyek a borzot úgy is fogni, hogy lyukát bedugják, s midőn oda visszatér, a lesben álló vadász lelövi, vagy erős fogas komondorral lefülelteti.

A borzot legjobb októberben vadászni, mivel ekkor leghizottabb s minden használható része legjobb állapotban van.

1851

1866

A róka.

A természet ez állatban a ravaszság eszméjét testesítette meg, s az ős emberek, kik a természettel többet foglalkoztak, mint a maiak, miután ellesték ravasz fogásait, a «róka» nevét azonosíták a ravaszság fogalmával, ezer mesét gondolva ki fortélyairól; azonban, hogy a természettudomány ez állat való életmódjának teljes ismeretével birna, vagyis hogy minden cselofságait fölfedezte volna, bátran kétségbe lehet vonni.

Ahhoz, hogy valaki e szerfölött óvatos, szemfüles ragadozó csinyjeit fölfedezze, ezer éjszakának vadon rengetegben átvirrasztása volna szükséges, erre pedig nem-hogy természettudós, de még szenvedélyes vadász is ritka vállalkozik.

Annyi bizonyos, hogy ő igen ügyes, sikeres vadász és — tolvaj, rabló egyszerre, mert nem csupán a vad, de a szelid állatokat sem kiméli. Liba, csirke, kácsa, fogoly, fűrj, szalonka, nyúl, egér — egy szóval, minden nála gyöngébb állat egyaránt tárgya kegyetlen, ragadozó természetének.

Bár a már élő s nagykoru gyöngébb vadakat is meg-ejti, mégis e mestersége nem sikerül oly könnyen, mint a még nevetlen, tudatlan, s tehetetlen kölykök, a nyulfiak és a földön keltő madarak tojásainak elragadása; azért, kivált a becses fogoly és fűrjsereg szaporodását tavaszkor hathatósan gátolja, tojásaik fölfedezése s elpusztítása által.

A róka a kutya fajhoz tartozván, jó és rossz tulajdonságban attól nem igen különbözik. Bátor, kitartó, irigy, marakodó és ragadozó természetű.

Kivévén, midőn gazdag gyümölcstermő években alma, körte, szilva s szőlővel is csemegéz, ételmét szinte kizárólag az állatországból veszi.

Rendesen február hóban, néha korábban is, bagzik, enyhe időjárással, és mivel nemző szervei teljesen hasonlítanak a kutyaéhoz, a kan a nőténynyel össze is szokott ragadni. Ez időszakban többnyire együtt találni két rókát, szokás szerint a nőtény menván elől, utána szerelmes kanja, s leginkább a lyukban ragadnak össze, miután ott a kanok között előbb véres marakodás történt.

Buja nemzőösztönük a vakdühösséggel határos, miről mesés adatok vannak följegyezve. A kanok oly kiméletlenek, hogy a vadászok által megsebzett nőténynek véreben fetrengése közt sem hagynak békét. Van példa még hallatlanabb esetre is. Egy erdész ugyanis kivétlen róka-csapásra a vashurkot, midőn azt harmadnap megnézte, egy nőtény rókát talált abban, és pedig teljes felingerült-ség állapotában, körülötte több kan róka nyomaival, s töben elharapott farkkal! Semmi kétség, hogy a dühöngőncz versenytársak követték el vak bujaságukban e lázasztó barbárságot, hogy a vaskarikába fogott szegény nőtény rókához jobban oda férjenek. A leharapott farknak pedig semmi nyoma nem volt található: valószínűleg magukkal vitték az öregek — kedves ereklje gyanánt.

A nőtény róka kilencz hétig viselős, s 3—5, néha 7—8 kölyket is vet, melyek vakon jönnek a világra, s ez állapotban mintegy két hétig maradnak, mialatt anyjuk szoptatja őket, azután élő egereket s madarakat visz nekik, melyeket megölni tanulnak, hogy 3—4 hónapos koruktól fogva aztán maguk keressék ételmüket.

Ha meglophatja őket valaki a lyuk előtti játékaik

alkalmával, alig lehet a lakatlan vadonban valami mulattatóbbat, neveltetőbbet látni, mint a kis rókakölykök ugráندozásait.

Ötven éves vadászmeisterem következő adatot, mint hiteleset beszélt nekem.

Megsejditvén — ugymond — egy rókalyuk szaporodását, oda jó kora hajnalpirkadás előtt kiloptam magam, s egy kis ködmendarabot dobtam le a lyuk szélére, azután egy görbe fára ülve, csöndesen vártam, s jó idő múlva látom, hogy egy kis rókakölyök fölkapja a zsiros ködmendarabot, s azt ránczigálja. Csakhamar oda ért a másik, a harmadik, s valamennyi a ködmendarabon viaskodott egymással. Egyik elkapta, attól meg a másik rabolta el, s szaladt vele tovább. Így egy kissé eltávoztak a lyuktól. Ezalatt magába a lyukba pedig egy hosszú zsákot dugtam, melynek száját otthon abronccsal kifeszítettem, úgy, hogy a zsák szája a lyuk nyílását épen befogta. Most egyszerre tenyerembe tapsolni és hangosan lármázni kezdtem, mire a rókakölykek eszeveszetten rohantak a lyukba, s illetőleg a zsákba, mindenik előre törekedve s végén összeszorulva. Csakhamar ott termettem, s az öt rókakölyökkel telt zsákot, abroncsától szabadítva, végén bekötöttem, s nagy örömmel hazavittem.

Ezek közül hármát elajándékoztam, kettőt magam neveltem, de csak az egyik maradt meg, a másik korán megdöglött. A megmaradt kanróka is, vigyázatlanságból, egyszer csak világgá ment. Azonban a nyakán volt karikát magával vitte.

Idő múlva özönlött hozzám a panasz a falubeliektől, hogy a róka türhetetlen rablásokat visz végbe, és nem bírják elejteni. Mintegy negyedévig kegyetlenkedett az én szökevény rókám X. mezőváros ólai fölött, s már valószínűs lázadás volt kitörendő, melynek fővezérei az odavaló asszonyok s főleg szakácsnék lettek volna, kik az utcán

is nekem jöttek, s részint fenyegettek, részint kértek, könyörölnék rajtuk, s szabadítnám meg őket a gonosztól. Csodálkoztam ez eseten magam is, hogy az én rókám annyi éji lárma és dorongok, de néha puskaporos ráijesztgetés után sem megy ujjabb rablási tért választani, holott jobbra-balra félóránnyira volt csak az erdő. Ezt csak egy kölyök korig háznál nevelkedett, s az ólak természetével megismerkedett róka tehette. Elhatároztam végre, hogy e nagy bünös és a x—i békés társadalmat felforgatással fenyegető rabló életének véget vetek.

A kastélykert volt nappali főtanyája, egy alig tiz holdnyi terület, de a szőlőkben, s házi kukoriczásokban is meghuzta gyakran magát. Általános hajtást rendeztem, s napfölkeltkor puskalövésemre az egész kis mezőváros népessége talpon volt. Meg sem akadályozhattam volna, hogy az egésznek a komikumig nagyszerű látványos alakja s zajos hühója ne legyen.

Már előtte való este mindenki a másnapi rendkívüli esemény felől okoskodott, ha vajjon sikerül-e meglőnöm vagy nem, s egyik a rókát védte, másik mellettem volt, állítván, hogy bár mi ravasz is a róka, a vadásznak mégis van hatalma rajta. A nagy nap felvirradt, s én a kastélykertben állást foglaltam, miután a kukoriczások s a falubeli csatorna partjai meghajtottak. Már a kastélykert is át volt hajtva, és a rókát senki sem látta. Kezdték a pártomon levők is kételkedni, s az asszonyok gúnyos megjegyzéseket tenni fülem hallatára. «Hiába minden, úgy van, mint mondtuk, ez a róka nem is róka tulajdonkép, hanem ördög, rókabőrben!» — mondogatták többen, — mialatt a hajtók s néhány falubeli puskáskörülöttem gyűltek össze, s kérdőleg tekingetvén rám, vára-koztak még egy kicsit, ha vajjon feloszoljanak-e «re infecta» vagy még én majd gondolok ki valamit.

Valóban boszankodni kezdettem, azt hívén, hogy a

róka vagy végkép eltávozott az erdőbe, s nem lesz eredmény, vagy épen még itt van valahol a környéken, ismét bejön majd a városba, s ez még boszantóbb lesz. Azonban eszembe jutott, hogy a kert hátulsó felén, a szőlők felé nagy faághalmok voltak, melyek a téli vágás óta voltak itt összerakva a tégláégetők számára. Elállítottam tehát az embereket, meghagyva nekik, hogy az ágrakásoknak rohanva, nagy zajt üssenek s botokkal is verjék a gallyakat. Mindjárt kezdetben kiszaladt az én rókám az egyikből, de ennek köze a másiktól csak pár lépés volt, s nem lőhettem rá, — de már úgyis tudtam, hogy a rókának vége van. Valami szép lövést akartam tenni ennyi bámész nép szeme láttára, de ezt a körülmények nem engedték. A róka megsejtvén a nagy bajt, a másik farakás alól semmi zajra ki nem akart jönni. Nem tehettem mást, hanem fölmentem nagy ügygyel-bajjal a rakás tetejére, s ott a sűrű ágakon át nézdeltem, ha nem lát-nám-e valahol vörösödni. Szétszedetni a halmot csak végső esetre hagytam volna, mert a tolongás oly nagy volt, hogy rendet csinálni képtelenség leende, mindenki látni akarván közéről a végrehajtást, s így szabadon alig lőhettem volna. Sikerült végre megpillantanom mélyen alattam egy kis nyíláson valami vörösséget, s a rettenetes rabló megszűnt élni. A farakás szétszedetvén, a róka nyakán még rajta volt a vaskarika, de mivel azóta nőtt és vastagodott, e helyen nyaka és torka jóval vékonyabb volt, mint egyebütt. Nagy volt a diadal X. mezővárosban. A rókabőr magas póznán vitetett be a piacra, s az nap nem beszéltek egyébről, mint e különös rókavadászatról.

E kis intermezzo után térjünk tárgyunkhoz.

A rókára, mint kártékony állatra, minden időben lehet és kell vadászni.

Kiváltképen sok kárt tesz, mint fönnebb mondtuk, a nyulfiak és fogolytojásokban.

E végből adta a természet a nyulnak amaz elővigyázati ösztönt, mely szerint fiait nem tartja egy rejtekben a szoptatás alatt, hogy fölfedezvén a róka, egy fészekben megsemmisítse valamennyit. Legalább tapasztalt vadászok állítják, hogy akárhányszor találtak kis nyulfiat, hiába keresgéltek több után, egy helyütt egynél többet soha sem találtak. Vajjon a nyúl már születéskor helyezi-e őket szanaszét, vagy azután, biztos tudomással nem birunk. Meglehet ugyan, hogy néhány napig együtt vannak a kis nyulfiak, s csak midőn már futni képesek, rejti el őket anyjuk külön tanyákon.

Róka koma már jóval óvatosb, ő drága kicsinyeit földalatti sánczokban hozza napvilágra, ha ugyan mély üregébe a napvilág csak vékonyan is behat; mert van tapasztalásunk, hogy e rókalyukak néhol a föld nagyobb üregeibe átszolgálnak, melyek itt-ott oly nagyok, hogy a beletévedt rókakopó alig talál ki belőle. Példa rá egy eset, mely a f.... megyei v... erdőben történt.

Egy Hajtsár nevű kopója az ottani főerdésznek, bemenvén a róka után a lyukba, ott egy idő múlva elnémult, s miután gazdája hiába várta óra hosszant, hazament. Hajtsár másnap, sőt harmadnap sem jött elő, s midőn negyednap reggelén gazdája az erdőre vadászni indult, s egy sárga alakatlan tömeg mozgott feléje, már majd rálőtt, nem ismervén a föld alatt egészen átalakult buzgó rókakopót, midőn az, farka csóválásával adta jelét ismerőségének. A fején és lábán sárgával szegett fekete szőrű kopó, a szó szoros értelmében kullancscsal és homokkal úgy fődve volt, hogy orra és szemei alig látszottak ki. Minthogy útjában a homok egyre hullott az ebről, e homok nyomán ki lehetett puhatolni, honnan jött a róka-dühöngöncz, s kisült, hogy ama rókalyuk, melyen kijött, amattól, melyen bement, több dülőföldnyire volt. Hanem Hajtsár is drágán fizette meg a kalandot. Első lábának alsó csuklyói egészen

holttá senyvedtek, úgy, hogy tenyerei hátrafordultak, s e naptól fogva úgy is maradtak örökre. Azonban még így is, hátrafordult ujjakkal, csuklyója csontján, sokáig jeles hajtó volt. Mivel ez eset aligha fordult elő valakivel, s rajz nélkül magyarázni bajos, könnyebb megértés végett megemlítem, hogy a kopó lábai úgy állottak, mint a szolgáló keze, mikor kenyeret dagaszt.

Nem hiába oltott a természet a kopóba mérgesebb gyűlöletet a róka iránt még a nyúl iránt érzett vak gyűlöletnél is. A «nagy mester» méltó e gyűlöletre, mert ő bitorolja nem csak az ember, de sőt még a kopó vadászjogait is! Igen, mert róka koma, ha megszorul tél idején, midőn sem tojás, sem nyulfi könnyen nem kapható, még hajtja is a nyulat — kopó módra! Nem tudom, tapasztalta-e ezt valaki, részemről nem találtam föl a vadászkönyvekben, de oly embertől, kinek csak úgy hiszek, mint magamnak, hallottam, hogy egyszer nagy télen, szép holdvilágos éji lesen, tanuja volt egy ilyen esetnek. Ő az erdő közép vonalán (úgynevezett lineán) állott, jól elrejtőzve, midőn jó távolról a róka igen sűrű pú-gatását hallja, mely egyre közeledett, s épen feléje tartott. E télen magas hó esett, s a nyulak ilyenkor az erdőben bizonyos gyalogutakon járnak. Egyszerre a vonal szélén egy fenyőbokor mellett sivalkodik a nyúl egy róka körmei között, mire a másik róka felhagyott ugatásával, s alig öt percz mulva ő is ott termett, s aztán ketten gyomrolták a szegény fülest. Persze, hogy oda füstölt közéjük a vadász, s hogy hányan maradtak ott, az nem tartozik ide, annyit azonban lehet következtetni ez esetből, hogy a két róka egyet értett, vagy legalább is, hogy az egyik megsejdtívén, miszerint a másiknak ugatása valamely nyulat ijeszt e gyalogutra, oda elállott lesbe, hogy a mitsem gyanító «zajác»-ot nyakon csípje. A vadismerő lövadászok döntsék el, vajjon tekintve a róka természetét, értelmességét, lehetséges-e az előbbi eset, mely szerint t. i.

a két róka közös megállapodás és terv szerint hajtotta-e végre e hajtóvadászatot, vagy csak véletlen találkozásból.

De ha a vén nyúl is csufol ki tudja játszani a kopót, a vén róka valósággal kicsufolja azt, a mint alább látandjuk.

Valamely kopó, vagy kivált tacskó (Dachsel) egy izben összemarakodott rókával, azontul az kérlelhetlen dühös üldözőjévé lesz annak. Tudnivaló, hogy minden vadállat a természettől nyeri ama tudományt, mely saját védelmére szükséges, s így a róka is, sokkal ügyesebb a marakodásban a kutyánál, míg ez utóbbi tőle nem tanulja meg, hogyan használja fogait s hova intézze harapásait. A róka, ha egy lába el van löve, kivált ha a hátulsók egyikét éri e szerencsétlenség, egy maga kiáll három-négy tudatlan kutyának, főelve levén a kutyának mindig az orrát harapni meg, a mi a legiszonyúbban fáj annak. Csak sok keserves harc után tanulja meg a kopó, hogy ő meg csak a torkát keresse ellenfelének, ha azt leteríteni akarja. Az így megkínzott tacskó azután, ha róka nyomra akad, szinte belelérszedszik, s ott nem hagyja napestig. A róka vadbüze erősebb levén a nyulénál, de meg nem is futván a kopó előtt oly sebesen, ez utóbbi jobban megmarad nyomán, s nem téveszti el oly hamar, mint a fürge nyulat. A rókát azután mód nélkül boszantja a hajtás, s ha látja, hogy a kopó nem tágit, jó messzire, előre fut, egy kört csinál s utóbb hátul kerül a kopónak, aztán csak vicsorogva követi. E mellett azonban oly okos, hogy szüntelen a sűrűségek kellő közepén jár, nehogy valami nagyobb ellenség szeme elé kerüljön. Azért, ha a kopó rókát hajt, mit mérgeesebb csaholásból, a vad járásából, s a szakadatlan üzésből lehet észrevenni, legjobban tesz a vadász, ha a sűrűségek derekára áll lesbe, mert ez uton leghamarább összetalálkozik vele.

A róka mindig sűrűségekben tartózkodik, mindig erdőkben, kivéven, midőn nyáron át a nádasokat vagy ezek hiányában a takarmánykukoriczát keresi föl.

Ha a kópó fölveri erdei bujkálásai közben és folyton hajtja, rendesen köralakban jár a kutya előtt, a szerint, a mint azon a tájon az erdő sűrűsége és ritkásai változnak. Csak igen ritkán használja a nyúl ama rendes fortélyát, hogy előbbi nyomán visszatérjen. Ő is rátér ugyan előbbi nyomára, de csak miután azt megkerülte, s meggyőződött, hogy azon idegen veszély nem állja utját. Ha egyszer e körben rálöttek, s elhibázták, akkor újabb kört kerít, s lyukához közeledik, hogy legvégső szükség esetében oda meneküljön. Kivált ha meg van sebezve, sietve igyekszik földalatti menhelyéhez.

Mivel csak a makkról sorban vetett erdő (pl. Fehérmegyében az acsai) vagy a nagyon gondosan ápolt vágás mindenütt egyformán sűrű, oly erdőben, hol itt-ott tisztások, kopolyák közölik meg a sűrű helyeket, vajmi hiában lesné a vadász a rókát a tisztás körül. A róka egyik sűrűből a másikba ott megy át, hol a világos hely, út vagy csapás legkeskenyebb, és ekkor is azon sűrűség rétegének *közepét* választja, mely egyik sűrű részből a másikba átszolgál.

A róka a hajtás alatt bátrabb és számítóbb természeténél fogva, nem veszti úgy el fejét, mint a nyúl, mely inkább csak hátra ügyel az üldöző hangra, s mindenkép csak attól igyekszik menekülni. A róka előre is vigyáz, sőt jobban előre, mint hátra, — azért előtte jól el kell rejtőzni. Cserkészni rá szinte lehetlen, csak kutyával vagy hajtóval lehet boldogulni. Ha csak másodmagával van az ember, akkor a jobb lövész válaszszon valamely keskeny vak utat, a másik pedig menjen be a sűrű részletbe, és ott a több hajtó vagy jó kereső kopó hiányát azzal pótolja, hogy összeviszsa apróra járja meg az erdőt. Ha kopó van vele, valányszor az messzebbre távozott, állapotjék meg a hajtó lövész is mindaddig, míg a kopó ismét hozzá ér. Így megeshetik, hogy valamit távolabb fölvervén, rá ugrat oly vadat, mely őt előbb észre nem vette.

A róka szerfölött óvatos, ritka és ragadozó kártékony állat lévén, elejtését a vadászok jóval nagyobb szerencsének tartják a szapora nyulénál. Mivel többnyire «körültekintő» lassusággal jár, meglövése nem valami nehéz, de annál inkább lövésre kapása, tehát elejtésében esetleg nagyobb a vad fölkeresésének, illetőleg föllelésének, mint meglövésének érdeme.

Ezért e vadra inkább helyén van a les, mint a szaporább fajtájukra.

De ha valahol, itt fődolog a szigorú elrejtőzés. Mert kivált este, midőn hadjáratára indul a ravasz, csupa merő figyelem. Itt már mulhatlanul szükséges, hogy a szél onnan fujjon, honnan a rókát várjuk, azaz hogy úgy válaszsa leshelyét a vadász, hogy arczczal legyen a szél felé. A leshely valamely szélen választandó, és pedig úgy, hogy széles út, csapás, vagy tisztás legyen a lesvadász előtt, melyen a félhomályban jól czélozhasson. Ha a részlet, honnan a rókát várja, igen sűrű, akkor nem azon részlet szélének háttal, hanem átellenében álljon el, valamely sűrű bokor háta mögé. Üljön vagy álljon, a szerint a mint jobbnak találja. Ülve jobban elrejtheti magát, de nehezebb a lövés, kivált jobb oldalra. Állva könnyebben fordulhat és löhet, de hamarabb is észreveszi a róka. Azért legjobb, ha gödörbe, vagy mély árokba helyezheti magát, mert itt állhat is, és még sem veheti észre a vad, kivált ha a földből kilátszó része elejét valamely kis bokor födi, melynek azonban úgy kell választva lenni, hogy a látás és lövésben legkevésbé se gátolja. E végből, a mely ágat alkalmatlannak lát a vadász, azt vagdalja le kényére. E műveletnek még világossal, jókor kell történni, később a neszt megsejdíhetné a vad. Öltözetén kivált *fehér* semmi se legyen, s ha kutyát visz magával, természetesen csak vizslát, a netalán megsebzett vad elhozására, ezt kösse meg háta mögött, hogy önkénytelen mozdulatával el ne riaszsa a vadat.

A nyári esti leseken szerfölött alkalmatlanok a szünyogok, ezek ellen kénytelen a vadász erősen dohányozni. De egyéb férgek, mérges hangyák is boszantják az embert, tehát jól cselekszi, ha oly nadrággal látja el magát, melyen keresztül ezek csipése nem hat.

Lővadászok a róka ellen számos cselfogást használnak, melyek azonban többé-kevésbé fáradságosak s a műkedvelő kevés mulatságot talál bennük. Ilyen például a fa derekán elkészített úgynevezett «rostélyban» való lesállítás a rókalyuk előtt, s ez még legtöbb élvezettel kinálkozik, mert ha szél van is, a róka nem veszi észre az embert, e mellett, ha jól van intézve a dolog, kilátása van egész rókacsaládra lődözhetni. Azonban a róka finom szaglásával észreveszi a lábnyomokat, s ilyenkor aztán nem közelít sánczaihoz. Tehát sokáig kell várni a fán, míg a nyomok fölszáradnak; s e helyett más szórakozást is lelhetne.

Némelyek a lesen erre készített szerekkel a kácsa hápogását, az egér czinczogását, a nyúl nyávogását utánozzák, s ez által a rókát magukhoz csalják. A ki pusztá szájjal utánozni tudja az egérczinczogást, ezzel leghamarább célzott ér.

Mindenek között legmulatságosabb kétségkívül a tacsókával (Dachsel) való hajtóvadászat. Ezeket előbb párosával vezetékre kell otthon szoktatni, s egy éves korukban valamely tapasztalt, kitanult vénebb kopóval kivinni, s olyaténképen eljárni tanításukban, mint a nyúl-kopóknál előadtam. — A mint egy lövött lábu rókát elfogtak, s lefüleltek, olthatatlanul fölbred bennük a kopódüh, s a gyakorlat meghozza a kellő jártasságot.

Szintén igen kellemes a hajtó emberekkel való róka-vadászat. E célra kevesebb hajtó is elég, mivel a róka csekély neszre is azonnal megindul. Azért utasításul kell adni a hajtóknak, hogy ne lármázzanak, csak a fákat verjék botokkal, így a róka egyenest előre szökik a lesállók

felé, s nem igyekeznek áttörni; de azért is hátrányos a nagy lárma, mert azzal a szomszéd részletekből is elriasztják a rókat, és ha ez egyszer figyelmessé lett, úgy irányozza járását, hogy a hajtásból egész napon át kimaradjon.

Hogy jól el kell rejtőzni a lesállóknak, az magától értődik. De sokkal több türelmet s figyelmet is kíván a róka-hajtóvadászat a lövészeknél, mint a mennyi a nyúl ellenében szükséges. Nem szabad mozogni, e mellett szakadatlanul figyelni, fürkészní kell a szemben levő sűrűt, és pedig azon pillanattól, melyben a hajtás elkezdődik. Mert a róka az első neszre megindul, s midőn még jó tova vannak a hajtók, már óvatos, lassu koczogással a vadász elébe érhet a róka, mely, midőn a hajtókat messze elhagyta, többé nem hátra, hanem *előre* és *oldalvást* is vgyáz.

Kiváltképen arra kell ügyelni, hogy megpillantván a rókat, olyankor ne vegye célba a lövész, midőn az e mozdulatban fölfedezhetné. Meg kell hát várni, míg valamely bokor irányába ér, és ekkor képhez fogni a puskát. Ha a róka valamely síkra ért, a fönnebbi szabály kivételt szenved. Ez esetben gyorsan tenni kell, s ha figyelmessé lesz is a vad, mielőtt sűrűbe érne, a tisztáson el lehet ejteni.

Szintazonképen, ha sebesen iramodva jön a róka, nem kell késni a célbavétellel, mert akkor a róka különben sem oly könnyen vesz észre mindent, aztán meg hamar is eltűnhetik a lőtávoból.

A kakast is jó előre, vagy később csöndesen, a ravasz megnyomásával kell fölhuzni.

Sűrűségben nem fölötte szükséges a szorgos rejtőzködés. Ha csöndes idő van, előre meghallani az érkező vad halk zörejét, s készülni lehet a puskával.

Ha a róka a lövésre elsikoltja magát, többnyire csontot ért a lövés. Ha fölfordulván, ismét összeszedi magát s tova fut, sietni kell a második lövéssel, mert ilyenkor nem igen erősen van sebesítve. Ellenben, ha ordítás nélkül,

orrával a földet szántva, farkát feltartva vánszorog odább, bizonyosak lehetünk, hogy nem viszi messze, s össze-rogyik.

Szinte a hihetetlenséggel határos ama szívós életerő, melylyel a róka bír, s a legnehezebb sebekből kigyógyítja magát. Számtalan eset van följegyezve, hogy a megsebzett róka, miután darabig mozdulatlan feküdt a lövés után, magához térve, újra fölugrott, elszaladt s végkép elmene-kült. Azért kötve kell hinni a komának, ha lövés után meredten fekszik is, nem árt a fejére irányzott ütéssel bőrét biztosítani a feszítő-fa számára. Azonban óvatosan kell az ütést intézni, mert harapása oly erős, hogy még a csizma-száron át is behatol a csontba. Ha kutya van kéznél, leg-jobb erre bízni, legalább betanulja, hogyan kell nyakon csipni. Diezel ír le egy esetet, mely szerint egy, melegében már félig megnyúzott róka, midőn fára akarták akasztani, hogy bőrét könnyebben levehessék, újra elkezdett mozogni, s még a földön mászott is egy darabig, míg végre ott agyon-ütötték.

Télen át, midőn élelem dolgában megszorul a róka, kijár az erdővel szomszédos tarlok s mezőkre egerészni. Ha ezt észrevette valaki, könnyű szerrel megejthetik a nagy mestert. Egy-két vadász az erdő szélén, másik nagyobb biztosság okáért a rókalyuk körül lesbe eláll, néhányan pedig a sikra mennek, s a rókát ügyesen intézett járással az ellenkező oldalról behajtják az erdőbe. Mikor már a lyukhoz közel van a róka (ha ugyan előbb el nem ejtették), a hajtók nagy lármát csinálnak, hogy ijedtében a lyukba menekülni igyekezzék, itt aztán jól elrejtőzött, szeles idő-vel fára mászott vadászok, biztosan elejthetik. Azonban a vadászat e módja csak oly tájon gyakorolható, a hol a róka meglehetősen elszaporodott.

Az is mulatságos neme a róka irtásának, midőn tacs-kókkal a lyukból kizavartatnak.

Bagzáskor néha számosabb rókapár tartózkodik a lyukban, — valamint őszszel falevélhulláskor, s valahányszor igen nagy szél fúj, mely az ágakat tördeli, — vagy ha kivált reggel felé erős záporosó van. Szintén ha emberek vagy ebek nagyon üldözik, s nem válogathat a rejt-helyekben, bemenekül Malepartus várába.

Délelőtt leginkább benn vannak a lyukban, azért a kivartatásra ez időt kell használni. Azonban igen gyakran nem kell őket kutyákkal abajgatni, mert elvadulnak, s jó ideig nem mennek be földalatti tanyájukba.

Nem mindig sikerül a kutyának kihajtani a rókát lyukából, kivált ha az üreg szűk, s a kutya nem elég erős és vakmerő. Szűk üregben jó positiót vesz a gonosz, s nem tágit.

Ha több bejárása van a rókatanyának, midőn hosszas sikertelen ugatás után kijön a tacszó, nem fölösleges a másik nyíláson újra beküldeni. Így megesik, hogy szerencsésebb oldalról támadja meg, s aztán hirtelen kifut. De minthogy a róka erődje rendszeren igen sűrű helyen van, a hol parányi tér van a lövésre, a legügyesebb lövész is jól vigyázzon, mert a vörös hunczfut, mint a villám — eltűnik.

Ha a kutya abbahagyván a földalatti ostromot, végre fáradtan kijön onnan, s a vadász többé nem is akarja beküldeni, kösse meg kutyáját, s várjon a nyilásnál még jó darab ideig. A róka a hosszú harez után szabadulni óhajtván a vész helyéről, magától előjön sokszor, csak hogy e várakozás kissé unalmas lévén, inkább hagyja abba a leselkedést a vadász, mint csak egy perczig is figyelmetlen legyen. Meglehet, hogy éppen akkor szökik ki a várt vad, s a hosszú fáradság, türelem, mind füstbe megy.

Ha semmikép nem akar kijönni a ravasz állat, némelyek kövekkel, hantokkal szokták betömni a nyilásokat, hogy kiéheztetéssel vegyék be a várat. A kövek mellett

azonban nem messzire kell ásni a rókának, hogy éj idején menekülhessen. Czélszerűbb azért a rókalyukba messze benyuló száraz ágakat sűrűn duggatni, s ez által a rókát kétségbeejteni a kijövetel iránt.

A rókairtás többi módja, u. m. a kéntűzzel való kifüstölés, arsenicummal való megmérgezés stb. — lövés, és e szerint fegyver nélkül történvén, nem tartozhatik a műkedvelők kedvtöltései közé, azért azokat érintetlen hagyom.

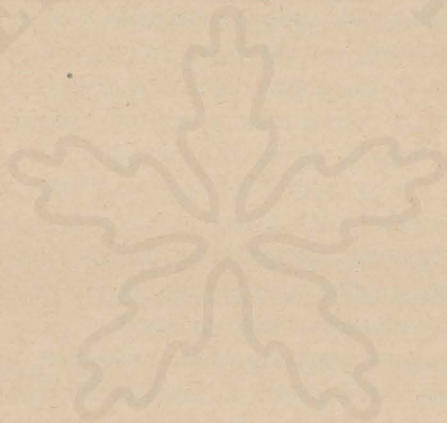
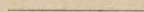
Utólagosan a kopózást illetőleg megjegyzem még, hogy ha oly tacsónk van, mely egymagában órákig is elhajtja a rókát, fölösleges, sőt hátrányos dolog kettőt vinni, mert egyetlen kis eb csahítálása elől nem szalád igen messze, nem kerít nagy kört a róka, e mellett lassabban is jár, könnyebben löhető, de könnyebben el is lehet rá állani. Természetes, hogy nem értek nagyszerűbb, csak kevés számú lövészekből álló s kisebb erdőrészetben tartott műkedvelői vadászatot. Általában, ha csupán rókára akarunk vadászni, ha zeneileg nem oly szép is, de sokkal czélszerűbb a hajtó-emberekkel való vadászat.

A sárgaszőrű kopó annyiban hátrányos, mert könnyen rókának nézi, kivált a hirtelenkedő, tüzes puskás, és csak azon veszi észre, hogy róka helyett kutyát lőtt. Egyébiránt a kis tacsók többnyire feketék, sárgán szeggett fejjel és lábakkal.

Részemről még soha sem láttam jó faju tacsót sárga szőrrel.

Szükségesnek találom itt azt is megemlíteni, hogy azon nézetem, mely szerint minden faju vadászebbel a tanítást minél korábban kell kezdeni, több hires német vadásziró elvével nem egészen egyez meg. Ezek is mind azt állítják ugyan, hogy a kutyával fiatal korában kell a leczkézést kezdeni, de többnyire egy éves korukra teszik a kezdetet, a mi szerintem kissé messze halasztása a kezdetnek, kivált-

képen a vizslánál. A kutya fejlődéséhez és erejéhez képest jobbnak bizonyult az én tapasztalatom után a kölyök kutyában hivatásának ösztönszerű érzését minél gyengébb korában fölébreszteni. Azért az olvasó tetszésére bizom e részben nekem, vagy a régebbi íróknak hinni s a szerint cselekedni.

1851

/1866/

A nyúl.

«Venio nunc ad fortissimum.»

A mi az apró pénz az életben, mindenes a cselédség közt, kinek mindenki parancsol, az a szerep jutott a nyulnak.

Ez a vadország birkája, azon különbséggel, hogy inkább félénk mint ostoba; az, melyet majd minden állat üldöz, az utolsó szőri szarkáig, és menyétig, és még sem pusztul ki soha. Alakja mindenki előtt ismeretes, azért annak leírásával nem vesződünk, csupán természetének és szokásainak kevésbé ismert azon sajátosságait véljük ide tartozónak vázolni, melyekről a többi czikkelyekben hallgattunk.

A nyúl, hirhedett bujaságánál fogva, éven át legalább négyszer ellik; februárban kezd bakzani, tehát az első stüdők márcziusban elletnek, a továbbiak májusban, júliusban, szeptemberben, néha még későbbben is.

BUFFON szerint a nyúl méhe úgy van alkotva, hogy az, midőn már terhes, még akkor is újabb fogamzásra képes. E szaporaságra előnyös alkotásánál fogva a nyúl talán a legrosszabb anya az egész állatvilágban. Alig szoptatja kölykeit két, legfőlebb három hétig, és már elhagyja őket, kanok után futkosván. Azonban a természet gondoskodott, s úgy alkotta a kis tapsifülesek, hogy azok, ha csak néhány napig szoptak, már képesek magukat táplálni. Innen eredhet azon vadászhiszem is, hogy a nyúl,

féltvén kölykeit a sok ellenségtől, nem tartja egy helyen azokat, hanem széthordva, különböző rejthelyeken, s úgy jár hozzájuk nap és éj közben szoptatni. Többnyire 50—100 lépésnyire vannak egymástól, s e tartózkodási helyeken, míg csak jobban meg nem erősödnek, meg szoktak maradni. Általában az erdőben ellett nyúl, kivált a kései, nyáron át is ott marad, csak éjjel jár ki, azonban ez állítást nem merem kiterjeszteni kivétel nélkül, mert legalább husz évről folytonos és biztos tapasztalásom van, hogy az a—i és v—i erdőkben mintegy 2500 holdnyi területen télen át legalább hatszor annyi nyúl tartózkodik, mint nyárban, tehát föl kell tennem, hogy az azon évi sűdők közül is egy-kettő elpártol az erdőről a kukoriczásba, — nyaralni.

A nyúl öt negyed év alatt lesz teljes kora, s legfőlebb 7—8 évig képes élni, ha ugyan van oly szerencsés, mely öregségi végelgyengülésben vész el. Mivel legtöbb ellen-sége van minden állat közt, azért ő nyitott szemmel alszik, pillája úgy lévén alkotva, hogy azt ő becsukni képtelen. Mindamellett ő szintén az éjjeli állatok közé tartozik. Nappal alszik fekhelyén, s este virrad neki, nyáron még naplement előtt megindulván; az erdőben, télen jóval később.

Mivel hogy igen gyors lábai vannak, bakzás idején, világosabb éjjeleken úgy össze-vissza futkossa a tájat, hogy kivált télen friss hóval gyakran tíz nyulat is sejt az ember egy helyett. Ilyenkor bohókás ugrádozásokat is visznek véghez, kivált a kisebb nyulak, s a türelmes les-álló igen jól mulathatja magát komédiájukon, kivált ha jól elrejtőzött.

Minél termékenyebb valamely tájék, s minél jobban van mívelve, annál szaporább ott a nyúl is. Általában inkább a síkot, mint az erdőséget látszik kedvelni. Igen nagy, rengeteg erdőség közepe táján alig lehet találni

belőlük, míg ellenben a kisebb területű erdőket, és különösen ezeknek vetésekre dülő széleit, nagyon szereti állandó tanyául választani. Mikor a hó elolvad, az erdei nyúl is kiköltözik az őszi vetésre, később már ebben is csak nappal rejtőzik, éjjel kimegy a tavasziakra legelni, s midőn végre ezek is bokrosodnak, a répásokat és heréseket keresi föl. Mocsáros helyeken a szárazabb kupaczkon fekszik. Aratáskor és után elfoglalja a burgonya, főleg pedig a kukoricaföldeket, szőlőhegyeket, s ezekből aztán ki sem megy, míg csak a hó le nem esik. Ha fagy nélkül sok hó esik, be hagyja magát temetni az őszi vetésen, és alatta legel, mikor azonban a hó jégkérget kap, akkor leginkább meg van szorulva eleség dolgában, s ilyenkor jaj a faiskoláknak.

Az erdőben kisebb bokrok, túskefajok hegyeit csipkedi, melyek a hóból kilátszanak.

Egy lesvadászt szinte megfagyasztott egy ilyen nyúl egy kemény téli éjszakán. Mintegy száz lépésnyire hozzálátott az éhes nyúl egy túskebokorhoz, és azt rágni kezdte. A vadász nem bízott ennyire fegyveréhez, s várta, hogy majd közelebb jön lövésre. Azonban ő kelme ott mulatott vagy két óra hosszant, midőn már a szegény leső puskás szinte megdermedett. Végre is rálőtt, s természetesen — eltalálta, mert hiszen különben hogyan *csattanna* az adoma?!

Megjegyzésre érdemesnek találom itt, hogy Amerikában egyáltalában nincsen nyúl. OKEN szerint az 55°-ig Európában mindenütt honos, tehát Szibériában épen nincs, Svéd- és Liffországbán (Liffland) csak elvétve. A Kaukazon, a déli Uralon, Kis-Ázsiában, Perzsiában igen szaporá. Észak-Afrikában is, és Indiában szintén előfordul. Természettudósok különféle fajairól beszélnek, — azonban abban mindannyi féle nyúl megegyez, hogy első lábai sokkal rövidebbek levén a hátulsóknál, a hegynek leg-

sebesebben tud futni minden állat között, s ez talán legkülönösebb sajáttsága és a félelem.

Vannak évek, midőn a nyúl észrevehetőleg kevésbbé szapora, mint egyébkor. Ha ez nem csak egyes tájon, de általánosan észrevehető, ennek okát leginkább az időjárásban kell keresnünk. Ha tavasz felé huzamosan szép, lanyha idő volt, aztán szokatlan és váratlan ismét erős hideg nagy hóval áll be, ez, valamint a tartós, nedves hideg tavasz nagy kárt tesz a nyulakban. — Forradalmas s háborus időszak után azonban többnyire elszaporodnak, mert a farkas és a róka még sem képes annyi kárt tenni bennük, mint a sok lövadász, a mai gyutacsos fegyverekkel.

Hogy a szaporaság előmozdíttassék, februártól kezdve augusztus, szeptemberig nem szoktak rájuk nagyobb vadászatok tartani. Azonban dúvad s egyéb neműnek keresésére induló egyes lövadász, ha előtte május, juniusban sűdő nyúl kél, szerencsének tarthatja elejtését, mert ekkor a sűdőnyúl nem megvetendő konyhai ujdonság.

A sűdőt, ha még csak pár hónapos, kicsinységéről lehet fölismerni mindenekelőtt. Ha már nagyobbacska, leginkább arról, hogy ha fölugrik előttünk, füleit hátára nyomva, lelapulva fut, s minden áron el akar rejtőzni szem elől. Ha pedig kopó hajtja, csaknem biztosan lehet rá következtetni abból, hogy fölveretése helyétől nem fut messze, s alig száz lépésnyi körben össze-vissza szaladgál, nagy bajt adván a kivált járatlanabb kopónak.

A nyulat lesben, ugrásában, és a kopó előtt lehet löni.

A hol kevés e vadféle, ott arra kell ügyelni, hogy az erdőkből és szőlőkből ki- s bejáró helyeit kipuhatoljuk. Ilyen értesítést a mezőről hazatérő munkásoktól is hall az ember, vagy ha bizonytalan helyen ült egy estén, s észrevett egy nyulat lőtávolon kívül kijönni a mezőre, másnap állja el azt a helyet, s bizonyosan megkapja zsákmányát.

A hol bőségben van a nyúl, ott ez előzmény természetesen nem szükséges.

A gyakorlatlan lövésznek legajánlatosabb a lesállítás, mert a nyugalmas leshelyből legkönnyebben eltalálhatja a csöndes motollázásban előjövő s hébe-hóba fülelni meg-megálló nyulat, csak arra ügyeljen, hogy ne akkor emelje képéhez a puskát, mikor a nyúl megállott, hanem mikor még az mozgásban van, s ekkor is halkan, óvatosan. Egyébiránt azon szabályok, melyek egyéb czikkelyeimben a lesről elmondvák, nagyobb részben a nyúllesre is alkalmazhatók.

Azonban a vadászat egy neme sem kívánja meg annyira, hogy éles, gyakorlott szeme legyen a vadásznak, mint a nyúlvadászat, kivált midőn a nyúlra keresve vizsgálával, vagy a nélkül vadász az ember. Túlajdonképen vizsla nélkül csak szükségből, a vadászati szabály ellenére vadászhat az ember, mert azon esetben, ha csak megsebzí a nyulat, maga nem futhat utána, s a megnyomoritott vad előbb-utóbb juhászkutyák vagy róka prédája lesz. Azonban, ha vizslával síkon, vagy kopóval erdőn vadász is az ember, nagy előny a gyakorlott szem, mert a nyúl sokszor bevár, kivált pedig a puha őszi szántásban, tarlón vagy vetésen, és a ki föl nem ismeri, szépen elbaltalag mellette, a nélkül, hogy a nyúl fölkelne, vagy ha fölkel, olyankor történik az, midőn már későn, vagy épen korán van.

Nagyon ritka az olyan lövadász, ki a nyulat fektében, jó távolból is fölismeri, pedig e nélkül nem mondhatja magát senki tökéletes kész vadásznak. Azokat nevezem én hivatott vadászoknak, kik a nyulat egy dülőföldnyiről a szántásban, egy-egy madárkát a lomb sűrűjében szemekkel fölfedeznek. Ez eredmény onnan származik, ha valaki egész lelkével, összes figyelmével a vadászat céljának él, legalább akkor, midőn fegyverrel kezében künn jár, sőt

mikor még kocsikáz is, szeme untalan a körülötte terülő térségen egerész. A látás ez élességét nem csupán a természet, de főleg a gyakorlat szerzi meg. Ismertem lővadászt, ki a nyulat 5—600 lépésnyiről fölismerte, s este lámpavilágnál igen bajosan olvasott. Míg ellenben igen jó szemű emberek még akkor sem ismerik föl a nyulat, midőn azt nekik öt-hat lépésnyiről mutatják.

Pedig a gyakorlott szemnek a vadász nemcsak a nyúl ellen, de egyéb vadászaton is nagy hasznát veheti. Néha például a szarvasnak, őznek csupán füle látszik valamely bokron túl, s mivel az öregvad magát látatlannak véli, bizonyos távolra meg is vonja magát, bár ő már az embert észrevette. Tudok több ily esetet, midőn a vadászt gazdag örömmel jutalmazta megéleslátása. Egyszer például négy-öt puskás végig összejárván egy erdő legsűrűbb, vadtartóbb részeit, azon hiszemben, hogy már úgy sincs ott semmi, összeverődve egy csomóba, adomákat beszélgetve vonultak át egy makkos* lábas részleten. Egyszer az egyik lekapva válláról fegyverét, s csöndet intve előre megy lebukva. A többi azt hitte, valami vadgalambot lát valahol, s mindenki erőltette szemeit, hogy fölfedezze azt. A részlet, a hol épen voltak, a legvadszegényebb hely volt az erdőben, még nyúlra sem gondolt senki. Egyszerre durran az előrement vadász puskája, s két őz esett el, mintegy 60 lépésnyire, melyeknek az illető szemes vadász eleinte csak füleiket látta mozogni, midőn hihetőleg valamely ág végét csipkedték, s a mi örömét fokozta az, hogy eleinte csak egy őzet sejtett a bokron túl. Mind a két őz fejbe kapott egy-egy szatymát. Ugyan e vadász más alkalommal fiatal vágásban járván meleg nyári dél idején, egy lombnyiláson át egy szarvasnak egyenesen ő rá szegzett

* Makkosnak nevezik az oly lábas erdőrészleteket, hol sok makkról kelt apró hajtás van.

szemét fedezte föl. Oldalvást ballagott épen, s volt annyi nyugalma, hogy nem állapodott meg rögtön (így a vad tán rögtön elugrik), hanem pár lépést tevén még, más nyíláson meggyőződött, hogy a szem, a mit lát, bizonyosan szarvas szeme. Oda lőtt, és a vadat szerencsésen találta.

Ugyan e vadásznak, számos efféle esetén kívül, még egy eredeti kalandja volt, mit szintén szeme gyakorlottságának köszönhete. Egy télen, midőn erdejét vágták, fölkészülten indult hazafelé a kunyhótól, mely a vágás középpontján volt rögtönözve. A favágó munkások látták őt elmenni, s midőn eltűnt előlük, használni akarák az alkalmat. Ő azonban egy bokor háta mögött kénytelen volt leülni, megoldózkodván. Ezalatt látja, hogy az egyik munkás a neki napi munkájáért járó galyakkal rakván szekerét, a galy közé, a kocsi derekába gömbölyű ölfát is rak. Megszámította a darabokat, s aztán kimenvén az erdőből, az ugaron vadászva elébe került a pórnak, s megállította, — mondván neki, hogy ennyi meg ennyi lopott ölfadarab van kocsijában, s azt azonnal vigye vissza házához. A paraszt ámuldozott, hogy honnan tudhatja ezt ily pontosan. «Hja, én mindent tudok, — mondá ő — a mi engem illető történik.» Ez alatt épen fölismer egy nyulat az őszi vetésben, nem messze az ut szélétől. «Lássa kend, — folytatá — ama hantból mindjárt kilövök egy nyulat, pedig kend ott úgy-e nem lát semmit?» A parasztnak kidüledtek szemei, úgy nézte a hantot és környékét, de nem látott semmit. «Az nem lehet — mondá — vagy ha igen, akkor elhiszem, hogy csakugyan ördöge van!» — Ezzel oldalvást a hant felé ment, rákiáltott a nyulra, hogy keljen föl. A nyúl fölugrott és szépen agyon lett löve. «Lássa kend — mondá a vadász — ez tulajdonkép nem is nyúl, csak az én titkos kémem. Vigye kend ezt is házamhoz kocsiján, s adja ott át az ölfával együtt egy szálig, különben ha csak egy darabot eltagad, ez a nyul nekem

elárulja kendet, s aztán jaj lesz kendnek.» A paraszt elhitte, hogy a vadásznak, kiről különben is sok furcsát hallott már, valóban az alvilággal van összeköttetése.

A nyúl, mindig szőrével hasonló színű térre fekszik, azért annak fölismeréséhez még ügyes gyakorlati tanító tanácsai mellett is, különös jósága a szemnek, hosszas gyakorlat, szakadatlan figyelet szükséges, minélfogva arra leírásbeli tanácsok keveset használnak. A ki még kezdetén van a gyakorlatnak, csak arra figyelmeztetem, mikép még az őszi szántások legalkalmasabbak arra, hogy abban a nyúl fölismerését tanulmányozza valaki.

Kivévéen a téli hónapokat februárig, midőn különben is nagy hajtóvadászatok szoktak rendeztetni, öszön át leginkább keresve kell a nyúlra vadászni, azért nagyon előnyös tudni a vadászat e nemének titkait.

Mint egyéb tannál, úgy itt is alig van szabály kivétel nélkül. Legbizonyosabb állításnak tapasztaltam azt, hogy mikor kemény fagy van, s a föld erősen kopog az ember lába alatt, ilyenkor a nyúl nem vár be. Ilyen idővel tehát ne vadászszunk síkon, hanem inkább bokros helyeken, vagy épen erdőben, kopóval.

A vadak természetének kitanulása százak és ezrek tapasztalataiból remélhető csak, ahhoz egyes ember élete igen rövid, hogy teljesen kimerítse csak egy vadnem fölötti tanulmányait is. Azért e részben minden komoly, értelmes vadász tapasztalata meghallgatandó, s csak kissé gyakorlott vadász is megitélheti, igaza lehet-e az illetőnek vagy nem ; s ha igen, a fölfedezést fordítsa hasznára. Így én is, tapasztalataimmal megegyezőnek tartom, mit a nyulak természetének némely sajátságairól ifj. RÓTH József ír :

«A nyulak természetében található sajátságok közt, első helyen említendő: időjósító előérzetük. A nyulak sokszor, előre megérezvén a bekövetkező esős időt, erdőbe,

mint menedékhelyükre huzódnak. Sok vadász a nyulaknak ezen előérzetét okszerűen magyarázni nem tudván, azt nem hiszi s babonaságnak tartja. Pedig a megfejtés igen egyszerű. Tudva van, hogy a lég változása a vér keringésére nagy befolyást gyakorol; ugyanis mennél szárazabb a lég, annál lassabban, s mennél nyirkosabb ez, annál gyorsabban mozog a vér az erekben. A lég változásának a vér keringésére gyakorolt ezen hatása az embereknél is észrevehető, de nagyobb mértékben az állatoknál nyilvánul; a bekövetkező esőnek pedig szükséges előzménye lévén a levegő nyirkossága, nagyon világos, hogy a nyulak érzékeny idegeiknél fogva a lég változását észrevevén, ösztönüknél fogva tudják a teendőt, s az erdőbe, mint eső elleni legjobb menedékhelyre, huzódnak.*

Kiváltképen ügyelnek továbbá a nyulak fekvésük megválasztásánál is az időjárásra. Nagy esőzések után oly mezőre, mely agyagos földnemű, nem szoktak kifelé kúdni; ellenben homokos földű mezőre, eső megálltával azonnal kifeküsznek. Ennek oka egyszerűen az, hogy a homokos föld az esővizet hamarább magába szíván, mint az agyagföld, — hamarább is száraz lesz, — tudvalevő dolog pedig, hogy a nyulak inkább száraz, mint nedves, sáros helyre feküsznek.»

Tíz fokot meg nem haladó száraz hideggel a nyulak a mezőn feküsznek; igen nagy hideggel füves ültetéseken s árnyékos helyeken szeretnek heverni.

Közép magasságú hóval a nyulak a mezőn, igen magas hóval azonban az erdőben fatövekre csinálják fekvésüket. Kevesebb levén ott a hó, mint a mezőn, miután a fák ágai sokat fentartanak. Síkra fagyott hóval a nyulak,

* Nagyon világos, hogy oly helyeken, hol erdő közel nincsen, a nyulak ligetek, bokrok, házak s falvak mellé huzódnak.

fekvést nem tudván maguknak kaparni, az erdőben található, széllel pedig, ha csak hóval vagy esővel nincs keverve, kivétel nélkül a mezőn fekszenek.

A nyulak fekvésüket mindaddig meg szokták tartani (ha az idő kedvező), míg onnan föl nem riasztatnak; ezen esetben pedig csak elvétve s ott, hol igen szelidek. — Ha fekvésükhöz egyenes irányban közeledünk, ritkán várnak be, rézsút vagy oldalt pedig gyakran egy lépésnyire is bevárnak, s meglepetésüket sokszor sajátságos makogással nyilvánítják.

Száraz fagygyal a nyulak nem várnak be, részint azért, mert fekvést nem tudván a fagyos földben kaparni, ébren vannak; részint pedig, mert a hozzájuk közeledő egyén kopogását messziről meghallják.

Sajátságos továbbá a nyulaknál, hogy homlokegyenes irányban rosszúl látnak, minek következtében gyakran az ember lábaihoz futnak; ennek okát abban találhatni, hogy szemük látsugarai inkább oldalvást és hátrafelé, mint előre irányozvák.

Végre említést érdemel a nyulak természetében, hogy fiaikat kisebb ragadozók ellen (p o. menyét, szarka) önfeláldozással védik; hatalmasb ellenségeik elől azonban megszöknek, fiaikat zsákmányul hagyván nekik.

Valamint általában minden vadnak, úgy a nyulak természetét is ismerni és fürkészni igyekszik az igazi vadász, mert a vadak természetének ismerete nélkül, sok fáradság eredmény nélkül vész el. Hány hajtvadászat esik ki rosszul az említett sajátságok ismeretének hiánya miatt! Már pedig, ki Nimród hívének joggal akarja nevezni magát, annak a vadak természetéről, s azoknak sajátosságairól alapos ismeretekkel kell birnia.

Késő ősszel, midőn igen metsző hideg szelek fujnak, az ernyős hegyoldalakon, partokban, sziklaüreges, gödrös helyeken, mély utakban fekszenek a nyulak; tavasszal,

midőn még hideg szelekkel a nap kisüt, a hegyoldalak délkeleti részén keresendők.

Egyébiránt azon körülmény, hogy a nyúl bevár-e vagy nem vár be, nem mindig függ az időtől vagy helytől, hanem a vad korától és nemétől is, minthogy tapasztalás szerint a vének és kivált a kanok jobban bevárnak; továbbá attól, mennyire van födözve a nyúl hátulról, s végre, mely oldalról közelíti be a vadász. — De néha meg igen is makacsul megfekszenek a nyulak, és akkor, ha a kereső vadász nem igen ismeri föl fektében őket, épen az a baj, hogy egyáltalában nem kelnek föl. Ilyenkor tanácsos a keresés közben gyakran megállapodni, mert ezt ki nem állják a nyulak, s azt gondolván, hogy végkép ott akar maradni a vadász, rendesen kiugranak «a bokorból». Viszont, ha nem igen várnak be, soha se állapodjunk meg, mert akkor meg már messziről fölkelédeznak.

Megesik, hogy néha egy vagy két lépésnyire bevár a nyúl, és ez esetben legjobb elhátrálni néhány lépésnyire, hogy a lövés szét ne szakítsa a vadat, s akkor is, inkább fejére irányozni a lövést.

Dérrel, vagy szélsősédes enyhe idővel, többnyire sík, egyenes téreken, az őszi szántásokba fekszenek. Nedvesebb időjárással a szárazabb helyeket keresik. Kemény fagygal mindenütt lehet őket találni.

Nyúlkereső vadászatra legalkalmasabbak az olyan napok, midőn a nap jó melegen süt, s ekkor is délelőtti tíz órától körülbelül délutáni két óráig, továbbá hóolvadáskor, s mindenekfölött legjobb akkor, midőn be hagyják esni magukat a porhóval.

Ilyenkor apró fekete foltokat lát az ember, melyek felé közelítve, a nyúl egyre jobban összehuzza magát. Csakhogy e fekvésében könnyű elhibázni, mert vagy föléje lő az ember, vagy alája a havon keresztül, s a sörét elveszti erejét.

Ha bízik magában a lövész, közel érvén hozzája, verje föl és úgy ejtse el, de ez esetben sem könnyű föladata, mert a nyúl a magas hóban nem egyenesen mint máskor, hanem *nagyokat ugrálva*, kecskebak módra szalad.

Sok nyulat lehet a síkon találni esős idő után, midőn a fákról lassankint csepegő eső az erdőbül kizavarja, vagy ősszel olyankor, midőn erős szél sűrű gomolyokban veri le a fák leveleit. A nyúl, félénk természeténél fogva e szakadatlan ijesztgetést ki nem állhatja. Még jobban irtózik az erdőtől akkor, ha rögtön enyhe idő állván be, a fákról egyes darabokban hull alá az olvadó zúz.

Ha a szomszéd erdőben hajtókkal vagy kopókkal nagyon megzavarták a nyulakat, e körülményt ne mulasztja el az ember fölhasználni. Ilyenkor a síkon sok nyulat talál.

Szántáson vadászva, mindig a barázdák széltében kell járni, és nem hosszában. Így először a nyúl jobban bevár, mert a barázda mélyén feküdvén, nem látja meg oly hamar a vadászt; másrészt a barázdákon jobbról-balról végig nézve, könnyebben fölismerhetni a nyulat fektében.

Valami nyulféle pontot látva meg messziről, ne állapodjék meg a vadász, hogy azt álltában jobban megvizsgálja.

Ha fektében akar löni, úgy intézze, hogy lövése ne a nyúl hosszában, például feje vagy fara felől, hanem lehetőleg oldalvást történjék. Minél mélyebben fekszik a nyúl, annál vigyázóbbnak kell lenni a célzásban.

Ha egyszersmind nem fogolyvadászat is a cél, síkon vissza kell parancsolni a vizslát, s csak arra kell használni, hogy a nyulat elhozza.

Mikor igen közelről ugrik föl a nyúl, eleinte sziksza-kosan, jobbra-balra ugrálva fut; ez esetben lehet várni a lövéssel, míg a nyúl futása egyenes irányt vesz, föltéve, hogy a puskában jó erős töltés van.

Fektéből fölzavarni a nyulat szélnek oldalvást kell, hogy a szél a füstöt szemünkbe ne hordja, s meg ne gátoljon a netalán szükséges másik lövés ráirányzásában.

Bakzás kezdetekor megesik, hogy egymásután két nyúl fölkel. Gyöngé időjárással ez már január végén is történik, mikor még szabad a lövés. Egyébiránt ismeretes, hogy a nyúl bakzik késő deczemberig, ha kivált enyhe az időjárás. Ilyen esetben mindig az első nyulat kell löni, mert a második többnyire nőstény.

A hajtóvadászatok rendezése körüli alapszabályok részint ismertebbek, részint nem a műkedvelők feladatai közé tartoznak. Az egyes puskásra nézve szükséges tudnivalók leginkább csak a lövésbeni ügyességre vonatkoznak, a miről már egyéb czikkelyeinkben tettünk elégséges észrevételeket.

1851

/1866/

A szarvas és őz.

Szép és nagy állat; vadászata mindamellett nincs ama veszélyekkel egybekötve, melyeknek a medve- és vadkan-vadászaton ki van téve az ember. Nem lehet tehát képzelni embert, ki előtt e szép állatra való vadászat ezernyi kellemeikkel ne bírna.

Mert mindamellett, hogy lövése nem jár életveszéllyel, a vadász izgatottsága, midőn szarvasra vadász, kivált oly helyen, hol nincs bővében e vad, szerfölött nagy, — és ez izgatottságból áll a szenvedély. Hiszen ez izgatottság megvan egy fogoly fölrebbenése, egy fölugró nyúl látásánál is — ama gondolat félelme, hogy hátha elhibázuk, párosulva a szerencse örömeivel, hogy ime egy vad kél előttünk — hozzávéve az idő pillanatszerű rövidségét, melyben mindez történik, valóban könnyen érthetővé teszük ez izgatottságot.

Nagy urodalmi vadászatok, hol seregesen fölhajtott «sokaság» közé lőnek a hercegi, grófi lövészek, aztán természetesen, egész rakás vadat összelőnek, — valami nagy büszkeségre jogosító dicső ténykedésnek nem nevezhetők. Már magában a vadászat, mint legősibb foglalkozás, tisztább élvezet, ha minél *ősibb* valódiságában, s minél kevesb gépiességgel, minél csekélyebb korlátozottsággal, minél szabadabban üzzük.

Ha édesebb, a mit magunk szereztünk a mástól öröklötnél, úgy az oly vadászat is, melyben minden a mi

érdemünk, édesebb az olyanál, melyben annyi a más által csinált előny, hogy a szerencse és siker iránt még csak nem is kételkedhetünk.

Kisebb erdőkben, hol e vad csekély számban tenyész, vagy épen nincs is, csak a szomszéd nagyobb erdőkből szökdös át beléje, e vadra legérdekesebb a vadászat. Itt az ember attól tart, hogy fölzaklattatván ez igen félénk, vigyázó vad, mielőtt lövésre jönne, kitör az erdőből, s átmegy a nagyobb erdőségbe, tenyésző tanyájára. Nem egyszer történt velem, hogy makacsul hajtó kopóm fényes nappal, két falu határán át, vetéseken, tarlókon keresztül hajtotta vissza a vadat a nagyobb erdőségekbe, ahonnan jöttek.

De ha megmarad is a vad az nap kisebb erdőkben, az éjszaka beálltával bizonyosan eltávozik — örökre, kivált ha még rá is lödöztek.

Egynél több ok, hogy minden áron elejtsük, mert aztán nem beszélünk vele többet.

Tavaszzsal, midőn zöldül a természet, nyár elején, midőn a különféle növények szaga, mit a szél messziről orrába visz, kóborrá teszük őket, főleg pedig azon időtől fogva, midőn a vad berkenye virágozik, leggyakrabban megesik, hogy oly helyen is megfordulnak, hol nem is gyanítaná az ember. Sőt még a borjas tehenet is elcsábítja torkossága, kíváncsisága, hogy egy szomszéd erdőn gyöngé borjával újabb nyalánkságot keressen. A vadnak, és kivált ennek a szarvasfélének, mint az embernek, természetében van az ujság és változatosság utáni vágy.

Ha már egy ilyen erdőn szép kora reggelen vadászatra indulván, mint többnyire előfordul, valamely kocsiton vagy keresztvonalon haladva, azon fris szarvascsapást vesz észre a vadász, szive egyet dobban az örömtől, hogy — ime ez napon öreg vadra lesz szerencséje vadászni. — Puskájából kiszedi a nyúl vagy fogoly

sörétet, a kopókat összezsalsja, vezetékre kötteti, mert a vadászat módja már most megváltozik. Ha az erdő 2—3000 holdnál kisebb, vagy az öreg vadat tenyésztő nagyobb rengeteg nincs szerfölött messze, s legfőlebb egy-két dülőföldnyi tisztás választja el a miénktől, továbbá, ha az erdő, melyben vadászunk, különben sem igen csöndes, hanem például gazdasági állatok, juh-, disznó-, szarvasmarha-csordák járják, s legalább ezer holdnyi tilos vágás nincs benne, — akkor a fölthajtott öreg vad, kopótól üzelve, bizonyosan átiilan tenyészvado-nába, s ha ez utjában ránk nem jön, vagy ha igen, de akkor elhibázzuk, — azontul nem találkozzunk vele többé. E körülményekhez képest kell a vadászat módját elhatározni. Ha a főnebbi esetek állanak, akkor kopóval semmi esetre sem kell zavartatni. Megejtése annál sikeresebb, minél többen vannak a vadásztársak. A jobb lövészek elállanak valamely keresztvonalon, a kevésbbé biztos lövők pedig szél után hajtani mennek. A vad legtöbbször az erdő közepére, vagy háborítlanabb, sűrűbb része felé veszi futását. E szerint kell a lövésznek állomást foglalni. Azonban, ha csak lehet, a lesbenállók oly tért válaszsának, mely ne legyen igen sűrű, s legalább 70—80 lépésnyire belássanak az erdőbe. Egy-egy hajtásra nem kell igen nagy területet elfogni, mert így hamarabb kerül alkalom a szarvassal többször találkozni. De a körülmények szerint gyakran egy óra hosszant, vagy tovább is tartván egy-egy hajtás, a várakozó puskásnak egy pillanatig sem szabad türelmét veszíteni, hanem folyton vigyázni, rejt-helyén mozdulatlan állani, szemével untalan s minden-felé egerészni, mert a szarvas, melyet hajtók nesze föl-zavart, de kopó nem üz, lassabban jön ugyan, de sokkal figyelmesebb is, szemei az előtte levő tért fürkészik, s így hamarabb észreveszi a vadászt.

A vadászati terv megállapításának ilyenemű esetek-

ben mindig egyik legfőbb zsinórmértéke marad a szarvas csapásának kipuhatólása. Ez adja a legjobb utmutatást, mely irányban s melyik erdőrésztet kellessék meghajtatni. Azonban ehhez nem csekély gyakorlat szükséges. Mert az alá és föl látszó csapásokból meg kell itélni tudni, melyik a legfrisebb, illetőleg a legutóbbi csapás, mely azt jelezi, hol merre feküdt el a vad nappali pihenőre.

A szerint, a mint az erdő nagyobb terjedelmű, s a vadászok is nagyobb számmal vannak, lehet a szarvasra kopót is eresztetni, mert így valószínűbb, hogy a nagy területet elfogó vadászok egyikére megjön a vad, s elejtheti, ellenben két-három puskást elkerülhet, s ki is mehet kisebb erdőrésztetből.

A szarvasbikavadászat legjobb ideje a nyár közepe, midőn húsa legizletesebb, mert tulajdonképen ekkor legkövérebb. A java, legerősebbje ilyenkor 4—5 mázsás. Ellenben legkevésbé alkalmas sőt tilos idő a későbbi évszak, midőn húsa sem jó, bőrét pedig a bögöly-féreg (Engerling) nagyon megrongálta. E féregtől csak ápril hóban tisztul meg teljesen a szarvas bőre.

Különben a szarvas azon vadnem, melynek minden porcikájára, életműveleteire, szóval egész minémiségére a németnek külön «műszava» van. Úgy látszik, a gyermekes német képzelgés legtöbb előszeretettel csüng a szarvas alakján, abból szinte egész regevilágot alkotott, s talán nagyobb dicsőségnek tartja e félnék s jámbor állat elejtését, mint az afrikai arabok az oroszlánét. Keményebb, komolyabb s tán prózaibb lelkületű népünk nem látja egyébnek, mint a szarvasmarha vad fajának; fantáziáját egy szép sárga csikó mindig nagyobb izgalomba hozza, mint e különben igen szép vadállat, de melynek rendeltetése utóvégre is nem a vitézek harcza vitele, hanem — az uri szakács mesterkezében izes falatokká válni.

Így a német «grübelei» 72 ismertető jelét állapította

meg a szarvas csapásának. Én pedig vadásztam egyszerű magyar erdőlakókkal, kik e szörszál-fosztogató műszögyüjteménynek híret sem hallották, de azért oly híven eligazodtak, egyetlen nyom után, hogy jobban sem kellett. Annálfogva a csupán szenvedélyes vadászatkedvelő érje be vele, ha a helyszínén valamely tapasztalt vadász megismerteti a szarvas csapással, legalább annyira, hogy abból az irányt követni megtanulja, — a többi azután attól függ, mennyire ügyes azon ritka mesterségben, egyes golyóval, sebes futtában, ellőni a szarvast; a mit részemről nehezebbnek tartok a fogoly lelövésénél, kivált ha a szarvas, kutyáktól üzetve, erdőben, csak néhány pillanatra és legalább 60—70 lépésnyire látható meg.

Lövik ugyan a szarvast szatymával is, de szép lövést csak golyóval lehet tenni szarvasra. A szatymával megsebzett szarvas ritkán esik el úgy, hogy a vadász megtalálja. És semmi sem boszantóbb, mint bár egy legkisebb meglövött vadnak kárba veszése, az éh hollók s ragadozók általi fölemésztése.

A jó vadászfegyver, ugyanaz, mely a sörétet jól hordja, a golyót is többnyire elviszi ölü erővel annyira, a mennyire erdőben, bár ha nem is sűrűben, de tisztáson vagy útvonalon az ember jól célozni képes. Erdőben 150 lépés oly nagy távolság, hogy vajmi ritka eset messzebről szarvasra lőhetni, még széles keresztvonalokon állva is, t. i. oly erdőben, hol a szarvas nem tenyész. És ennyiről is csak álltában, ha eltalálja a vadász egyes golyóval, ügyességének és puskájának legnagyobb dicséretére válik. Ha pedig 75 lépésnyi távoból, lábas erdőben, sebes futtában, golyóval keresztüllövi hevederen, dicsekedhetik lövésével.

Oly szép és nagy vadra, mint a szarvas, még azok is örömet vállalkoznak lesállásra, kik egyébként az esti és hajnali lest nyúlra vagy egyéb kisebb vadra unalmas-

nak találják. És pedig annál inkább, mert a szarvas megtartván esti váltóit, csaknem bizonyosra ülhet el az ember. A hol t. i. estenden kijár legelni, és a hol hajnalban ismét visszatér erdei tanyájára, ha csak elriasztó véletlen veszély nem éri, bizton megjön a vadászra. Fölfedezvén a ki- s bejárat nyomait, a vadász naplement előtt legalább félórával helyet választ magának a szél fujása, vagy a levegő húzásához képest alul vagy fölül e változón, s elrejtí magát olyformán, hogy jól végigláthasson az úton, a vad ellenben még fegyvere mozgását se vehesse észre. Langyos nyári eső után, naplement előtt még korábban üljön el, mert ilyenkor a vad korábban indul ki legelésre.

A lesállásra nézve, hogy az sikeres lehessen, bármely időszakban és bármely vad ellenében, szükséges tudni a következőket, és ezek szem előtt tartásával meg lehet állapítani a különböző alkalmakra való magatartásnak tervét: A vízi s mezei vadakat számításán kívül hagyva, az *erdei* vad minden neme, fajtája nappal elrejtözve fekhelyén pihen, alszik, és csak este ébred, s legel, bagzik, fönn jár, kalandoz egész éjen át. Télen később, nyáron azonban korábban ébred és indul ki az erdőbül. A téli les iszonyu unalmas, fárasztó, mert több óra hosszat egy helyben, mozdulatlan ülni dermesztő hidegben csak vadorzóknak való. A nyári les azonban künn lakó embernek, közeli területen, oda-vissza másfél óra időt megérdemel. De a fő szabály, hogy *korán* induljon és naplement *előtt* még jó világossal érjen az erdő szélen választandó leshelyére és ott álljon el, mikor a mezei munkások épen hazatérőben vannak, és ennél fogva az erdő beljében fekvő vad még nem ért ki az erdő széléhez, mely a mint elcsöndesült, az erdő szélétől beljebb fekvő, a hosszú nyári napon megehült vad már alig várva e szabaddító pillanatot, megindul kifelé; lassan, meg-megállva, minden felé tekintgetve, vizsgálva az előtte nyiló tereket,

mikor már az erdő széléhez közel ér, a kijárója előtt épen-séggel szigorú figyelmes szemlét tart, nem lát e ott valami gyanus *uj* alakot, mely előbbi napokon *nem* volt ott. Ha a vadász még csak ekkor érkezik, vagy ha nem rejtőzött ugy el, hogy a vad meg ne láthassa, — akkor vége a szerencsének, a vad ott benn várakozik, míg a sötétség beáll és a vadász haza megy, a mi pedig csakhamar megtörténik, mert a nyári les nem tarthat soká az erdőben, naplement után egy óra mulva látni nem lehet a sötétben, annál fogva nincs ok tovább ott időzni. Kivételt tesz a holfényes est, és ez is csak az esetben, ha szarvasra vagy disznóra áll a vadász lesben. Ez a körülményekhez és kedvhöz képest tarthat akár éjfélig.

Ha a vadat még benn az erdőben látja meg sebesen kifelé tartani, ne siessen a lövéssel, mert a szarvas, éhségtől űzve, siet ugyan ki a legelőre, de a mint nyílásra, például szélesb kocsitra, vagy tisztásra ér, mintegy meghökkenve megáll és körülnéz. E pillanat lesz legalkalmasabb a lövésre. Általában mikor idő van rá, jól teszi a fiatal tüzes puskás, ha első fölindulása elenyésztet bevárja, hogy azután annál nyugodtabban löhessen.

A szarvas bámulatosan nagy és sok lövést elbir. Azért, ha nem esett el ott, a hol rálöttek, puskáját megtöltve, siessen a vadász nyomára, illetőleg azon helyre, hol a vad a lövést kaphatta, vizsgálja meg, nem hullott-e szőre, s ha vérnyomot talál, ne siessen mindjárt utána, sőt fogja el a hajtókopót (ha ugyan ez előtt lötte), kösse vezetékre, s várjon egy negyedórát, hogy a szarvas elpihenjen, mert azonnal, a mint megállapodik, sebei jobban fájnak, és megbetegszik belé. Így aztán vagy föl sem kel többé, vagy legalább igen közel bevár és nem fut messze. A nyomon, ha maga el nem mehetne, a kopó elvezeti a vadhoz. A sebesült szarvas ujólag fölveretvén, kivált ha már nagyon beteg, nem megy a kopó előtt messze, hanem

szembe áll vele, s szarvával ver hozzá. Ezt észreveszi a vadász arról, hogy ebe mindig egy helyen, mérgesebben ugat. — Siessen oda, s egy második lövéssel terítse le. Ha a sebesült szarvas még jól bír szaladni, akkor a kopót el kell eresztetni a vezetőkről, de tanácsos ilyenkor egy kis csengőt nyakába akasztani, hogy netalán messzebb hajtván, s a szarvas végre elesvén s kimulván, az elhallgató kopó csengőjéről rá lehessen találni, mielőtt kikezdené a kopó. — Fölvágtván a szarvas, a kopónak adni kell egy kis vért, hogy buzgóbb legyen, de semmit a húsából.

Oly erdőben, hol a szarvas tenyész, és pedig nagy számmal és a hol nem igen háborgatják, legélvezetesebb neme a vadászatnak a *cserkészet*, mely abból áll, hogy a magános vadász meglopja a szarvast, vagyis: lövésre közelíti, a nélkül, hogy az észrevenné. Ez oly helyeken történhetik, hol az erdő alja elég pázsitos, mert a hol száraz ág ropog minden lépten a vadász lába alatt, ott a beközelítés nem sikerül. Egyes szarvast mindig könnyebb beközelíteni, mint egész farkát. Fekete vagy fehér ruha teljesen alkalmatlan. A vadász egyik fától, bokortól a másikig lopózik, csuszva, mászva, a hogy a szükség kívánja, — megállapodva és meredve, a mint gyanítja, hogy a szarvas neszel, és csak akkor haladva, mikor az legel.

Üzekedés idejében — szeptember hóban — a szarvas hangjának utánzása is célhoz vezet; — ilyen szarvas-hívó eszközt a norinbergi kereskedők árulnak, melyen a szarvas hangjának utánzását azonban jártas vadászmesztől lehet csak eltanulni.

Az őz sokkal félnkebb a szarvasnál, de azonban sokkal ügyetlenebb, bárgyúbb is, és így többször megesik, hogy a vadász, szándékosan vagy véletlenül fekhelyen lepi meg. Nem tudni, mi okból történik ez így, — de legvalószínűbb, hogy e gyöngé finom kis állat mélyen al-

szik, s e miatt nem veszi észre a közelítő vadászt. Ilyenkor pedig úgy megijed, hogy még el is kiáltja magát, s zavarában eltéveszti a helyes irányt, mely felé menekülnie legsikeresebb volna; általában, ha valami veszélytől tart, aggodalmának jeléül bögni szokott. — Üzekedési ideje július, augusztus. Negyven hétre ellik.

Az őz húsa hasonlíthatatlanul jobb a szarvasénál, téli bőre azonban szintén haszonvehetlen, minthogy ama féreg, mely a szarvaséba is beveszi magát, igen átlyuggatja, s ezekből csak június, júliusban szabadul meg, a mikor keztyükre alkalmassá lesz.

Különös vadászati módja július és augusztusban, az úgynevezett «csalhangra» hívással történik. Valami nyers körtefalevél, vagy az esztergályosoknál készült ólomhívó segélyével a lesbe ült vadász azon hangot utánozza, melyet a nőstény ad, midőn a bak üzi. Erre a vadász lökészen tartsa magát, mert a bak, néha kettő is, hamar megjelen. Ez leginkább délelőtti 10—12 óra közt gyakoroltatik, mikor az őzbak már elfeküdt és csöndesen van, illetőleg, nem hajt magától nőstényt. A mely bak egyszer ily csalhanggal rászédetett, s nem lövetett meg, azon évben nem hisz többé e csalhangnak. Vadorok (Raubschutz) a borjú nyöszörgését is utánozzák, és a még vakon hívőbb, bárgyu nőstényt ellövik.

Ha a bak jó távolról megállapodik, várni kell, míg elindul, s akkor új csalhangot adni. Ha két bak jön, verekedni szoktak az elsőségen, s ilyenkor vagy az erősebbet, vagy jó szerencsével mind a kettőt el lehet löni.

Az őz nem oly szívós életerejű, mint a róka, vagy épen a szarvas, mely igen sok lövést elbir. Öreg nyúlsörét, közép távolból, vagy messzebről a szatyma, megteszi. Ha egy szem halántékon üti, a nélkül, hogy behatolna, megszedül és elesik. Nem állhatom meg, hogy el ne mondjak itt egy tréfás esetet.

Egy vadász esti lesen igen messziről látott meg egy őzbakot.

Sejtven, hogy közelebb aligha fog hozzá jöni elejthetése reménye nélkül, csakhogy hevélyének eleget tegyen, rásütötte puskáját. Nem is ment volna feléje, de egy fenyőbokor tetejét, azon helytől, hol a bak állott, két lépésnyire, mind sebesebben látta mozogni. Oda megy tehát, azonban segédje is oda ért, s a bakot mozdulatlan, fekvé találták. A vadászsegéd rögtön vállára emelte, s mivel jó tova volt még lakásuk, azonnal megindultak vele, a nélkül, hogy vizsgálódtak volna, hol érte a sörét a gyöngéd állatot.

Mintegy negyedóra múlva egészen rájuk sötétedett, épen, midőn az erdő legvadonabb táján haladtak, azon tájon, melyről egy szomorú esemény következtében kísértetes regék éltek a vadászok előtt. Szótlán, talán épen e regék fölötti elmélkedésbe mélyedve ballagtak, midőn az őzbak fejét fölemelve, épen fülébe kiáltott az őt czipelő fiatal Nimródnak, ki e váratlan, s legalább e pillanatban csodásnak tetsző hangon úgy megrettent, hogy zsákmányát kibocsátva kezei közül, földre ejté, s egész testében reszketett. A fővadász azonban, ki előbb épen azon töprengött, hogy ily hallatlan messziről, valószínűleg csak egy szem ütheté halántékon a vadat, azonnal kitalálta a titkot, s elég gyors volt rávetni magát mindenestől a menekülni akaró zsákmányra, s ugyan csak megfeszíté minden erejét, hogy el ne szalaszsa az egészen magához tért bakot, s nem is boldogult volna egyébkint, ha segédje oda nem adja neki bicskáját, és azzal ki nem végzi azt.

A fővadász aztán meghúzkodva segédje füleit, (a mit a nép az ijedtség ellen óvszernek tekint), s jó izüen kaczagva ment haza, még otthon is nevetvén, midőn a babonás fiú erősen állította, hogy világért sem ennék egy falatot ennek az őznek a húsából.

A vaddisznó.

A konyha személyzete, a mindkétnemű szakácsok, kukták előtt legnemesb állat lehet a disznó, miután ez amaz egyetlen állat, melynek minden része az ember tápszereül használható. A szarvas agancsát már nem a szakács dolgozhatja föl, valamint bőrét, körmét sem, míg a disznóból semmiféle rész idegen kézbe nem kerül.

Hozzávéve ama becsülendő tulajdonságát, hogy a veszélyben bátor és utolsóig védi magát, még nemesebb színben tűnik föl előttünk, kivált ha meggondoljuk, hogy a «két lábu tollatlanok» között találkozó rokonaikból a hősiesség hiányozni szokott.

A vaddisznó pedig a főnebbieken kívül még «szabadságszerető» is levén, a szelideknél sokkal érdekesebb, mert ritkább megszerzése jóval nehezebb s mint ilyennek husát a vadászember, a föld zsarnoka, amannál, ha nem izletesebbnek, de mint nyalánságot, kedvesnek találja.

E bevezető dicséret után térjünk részletes leírására, mely annyival érdekesebb, minthogy e vad, bár a világ minden részében, hol nagyobb erdők vannak, és így nálunk is honos, mégis kevesek előtt ismeretes.

Mint állandó vad, főleg a pozsonyi és nyitrai Kárpátok oldalaiban, a Bakonyban, Tolna- és Fehérmegyék nagyuri erdeiben, Moor, Csákberény, Csákvár, Tamási és Ozora vidékén tenyészik.

Egyébiránt semmiféle égalj nem veszélyes rá nézve,

s Amerikába a tizenhatodik században átviteltén, ott is nagyon elszaporodott.

Színük többnyire fekete, vagy feketebarna, ritkábban találni világosabb, rozsdá foltos sörtéjűeket, s ez utóbbiak valószínűleg azon időkből származnak, midőn valamely helyen szelid disznók tétettek ki a vadonba, valamint hogy a vadaktól származó szelid disznók is végkép elveszték eredeti feketeségüket, s többnyire fehér lángsörtét viselnek.

A vaddisznó feje a szelidénél valamivel hosszabb és hegyesebb, füle is jobban fölfelé áll, s csak mikor gondatlan legel, viseli azt lankadtabban.

Harapószeri a szelidekével számra és állásra hasonló, csupán nagyságra nézve különböznek.

A vadkan a nősténytől agyara által különbözik, mely már második évében orrmánya vége felé az alsó és felső állkapczából észrevehetőleg kiemelkedik. A három éves kannál jelentékenyen magasabb az alsó a felső agyarnál, s ez ama félelmes fegyver, melylyel fölfelé vágva osztja a sokszor halálos sebeket. Rézsutosan nő fölfelé, hol megörbül, fényes fehéren, élesen és hegyesen. A felső agyar csak félakkora, de a folytonos összeköszörülés által a másik egyre élesebbé válik.

Minél öregebb a kan, annál hosszabb és karimásabb alsó és felső agyara. Az emsék nem bírnak veszélyesebb sebet osztható ilyen görbe karddal, de ezek, ha prédájuk alól kerül, rettenetesen összerágják azt, kutya módra.

Testük kevésbé hosszú, hanem lábaik, ha nem is magasabbak, de erősebbek, mint a szelideké.

Hosszú sörtés farka gyűrűkben végződik, azonban mikor túr, kissé jobban kinyújtva, alácsüngve áll. Ha valami neszt vagy szagot vesz, fölüti fejét, s farkát gyűrűbe szedi.

Bundája nyáron át kevésbé sűrű rövid sörtéből áll,

mely azonban télre megnyúlik, s alatta apró sűrű szőr védi a hideg ellen.

Nagysága és súlya igen különböző, a kor, évszak s élelem minősége szerint. Október és november hóban a már görgő disznó két mázsás szokott lenni. Nálunk legnagyobbak a négy mázsások.

Alkotásához képest elég sebesen fut, de mozgása egyébként mégis nehézkes és ügyetlen.

Látása nem igen éles, de annál finomabb a hallása és szaglása. Azért, ha teljes szélcsend van, s a vadász nyugodtan viseli magát, a vaddisznó meg nem látja és egészen közelébe kerül.

Mint afféle bátrabb állat, semmi ravaszsággal nem él. Bántatlanul a legerősebb kan sem támadja meg az embert, csupán leggyülöltebb ellenét, az ebet üzi elkeseredtében. Ha az ember nyugodtan megy útján, vagy rá sem hederít, vagy el-eblábol.

A városi vasárnapi puskás bizonynyal szívesen veszi, ha nagyítás, túlzás nélkül megmondom neki, vajjon mi, vagy mennyi a valóság a vaddisznóvadászat veszélyességében; se nem titkolom, se nem nagyítom e veszélyt, ennél fogva azt mondom, hogy a vaddisznó csakúgy kerüli az embert, mint akár az őz vagy szarvas. Ezért oly nehéz őt lövésre kapni; ezért kell szélre, neszre, mozgásra vigyázni, hogy belophassuk őt, mert a mint csak megorrontja a vadászt, nem megy eléje. Ebből már eléggé világos, hogy fél az embertől; még ha rálő is a vadász, akár megsebezte, akár nem, ha csak bírja a lába, szalad, a hogy tud, s menekül a vadásztól.

Kergetett, sebesült vaddisznó azonban veszedelmes. Föltartózhatlan sebességgel rohan egyenes irányban ellenére, s fellökvén, agyarával halálos sebet hasít rajta. Azonban ritkán marad tovább ott, s még ritkább eset, hogy megforduljon. Azért legjobbnak tartják ilyenkor

vastag fa mellé, vagy ha ez nincs közelében, legalább oldalvást ugrani, s a dühödt kan nem bír megállapodni. Ha pedig e védelem nem sikerült, a vadászkéssel segít az ügyes és erős ember, de már erre könyvben igen bajos volna sikeres utmutatást adni.

A fiatalabb, még az egy éves malacz is, neki rohan néha az embernek, azonban a nélkül, hogy képes volna kárt tenni benne.

Ha a gyöngé testű vagy magában nem bizó vadász ki akarja kerülni a veszedelmet, egyedüli szabály, hogy a megsebzett vadkanhoz, mikor ez elesett vagy már csak alig bír menni — ne közeledjék. Vagy ha közeledik, csak ovatosan, s igyekezzék őt második biztos lövéssel ártalmatlanná tenni.

A disznó *röfög*, s e hangjában kétérzete s szenvedélye nyilatkozik; *horkan*, *tüsszög* és *fúj*, ha valamit észrevesz, vagy megijed; *sivalkodik* vagy *ri*, ha fájdalom éri, de csak az emse, az erős vadkan soha sem ad hangot fájdalomtól.

A vaddisznó legmagasb életidejét 20—30 esztendőre teszik, tehát jóval hosszabb életű a szelideknél, melyek többféle betegségeknek vannak kitéve. Szerfölött kemény tél, midőn a havat jégkéreg borítja, s a turást lehetleníti, legkártékonyabb időjárás rájuk nézve, s ekkor, ha nem táplálja őket emberi kéz, sok elvész belőlük.

A görgés ideje november végén kezdődik, s négy-öt hétig tart.

Az emse másfél éves korában görgő először, s ugyanennyi idős korában a kan is képes volna erre, ha az erősebb agyarasok el nem vernék az emséről.

Azon kanok közt, melyek a görgés ideje alatt a nőstények között tartózkodnak, heves és tartós viaskodások történnek, s a gyöngébb félnek tágulni kell. E viaskodásokban ritkán osztatnak veszélyesb sebek, s ha két egyenlő

erejű kan találkozik össze, nem harcolnak halálíg, mint az oroszlánok, hanem, bár marakodva, gyakran mégis megtűrrik egymást.

A szerelmes kanok gyöngéd érzelmeiket azzal tanúsítják, hogy orrmányaikkal az emséket döfölik, melyek ez udvarlást néha sokáig engedik folytatni, míg a görgésre kerül a dolog, mely a vaddisznóknál is épen oly lassan, hosszadalmas nehézkességgel megy végbe, mint a szelideknél. A gyönyör tetőfokát érven el, a kan nagyot harap nősténye nyakába.

A gyöngébb emse 5—6, az erősebb vagy idősebb 10—12 malacot ellik 18—20 hét múlva a fogamzás után, miután előbb a sűrűben mohából s falevélből ágyat készített magának. A kis koczák az első hónapokban sárgás csíkosak, azonban a nyár vége felé e csíkok elenyésznek.

Két hétig az anya fekhelyén maradnak a koczák, s ez idő alatt az anyadisznó csak élelemkeresés végett távozik fekhelyétől. Ez időn túl legelészni járnak együtt, s a következő évi görgés idejéig együtt maradnak. Többnyire három, négy anya jár együtt malaczaival, s ha ez idő alatt egyik eldöglik, a többi megmaradt anya veszi át az árvákat gyámsága alá, a mi «vaddisznótól» mindenestre igen szép cselekedet, — nem különben amaz elszánt bátorság is, melylyel malaczaikat minden veszedelemben, farkas, sőt még a puskával hatalmas ember ellen is védelmezik.

Egyébiránt a vaddisznó a társas életet is nagyon szereti, a mi szintén a jobb indulatu állatok tulajdona szokott lenni. Kivételt képez a vasfejű mogorva vénebb kan, mely egyedül kóborol mindaddig, míg nemi ösztöne az ő «szép» nemének fölkeresésére kényszeríti.

Ekkor aztán keserves napokat szereznek a gyöngébb kanoknak, melyek elüzetve a paradicsomból, külön csapa-

tokban vigasztalják egymást, nagy mértékben nyugtalanítva szintén fölébredt nemzési ösztönüktől. Csak később, midőn az öreg kényuraknál elfogyott a «gombolyag», jutnak ők is még egy-két szalmaözvegyhöz, kárpótlást keresve náluk a nehezen türt nélkülözésekért.

Az erdő sűrűjében az öreg kan fekhelyül apró mélyedéseket keres, melyeket mohhal, fűvel, falevéllal kibélel. — A fiatalabbak az emsékkal együtt, külön falkákban fekszenek.

A vén kan rendszeren mindennap visszatér szokott fekhelyére, kevésbé a falka, a téli kemény időt kivévén, midőn lehetőleg kimélik orrmányaikat, mert a csontkemény földben könnyen igen veszélyesen megsérthetnék orraikat, aztán túrni képtelenek levén, élelmet sem kereshetnek. Ilyenkor az egész napot rendszeren fekhelyükön töltik a falkák.

Este felé kimennek a makkosba vagy a rétbe túrni, s a hol pocsolyát találnak, beleheverednek, még a hidegebb évszakban is.

Teljesen elsötétedett csöndes éjszakán a vetésekre mennek, honnan, midőn a gabona szemesedni kezd, kutyákkal is bajos őket elüzni. Itt aztán épen a legjava részt keresik ki, azt agyontiporják, s nagy károkat okoznak.

Reggel felé sietve vonulnak vissza az erdőbe, melynek szélét beérve, helyenkint turkálva érik el tanyájukat.

Az évszakhoz képest nem csak járásaikat, de tartózkodási helyeiket is változtatják, a mint valahol jobb leelőre találnak.

Semmiféle állat nem oly torkos, mint a vaddisznó, e vad inyencz, mely a mi a föld felett és föld alatt emésztethető, mindent megeszik. Gabona, féreg, gyökér, burgonya, répa, gyümölcs, döghús, sőt szükség esetében még a holttetem is jó neki; — csupán az élő állatot nem támadja meg a végből, hogy azt megegye.

Októbertől karácsonyig legkövérebbek, s ez idő alatt áll reá javában a vadászat, tenyészhelyükön azonban már decemberben nem igen bántják.

A mi a nyomát illeti, leírás után bajos azon eligazodni, annálinkább, mivel sok hasonlatossága van a szarvaséval. Legjobb ezzel gyakorlat utján megismerkedni.

Már most, a mi a vaddisznóra való vadászatot illeti, erre nézve nem sok lesz mondanivalónk. Bár a vaddisznó kerüli az embert, mégis a vadászra nézve veszélyes vadak közé tartozik, s ennél fogva csak akkor kísérli meg a vadászat e nemesb és magasb nemét a műkedvelő, midőn már egyéb szelid vadakon meglehetősen lövadászsza képezte magát, s mint ilyen, birni fog azon apróbb, elemi részletek tudomásával, melyek ez állat vadászatánál is szükségesek. Mindenekelőtt leglényegesebb a vadnak természetét, szokásait ismerni, s azt már fönnebb nagyjából előadtuk. Azonkívül legfőbb tényező a léleknyugalom a lövés pillanatában, mit nem betüből szoktunk meríteni.

Vadászatának hazánkban három módja van használatban, u. m. a les, cserkészet és a hajtás.

Lesre este és hajnalban szoktak rá elállani, azon helyen, hol ki- s bejárni tapasztalják. Kire az igen korai fölkelés nem nagyon kellemetlen, s kevésbé bizik magához, talán jobban teszi, ha nem este, de hajnalban megy lesre, kilátása levén arra, hogy a lövést világosabb időben teheti, s jobban találhat. És talán a fáradt, jóllakott vad is lustább, s a napfénynél kevésbé vakmerő. Mivel azonban e vadászat legfőbb ingerét az okozza, hogy lehető veszélynek is teszi ki magát az ember, e szempont csak gyakorlatlan, magához nem bizó egyénre nézve birhat döntő súlylyal.

Általában nem ajánlom semmiféle lesen, hogy oda kutyát vigyen magával a műkedvelő. Ha nem marad helyben a vad, de biztos nyoma van az erős megsebzésnek,

másnap is ideje van fölkeresésének. Az oly eb, mely mozdulatlan, csöndesen megmarad gazdája mellett, igen ritka, s csak ilyen nincs hátrányára a lesvadásznak.

Minél becsesebb, nagyobb a vad, melyre lesbe állunk, annál szigorúbban kell tekintetbe venni a szél irányát. Mert először sokkal fájóbb, ha egy értékes, öreg vad a figyelem hiánya — tehát önhibánk — miatt, nem jön kapóra, szóval: rosszabbul esik a nagyobb föladat meg-hiusulása, mint a kisebbé. De másodszor azt hiszem, a nagyobb vad jobban is vesz szagot, mint a kisebb, már csak azért is, mert az orra magasabban van a levegőben, s a szag is, mint a hang, a levegőben fölfelé száll. Bizony-nyal a nyulnak is finom orra van, és az még sem orrontja meg annyiról a vadászt, mint az öreg vad. Ez egybeve-tésnél még azt is hajlandó vagyok hinni, hogy a félénkebb állat, ijedőségénél fogva oly háborodásba jön, hogy emiatt pillanatra érzéki tompulásba esik, — míg a bátrabb, nyu-godtabb vérkeringésű vad, mint már csak a róka is, sok-kal ovatosabb.

Tehát mindenekelőtt úgy kell elülni, hogy a szél on-nan fújjon, honnan a vadat várjuk.

Ezen szabályt, öregebb vadakra lesvén, a legszélső szigorig kell kiterjeszteni. Tehát nem csupán a szélre, de a levegő halk huzására is kell ügyelni, mely elégséges arra, hogy a vadnak jelt adjon a vadász jelenlétéről, vagy leg-alább a puskáról, melynek hogy a vad szagát megérzi és féli, bármily különösnek tessék is a laicus előtt, mégis hinni kell a vadásznak, midőn számtalanszor tapasztalja, hogy például egynémely vad, mely a kabátos embert nem szokta bevárni, puska nélkül mégis sokszor nagy bámu-latára bevárja. Nem egy esetem volt, hogy például varju, szarka, egész sereg túzok, tizenöt lépésre bevárt puska nélkül, kocsival, magas ülésben, uri fogaton, és pedig egyenesen feléje hajtva, míg máskor, ha puska volt

velem, száz lépésre sem várt be, még paraszt kocsin sem.

Helyesen mondja gr. Festetics Béla, hogy — «ha nem mutatkozik is a légréteg olyatén mozgása, melyet a hajós vagy meteorolog a «szél» nevével jelölne, mégis érezhette, hogy például naplemente után, a legesőndesebb nap s idő után is, főleg az erdő szélén, vagy völgyekben s egyetlen partos téren, az esti hűvösséggel oly légvonat ered, mely bár sokszor alig érezhető, mégis elegendő arra, hogy a kitünő szaglási szervekkel ellátott vadnak, a vadász jelenlétét elárulja.

A fölszálló s tovább huzódó köd, melyet a szó közönséges értelmében nem is nevezhetünk szélnek, például szolgálhat a légréteg fönebb érintett mozgásának ismeretetésére».

A tisztelt szerző általában oly szépen s helyesen írja a vaddisznó-vadászaton szerzett ismereteit, hogy annak idézetével e czikkünk értékét hiszszük emelhetni.

«Szintoly légvonal a reggeli les idején is áll be, — írja tovább — midőn a nap fölkelte után majdnem mindenkor kissé hűvös szokott lenni. E főszabálynak szem elől tévesztése által történik azután, hogy a vad szokott járásán, már közel az erdő széléhez jutott, úgy hogy a vadász már tisztán kiveheti, miszerint az állat keresztül tör, a nélkül azonban, hogy azt, az erdőbeni sötétség miatt megpillanthatná; ekkor aztán a vad, daczára a tökéletes csendnek, még sem jön ki, hanem tovább huzódik.

Én mindenkinek azt tanácsolom, hogy a légvonal természetét és irányát magánál a lesre kijelölt helynél tanulja ki előbb, miután a légvonal sokszor az erdőbe csap s iránya, egyik vagy másik ponton egészen más lehet, mint a szomszéd völgyben, vagy az erdőn kívüli térségen.

A dohányfüst iránya, mert én csak a les idején szok-

tam óvást tenni a dohányzás ellen, a szél s légvonal irányát pontosan megmutatandja.

Továbbá azon helyen, melyet lesnek szemeltünk ki, lehető csendben s észrevétlenül, a vad remélt érkezése s huzása előtt legalább félórával előbb kell megjelennünk, miszerint a kitörő vagy közelben álló vad, az érkezés által elkerülhetlenül okozott neszre meg ne hökkenjen s a vadászt észre ne vegye.

Ugyanezen oknál fogva nem is kell a sűrűhöz nagyon közel állani, hol a vaddisznók valószínűleg tanyáznak és a honnan váratnak, vagy hová utközben becsaptak.

Önkényt foly, hogy a vidéknek, melyet lesre kiszemeltünk, csöndesnek kell lennie; hogy a les helyét arra vonuló szekerek, hazatérő nyájak, vagy «jó estét» kívánó munkások meg ne zavarják, vagy végkép semmivé ne tegyék. Ellenben ugyanazon pont, mely ez oknál fogva az esteli lesre alkalmatlan, a reggelire igen jól használható.

Kerülni kell továbbá oly állásokat, hol korán beestelidik. A szabad mozgást s kilövést akadályozó ágak s galyak esörtetés nélkül levágandók; a száraz levél és lomb eltakarítandó, nehogy, ha esetlegesen eltiportatnak, a nesz a közelben tanyázó, vagy arra húzódó vadat a vadászra figyelmessé tegye.

Ügyelni kell, miszerint kellőleg fedve s rejtve legyünk, a nélkül azonban, hogy testünket sokat mozgatni, s ideoda fordulnunk kellene, a vadjárásra való kényelmes kilöhetés végett.

Igen czélszerű, ha nem magán a járáson foglalunk helyet, nehogy a vad velünk szemközt kerüljön, a mikor aztán kénytelenek volnánk szemközébe löni; tanácsos tehát kissé *oldalvást*, a járás mellett foglalni állást, hogy nagyobb valószínűséggel oldallövésre telessünk szert.

Mint imént jegyzém meg, czélszerű leend, ha a va-

dász a lesnek különben is rövid tartama alatt, a dohányzás és szivarozással fölhagy.

Ha több vadász megy lesre, s ezek helyöket már elfoglalták, ne mulasztják el a kölesönös átfüttyentést; ezt azonban csak akkor tegyék, ha jókor idejében érkeztek meg, mielőtt a vad megindul nappali tanyájáról éji kóborlására.

Álláspontunkat ekkép elfoglalván, a vad érkezését csöndben várjuk; jövetelét több esetben rigó- s szajkókibálás előre fogja jelezni.

Nemkülönben a száraz ágak tiprása, lombok, gallyak zöreje s a sűrűben sebesebb csörtetése is jelét adandja a vaddisznó érkezésének.

Leirhatlan azon benyomás és inger, melyet a valódi vadász érez, ha az erdei csöndben már messziről hallatszó, más embernek talán nem is igen zengzetes és bájosnak tetsző hangokat hallja, miket a közelgő vaddisznók huzódásukkor ejtenek. Egyes vadkanoknál vagy izmosb állatoknál e hang egy mélyebb, rövid röffenes, mely csak néha vehető ki; ellenben ha egész falka közeledik s ha malaczkok is vannak közte, már akkor a hangverseny sokhangu lesz, s rövid röffögés közé néha egy-egy letiport disznó-, vagy a legelés és túrás közben félretaszított malacz éktelen harsogása is vegyül.

Ha végre a vaddisznó vagy egész falka előkerül, puszkánkat vigyázva, s a nélkül, hogy a vad a mozgást észrevenné, arczunkhoz emeljük s bevárjuk, míg a kiszemelt darab álláspontunkhoz aránylag jól oldalvást van.

Pontos célzás után igyekezni kell, hogy a lövés az állatot váll-lapoczkáján találja. Elsütés után vigyázzunk, vajjon a vadon nem mutatkozik-e a találás bizonyos jele. Ha a vad szokott módon futásnak ered, vagy, mi több, ha némi távolságban pillanatra megállt, ellenét szemügyre veendő, akkor föltehetjük, hogy a vadat nem találtuk.

Ellenben ha a vadkan a lövésre fölbukik, tüstént oda kell sietnünk.

Ekkor, ha alapos okunk van azt hinni, hogy a vadat nem jól találtuk, vagy ha a vadkan nem oldalvást, hanem lábain fekszik, azonnal el kell azt fognunk, akkép, hogy a vadászkést a váll-lapoczká oldala mellett egy kicsit alantabb beszurjuk; vagy pedig egy másik lövést intézünk ugyancsak váll-lapoczkájára, mert nem szokás a meglőtt vaddisznónak, kivéve szükség esetén, fejére löni.

Ki a leshöz szükséges türelemmel nem bír, vaddisznóra máskép is vadászhat, t. i. czerkészés útján, a mikor is reggel vagy este a sűrűben barangolva a vadat fölkeressük, mely a kisebb tisztásokon legelni és túrni szokott, mielőtt este a csapásokra s mezőkre kijönne, vagy hajnalban a sűrűbe s bozótba visszahúzódna.

A vadászat e neménél is főkellék a jó légvonal, vagyis, hogy a szél velünk szemközt fújjon. Ez a cserkészésnél fődolog és semmi más vadnál sem szükségesebb, mint a vaddisznónál, mely annyira finom szaglási szervekkel van ellátva.

Továbbá, lehető óvatosan kell járnunk, s a neszt, zörejt kerülni, vigyázva, nehogy száraz ágra vagy törmelékre lépjünk.

E szemesség még kettőzendő lészen, hol azt gyanítjuk, hogy a vad a közelben tanyáz, vagy épen felénk tart. Megpillantván, vagy hallván a vadat, igyekezni kell, jó széllel vastagabb fák, vagy pedig halmok- s árkokhoz közeledni, úgy, hogy jó lövésre tehessünk szert, s ekkor a vad érkezését kedvező állásban várjuk be. Ha pedig a helyiség vagy szél nem kedvező, úgy hogy azon ponttól, hol épen megállapodnunk kellett, nem juthatunk a vadhoz, úgy azt más oldalról kell megkisértenünk. Ez természetesen az ügyesség s ítélőtehetségnek nagy hatáskört nyújt s nevezetesen emeli a vadászati gyönyört, ha érzi s tudja

a vadász, hogy fáradozásának sikerét csak helyes tervelésének s ügyes kivitelének köszöni.

A cserkészésnél a legnagyobb szemesség mellett is arra kell főképp ügyelni, hogy csak akkor mozduljunk, mikor a vad föld felé tartja, vagy félre fordította fejét; mihelyt azonban körülnéz, vagy lég után kap, legkisebb mozgás nélkül kell megállanunk, bár ha állásunk s helyünk még oly kényelmetlen volna is, mert különben minden fáradozásunk sikertelen.

Magyarországban vaddisznóra kutyákkal szokás vadászni, hol azonban állandó vaddal birunk s ezt föntartani akarjuk, a vadászat e neme nem ajánlható, miután a vad, kutyák által gyakran zavarva, elszéled s végre a vidéket egészen odahagyja. Csak ott, hol nagyobb erdőségekben kevés a vaddisznó s hol ez rengeteg erdőkben hajtók útján csak nagy nehezen vagy épen nem található föl, lehet vadászkutyát alkalmazni. Úgy szintén ott, hol a vaddisznó csak mint váltó-vad jelen meg, ha vidékenkint makk és bükk igen bőven termett, vagy ha egynémely kukoriczaföld nagy ingert gyakorol a vadra. Ha továbbá a vízhiány őt előbbi helyétől elvonulásra készíti, vagy ha előbbi pagonyaiból kiszorított, jön a vaddisznó oly erdőjárásokba is, hol különben tartózkodni nem szokott.

Ha nincs kilátásunk a vadat a vidéken megtartani, s ha igen valószínű, hogy ismét el fog széledni, mihelyt megjelenése okai megszűntek, akkor a vadászatot kutyákkal is meg lehet kísérteni. Ez esetben nem okozandunk kárt, mert a vaddisznó különben sem maradt volna meg új helyén.

Ellenben, hol állandó vaddal birunk, ott a hajtókkal való vadászat czélszerűbb, mert ily módon a vaddisznót, ha csak igen gyakran egyremásra nem vadászszuk, nem szélesztjük el s maradása biztosítva lesz.

Minthogy továbbá a szorgalmas vadász ismeri a vad

csapásait és tanyáit, a vaddisznót kevesebb számú vadász és hajtó mellett is fölhalálandjuk, csak hogy ez esetben is főképp a légáramra legyen gondunk.

E mellett szükséges, hogy a fölállított vadászok állásaikon békességben s csendben legyenek, skivált fölállítás előtt, vagy ennek tartama alatt minden nesztől tartózkodjanak.

Úgy szintén arra is legyen gondunk, hogy a vadászok puskái már előbb rendben legyenek, s hogy azokat például ne magán a vadászat helyén lobbantsák ki (ausbrennen).

Hogy a vadászoknak állásaikat tetszésök szerint elhagyni nem szabad, s hogy azokat föl sem cserélhetik, hogy továbbá mindenik vadász azonnal a fölállítás után két szomszédjával magát észrevétesse s láthatóvá tegye, — ezek oly szabályok, melyek önkényt folynak s főleg oly vadászaton, hol golyóval történik a lövés, különösen szem előtt tartandók.

Végre a szükséges rend úgy hozza magával, miszerint a fölállító mindegyik vadászszal tudassa előbb, hogy a hajtás után merre tartson, s hogy a vadászok, mielőtt állásaikat elhagynák, egymásnak füttyökkel viszonosan *jelt* adjanak.

A vaddisznónak agarakkal való hajtása, vagy ugynevezett hajszavadászata az e fajta kutyáknak egész falkájával, nálunk Magyarországon nincs divatban.

Ennyiből áll a vaddisznó vadászata, s igen kellemes időtöltés oly vadászokra nézve, kik az efféle izgalmasabb és némi kockázattal járó vadászati kalandokat kedvelik.

A farkas.

Farkassal, kivéven a hajtóvadászaton előforduló szerencsét, inkább csak kalandból, mint ráirányzott vadjárat folytán találkozik az ember; azért vadászatának módja, fortélyai igen kevésből állanak, s újat nem mondhatok felőle; mindazáltal a kedvetölt vadász örömet megszerzi legalább annak ismeretét, mit felőle eddigi tapasztalatok után följegyeztek.

Alkatát illetőleg hasonlatos a nagy juhászkutyához, csak hogy feje, nyaka, torka jóval nagyobb s erősebb, szája majdnem a füléig ér. Szemei ellenben aránylag kisebbek, mélyebben fekszenek; nézése sanda, ijesztő; járása vontatott; hátuljára sántítani látszik, mintha félne, s gonosz lelkiismerete bántaná. Nyoma annyiban különbözik a kutyáétól, hogy körmei jobban lenyomódnak, s mivel rendszeren kullogva jár, a nyomok távolabb állanak egymástól; egyik lábával mindig a másik nyomába lép, miáltal nyomai egyenes irányban következnek. Szőre hosszú, nyakán sűrű és fölborzadt. Színe nyáron vöröses-szürke, télen szürkés-fekete, hasán piszkos-fehér. Első lábai sárgás-barnák; a hátulsók kívülről barnák, belül szürkék. Nem ugat, hanem vonít, sokkal rémesebb hangon a kutyánál. Elél 15—18 esztendeig.

Természetére nézve a magányt szereti, társait kerüli, s csak tél és nagy éhszükség idején csoportosodnak össze, hogy közösen raboljanak. Ilyenkor többnyire egymásután

járnak, egymás nyomába lépve, úgy hogy azt vélné az ember nyomaik után, miszerint csak egy farkas jár ott, hol néha többen kullognak.

A kutya gyűlöli a farkast és fél tőle. A gyöngébb kutya, ha a farkas szagát érzi, farkát lábai közé kapja, s nyöszörögve, remegve fut gazdája lábai közé. Erős, magában bizó juhászkutya ellenben dühbe jön, szőrét fölborzolja, s gyűlölete élesztvén bátorságát, elszántan megrohanja, összeszedi minden erejét, s igyekszik ez utált ellenséget megszalasztani, vagy megölni. Ha találkoznak, vagy elfutnak egymástól, vagy egyik megöli a másikat. Ha a farkas győz, megeszi a kutyát, ez utóbbi ellenben ott hagyja a dögevő hollóknak eledelül. Valamint, ha egy farkast bármily ellensége elejt, fölfalja azt a többi farkas, s ha csak megsebesült, véres nyomait követik, hogy utól-érvén, megehessék.

Kegyetlenség és telhetlenségből áll a farkas jelleme; tekintete álnokságot s fondorságot fejez ki. Nem gyötörtetve a végső éhkinoktól, az embert sohasem meri megtámadni, sőt oly félénk, hogy a kakas kukorikolásától, vagy a tűzkő szikrái látásától is elfut.

Teljesen szeliddé nevelni a farkast lehetetlenség, — megjegyzevén, hogy az állatseregleti szelidítést nem nevezhetjük teljesnek, még felényinek sem, mert a teljes szelidítés alatt azon állapotot értjük, melyben a vadállat szabadon a házi állatok között élve, soha semmi jelét nem adná előbbi hajlamainak. Semmi különös, csak természetlen valami, ha az oroszlánt a kalitkában fejbeveri a talián gazda bántatlanul; ennél ritkább eset volna, ha csak egy farkaspár a ház körül két esztendő koráig is békén megmaradna, föltevén, hogy nem lánczon tartatik.

A csöcs mellől elhozott s háznál nevelt farkas első esztendőben elég szelidnek mutatkozik, gazdája parancs-

szavára hallgat, követi őt, csakhogy hivatlanul nem keresi föl urát, mint az eb, nem hizeleg neki, s csupán éhsége és telhetlen természete vonzza az emberhez. Később azonban, midőn erejéhez jut, s alkalma nyílik tor-kosságát saját erejéből, az ember kegyelme nélkül kielégíthetni, azonnal fölébred ragadozási hajlama, s többé nem kell neki a konyhai szelid koszt, meghasonlik az egész házzal, s annak hasznos állatait öldösi.

JESTER egy teljesen hiteles esetet beszél el vadász-könyvében egy szelidített farkasról, melyet egy német-oroszági gazdatiszt nevelt föl, s mely háromnegyed éves koráig a vadságnak semmi jelét nem adta, a házi ebekkel játszadozott, semmit nem bántott, félénk sem volt, sőt bátorsága oly nagy volt, hogy ebédkor az asztalhoz rohant, s alig leheté visszatartani s rendreutasítani. Egy-szer aztán, egy hideg, holdvilágos téli éjjelen, iszonyu ebugatásra ébred föl a gazdatiszt. A konyhaajtóhoz ro-hant minden házi eb, s azt karmolták nyöszörögve. Ki-nyitván az ajtót, valamennyi eb remegve szökött be azon, menedéket keresve. Az udvaron négy vad farkas már ezalatt épen széttépte az ő szelid farkasát. Mire a tiszt puskájával előrohant, már a vad farkasok tova illantak.

A nőstény farkas esztendőn át egyszer lesz vemhes, s mintegy száz napig viseli méhében kölykeit. Rendesen 6—9 kölyket ellik, melyek szemei 10—12 nap múlva nyílnak föl. Háromnál kevesebb kölyket soha sem ellik. Bakzás idején több kan farkas vesz körül egy nőstényt, s birtoklása fölött marakodnak, mialatt a nőstény fut előt-tük. Ellése előtt az erdő sűrűjében fekhelyet készít ma-gának, s 5—6 hétig szoptatja kölykeit.

A farkas a lovat s szarvasmarhát torkánál fogva ragadja meg, azonban többnyire csak a gyöngébbeket választja ki. A ménes fejjel áll össze, a szarvasmarha fejjel kifelé képez tömeget ellene, s ilyenkor a farkas

nem sokra megy. Megvárja többnyire, hogy egy a többi közül kiváljék, ezzel azután könnyen elbánik.

A farkas, midőn nincs éhszükségben, a legkisebb neszre vagy szagra elillan, azért, ha nyáron találkozik vele az ember, épen úgy járjon el vele, mintha nyúllal vagy rókával volna dolga. Egyszer egy erdőben, hol évtizedek óta nem fordult meg farkas, szeptemberben láttam meg egy farkast, mintegy száz lépésnyi távolban. Oldalvást lassan ballagott egy hegyélen, ritkás lábas erdőben. Lebukva az apró bokrok mellett akartuk meglopni, mert nyulsöréttel messzellettük rálőni. Még alig 60—70 lépésnyiről észrevett, s úgy elszelelt, hogy nem találtunk rá soha többé.

Puskás ember a legnagyobb tél idején, még ha több farkassal találkozik is, mitsem tarthat tőlük, kivált oly országban, hol puskával irtani szokták. Azonban e kutya-faju vad ki van téve a veszettségnek, mi állítólag nagy éhség vagy nyári forróság következtében szokta elérni. A veszett farkas rendetlen szédelő járásáról ismerhető föl, s az ilyet aztán baj volna elhibázní.

Igen jó szeme, füle és orra van.

E végből szeret a széllel szemközt járni, s a prédát, vagy a rá nézve veszedelmes lövadászt bámulatos messze távolból megorrontja. Ezért vadászata is sokkal nehezebb, mint egyéb nagy vadaké, melyek nem oly félénkek. Hajtóvadászata volna legbiztosabb, de roppant számú hajtókkal lehet csak biztos sikerre számítani.

Ha nádasban vagy erdőben tartózkodik, az egészet el kell fogni, nyáron legalább 5—600 hajtóval, s ebből következik, hogy a puskásoknak is nagy számmal kell vállalkozni. A téli évszakban friss hóval, sokkal kevesebb hajtó és puskás is czélt érhet.

A nyomok után ugyanis kipuhatoltatván a farkas az napi tanyája, keskenyebb fogás is elégséges megkerítésére.

Egy-két nyomismerő megkerüli előbb a nádast vagy az erdőt, s ha «befelé» igen, de «kifelé» nem találtak friss nyomokat, bizonyos, hogy a vad ott benn napol. A hajtás szél után történik természetesen.

Farkasra tölteni szatymával szokás, a puskacsó öbéhez s porhoz aránylag 8—10 szemet tevén egy lövetbe.

A csalkertben való lövés nagyon költséges; sokkal egyszerűbb s nem kevésbé sikeres a csaldög előtt kunyhóból megejteni. Künn a síkon vagy erdőszélén kis gödröt kell ásni, s abba olyaténképen alkalmazni egy kis kunyhót, hogy annak csak a teteje lássék ki, az is fölhányatván hóval, vagy ennek hiányában a föld színével egyenlő gazzal. A csaldöggel szemközt van a nyílás, melyen át a lövés történik. Hogy embernyom ne érintse a földet, lóháton megy ki a vadász napnyugot előtt, s lovas vezetője vissza viszi a paripát. Hogy az éjnek holdvilágosnak kell lenni, magától értetődik.

Erős télen egyébiránt az erdei csösz- vagy vadászlovakokat is megközelíti az éhes farkas, s ezekben akár az ablakon át lehet rájuk löni.

Orosz és lengyel vadászok következő módot is használnak.

Kimennek paraszt szánon az erdőbe, magukkal vivén a szánon egy fiatal sörtést, melyet időnkint döfölés vagy csipkedéssel rivásra kényszerítenek. A vadász háttal ül a kocsisnak, s a szán farához jó hosszú kötélre egy kéve zsuppot kötvén, ezt magukkal vonszolják az uton. A farkas nagy éhségében, szikrázó szemével, a kévét egyelőre a rivó sertésnek vélvén, hirtelen ráugrik; ekkor sietve rá lö a vadász, mert aztán, a mint a farkas észreveszi tévedését, azonnal elviszi irháját.

A medve.

Egészen hozzánk valónak tarthatjuk, hogy szép országunk oly vaddal is bir, mely a férfiú személyes bátorságát sok esetben talán még erősebb próbára teszi, mint a hadsorokban tüzelés idején a kényszerű, gépies megállás.

A veszélylyel szembeszállani és azt legyőzni, legdicőbb szenvedélye a valódi férfiúnak, s e szenvedély fölélesztésére és fokozására, háboru hiányában, legközelebbi alkalmat nyújt az oly vadászat, melynek tárgya egy nemesebb, nagy vad, olyan, mely az embert, kit megtámadni mer, erőre, s életerejének szívósságára messze fölülhaladja.

Ilyen vad nálunk a medve, nem is említvén itt a vadkant, a farkast, melyek végszükség esetében, midőn dühök s kétségbeesésük önvédelemre készti őket, szintén megrohanják ugyan az embert, de nem birnak ama szívós életerővel, mely kivált a vén medvét annyira félelmessé, s valóban veszedelmessé teszi még a bátor emberre nézve is, nem lehetvén őt sok esetben egy, sőt több találó lövéssel is elejteni, míg a vadkan, s farkas egy lapoczkalövéssel semmivé vannak téve.

Az erdélyi vadászok történetéből hiteles esetkint beszéli el a *V. és V—lap*, hogy egy vén medve a tizenhatodik golyóra esett csak el, s egy másik, a szívébe lőtt golyót még száz lépésnyire elvitte.

E tényállás aztán komoly megfontolásra inti még a legvakmerőbb embert is.

Ez és több hasonló esetek arra mutatnak ugyan, hogy az agyvelőre intézett lövés volna a legbiztosabb, mert nincsen állat, még a királyi oroszánt is ide értve, mely a velejébe furódó golyó után tehetetlenül holtan össze nem esnék — csakhogy a legnagyobb állat feje is igen keskeny és kicsiny czélpont a magányos golyónak, kivált ha az állat mozgó állapotban is van e mellett. Azért minden nagy vadra legajánlatosabb czélpontul az első lapoczká van kitűzve, s szerencse, ha e lövésben eltalálja a vadász azt, a mit nem lát, t. i. az állat szivét, csak így levén biztosítva a megtámadás veszélye ellen.

A medvevadászatra mindössze is kevés utasítást nyújt a vadászattudomány. Jó lövőnek és mindenekelőtt bátornak kell lenni annak, a ki medvevadászaton állást mer elfoglalni, mert bátorság nélkül még a legjobb czél-
lövész sem megy semmire. Meglátván a medvét, megijed, szeme is elhomályosul, keze reszket, haboz a ravasz megnyomásában, midőn a szerencsés pillanat jelen van, aztán akkor süti el fegyverét, midőn már késő.

A mit e részben honi és külföldi vadászok tapasztalataiból kivonhatunk, azt a következő tanuságokban állítjuk össze.

A medvét a természettudósok a ragadozó állatok közé sorolják ugyan, de egy külön csoportozatban, a talpjárók (*plantigradæ*) osztályába teszik, mivel a medve is egész talpán jár. Nagyobb részük inkább a növény, mint az állatországból táplálkozik, miként azt fogaik alkotása is bizonyítja.

Európában csak egy fajuk él, a barna száraz medve, melynek hosszukás, hátrafelé vastag feje; van alakjára, s kicsiny hamuszínű szemeinek sila fekvésénél fogva a farkas fejéhez hasonlít, csakhogy annál nagyobb és erő-

sebb. Homloka domború, halántéka lapos, orra gömbölyded, elől fölálló s tompult; orrlyukai nagyok, fülei kicsinyek s karikásak; rövid, vastag nyaka a hosszú, borzas szőr alatt alig kivehető. Farka rövid, első lábai kissé befelé állanak s rövidebbek a hátulsóknál; mind a négy talp öt-öt körömmel van ellátva. Alsó állkapczája rövidebb a felsőnél, s összesen 36 foga van. Szőre barna, néha szürkés, fiatal korában lágyabb, vénségében durva, lompos.

A nősténynek valamivel keskenyebb a feje és dereka, melyek fölött szürke szőrfolt látható.

A medve két esztendő alatt végzi be növését, közönségesen 20—30 évig él, s néha meg is vakul öregségére. Csontvázának alkotása igen sokban hasonlít az emberéhez, innen fejthető meg, hogy egyéb négy lábu vadaink közül neki van képessége két lábon járni. Koponyája, természetéhez aránylag, kicsiny, azért fején legkevesebb sérülést bir el.

Mint vad és mogorva állat, leginkább oly tájakon tartózkodik, melyek legtávolabb vannak az emberek tanjától; fekhelyét pedig oly helyeken választja, melyeken sem ember, sem szelid állat nem szokott járni, sőt az emberi kéznek nyoma sem látszik a vadon ős természetén. Szereti a hegyek legmagasb csúcsait, de nem a festői kilátás, mint inkább ama háborítlan némaságért, mely az ily madártalan szirteken annyira álomba-ringató, s a hol ő nemcsak egyéb idegen faju állatoktól, de saját nemebeli rokonaitól is elszigetelheti magát valamely alkalmas barlangban, vagy saját körmeivel fagyökerek között ásott, s mohhal, galyakkal kibélelt gödörben, aludván békével téli álmát, s táplálkozván saját zsirjából. Jeszter szerint nem aluszsa át egy huzomban a telet, de azért nem távozik téli barlangjából, s időtöltésül talpát nyalogatja.

Őszszel igen kövér lesz, s rendesen négy mázsát nyom. Táplálkozik növényekkel, s állatok husával. Ta-

vaszszal füvet, herét, édes gyökereket eszik, később megtámadja s megöli a juhot, kecskét, szükség esetében a dögnek áll. Nyalánságai közé tartozik a méz, szőlő, eper, vadgyümölcs, némelyek szerint a hangya is.

Sajátságai közül megemlítenő, hogy ha valamely jártabb helyen megöl valamely állatot, s meglepetéstől tart, azt előbb eltemeti, hogy később kényelmesen, háborítlanul ehesse meg. — Járása lassu és vontatott, mindamellett elég sebesen is tud futni, majdnem oly sebesen, mint a ló, csakhogy a sebes futásban közel sem oly győzős, hamar kifárad. Ellenben két lábon is elég gyorsan tud haladni. Elég ügyes a mászásban, kivált fölfelé a fára; lefelé azonban csak nagy ügygyel-bajjal ereszkedik. Ha nem sürgős a lejövetel, farral és lassan ereszkedik lefelé; ha pedig szorul a kapeza, első lábai közé kapja fejét, s összegömbölyödve, mint a lapda, úgy veti magát a földre, még magasabb szikladarabról is a mélységbe, a nélkül, hogy baja lenne. Uszni is jól tud, csakhogy ebben sem győzős. Szereti a halat, s ezek közt állítólag kivált a pisztrángot. Eleje és kivált első két talpa szerfölött erős. Iszonyúan tud dörmögni, s ha nagyon dühös, fogait csikorgatja. Az embert, ha ez nem bántja, ő sem támadja meg, s erdélyi havasaink lakosai nyáron át a szelid hegyoldalokon békén eprésznek csekély távolban tőle. Azonban lövések, hajtók lármája által ingereltetvén, neki megy a vadásznak két lábára állva, s hatalmas karjaival átöleli, aztán vagy agyonszorítja, vagy körmeivel bőrét lerántja. A nőtény kölykes medve, ha veszélyt sejt, két első tenyerével tapsol, mire kölykei összefutnak, s a fára menekülnek.

Egyébiránt a vadon élő medve vakmerősége és félelmissége az időjárással változik. A hím a nyár vége felé, midőn legjobb erőben van, a nőtény pedig tavasszal, legvállalkozóbbak. Tél elején, midőn elhiztak, igen lusták,

nehézkesek, s ilyenkor sokkal félénkebbek. Dobveréstől, szekérkerék csikorgásától (az oláh fatengely pedig ugyan csak keservesen csikorog) igen félnek.

Néha ifju korában is megvakul a medve, s ez állapotban, állítólag a méhek és darázsok fészkeit háborgatja, hogy azok orrát, száját agyon csipdessék, miáltal sok vér és genytől szabadulván, ismét visszanyerné előbbi látását.

A him medve csak egy nösténynyel él, de ezt is csak a párzáskor keresi föl. Öt éves korában kezdi a bakzást, és pedig juniusbán, mire a nöstény január közepén 1—3 kölyket vet, melyek aránylag igen kicsinyek, de szerfölött gyorsan növekednek, s szinte félévig szopnak. Az anya tartós hűséggel és merész föláldozással őrzi, védi kölykeit. Ha vemhes lesz, akkor télen át elválík kölykeitől, de nyárra újból egyesülnek, s körülbelöl három éves korukig gyámság alatt vannak a fiatal medvék.

A mi vadásztani irodalmunk, bárha még csak bölcsőjében van, mégis már számos szép esetet mutat föl, hát ha még évenként lajstromoznák amaz eseteket, melyek a vadkan és medve-vadászatokon előfordulnak, s melyek száma olykor a százat meghaladja csak magában Erdélyben! És pedig ez esetek hitelesek, mikor tudniillik országosan ismert egyének követik el, kik koholmányon alapuló dicsekvésre nem szorultak.

Legnevezetesebb vadászatok medvére nálunk a görényi (erdélyi) hegyekben tartatnak régebb idők óta, hova újabb időben Magyarország legtávolabb vidékeiről is összesereglenek október és november hóban a szenvedélyes, leginkább főuri puskások. Pár évvel ezelőtt Czibles havasiban az akkori kormányzó hg. S. is szépen ejtett el egy nagy medvét — egy lövéssel. Gróf Teleki Sámuel, Macskási Ferencz, Dózsa, s többek nevei emlékezetesek a medvékkel vivott veszélyes és hősies csatáikról.

A vadászat október és novemberben, kivált akkor si-

keres és kevesebb fáradsággal megy végbe, midőn a medve élelem végett a mászhatlan csúcsokról a járhatóbb oldalakra s aljakra leereszkedik. A hajtók föladata itt nem egészen gyerektréfa, s ők is jól el vannak látva fejszékkel, botokkal, a mellett sűrűen vannak elosztva, s ha a medve át akar törni, vészkiáltásokra összesereglenek vagy nyomulnak, s iszonyú lármát csapva ijesztik odább a maczkót a vadászok felé, kik szintén kettesével, sőt a gyöngébbek hármásával is állanak. A magányos lesben állók legalább is nem messze állanak egymástól, különben sem lehetvén a medvére messzebről lövést kockáztatni. Ha valahol, itt aztán szükséges az óvatosság, hogy a golyó hajtót, vagy puskás vadászt ne találjon, holott néha úgy összekerülnek, hogy a medvére épen akkor nem lehet löni, midőn az legjobb oldalát kínálja a lövésre. Hát mikor épen valamelyik vadászszal összefogódnak?! Ilyenkor csak a kés, kard, vagy lándzsa használható, de férfi és erős kezű legyen, a ki azt a medve oldalában megforgatja.

Különösebben fontos és szigorún megtartandó szabály a medvevadászaton, hogy a rendező által kijelölt állását senki el ne hagyja. Semmiféle egyéb erdei nagy vadászaton nem történik annyi szerencsétlenség, mint épen ezen vadnem elleni járatokban. Egy az, hogy a hajtások nagy területeket fognak el, sokáig tartanak, a vadász elunja magát, vagy bizonyos elodázhatlan dolog miatt rövid időre bemegy a sűrűbe. Aztán a medvés tájkon az emberek többnyire olyatén szörmés süvegeket viselnek, s ha valamely szeles, tüzes vadász valamely bokorban egy ilyet lát mozogni, medvének véli és oda pörköl a sipkára, mely alatt épen az agyvelőt találja. Hogy ez mily gyakori eset, következtetem abból, hogy csupán magamnak is kettőről van tudomásom, holott ritkábban forogtam a vadászat e nemét gyakorló körökben, s csak egy

ízben volt alkalmam részt venni e nálunk legizgalmasabb vadászmulatságban.

A medve nyomai némileg a mezitlábos emberéhez hasonlítanak, csakhogy a körmök lyukai a porban vagy sárban világosan kivehetők, s a hátulsó lábak nyomai jóval nagyobbak az elsőkénél.

A fiatal medve sörben vegyített mézzel könnyen megszeliidíthető, s később kenyéren és vizen fölnevelhető. Húst sohasem szabad kapnia. Mindamellet sem veszi el gonosz természetét, kivált ha megsértik.

Az a pogány nemes tulajdonsága megvan, hogy a sértést mindig megtorolja, ha csak módjában áll.

A legszelidebb medvétől se engedje magát senki nyalatni, mert el nem áll róla, s addig nyal, míg vér serked nyelve után, s akkor aztán vérengző gyilkossá lesz.

A medve egyébiránt, bár egyéb állatokhoz aránylag nem buta, sőt tanulékony, de gyanútlan, legkevésbé fortélyos állat, s szinte nevetségesen egyszerűek a módok, melyekkel őt törbe szokták ejteni. A kamcsatkaiak összeresztett deszkákba sűrűen egymás mellé magas, hegyes vasszegeket vernek, úgy hogy akárhova lép a medve, ezek egyikébe hág. E veszedelmes asztalra azután tejes vagy mézes fazekat helyeznek, s azon tájra kiteszik az egészet, hol a medve járni szokott. A medve azután belép az egyik szögbe, s onnan szabadulni akarván, a másikkal is csakhamar fönnakad. Düh és fájdalomtól emésztve ott virrad, mikor aztán a vadász, vagyis az illető cselvető ott agyonveri.

Mások erős pálinkába mézet kevernek, s ezt valamely faüregbe vagy a medve forduló helyén kiteszik. (A *forduló* vagy *forgó*-val azt akarom kifejezni, a mit a német a «Wechsel» szó alatt ért. Ezen vagy amazon a helyen «forog» vagy «megfordul» a vad vagy ember, ezalatt a magyar azt az utat érti, melyen rendes napi utját

megteszi valamely tájék lakója. A váltani alatt a magyar inkább az ellenkező cselekményt, a változtatást, fölváltást, eltérést jelöli, noha azért a váltó kifejezés sem föltétlenül elvetendő, mert például ha a vad egy választóvonalon, kocsúton átvált a másik erdőrészebe, ez is megfelel a váltás fogalmának. Annál jobb, minél több műszóval rendelkezünk bármely fogalom kifejezésére.) A medve az erős pálinkától lerészegszik és mély, hosszú álomba merül. Az ilyen medvét aztán elevenen meg lehet fogni, s e fogásmód, nem lévén oly kegyetlen, mint a fönnebbi, a vadásznak sem válik szégyenére, kivált ha a fogott medvével fülelő ebeit akarja gyakorolni.

Mint szoktak marmarosi oroszaink a havasok alatt orozva medvét löni, Térey P. a Vadászlapokban következőleg írja le :

«Ez évi marmarosi utazásom sok oldalu érdekességei közül, a vadászati téren is egy nem annyira érdekes, mint sajátságosnak mondható — előttem s bizonynyal többek előtt is még eddigelé ismeretlen módja a medve törbe kerítésének, vonta magára figyelmemet. Lo Presti Seraphine bárónő tulajdonát képező úgynevezett «berez-niki» havasok alatt elterjedő rengetegeket barangolván többi között be, ezen őserdők mélyében, sőt a legmagasabb csúcsokon is, itt-ott 1—2 lánczra terjedő irtásokra akadtam, melyeket az ottani népfaj vagy tengerivel vet be, vagy pedig mint kaszálót szokott használni. Egy ily tengerivel bevetett, egy lánczra terjedhető irtásföldön akarék épen keresztülhatolni lovammal, hogy az egyfelől tátongó mélységet, másfelől pedig a meredeken emelkedő sziklafalakat kikerüljem, — midőn lovam füle között előre tekintve, egy majdnem a földön nyugvó hosszú kötél tünt szemembe, — ugyan e pillanatban a kíséretemben levő erdész és kerülők legnagyobb sietséggel reám kiáltának «állanék meg». A legelőbb hozzám érkezett erdész ekkor

az előttünk alig két lépésre vont kötélre mutatván, figyelmeztetett: hogy az medve-tőr, melyen áthatolni nem lehet. Magam is szenvedélyes vadász, a vágától indítatva, e tört s használatát megismerhetni, leszállva lovamról s az erdész és odasietett kerülőktől kísértetve, a tengeri föld alsó részére leereszkedtem. Sűrű fahajtások és buján elterjedő növényzetek közé lehatolva, kísérőim megállottak, és szétválasztva néhány terebélyes lombot, azok közepette egy vizirányosan fekvő régi mivű, hosszú csöví kovás puskát szemléltem, mely látványt az erdész következő magyarázattal kísért: az itteni hegyi orosz egyesült hitű lakosok csak kevesen bírnak annyi bátorsággal, hogy a medvével szembeszálljanak; ha látják, rendszeren keresztet vetnek magukra, és cselre is csak akkor gondolnak, ha már vetéseik egyrészét elpusztítva látják. A helyen, hol ezeket láttam, a mult éjjel medve járt, mert a tengeri föld majd fele részén a csövek le valának tördelve, és minthogy általános hiszem szerint a következő éjjel a váratlan vendég ismét ama helyen szokott megjelenni, hol előtte való éjjel jól lakott, — az irtás tulajdonosa fegyverrel cselte készített vendégének. A fegyver erősen és tán túlságosan is megtöltetvén, golyó vagy sörét hiányában vas, szög, sőt kavicsdarabok is bocsáttatnak a csöbe. Ez megtörténvén, a tengeri föld szélében, a lejtőrészen négy czövek a földbe leveretik, és arra egy deszka erősítetik, melyre a megtöltött fegyver akként van alkalmazva, hogy viziránt feküdjék, csöve pedig úgy irányoztatik, hogy az egész tengeri földet hosszában, a földtől mindenütt egy lábnyi magasságra, dominálja. A deszka, melyen nyugszik, s melyhez erősítve van, közepett át van furva, úgy hogy a fegyver rugója azon keresztül hat, következőleg a deszka alsó részére jó. A rugóval közvetlen érintkezésben van egy pöczök, melyhez erősítetik egy hosszú kötél; ezen kötél a cső irányában az egész tengeri föld hosszában vezetete-

tik, s a tulsó végén a földnek egy vastag karóhoz erősítetik; hogy pedig ily nagy távolságon a kötél a földet ne érje: közbe-közbe szintén egy lábnyi magasságra apróbb átfurott karókon fut keresztül. Ha egyszer a kötél a végső karóhoz megerősített, a fegyver sárkánya fölhuzaatik, s az orosz, miután előbb a fegyvert galyakkal gondosan és észrevehetlenül betakargatta, falujába haza megy, ott nyugodtan bevárván fegyverének elsülését, a mi rendesen éjjel szokott bekövetkezni. Ha véletlenül a medve éjjel vetődik ily eselt rejtő helyre: bizonyos vesztét találja, mert a kötelet a sötétségben csak akkor veszi észre, midőn testével hozzá ért, azon ugyanis áthatolni akarván, megrántja a peczekkel közvetlen érintkezésben levő rugót, a fegyver elsül, s a lövés többnyire a hátulsó czombnál hat be a hasba.

E vidékbeni mulatásom utolsó előtti napján, szeptember 7-én voltam szemtanuja egy medve — ily esellel történt elejtésének.

Az állat három éves volt, s a hasán keresztül kapott golyót még hatvan lépésnyire elvitte.»

Ha a kölykek még kicsinyek, anyjuk a hajtóvadászaton leöletvén, nem távoznak mellőle, s ilyenkor legkönnyebb szerrel lehet szelíd medvékre szert tenni.

Eszembe jut itt egy eset, mit egy hitelt érdemlő erdélyi barátomtól hallottam.

A havasok alján nagy vadászat volt, s egy anyamedve két kölykével került a vadászok elé, kik egy tisztás szélén állottak, úgy hogy a medvére okvetlen a tisztáson kellett esni a lövéseknek.

A medve előtört, de kölykei is vele jöttek, s az anya iszonyúan ordítva dühében, minden áron vissza akarta őket terelni, hogy elbujjanak, de azok nem látszottak érteni a veszedelmet, s anyjok kénytelen volt föl-fölmarcolni, s husz-harmincz lépésnyire bedobálni őket a sűrűbe.

Az anya végre, vagy 15 lövéstől találva összerogyott, s szekérre tétetett, hova a kis bocsok is követték, s holtan is szopták, a míg tejében tartott, föl sem véve a körülötök sürgölődő embereket.

Egyet a papnak adtak, a másik egy cigány kovácsé lett, a ki megtanította őt a fuvót nyomni; s jó ideig használta is őt e minőségben, tüzes vassal ijesztgetvén őt, ha nem akarta folytatni a munkát.

Egyszer azonban megszökött, valószínűleg a sovány koszt elől, mert a cigány csak kevés kenyérfélén tartotta.

A faluban aztán az alig másfél éves medvekölyket az összes falubeli ebsereg lefülelte s megölte.

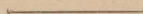
A másik kölyök még mintegy féléves korában a méheket s darázsokat háborgatván, ezek csipései következtében kimult.

Legszébb, s lövadászhoz leginkább illő a medvének hajtó vérebeekkel való vadászata, mit azonban csak nagy vadász-személyzettel bíró módosabb urak gyakorolnak, miután 10—15 ilyen fülelő ebnek csupán e célra tartása, közönséges úri egyén pénzerejét messze túlhaladja. Az ilyen ebek egy kürtös lovas vezető parancsa alatt állanak, az erdőbe vezetéken vitetnek ki, s a medvenyomra találván, elbocsáttatnak; néha előbb is, a körülmények szerint, leoldatnak, s keresésre indíttatnak; ha aztán egy csaholni kezd valahol, a kürtszóra valamennyi összecsődül, hogy ugyanegy vadat üzenek.

Kürt és ebsaholás mindenesetre fölségesebb zene a bérczes erdőkben, mint a hajtók kelepeléséből, sipolásából, dudáiból s ordításából vegyült hangzavar.

A lövadászok szarvasölő karddal fegyverkezők a puskákon kívül, melylyel a közeledő medvének tenyereit vágják le, s egyelőre ártalmatlanná teszik, míg — leszűrhatják vagy meglőhetik,

A fülelő véredek, medve- és vadkan-hajtó kutyák nevelése és tanítása módjáról okszerű utmutatás van adva a külföldi vadászkönyvekben, s azt ide átvenni, a hol főleg csak kezdők, műkedvelők számára óhajtottam előkészítő utmutatást adni, egészen fölöslegesnek tartottam.

1851

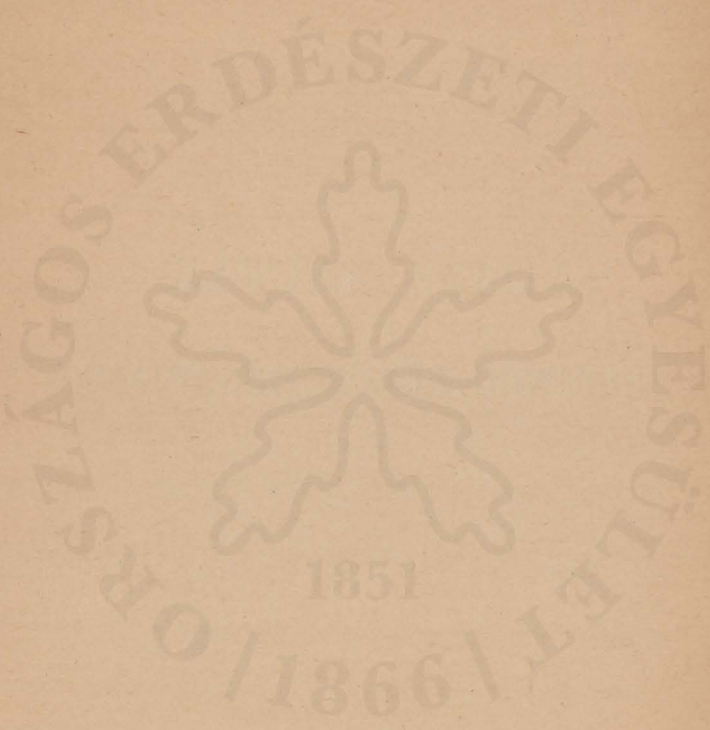
/1866/

VADÁSZ-NAPTÁR

AZ ESZTENDŐ KÜLÖN HÓNAPJAIRA.

1851

/1866 |

Január.

Javában lehet vadászni nyulra, rókára és farkasra, a hol van, nyestre és vidrára fris hóval. Kevéssel bagzás előtt a rókát csapdával is fogják.

A vaddisznónak lassankint már békét kell hagyni, szarvast pedig épen nem szabad löni. Gondos vadtenyésztők a foglyokat, s kemény síkos napokon a vaddisznókat is élelemmel látják el.

A ragadozó madarak, sasok, keselyűk, ölyvek, a kártékony menyétek, s görények irtandók.

Február.

A nyúl e hónapokban, kivált enyhébb idővel, már bagozni kezd, tehát arra már nem kell löni. A róka is lyukába buvik bagzás végett, azért a borzkutyákkal most van ideje őt abajgatni. Párzanak a farkasok, s gyülekeznek; döghusra csalva lesni, s irtani kell őket. A borz fölédred hosszú álmából, azonban ő nem tartozván a ragadozók közé, békén lehet hagyni.

Általában az ehető husu vadakra, kivéven a vízi madarakat, nem vadászunk. Tűzok, vándorló daru, kácsa, vadlud, javában löhető. A vidrára, nyestre, nyomhagyó fris hóval folytattatik a vadászat.

A ragadozó madarak lövetnek, hurokkal és törökkel fogdostatnak.

Márczius.

A foglyok párosodnak, azért műkedvelők egyáltalán békét hagyhatnak nekik. Ex professo vadászok fölismerik a fölösleges kakasokat, s ellövik, azonban e szabályuk inkább csak a papiroson él.

A nyulak ellenek, s szégyen, gyalázat rájuk löni.

Ha rövid a tél, megjön a hó vége felé a pacsirta, a bibicz, s végre az erdei szalonka.

Egyébiránt a mult hó szabályai nagy részt a jelenre is alkalmazhatók, s vadlud, daru, kácsa, még mindig vadászat tárgya.

A nagyobb vadak husa már rossz, s baközet is csak konyhai kívánatra s vadász törvény ellenére lönek.

A fenyőmadár északi hazájába távozik, részint pedig még melegebb tartományokból itt nálunk keresztülutaz.

Farkas, róka, erdei nyest bevégezte; vadmacska, görény, sziklai nyest folytatja, a ragadozó madár pedig most kezdi a párzást. Előbbieket löni, utóbbiaknak fészkeiket kell pusztítani.

A vizslakölykek házi tanfolyamával lehet foglalkozni az otthoni üres órákban.

A bibicz és szárcsa fegyver által mulatságként fogyasztatik a nagyobb tavakban, hogy a kácsák telepedjenek meg helyettük.

A nyir- és siketfajdok néha már e hó végén dürgenek, mi a hidegebb tájakon május végeig tart.

Köztudomásu, hogy a dürgéskor se látnak, se hallanak, ilyenkor szokás őket löni, legsikeresebben hajnalban.

Április.

A várva várt erdei *szalonkák* e hó közepéig bizonyosan elérkeznek, s 10—12 napig tartózkodnak nálunk. Ha azonban elkésnek, akkor a szerint rövidebb ideig maradnak. Valódiilag e hónapban van a nyir- és sikekfajd dűrgés közben való lövésének ideje.

A vizslák ezen és talán még czélszerűbben a jövő hóban párosíttatnak, hogy következő évi júliusra eszten-dősek, s így legalkalmasabbak legyenek a szabadban való gyakorlatokra. A házi idomítás, mint beljebb az illető szakasznál a vizslatanításról mondtuk, már a kölyök fél éves korában kezdetét vevén.

Vadlud, kácsa, e hó derekáig hollókunyhóból, s a ragadozó madarak folyton lövetnek.

Május.

Kedvező idővel e hó derekán megjön a gólya, ezt követi a fűrj, végre beállít a vándormadarak leglustábbja, a haris. Többnyire minden többi vándormadár tojásan költéssel van elfoglalva.

A vadászat most már épen csak a kártékony farkas, róka, vadmacska, nyest lövésére s ragadozó madarak fészkének, tojásainak pusztítására szorítkozik.

A vágások szigoruan megtiltandók mindennemű nyáj előtt, nemcsak vadászati, de erdészeti szempontból is.

Az erdőn járó ügyeljen, ha nem talál-e uhu-bagolyfészkeket; jegyezze meg azt, s e hó végén, annak idejében szedje ki a fia-baglyokat, hollókunyhó számára fölnevelvén, s az öregeket ellővén.

Junius.

A madarak nagyobb része bevégezte költését, a tüzok még folytatja, a gólya pedig e hóban kezdi el.

A nyulak még folyton bakzanak, de márcziusi sűdők már gyakoriak és e hónapban már erdei tilos vágásokban, hol semmi csorda nem jár, gyakrabban ugornak föl az ott járó előtt, annál inkább, mert ez időtájon csakis sűldő nyúl van benn a sűrű vágásban, az öreg nyúl künn van a vetésekben, hol szintén igen sok vén nöstény ellik, csak-hogy ezek sűldőit aratás után lehet feltalálni a kukoriczáokban. Egyébiránt nyulra löni még e hóban is tilos.

A ragadozó madarak kezdik elüzni maguktól már-már anyányi fiaikat, hogy ezentul élelmökről maguk gondoskodjanak. A még fészken talált fiak pusztítandók.

A farkas és róka anyák kölykeiket tanítgatják a ragadozásra.

A hol a rókát pusztítani akarják, e hónapban legjobban tehetik azt, ha a félig nőtt rókakölykeket a lyukból kiássák.

A fia-varjuk szárnyra kelnek, és most «apáik büneért» meglakoltatja őket a vadász. Mert tudni való, hogy a vén varju, a vadász legnagyobb boszuságára, soha be nem vár. A még fiatal és tudatlan varju azonban legalább is annyira közel repül az emberhöz, hogy kacsza söréttel is elejtheti. Később annyira sem várnak be, hogy akár szatymával lelőjjük.

A vademsék malaczaikkal a kukoricza s burgonya-földekre járnak.

A vadlibák szárnyra kelnek, s később elhagyják a tavat, azért e hónapban vadászhatók, valamint a már lohosodó kacsák is, kivált a kisebb vizeken .

Julius.

A *vizi vadászat* e hónap legdivóbb mulatsága.

A gácsérok, s Jakab-nap után a repülni kezdő fiatal kacsák lövetnek javában. Ez utóbbiak az ingoványos, vízöntött helyeken a magas fűben bogarásznak, a hol legkönnyebb módon lehet rájuk vadászni.

Az öreg vadludak lohosodnak, s kormánytollaikat elhullatván, nem tudnak repülni. Nagyobb nádas vizeken, csádékban, — hálóval is fogatnak.

A sárszalonka és haris a költése helyével szomszédos rétekre jár, a hol vizsla előtt löhető.

A fogolyfalkának még békét lehet hagyni, legföljebb a himet magát lehetne ellőni; mert a csirkéket később a vadászatokon ez szokta messze elvezetni. De hol a vadász, a ki ezt fölismeri?

Az öreg *nyúl* künn a vetéseken, kukoriczában, zabban tanyáz, a sűdő gazosabb veteményekben, s a sűrű bokros, tilos vágásokban.

A szarvasbikák kinőtt szarvaikat a fákhoz dörzsölik; nyomaikat föllelvén, a hol itt-ott az erdőkben vagy széleken burgonya, lóhere van, sikeresen lehet rájuk lesni.

A bakóz husa most legizletesebnek tartatik, azért a meddő üszökkel együtt löhető. Különben e hónapban üzekednek, a nöstények tehát most kimérendők.

Augusztus.

A nyúlvadászat e hó 15-től kezdetét veszi, s minden aggodalom nélkül löhető, ámbár még ilyenkor is találni a szapora nyúlfaiból nöstényeket, melyek teli vannak.

A sūdő most is a sűrűbb helyeket, a vén a tisztások mellékét keresi.

Általában felszabadul a vadászat mindenre. Az öregvad most legkövérebb, s a gyönyörű nyári éjeken hazánk e legszebb vadjára ezer kellemű les, cserkész és kopóvadászat tartható. Közmondásilag nagy és kis Boldogasszony napja körül a szarvas mindenestől használható, s husa is legízletesb.

A hó vége felé s a jövő elején legsikeresebb a fogolyvadászat. Már elég husosak, s mind a mellett jól bevárnak, nem repülnek messze a melegben. A vizslát e hónapban és a következőben taníthatjuk, s használhatjuk leggyakrabban, szárazon és vizen egyaránt.

A vadgalamb- és gerle-vadászat az erdők melletti rétek s tarlókon kellemes és ez időre eső mulatság.

Szeptember.

A szarvasok üzekednek, azért már e hónapban oly nagy erdőben, hol őket tenyésztik, a bikák közül is csupán azokat lövi le a vadász, melyek a tehén miatt verekedvén, erős sebeket kapnak. Ezen üzekedés alatt a bikák a tehenek után kószálnak, s ez időszakban az elverték, legyőzöttek a szomszéd kisebb erdőségeken is megfordulnak, a hol csak legfőlebb pár napig tartózkodnak, ha ugyan az erdőt nem igen háborgatják baromcsordák. Ily helyeken nem kimélik őket, hanem irgalom nélkül vagy lelövik, vagy átzavarják tenyészhelyére. Az őzbak is mindenütt elejthető.

Még e hónapban is minden vadnemre föl van szabaddítva a vadászat.

Hol az erdőszélek korán elcsöndesednek, kivált az öregebb nyulak még naplementkor megindulnak, azért

még világossal kell lesbe állani. A most kölykes nyúl elejtése sem oly sajnálatos, mint a korábbi hónapokban, mivel a késői kölykek különben sem szoktak megmaradni. Többnyire a ragadozók prédáivá lesznek.

A borz hizni kezd, s kiásásának vagy lesben lövésének most van ideje. A róka messze, ismeretlen vidékre csalja felnőtt kölykeit, aztán elszökik tőlük, hogy ezentul ne legyen gondja rájuk.

A foglyok is jó husban vannak, s e hónapban leginkább rájuk kell vadászni, mert egyre jobban erősödvén, nem várják be a vizslát.

Nagy erdőkben, hol semmi szelid állat nem jár, a császármadár a szedres helyeken tartózkodik, szintén jó kövér már, és síppal csalogatják a felvidék lesipuskásai.

A túzok szintén elérte hizása tetőpontját, s lóval vagy szekérrel meglopva lövetik legelő-helyein, valamint lesben este és reggel, azon kipuhatolt irányban, melyen rendszeren jární szokott.

A vándormadarak készülődnek, a nagy sárszalonka jön s megy, a néma sárszalonka azonban tovább, az első dérig még itt marad.

Október.

A szarvasok még folyton üzekednek, hizásuk a jövő hónapig növekedőben van.

A *vaddisznó*-vadászat a hulló makkal valódilag elkezdődik, s karácsonyig ott is, hol tenyésztik, kimélet nélkül lövik.

A *nyulak* e hónapban legvitézebbek, mert most szinte kerülük a sűrű menhelyet; erejükben bizakodva, kifeküsznek a vetésekre, tarlókra, szántásokba, s kiváltképen szeretik a lejtős vízmosások gödreit, hol fölveretvén, mindig a hegyélnek futnak, s jó lövések esnek rájuk.

Kemény fagygal a hajtóvadászat is megkezdődik.

Ott, hol leszüreteltek, s a hegy elnémult, közvetlen a szüreti zaj után vizslával vagy kopóval is sikeresen lehet rájuk vadászni, s kivált a gazosabb szőlőkben igen szeretik tölteni a napot.

A foglyok is leginkább még a szőlőkben várnak be, szép napos, meleg idővel.

Azonban e szőlőbeli vadászatokon nagy óvatosság szükséges, mert böngésző gyerekek, s asszonyokban, kik a tőkék, gyümölcsfák között bujkálnak, — nagyon könnyen *kárt* tehet a sörét.

A *róka* bundája teljes, s most inkább keresi az erdőt, mint nyáron át.

Ideje kezdődik hasznos szolgáltató irtásának, valamint a *farkas-vadászatnak* is, kivált ha korán beáll kemény fagyokkal a szigorubb idő.

November.

Az erdőkön egyre szaporodik a nyúl, azonban még a kukoriczaszárak, szőlők, kisebb berkek is háladatos helyek mindig.

Hideg, metsző szeles időben, a keletnek fekvő hegyoldalakat fekszi meg.

Fogolyra, mert messze kél, már csak elvétve lehet löni, elhanyagolt, térdig sűrű gazos szőlőkben, vágásokban; annál inkább pusztítandók a ragadozó madarak, a rókával egyetemben. A fenyves madarak is megérkeznek, s lövetnek, törökkel fogdosatnak.

A *borz* eltűnik lyukába, s e hó végén már bakzani kezd, midőn aztán, mint nem kártékony s szaporátlan állatot, kár bántani.

Vaddisznóra iziben szerte áll a vadászat a bükk és

tölgymakkosokban; jól megszalonnásodott, viszketeg oldalával a pocsolyákat heveri, s a fákhöz dörzsölőzködik.

Az *öregvadból* a borjuk keresettek, dámvad és öz üzekedni kezdenek.

Deczember.

Fris hóval a nyúl- és rókavadászat folytattatik, a vaddisznóra lassankint abban hagyatik, mivel, kivált korán beálló erős havas télen, most már soványodni kezd.

Az *öregvadból* meddő tehenek, borjak s nyársas dámvadak lövetnek. (A «fővad» elnevezést határozottan rossznak, magyartalannak tartom. A nagynak kifejezésére nyelvünk: állatnál, szemes «jószágnál», harangnál, stb. mindig az öreg melléknevet használja.)

A *farkasok* nagy, erős télen a helységek, majori aklok közelében csaldög mellett lesen elpusztíttatnak.

A tavak befagyván, meleg források, folyamok, csatornák körül keresendők a *vizi vadak*.

1851

1866

TARTALOM.

	Lap
Előszó a legújabb kiadáshoz	3
Előszó az első kiadáshoz	5
A vadászpuska, és a vele való bánásmód	13
Lövészeti általános szabályok	25
Vadász ti általános szabályok	32
Vizslatanítás	41
Galamb és gerlicze	72
A haris	77
A fürj	79
Fogoly	84
A sárszalonka	100
A vadkácsa és lúd	108
A tűzok	135
A kopó betanítása vagy inkább gyakorlása	141
A borz	159
A róka	167
A nyúl	183
A szarvas és őz	196
Vaddisznó	206
Farkas	220
Medve	225
Vadásznaptár	237

